

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
„ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

КРОХМАЛЬ Ірина Миколаївна

УДК 378.091:002+004(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО
ФАХІВЦЯ З ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У ВНЗ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

01 – Освіта / Педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело

_____ І. М. Крохмаль

Науковий керівник – **Караман Олена Леонідівна**, доктор педагогічних наук,
професор

Старобільськ – 2019

АНОТАЦІЯ

Крохмаль І. М. Формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ВНЗ.
Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (01 – Освіта/Педагогіка). – Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. – Старобільськ, 2019.

Дисертацію присвячено проблемі формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у вищій школі.

У Вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об’єкт, предмет, мету, завдання, сформульовано гіпотезу, висвітлено теоретико-методологічну основу, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено відомості про їхню апробацію й упровадження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: вперше теоретично обґрунтовано й експериментально підтверджено ефективність педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО (формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар’єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця; застосування інформаційних і проєктних технологій у процесі засвоєння системи професійних знань та формування пізнавальної активності майбутніх фахівців; забезпечення максимального наближення змісту практик до майбутньої професійної діяльності та залучення до кола професіоналів; розвиток комунікативної культури майбутнього фахівця); удосконалено зміст і технології формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО; подальшого розвитку набули наукові уявлення про сутність професійної готовності фахівця-

документознавця, структуру його готовності, дидактичні можливості сучасних технологій у формуванні готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності.

У дисертації на основі аналізу психолого-педагогічної літератури схарактеризовано ступінь розробленості проблеми, розкрито сутність і структуру професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності, здійснено аналіз стану її сформованості.

На основі теоретичних узагальнень базове поняття дослідження – *професійна готовність майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності* – визначено як системне особистісне утворення, очікуваний результат професійної підготовки і психологічний стан фахівця, що поєднує стійку позитивну мотивацію та сукупність науково-теоретичних знань, практичних умінь і навичок, психологічних якостей, необхідних для ефективного здійснення майбутньої професійної діяльності. При цьому провідною психологічною якістю, необхідною для формування в студентів-документознавців, визначено комунікативну.

Обґрунтовано *складники* готовності майбутніх фахівців: *мотиваційний* (наявність професійних установок та інтересів, усвідомленість і значущість обраної професійної діяльності, прагнення на вищому рівні оволодіти цією діяльністю), *когнітивний* (сукупність професійних знань про сутність, структуру, функції та види документів, процеси їх створення, обробки та зберігання), *операційний* (володіння професійною увагою, пам'яттю, мисленням, здібностями, діями, операціями), *комунікативний* (уміння спілкуватися, установлювати контакти) компоненти. Доведено, що рівень сформованості цих компонентів визначає рівень професійної готовності майбутнього фахівця-документознавця.

З метою аналізу сучасного стану професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО визначено критеріальну базу експериментального дослідження: критерії (мотиваційний,

когнітивний, операційний, комунікативний), відповідні показники та рівні (низький, середній, високий).

Теоретико-методологічні засади дослідження становлять: фундаментальні ідеї філософії освіти, наукові положення системного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого, компетентнісного методологічних підходів; науково-теоретичні розробки щодо: процесу професійної підготовки фахівців у ЗВО, сутності і структури професійної готовності, теоретичних і методичних засад професійної підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності, інформаційних технологій в освіті, історії та теорії документознавства та інформаційної діяльності, комунікативної компетентності фахівця з документознавства та інформаційної діяльності; педагогічні принципи гуманістичної спрямованості, науковості, доступності, послідовності, студентоцентризму, свідомості, систематичності, діалогічності, активності, самостійності, ґрунтовності освітнього процесу, зв'язку навчання з життям і практикою.

Проведено констатувальний етап експерименту на основі комплексу діагностичних методів (методик): анкетування, опитування, спостереження, тестування; діагностики особистості на мотивацію до успіху, уникнення невдач (Т. Елерсом), виявлення типологічних особливостей особистості (К. Юнг), оцінювання нереалізованого інтелектуального потенціалу (Є. Рогов); тестових завдань „Наскільки добре Ви виконуєте роботу”, „Чи вмієте Ви слухати” (Є. Рогов); оцінки власного творчого потенціалу (Є. Рогов); визначення рівня комунікативних умінь (В. Рахівський); анкети „Комунікативні бар'єри”. Експериментально встановлено переважно низький рівень сформованості професійної готовності студентів спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” за всіма критеріями.

З урахуванням теоретико-методичних засад дослідження, результатів констатувального етапу експерименту, наукових положень щодо поняття „педагогічні умови” визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства

та інформаційної діяльності у ЗВО: формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця; застосування інформаційних і проєктних технологій у процесі засвоєння системи професійних знань та формування пізнавальної активності майбутніх фахівців; забезпечення максимального наближення змісту практик до майбутньої професійної діяльності та залучення до кола професіоналів; удосконалення комунікативної культури майбутнього фахівця.

Теоретичне обґрунтування відповідних педагогічних умов здійснено на основі наукових засад щодо: мотивації особистості; документознавчої професіології; упровадження сучасних технологій професійної освіти в галузі документознавства та інформаційної діяльності; питання професійної готовності; теорії, історії та практики українського документознавства.

Змістом реалізації першої умови – формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця – стало ознайомлення студентів з професією, її перевагами, цікавими фактами, основними напрямками розвитку документознавчої професіології в Україні та за кордоном; демонстрація затребуваності обраного фаху та можливості самореалізації на сучасному ринку праці; знайомство з фахівцями документознавчої галузі, набуття професійного досвіду, усвідомлення ролі та значущості обраної професії, подальшого кар'єрного зростання, формування власного позитивного іміджу фахівця. Упровадження першої умови відбувалося і під час *аудиторних занять* з фахових дисциплін („Діловодство”, „Документознавство”, „Організація роботи служби документаційного забезпечення управління”), і під час практики (ознайомчої, навчальної, інформаційно-документознавчої) шляхом реалізації *педагогічних технологій: тренінгових, ігрових, індивідуально-творчих*. У межах тренінгових технологій розроблено й апробовано *Тренінг професійного зростання* (з метою формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівців з

документознавства та інформаційної діяльності); у межах ігрових – *ділову гру* (для формування навичок створення позитивного іміджу фахівця інформаційно-документознавчої сфери); у межах індивідуально-творчих – *Портфоліо кар'єрного зростання* (для формування навичок і потреби до кар'єрного розвитку у сфері документознавства та інформаційної діяльності). *Формами* впровадження першої умови стали мінілекції, лекції-екскурсії, ділові та рольові ігри, групові дискусії, мозковий штурм, вправи, портфоліо тощо.

Упровадження другої умови – *застосування інформаційних і проектних технологій у процесі засвоєння системи професійних знань та формування пізнавальної активності майбутніх фахівців* – сприяло формуванню когнітивного компонента професійної готовності майбутніх фахівців інформаційно-документознавчої сфери. З метою ефективного формування системи професійних знань та пізнавальної активності студентів в освітній процес з фахових дисциплін упроваджено *інформаційні та проектні технології*. Так, *інформаційні технології* було реалізовано на основі розробки інформаційного контенту (теоретичного матеріалу, творчих, тестових і контрольних завдань, методичних рекомендацій, підручників, відеопрезентацій, відеосюжетів тощо) на Освітньому порталі університету (платформа Moodle) та в „Електронному університеті” (власна платформа університету в українському сегменті кіберпростору), що дозволило організувати гнучкий та цікавий освітній процес, активізувати пізнавальну активність студентів у межах поєднаних форм навчання (blended learning), що базується на поєднанні традиційного навчання в аудиторії (face-to-face) з дистанційним навчанням (e-learning – використання дистанційних, інформаційних та електронних технологій). Також використано online-трансляції, конференції, зустрічі та лекції з іншими ЗВО, роботодавцями, представниками професії в режимі реального часу. Використання *проектних технологій* дозволило активізувати творчий (дослідницький) потенціал студентів у процесі створення певного матеріального чи інтелектуального продукту: документної системи організації (установи, підприємства), системи документообігу (зокрема електронного),

позитивного іміджу організації, спілкування з діловими партнерами, зокрема іноземними, тощо.

Реалізація *третьої* педагогічної умови – *забезпечення максимального наближення змісту практик до майбутньої професійної діяльності та залучення до кола професіоналів* – спрямована на формування операційного компонента професійної готовності майбутніх документознавців під час проходження наскрізної практики (ознайомчої, обчислювальної, інформаційно-документознавчої, технологічної (виробничої)). Було вдосконалено програму технологічної (виробничої) практики зі спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність”, оскільки вона є найбільш наближеною до майбутньої професійної діяльності фахівців-документознавців: розроблено й реалізовано індивідуальний план студента-практиканта, щоденник практики, типові завдання, які передбачали використання діалогових, проєктних, інформаційних технологій відповідно до сфери і специфіки діяльності організацій, установ, підприємств, архівів, музеїв, інформаційних центрів тощо.

Четверту умову – *удосконалення комунікативної культури майбутнього фахівця* – спрямовано на формування комунікативного компонента професійної готовності майбутніх фахівців-документознавців на основі використання *особистісно зорієнтованої, діалогової, тренінгової, кейс-технологій* у процесі вивчення навчальних дисциплін: „Діловодство”, „Протокол та етикет ділового спілкування”, „Ділове мовлення та редагування службових документів”, „Основи сучасної ділової комунікації”. Крім того, розроблено й упроваджено навчальну дисципліну „Професійна комунікація”, метою і змістом якої стало ознайомлення студентів з теорією та практикою професійної комунікації фахівців у сфері документаційного забезпечення управління (ДЗУ), вивчення механізмів здійснення ефективних комунікацій в інформаційно-документознавчій сфері. Зокрема, у межах дисципліни ефективним стало запровадження тренінгу „Засоби досягнення ефективної комунікації фахівців у сфері ДЗУ”, який дозволяє більш точно обрати засоби та способи ділової комунікації.

У результаті підсумкової діагностики встановлено суттєву перевагу в динаміці змін рівня сформованості професійної готовності студентів ЕГ порівняно з КГ. За допомогою статистичного аналізу доведено достовірність отриманих даних, що підтверджує висунуту гіпотезу дослідження щодо ефективності запропонованих педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності в сучасній вищій школі.

Практичне значення результатів дослідження полягає в їхній достатній готовності до впровадження в процес професійної підготовки майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО. Розроблено й упроваджено: тренінг професійного зростання, ділову гру „Імідж сучасного фахівця інформаційно-документознавчої сфери”, теоретичні та практичні завдання до фахових дисциплін („Документознавство”, „Діловодство”, „Кореспонденція та діловодство”), навчальну програму технологічної (виробничої) практики, програму навчальної дисципліни „Професійна комунікація”.

Результати дисертаційної роботи можуть бути використані в системі професійної підготовки та самоосвіти студентів спеціальності „Інформаційна, бібліотечна та архівна справа”, зокрема освітньої програми „Документознавство та інформаційна діяльність”.

Ключові слова: фахівці з документознавства та інформаційної діяльності, заклади вищої освіти, готовність, професійна готовність майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності, структура професійної готовності, педагогічні умови.

Список публікацій здобувача

Статті в наукових фахових виданнях України

1. **Крохмаль І. М.** Роль та місце дисциплін документознавчого циклу у системі професійної підготовки фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ВНЗ / І. М. Крохмаль // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2010. – № 17. – С. 149 – 156.

2. **Крохмаль І. М.** Документ у сучасній документно-комунікативній системі / І. М. Крохмаль // Електронне наукове фахове видання „Науковий вісник Донбасу”. – 2011. – № 3(15).– Режим доступу : [file:///C:/Users/User/Downloads/nvd_2011_3_1%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/nvd_2011_3_1%20(2).pdf).

3. **Крохмаль І. М.** Компоненти професійної готовності фахівця з документознавства та інформаційної діяльності / І. М. Крохмаль // Педагогічний альманах : зб. наук. пр. / редкол. : В. В. Кузьменко (голова) [та ін.]. – Херсон, 2011. – Вип. 12. – Ч. 3. – С. 124 – 131.

4. **Крохмаль І. М.** Проблема формування професійної готовності у психолого-педагогічній літературі / І. М. Крохмаль // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2016. – № 3(300). – С. 207 – 215.

5. **Крохмаль І. М.** Аналіз сучасної системи професійної підготовки майбутнього фахівця-документознавця в закладах вищої освіти України / І. М. Крохмаль // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2018. – № 8(322). – Ч. 2. – С. 63 – 74.

Статті в періодичних виданнях зарубіжних країн

6. **Krokhmal I. M.** Cognitive component of professional readiness of future specialist of informational, library and archival affairs/ I. M. Krokhmal // Sciences of Europe. – 2018. – Vol. 3, no 29. – С. 40 – 44.

Опубліковані праці апробаційного характеру

7. **Крохмаль І. М.** Професійна підготовка фахівців-документознавців у ВНЗ України / І. М. Крохмаль // Актуальні питання документознавства: історія та сьогодення : матеріали IV Регіон. наук.-практ. конф. з документознавства. – Луганськ : Альма-матер, 2011. – С. 227 – 231.

8. **Крохмаль І. М.** Мотиваційний компонент професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності / І. М. Крохмаль // Актуальні питання документознавства: історія та сьогодення : матеріали VI Регіон. наук.-практ. конф. з документознавства. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – С. 292 – 296.

9. **Крохмаль І. М.** Актуальність спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” / І. М. Крохмаль // Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., 30 берез. – 1 квіт. 2011 р. – Донецьк : Юго-Восток, 2011. – С. 28 – 31.

10. **Крохмаль І. М.** Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців-документознавців у вищій школі / І. М. Крохмаль // Наука і техніка сьогодення: пріоритетні напрямки розвитку України та Польщі. – Wolomin, Republic of Poland, 19 – 20 October 2018. – Vol. 3. – Wolomin. – С. 27 – 31.

11. **Крохмаль І. М.** Професійна мобільність сучасного фахівця інформаційно-документознавчої сфери / І. М. Крохмаль // Новини науки та прикладні наукові розробки : зб. наук. пр. „ΛΟΓΟΣ”. – ГО „Європейська наукова платформа”. – Л., 2018. – Т. 5. – С. 43 – 47.

12. **Крохмаль І. М.** Професійна компетентність майбутнього фахівця-документознавця / І. М. Крохмаль // Тенденції розвитку психології та педагогіки : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, Україна, 2 – 3 листоп. 2018 року). – К. : ГО „Київська наукова організація педагогіки та психології”, 2018. – Ч. 1. – С. 16 – 20.

13. **Крохмаль І. М.** Принципи навчання у професійній підготовці майбутнього фахівця-документознавця у вищій школі / І. М. Крохмаль // Підсумки розвитку наукової думки: 2018 : зб. наук. пр. „ΛΟΓΟΣ” з матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., м. Івано-Франківськ, 5 груд. 2018 р. – Вінниця : ГО „Європейська наукова платформа”, 2018. – Т. 10. – С. 55 – 60.

14. **Крохмаль І. М.** Конференція в професійній підготовці майбутнього фахівця-документознавця у сучасних закладах вищої освіти / І. М. Крохмаль // Педагогіка і психологія сьогодення: теорія та практика : зб. наук. робіт

учасників міжнар. наук.-практ. конф. (18 – 19 січ. 2019 р., м. Одеса). – О. : ГО „Південна фундація педагогіки”, 2018. – Ч. 2. – С. 38 – 41.

15. **Крохмаль І. М.** Мотивація майбутнього фахівця з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти / І. М. Крохмаль // Наука та освіта: ключові питання сучасності : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Чернігів, 2018. – Т. 11. – С. 104 – 108.

16. **Крохмаль І. М.** Системний моніторинг процесу формування професійної готовності майбутнього фахівця-документознавця у вищій школі / І. М. Крохмаль // Особистість, сім'я і суспільство: питання педагогіки та психології : зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 23 – 24 листоп. 2018 року). – Л. : ГО „Львівська педагогічна спільнота”, 2018. – Ч. 2. – С. 54 – 58.

17. **Крохмаль І. М.** Роль та місце ділових ігор в процесі формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців-документознавців у закладах вищої освіти / І. М. Крохмаль // Aktuelle Themen im Kontext der Entwicklung der modernen Wissenschaften: der Sammlung wissenschaftlicher Arbeiten „ΛΟΓΟΣ” zu den Materialien der internationalen wissenschaftlich-praktischen Konferenz, Dresden, 23 Januar, 2019. – Dresden : NGO „Europäische Wissenschaftsplattform”, 2019. – В. 3. – S. 25 – 29.

18. **Крохмаль І. М.** Актуальність інформаційних технологій навчання в професійній підготовці майбутнього фахівця-документознавця у закладах вищої освіти / І. М. Крохмаль // La science et la technologie à l'ère de la société de l'information: coll. de papiers scientifiques „ΛΟΓΟΣ” з avec des matériaux de la conf. scientifique et pratique internationale, Bordeaux, 3 mars, 2019. – Bordeaux : OP „Plateforme scientifique européenne”, 2019. – V. 5. – P. 22 – 25.

ABSTRACT

Krokhmal I. M. The formation of the future specialist's professional readiness in the field of Documentation and Information Activities at universities. Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for Candidate of Pedagogical Sciences Degree in Specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education (01 – Education / Pedagogy). – State Institution “Luhansk Taras Shevchenko National University”. – Starobilsk, 2019.

The dissertation is devoted to the problem of formation of professional readiness of future specialists in document science and information activity in higher education.

The introduction substantiates the relevance of the chosen topic, defines the object, subject, purpose, task, formulated a hypothesis, outlines the theoretical and methodological basis, methods of research, scientific novelty and practical significance of the obtained results, provides information about their testing and implementation.

The scientific novelty of the obtained results is that: for the first time, the effectiveness of pedagogical conditions for the formation of professional readiness of future specialists in document science and information activity in institutions of higher education (the formation of conscious motivation for professional activity as a means of developing a position of a professional student of the profession) is theoretically substantiated and experimentally confirmed; application of information and project technologies in the process of mastering the system of professional knowledge and the formation of cognitive active future professionals, ensuring maximum approximation of the content of practices to future professional activity and involvement of professionals, development of communicative culture of the future specialist); the content and technologies of forming the professional readiness of future specialists in document science and information activity in the institutions of higher education have been improved; further development of scientific understanding of the essence of professional readiness of specialist

documentary, the structure of his readiness, didactic capabilities of modern technologies in shaping the readiness of future professionals to professional activity.

In the dissertation on the basis of the analysis of the psychological and pedagogical literature the degree of elaboration of the problem is characterized, the essence and structure of the professional readiness of the future specialist in document science and information activity are revealed, the analysis of the state of its formation is made.

On the basis of theoretical generalizations, the basic concept of research – *professional readiness of the future specialist in document science and information activity*– is defined as systemic personal formation, expected result of professional training and psychological state of the specialist, which combines stable positive motivation and set of scientific and theoretical knowledge, psychological qualities necessary for effective realization of future professional activity. At the same time, the leading psychological quality required for the formation of students of documentary sciences is definitely communicative.

The *components* of future specialists' readiness are substantiated: *motivational* (presence of professional attitudes and interests, awareness and importance of the chosen professional activity, aspiration to master this activity at the highest level), *cognitive* (set of professional knowledge about essence, structure, functions and types of documents, and storage), *operating* (having professional attention, memory, thinking, abilities, actions, operations), *communicative* (ability to communicate, make contacts) components. It is proved that the level of formation of these components determines the level of professional readiness of the future document specialist.

In order to analyze the current state of professional readiness of future specialists in document science and information activities in institutions of higher education, the criteria for experimental research are defined: criteria (motivational, cognitive, operational, communicative), relevant indicators and levels (low, medium, high).

Theoretical and methodological principles of the study are: fundamental ideas of the philosophy of education, scientific provisions of systematic, active, personally oriented, competent of methodological approaches; scientific and theoretical developments concerning: the process of professional training of specialists in institutions of higher education, the nature and structure of professional readiness, theoretical and methodological bases of professional training of specialists in document science and information activity, information technologies in education, history and theory of document science and information activity, professional knowledge and information activities; pedagogical principles of humanistic orientation, science, accessibility, consistency, student-centeredness, consciousness, systematic, dialogical, active, independent, soundness of the educational process, connection of learning with life and practice.

The ascertaining stage of the experiment is carried out on the basis of a complex of diagnostic methods (techniques): questioning, observation, testing; diagnostics of personality for motivation to success, avoidance of failures (T. Elers), identification of typological features of personality (K. Iung), evaluation of unrealized intellectual potential (E. Rohov); the test tasks „How well do you do the job”, „Can you listen” (E. Rohov); assessing one's own creative potential (E. Rohov); determining the level of communication skills (V. Rakhivsky); questionnaires „Communicative barriers”. The low level of professional readiness of students of the specialty „Documentation and Information Activity” was determined experimentally by all criteria.

Taking into account theoretical and methodological foundations of the research, results of the ascertaining stage of the experiment, scientific provisions regarding the concept of „pedagogical conditions”, pedagogical conditions for the formation of professional readiness of future specialists in document science and information activity in institutions of higher education were determined and substantiated: good development and creation of a positive image of a specialist; application of information and project technologies in the process of mastering the system of professional knowledge and formation of cognitive activity of future

specialists; ensuring the maximum approximation of the content of practices to the future professional activity and involvement of professionals; improving the communicative culture of the future specialist.

The theoretical substantiation of the corresponding pedagogical conditions is made on the basis of scientific bases concerning: motivation of personality; documentary profession; introduction of modern technologies of vocational education in the field of document science and information activity; professional readiness issues; theories, histories and practices of Ukrainian documentary science.

The content of the realization of the first condition – formation of conscious motivation for professional activity as a means of further career development and creation of a positive image of a specialist – became acquaintance of students with the profession, its advantages, interesting facts, main directions of development of the documentary profession in Ukraine and abroad; demonstration of the demand for the chosen specialty and the possibility of self-realization in the modern labor market; getting acquainted with specialists in the field of document science, gaining professional experience, awareness of the role and importance of the chosen profession, further career growth, formation of own positive image of the specialist. The introduction of the first condition took place both during the classroom sessions in professional disciplines („Office Management”, „Documentary”, „Organization of the work of the documentation management department”), and during practice (familiarization, training, information and documentary) through the implementation of pedagogical technologies: training, game, individual-creative. Within the framework of training technologies Professional growth training was developed and tested (with the aim of forming a conscious motivation for professional activity as a means of further career development and creating a positive image of specialists in document science and information activity); within gaming – a business game (to develop skills to create a positive image of a specialist in the information and documentation sphere); within the individual creative – Career Portfolio (for skills formation and career development in the field of document and information science). Forms of introduction of the first

condition were mini-lectures, lectures-excursions, business and role-playing games, group discussions, brainstorming, exercises, portfolios and more.

The introduction of the *second condition—the use of information and project technologies in the process of mastering the system of professional knowledge and the formation of cognitive activity of future professionals* –contributed to the formation of the cognitive component of the professional readiness of future specialists of information and document science. With the purpose of effective formation of the system of professional knowledge and cognitive activity of students, *information and project technologies* were introduced into the educational process in professional disciplines. Thus, *information technology* was implemented on the basis of information content development (theoretical material, creative, test and control tasks, methodical recommendations, textbooks, video presentations, videos, etc.) on the University Educational Portal (Moodle platform) and in the Electronic University (own platform of the University), in the Ukrainian segment of cyberspace), which made it possible to organize a flexible and interesting educational process, to activate the cognitive activity of students within the framework of blended learning, based on the combination of traditional face-to-face audience with distance learning (e-learning) using distance, information and electronic technologies. Also used online broadcasts, conferences, meetings and lectures with other institutions of higher education, employers, representatives of the profession in real time. The use of *project technologies* allowed to activate the creative (research) potential of students in the process of creating a certain material or intellectual product: document system of organization (institution, enterprise), document management system (in particular electronic), positive image of the organization, communication with business partners, in particular foreign, etc.

Implementation of the *third pedagogical condition –ensuring the maximum approximation of the content of practices to future professional activity and involvement in the circle of professionals*– is aimed at forming an operational component of the professional readiness of future document scientists during the practice (familiarization, computing, informational, technological (production)

practice in the specialty „Documentary and information activity” it is the closest to the future professional activity of document-specialists: developed and implemented an individual plan of a student-trainee, a diary of practice, typical tasks that involved the use of dialog, project, information technology in accordance with the scope and specific activity of organizations, institutions, enterprises, archives, museums, information centers and more.

The *fourth* condition – *improvement of the communicative culture of the future specialist* – is aimed at the formation of the communicative component of the professional readiness of future specialists-documentologists on the basis of the use of personally oriented, dialog, training, case technologies in the process of learning disciplines: „Documentary”, „Business Broadcasting and Editing Business Documents”, „Basics of Modern Business Communication”. In addition, the course "Professional Communication" was developed and implemented, the purpose and content of which was to acquaint students with the theory and practice of professional communication of specialists in the field of documentary management (DM), to study the mechanisms of effective communication in information and documentary knowledge. In particular, within the discipline it was effective to introduce the training „Means of achieving effective communication of specialists in the field of DM”, which allows to select more precisely the means and methods of business communication.

As a result of the final diagnostics, a significant advantage in the dynamics of changes in the level of the students' professional readiness of the EG students was compared with the CG. The statistical analysis proved the reliability of the obtained data, which confirms the hypothesis of the study on the effectiveness of the proposed pedagogical conditions for the formation of professional readiness of future specialists in document science and information activities in modern higher education.

The practical significance of the results of the research lies in their sufficient readiness for the introduction into the process of professional training of future specialists in document science and information activities in institutions of higher

education. Developed and implemented: professional growth training, business game „Image of the modern specialist of information and documentary sphere”, theoretical and practical tasks for professional disciplines („Documentation”, „Case management”, „Correspondence and recordkeeping”), technological program of the practice, the program of the discipline „Professional communication”.

The results of the dissertation can be used in the system of vocational training and self-education of students of the specialty „Information, library and archival affairs”, in particular the educational program „Documentation and information activity”.

Key words: specialists in document science and information activity, institutions of higher education, readiness, professional readiness of the future specialist in document science and information activity, structure of professional readiness, pedagogical conditions.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	20
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗВО	29
1.1. Проблема формування професійної готовності у психолого-педагогічній літературі.....	29
1.2. Система професійної підготовки майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО України.....	53
1.3. Аналіз сучасного стану сформованості професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО.....	82
<i>Висновки до розділу 1.....</i>	120
РОЗДІЛ 2. ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗВО.....	124
2.1. Теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО.....	124
2.2. Упровадження педагогічних умов формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО.....	159
2.3. Аналіз результатів експериментальної роботи.....	198
<i>Висновки до розділу 2.....</i>	215
ВИСНОВКИ.....	219
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	222
ДОДАТКИ.....	250

ВСТУП

Прогресивний розвиток сучасного українського суспільства на основі інтенсивного впровадження інформаційних технологій, з одного боку, та сучасні інформаційні загрози й виклики – з іншого, висунули нові вимоги до професійної підготовки фахівців-документознавців у вищій школі. Нові віяння часу вимагають від майбутніх фахівців високого рівня готовності до роботи з великим масивом документів та інформації, ухвалення обґрунтованих рішень у короткі терміни, забезпечення захисту інтересів людини, держави, суспільства щодо отримання всебічної, об'єктивної інформації.

На початку становлення інформаційного суспільства важливим етапом в українському документознавстві було заснування галузевої наукової інституції – Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (1994 р.), що стало підставою започаткування професійної освіти за напрямом підготовки „Документознавство та інформаційна діяльність” (1995 р.). У 2015 році у зв'язку із затвердженням нового Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, спеціальність 6.020105 „Документознавство та інформаційна діяльність” було змінено на 029 „Інформаційна, бібліотечна та архівна справа”, що значно розширило можливості та перспективи спеціальності. Проте переважна більшість закладів вищої освіти України продовжує здійснювати підготовку фахівців за освітньою програмою „Документознавство та інформаційна діяльність” у межах нової спеціальності.

Проблема цілеспрямованого формування професійної готовності фахівців з документознавства та інформаційної діяльності привертає увагу і вітчизняних, і зарубіжних дослідників-документознавців. Тому наразі вже маємо значний доробок учених щодо різних аспектів зазначеної проблеми.

Так, теорія і практика професійної освіти в закладах вищої освіти (ЗВО) стала предметом дослідження багатьох сучасних науковців, таких як

В. Андрущенко, Н. Волкова, С. Гончаренко, В. Журавський, В. Зайчук, В. Захарченко, І. Зязюн, В. Кремень, О. Кучерявий, С. Харченко та ін.

Розвитку напрямів освіти документознавців, перспективам професійної підготовки фахівців інформаційно-документної сфери в умовах інформатизації суспільства присвятили свої праці Н. Барабанова, В. Бездрабко, В. Варенко, Н. Гайсинюк, С. Дубова, С. Кулешов, Н. Кушнарєнко, Г. Малик, О. Матвієнко, І. Сілютіна, Ю. Палєха, Л. Філіпова, Г. Швецова-Водка та ін.

Сучасні технології професійної освіти в галузі документознавства та інформаційної діяльності знайшли відображення в наукових розвідках Г. Власової, Н. Гайсинюк, С. Дубової, С. Кулєшова, Н. Кушнарєнко, О. Матвієнко, І. Морозюк, Н. Назарєнко, Л. Філіпової та ін.

Феномен професійної готовності як результат професійної освіти, його сутність і структура висвітлено в працях О. Абдулліної, Г. Балла, Л. Долинської, Н. Кузьміної, О. Кулюткіна, О. Кучерявого, В. Сластьоніна, С. Харченка та ін.

Не менш важливим для розробки проблеми формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності є науковий доробок з історії, теорії та практики українського документознавства. Цьому аспекту присвятили наукові розвідки такі науковці, як В. Бездрабко, М. Комова, С. Кулєшов, Н. Кушнарєнко, В. Лучанська, Ю. Палєха, М. Слободяник, Н. Христова, О. Цвид-Гром, Я. Чепурєнко, Г. Швецова-Водка, В. Шульгіна та ін.

Професійний портрет як сукупність фахових та особистісних якостей фахівця з документознавства та інформаційної діяльності схарактеризовано в студіях Н. Гайсинюк, С. Кулєшова, Н. Кушнарєнко, В. Лучанської, О. Матвієнко, І. Морозюк, Л. Філіпової та інших науковців. Особливу увагу дослідники приділяють комунікативній компетентності фахівця з документознавства та інформаційної діяльності. Тут зазначимо таких науковців, як Н. Лєсовець, О. Малюк, Н. Назарєнко, О. Янишин та ін.

Останнім часом з'явилися й дисертаційні роботи, присвячені підготовці фахівців з документознавства та інформаційної діяльності: Н. Назаренко (формування комунікативної компетентності майбутніх документознавців у процесі вивчення гуманітарних дисциплін), Ю. Романишин (формування готовності майбутніх документознавців-менеджерів до професійної діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій), О. Сивак (формування професійних компетентностей майбутніх документознавців у процесі навчання інформатичних дисциплін), О. Веремчук (педагогічні умови формування професійної культури майбутніх документознавців), О. Янишина (формування комунікативних умінь майбутніх документознавців засобами медіаосвітніх технологій), В. Іщенко (формування аналітичної компетентності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін) та ін.

У дисертаційних працях останніх років розглянуто окремі аспекти фахової підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності. Цілісного ж дослідження, яке б на теоретичному та практичному рівнях розкривало комплексну проблему формування професійної готовності фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства, поки що не існує.

Аналіз сучасної теорії і практики з досліджуваної проблеми дозволив виявити низку *суперечностей між*:

- вимогами сучасного інформаційного суспільства до фахівця документної та інформаційної сфери та низьким рівнем готовності випускників ЗВО з документознавства та інформаційної діяльності до професійної діяльності в такому суспільстві;

- новими нормативними вимогами до фахівців у галузі документознавства та інформаційної діяльності та нерозробленістю теоретичних засад формування професійної готовності майбутніх фахівців у ЗВО;

– необхідністю підготовки майбутніх фахівців за новими державними стандартами вищої освіти та відсутністю педагогічних умов у ЗВО для формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності відповідно до цих стандартів.

Актуальність, виявлені суперечності, а також недостатня теоретична, методична та практична розробленість проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО й зумовили вибір теми дисертації: **„Формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ВНЗ”**.

Зв’язок теми з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано згідно з пріоритетним напрямом наукових досліджень ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” у межах комплексної теми „Освітні технології навчально-виховного процесу в сучасних умовах” (державний реєстраційний номер 0110U000751). Тему затверджено Вченою радою ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (протокол № 7 від 27.02.2009 р.) та узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 7 від 27.10.2009 р.).

Об’єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці педагогічних умов формування професійної готовності фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО.

Гіпотеза дослідження. Процес формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО набуде ефективності за таких педагогічних умов: формування усвідомленої

мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця; застосування інформаційних і проєктних технологій у процесі засвоєння системи професійних знань та формування пізнавальної активності майбутніх фахівців; забезпечення максимального наближення змісту практик до майбутньої професійної діяльності та залучення до кола професіоналів; розвиток комунікативної культури майбутнього фахівця.

Згідно з метою роботи визначено такі **завдання**:

1. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури схарактеризувати стан розробленості проблеми формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у вищій школі.

2. Дослідити сучасний стан системи професійної підготовки майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО.

3. Розкрити сутність, структуру та визначити критерії й показники сформованості професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО.

4. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО.

5. Експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО.

Теоретико-методологічні засади дослідження становлять: фундаментальні ідеї філософії освіти (Л. Ваховський, Б. Коротяєв, В. Кремень, В. Курило, В. Огнев'юк, С. Сисоєва), наукові положення системного (В. Афанасьєв, Л. Берталанфі, І. Блауберг, М. Каган, А. Уйомов, Е. Юдін), діяльнісного (Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. Леонтєв, С. Рубінштейн), особистісно зорієнтованого (В. Андрущенко, Г. Балл, І. Бех, О. Кучерявий, О. Пехота, С. Савченко, М. Чобітько), компетентнісного (В. Байденко, Е. Зеєр,

І. Зимня, О. Овчарук) методологічних підходів; науково-теоретичні розробки щодо: процесу професійної підготовки фахівців у ЗВО (О. Абдулліна, Н. Волкова, Л. Долинська, В. Желанова, О. Караман, В. Крутецький, Н. Кузьміна, О. Кулюткін, В. Сластьонін, С. Харченко, С. Шехавцова, Н. Черв'якова), сутності і структури професійної готовності (К. Вербова, П. Горностай, М. Левченко, О. Мороз, Т. Полякова, Г. Радчук, В. Сластьонін, С. Харченко), теоретичних і методичних засад професійної підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності (Н. Курило, Н. Лесовець, І. Сілютіна), інформаційних технологій в освіті (А. Ашерев, К. Власенко, К. Гребеннікова, Ю. Дорошенко, Ю. Жук, І. Захарова, В. Іванова, А. Каленський, Ф. Медведєва, О. Меньяйленко, Л. Панченко, С. Семеріков, В. Сидоренко О. Яцюк), історії та теорії документознавства та інформаційної діяльності (В. Бездрабко, В. Добровольська, О. Збанацька, Л. Климчук, С. Кулешов, Н. Кушнарєнко, А. Матвієнко, Л. Піддубна, М. Слободяник, Г. Швецова-Водка), теоретичної моделі фахівця документно-інформаційної галузі (В. Бездрабко, Г. Власова, Н. Гайсинюк, С. Кулешов, Н. Кушнарєнко, В. Лучанська, О. Матвієнко, І. Морозюк, Н. Назарєнко, Ю. Палєха, Є. Плєшкевич, М. Слободяник, А. Соколов, Ю. Столяров, В. Терно, Л. Філіпова, Н. Христова, О. Цвид-Гром, А. Чачко, Я. Чепурєнко, Г. Швецова-Водка), комунікативної компетентності фахівця з документознавства та інформаційної діяльності (Н. Лєсовець, Н. Назарєнко, О. Янишин); педагогічні принципи гуманістичної спрямованості, науковості, доступності, послідовності, студентоцентризму, свідомості, систематичності, діалогічності, активності, самостійності, ґрунтовності освітнього процесу, зв'язку навчання з життям і практикою.

Для розв'язання поставлених завдань, досягнення мети та перевірки висунутої гіпотези використано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження: теоретичних** – аналіз філософської, психолого-педагогічної наукової літератури, нормативно-методичної документації ЗВО для з'ясування стану розробленості проблеми формування професійної готовності майбутніх

фахівців з документознавства та інформаційної діяльності; аналіз, синтез, узагальнення – для обґрунтування теоретичних засад дослідження, визначення його понятійного апарату; прогнозування, проектування, моделювання – для розробки й характеристики педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх фахівців-документознавців у ЗВО; *емпіричні* – діагностичні (тестування, анкетування, інтерв'ювання, опитування, бесіда, спостереження) для визначення рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців-документознавців на різних етапах експериментальної роботи; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи), моніторинг для перевірки ефективності педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО; *методи математичної статистики* – для визначення статистичної значущості отриманих у ході педагогічного експерименту результатів.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося впродовж 2010 – 2018 рр. на базі ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (м. Старобільськ), Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Сєвєродонецьк), Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна” Відкритого міжнародного університету розвитку людини „Україна” (м. Хмельницький). Усього в процесі дослідження взяли участь 365 студентів і 25 викладачів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: *вперше* теоретично обґрунтовано й експериментально підтверджено ефективність педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО (формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця; застосування інформаційних і проєктних технологій у процесі засвоєння системи професійних знань та формування пізнавальної активності майбутніх фахівців;

забезпечення максимального наближення змісту практик до майбутньої професійної діяльності та залучення до кола професіоналів; розвиток комунікативної культури майбутнього фахівця); *удосконалено* зміст і технології формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО; *подальшого розвитку набули* наукові уявлення про сутність професійної готовності фахівця-документознавця, структуру його готовності, дидактичні можливості сучасних технологій у формуванні готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Практичне значення результатів дослідження полягає в їхній достатній готовності до впровадження в процес професійної підготовки майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО. Розроблено й упроваджено: тренінг професійного зростання, ділову гру „Імідж сучасного фахівця інформаційно-документознавчої сфери”, теоретичні та практичні завдання до фахових дисциплін („Документознавство”, „Діловодство”, „Кореспонденція та діловодство”), навчальну програму технологічної (виробничої) практики, програму навчальної дисципліни „Професійна комунікація”.

Результати дисертаційної роботи можуть бути використані в системі професійної підготовки та самоосвіти студентів спеціальності „Інформаційна, бібліотечна та архівна справа”, зокрема освітньої програми „Документознавство та інформаційна діяльність”.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (м. Старобільськ) (довідка про впровадження № 1/111/1 від 04.02.2019 р.), Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Сєверодонецьк) (довідка про впровадження № 1220 / 6.04 від 28.10.2018 р.), Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна” Відкритого міжнародного університету розвитку людини „Україна” (довідка про впровадження № 33/1 від 08.04.2019 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційної роботи доповідалися на науково-практичних конференціях різного рівня: *Міжнародних* – „Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері” (Донецьк, 2011), „Наука та освіта: ключові питання сучасності” (Чернігів, 2018), „Наука і техніка сьогодення: пріоритетні напрямки розвитку України та Польщі” (Воломін, Польща, 2018), „Новини науки та прикладні наукові розробки” (Львів, 2018), „Тенденції розвитку психології та педагогіки” (Київ, 2018), „Особистість, сім'я і суспільство: питання педагогіки та психології” (Львів, 2018), „Підсумки розвитку наукової думки: 2018” (Івано-Франківськ, 2018), „Педагогіка і психологія сьогодення: теорія та практика” (Одеса, 2018), „Актуальні питання в контексті розвитку сучасних наук” (Дрезден, Німеччина, 2019), „Наука та технології в епоху інформаційного суспільства” (Бордо, Франція, 2019); *регіональних* – „Актуальні питання документознавства: історія та сьогодення” (Луганськ, 2011, 2013); на щорічних звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу та засіданнях кафедр педагогіки, документознавства та інформаційної діяльності ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Публікації. Результати дисертаційної роботи висвітлено у 18 публікаціях, з них 5 статей у наукових фахових виданнях України та 1 публікація в зарубіжному періодичному виданні.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (240 найменувань, з них 4 іноземною мовою). Робота містить 7 додатків на 57 сторінках, 28 таблиць та 7 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 307 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗВО

1.1. Проблема формування професійної готовності в психолого-педагогічній літературі

Сучасний ринок праці висуває якісно нові вимоги до фахівців документознавчої сфери. Тому особливої актуальності набувають проблеми переосмислення та змінення підходів до процесу підготовки документознавців. Роботодавці прагнуть отримати „готового” фахівця, здатного креативно мислити, компетентно виконувати професійні функції, зокрема з документаційного та бездокументаційного забезпечення управління. До того ж особливості роботи фахівця-документознавця передбачають постійне самовдосконалення та саморозвиток, навчання протягом усього життя. Усі зазначені вище чинники вимагають переосмислення підходів до підготовки фахівців-документознавців у вищій школі.

Українське суспільство очікує від випускників ЗВО творчого мислення, чітких цілей і завдань, широкої професійної ерудиції, високої культури й суспільної активності. Але сьогодні особливої актуальності набуло впровадження інформаційних технологій у виробництво, що зумовлює необхідність їх упровадження в освітній процес. Тому підготовка студентів вишів має бути спрямована на формування цих якостей у майбутніх фахівців. Проблема формування готовності студентів до майбутньої професійної діяльності є актуальною й розглядається як окреме питання загальної системи підготовки спеціалістів та її психологічного забезпечення, акцентуючи увагу на проблеми психологічної науки, що пов'язані з властивостями особистості, її психічними станами, потенційними можливостями, які й зумовлюють успішну професійну підготовку.

Учені Б. Коротяєв, В. Курило та С. Савченко зазначають, що мета освіти – не якість горезвісних знань, а якість способу життя, від якого залежить здоров'я (зокрема й опанування знанням) молодого покоління на всіх стадіях його дорослішання від дитинства до зрілості [80].

В освітньо-кваліфікаційній характеристиці напряму підготовки „Документознавство та інформаційна діяльність” зазначено, що в умовах інформатизації суспільства, широкого впровадження й використання комп'ютерних технологій у різних галузях людської діяльності соціальним замовленням вищій школі є підготовка фахівців за спеціальністю „Документознавство та інформаційна діяльність”. Роль документознавця полягає в оптимізації умов створення, опрацювання, пошуку й використання інформації на основі аналізу документальних та інформаційних потоків, запровадження, ведення й розвитку систем документообігу та методів їх інформаційного забезпечення. Документознавці також повинні здійснювати й ділове спілкування з метою вирішення професійних, соціально-виробничих завдань: забезпечувати необхідною інформацією установу-роботодавця, налагоджувати контакти з потенційними фірмами-партнерами, визначати власний стиль спілкування з керівником, колегами та підлеглими, здійснювати ділове спілкування іноземною мовою усній і писемній формах у типових професійних ситуаціях [158]. Усі ці завдання вимагають високого рівня сформованості професійної підготовки майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності на сучасному етапі.

Проблема готовності до різних видів діяльності, визначення шляхів її формування стала предметом вивчення багатьох дослідників сучасної педагогічної та психологічної науки.

У психології поняття готовності пов'язується з необхідністю визначення рівня можливостей людини до ефективного здійснення того чи того виду трудової діяльності. Ґрунтовний аналіз поняття готовності в галузі педагогічної психології, а саме при розкритті проблеми вдосконалення процесу підготовки у ЗВО, надають учені (О. Абдулліна, Л. Долинська,

В. Крутецький, Н. Кузьміна, О. Кулюткін, В. Сластьонін та ін.), допрофесійної (П. Горностай, М. Левченко та ін.), післядипломної (О. Мороз, Т. Полякова та ін.) підготовки педагогічних кадрів, профдіагностики і профвідбору до педагогічної професії (К. Вербова, Г. Радчук та ін.). Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що в низці досліджень готовність розглянуто як інтегральне особистісне утворення. У наукових джерелах вона називається по-різному: загальна (А. Деркач, Є. Романова та ін.); довготривала готовність (М. Дьяченко, Л. Кандилович, М. Левітов та ін.); підготовленість (В. Крутецький, С. Максименко, А. Пуні, Т. Щербан та ін.). Готовність як підготовленість висвітлено в студіях М. Дьяченка, Л. Кандилович, Є. Козлова, С. Максименка, С. Терещука та ін. У низці наукових робіт зазначених вище дослідників готовність розглянуто в тісному зв'язку з формуванням, розвитком і вдосконаленням психічних процесів, станів, якостей особистості, необхідних для успішного виконання професійної діяльності. Ученими визначено кілька головних напрямів у вирішенні питання про специфічні особливості готовності до професійної діяльності й змістовно схарактеризовано поняття „загальна готовність до праці” (Г. Асмолов, К. Платонов, А. Прангвішвілі, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе та ін.); детально розроблено структуру готовності (Є. Клімов, В. Крутецький, Н. Кузьміна, А. Маркова та ін.); проаналізовано структурні компоненти й показники готовності до педагогічної діяльності (Г. Балл, А. Деркач, М. Папуча, А. Пуні, В. Семиченко, В. Сластьонін та ін.); здійснено пошуки рівнів сформованості психологічної готовності (М. Боришевський, М. Дьяченко, Є. Калінін, Л. Кандилович, Л. Кондрашова, Л. Орбан, О. Мешко та ін.); описано критерії готовності та розробка на їх основі психологічної моделі професіонала (Е. Іванова, Є. Чугунова та ін.); досліджено показники моральної готовності (І. Гоян, О. Іващенко та ін.).

Окремі вчені у своїх дослідженнях розглядають готовність у двох формах: довготривала – детермінує типові форми поведінки за рахунок психічних утворень особистісного рівня (А. Деркач, І. Кон, В. Крутецький та

ін.); короткочасна – зумовлена перебігом психічних станів у певних ситуаціях (Ф. Горбов, М. Левітов та ін.).

У тлумачному словнику української мови подано таке визначення поняття готовності – „згода зробити що-небудь”, „стан готового” [211].

Видатний мовознавець С. Ожегов визначає „готовність” як „стан, при якому все зроблене, усе готове для чого-небудь” [155].

Поняття „психологічна готовність до діяльності” було введено в науковий обіг у 1976 році білоруськими дослідниками М. Дьяченко і Л. Кандибовичем. Відповідно до змісту й конкретних завдань, що розв’язуються суб’єктом трудової діяльності, готовність поділяють на короткотривалу (ситуативну), що детермінується відповідними психічними станами, і порівняно сталу, що визначається стабільними властивостями (особливостями) особистості.

Психологічна готовність – це виявлення сукупності властивостей і стану особистості [50]. Готовність – це не тільки властивість чи ознака окремої особистості, це концентрований показник діяльності сутності особи, міра її професійної здатності.

Психологічна готовність містить, з одного боку, запас професійних знань, умінь і навичок; з іншого – риси особистості: переконання, педагогічні здібності, інтереси, професійну пам’ять, мислення, увагу, педагогічну спрямованість думки, працездатність, емоційність, моральний потенціал особистості, що забезпечать успішне виконання професійних функцій. М. Дьяченко і Л. Кандибович готовність до того чи того виду діяльності визначають як цілеспрямований прояв особистості.

Шляхи формування психологічної готовності до професійної діяльності вивчали такі українські дослідники, як: Г. Балл, Г. Костюк, Є. Мілерян, В. Моляко, П. Перепилиця, М. Смульсон та ін. Основою професійної готовності, на думку вчених, постає комплексна здатність до діяльності певного типу. Г. Балл і П. Перепилиця у своїх дослідженнях указують на те, що основу формування готовності до професійної діяльності слід убачати не

в розвитку операційно-технічних умінь та навичок, а спираючись на такий визначальний параметр готовності, як „комплексна здатність” [12]. Автори її розглядають як утворення, що складається з мотиваційної (схильність до певної діяльності) та інструментальної (інтелектуальні та емоційні механізми регуляції діяльності) сторін [Там само]. Значна увага дослідників зосереджена на вивченні процесу професійного становлення майбутнього вчителя, організації психологічної підготовки до педагогічної праці в умовах навчального закладу. З одного боку, професіоналізм – це інтегральна якість, властивість особистості, що формується у спілкуванні й діяльності, а з другого – це процес і результат спілкування й діяльності. Учені вказують на такі прояви готовності: позитивне ставлення до праці, певний рівень оволодіння знаннями, уміннями та навичками, самостійність у розв’язанні професійних завдань, моральні риси особистості, розвиток здібностей, наявність професійно-педагогічної спрямованості особистості. О. Хлівна вважає, „що формування психологічної готовності повинно здійснюватися шляхом розвитку всіх структурних компонентів цієї готовності в умовах спеціально організованого навчання, яке спрямоване не тільки на оволодіння теоретичними знаннями і практичними вміннями, а й на вдосконалення психічних процесів, педагогічних здібностей, творчості” [220].

Науковці по-різному трактують поняття „готовність”, яке залежно від аспекту дослідження розглядають як „психічний стан”, „властивість”, „якість”, „структурне утворення” тощо. Проте аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що для визначення поняття „готовність” частіше використовують термін „утворення”, наприклад, *готовність* – це *стійке цілісне інтегративне утворення* особистості вчителя, що забезпечує залучення його до підготовки та реалізацію кожного етапу педагогічної діяльності [16]; *складне особистісне утворення*, яке охоплює ідейно-моральні та професійні погляди й переконання, професійну спрямованість психічних процесів, самовладання, оптимізм, налаштованість на педагогічну працю, здатність до подолання труднощів, самооцінку

результатів цієї праці, потребу в професійному самовихованні [74]. Готовність як цілісне утворення розглянуто в працях П. Атутова, А. Вайсбурга, Ю. Васильєва, А. Кочетова, як установка – у дослідженнях Ш. Надірашвілі, А. Прангішвілі, Д. Узнадзе [213].

Учені досліджують готовність у зв'язку з емоційно-вольовим та інтелектуальним потенціалом особистості щодо конкретного виду діяльності та характеризують як якісний показник саморегуляції фахівця на різних рівнях перебігу процесів – фізіологічному, психологічному, соціальному, якими визначається його поведінка [50]. У психолого-педагогічних працях готовність визначається як активно діяльнісний стан особистості, установка на певну поведінку, мобілізація сил на виконання завдання. Ускладнюють формування готовності пасивне ставлення до завдання, відсутність плану дій та наміру максимально використати свої знання та досвід. На думку В. Ананьєва, готовність „починає формуватися ще до початку професійної трудової діяльності, а потім розвивається разом з професійною працездатністю як потенціалом основної діяльності у сфері виробничого обслуговування” [4].

Поняття „готовність до дії” психологи трактують як „стан мобілізації всіх психофізичних систем людини, що забезпечують ефективне виконання визначених дій”. Крім готовності як психологічного стану, учені виділяють готовність як стійку характеристику особистості [73].

Дослідник Є. Павлютенков зазначає, що психологічна готовність до праці передбачає свідомий вибір професії відповідно до індивідуальних умінь, здібностей і можливостей. Важливим є те, що саме практична готовність до праці містить загальні та спеціалізовані знання про обрану майбутню професію, загальнотрудова знання та вміння [161].

Л. Разборова, яка розглядає у своїх наукових працях проблему готовності в психологічному аспекті її розгляду, звертає особливу увагу на особистісні риси та стан суб'єкта, що дозволяють швидко ухвалювати рішення й успішно діяти. Предметом наукового осмислення дослідниця виділяє готовність студентів до роботи в дошкільних закладах, зазначаючи,

що готовність є своєрідним станом особистості, коли її діяльність стає більш активною, продуктивною, а це дозволяє реалізувати на практиці набуті знання, уміння, навички [96].

Дослідник Д. Мехіладзе визначає психологічну готовність як „особливий стан, що має складну динамічну структуру і є виявленням сукупності взаємопов’язаних мотиваційних і стійких вольових характеристик особистості, тому в структурі готовності потрібно розглядати моральну, психологічну та професійну сторони” [147]. Психологічна готовність до пізнавальної діяльності, за визначенням В. Войтка та Ю. Гільбуха, – це „певний рівень пізнавальної та соціальної зрілості, необхідний для успішного оволодіння програмовим матеріалом, що сприяє гармонійному розвитку особистості” [35]. В. Моляко наголошує на тому, що готовність – це „складне особистісне утворення, багаторівнева та багатопланова система якостей і властивостей особистості, які у своїй сукупності дозволяють певному суб’єкту ефективно виконувати конкретну діяльність” [151].

Учені, які займаються дослідженням психологічних проблем готовності фахівців до професійної діяльності, вважають її станом, який має складну динамічну структуру, є вираженням сукупності інтелектуальних, емоційних, мотиваційних і вольових особливостей психіки людини щодо відповідності із зовнішніми умовами діяльності й майбутніми завданнями. На їхню думку, структуру готовності становлять такі властивості, риси та прояви: позитивне ставлення до діяльності; адекватні вимоги до неї; професійні риси характеру; здібності, темперамент, мотивації; необхідні знання, навички й уміння; стійкі, професійно важливі особливості сприйняття, уваги, мислення, емоційних і вольових процесів [188].

Психолог Г. Балл впевнений, що основу професійної готовності становить комплексна здібність фахівця до діяльності певного типу, у якій він виділяє дві сторони:

- 1) мотиваційну – схильність до відповідного типу діяльності;

2) інструментальну – володіння ефективними стратегіями діяльності, узагальненими способами дій та операцій.

Вони забезпечують вільну орієнтацію у відповідному предметному полі, гнучке пристосування зазначених способів до особливостей конкретних ситуацій [12].

У педагогічній літературі широкого вжитку набуло поняття „професійна готовність”, яке інколи ототожнюється з поняттям „професійна підготовка” і має кілька значень. Широко застосовується таке тлумачення: організувати щось; навчити того, що необхідно; дати необхідні знання.

Досліджуючи проблему готовності людини до діяльності, С. Геллерштейн висунув ідею створення професіографії як науки про вивчення професій. У своїх працях він розглядав проблему про виникнення вмінь у процесі діяльності, називаючи їх надбаннями, установив їхню рівноцінність [39].

Сучасні вітчизняні науковці, аналізуючи готовність до педагогічної діяльності з позицій особистісного підходу, розуміють її по-різному: і як нове утворення майбутнього педагога, яке є фундаментом його професійної компетенції; і як забезпечення високих результатів педагогічної роботи, що є якістю особистості вчителя; і як „інтегративне особистісне утворення, що є регулятором та умовою успішної професійної діяльності педагогів” [74].

Нам імponує думка К. Дурай-Новакової, яка розглядає професійну готовність до педагогічної діяльності як „цілісне вираження усіх підструктур особистості, зорієнтованих на повне й успішне виконання різноманітних функцій учителя. Професійна готовність до педагогічної діяльності – складне структурне утворення, центральним ядром якого є позитивні установки, мотиви й освоєні цінності вчительської професії. До цієї готовності належать також професійно важливі риси характеру, педагогічні здібності, сукупність професійно-педагогічних знань, умінь, навичок, певний досвід їхнього застосування на практиці. Професійна готовність спрямована на професійну діяльність і має стійку установку на працю” [49]. Дослідниця вважає, що при цьому готовність не є єдністю якостей та психічного стану особистості. Вона

відзначає, що психічний стан хоча й не є якістю особистості, однак він не протилежний йому, більше того – може переходити в процесі діяльності у якість. Показники професійної готовності пов’язані з особистістю та діяльністю. Показниками готовності, на її думку, є:

- зміст потреб та мотивацій педагогічної діяльності, рівень знань про сутність професій;
- ступінь усвідомлення відповідальності за результати педагогічної діяльності;
- рівень мобілізації та активізації знань, умінь, навичок і професійнозначущих якостей особистості;
- якість соціальних установок на педагогічну діяльність, рівень стабільності професійних інтересів [49].

К. Дурай-Новакова структуру професійної готовності визначає враховуючи вищезазначені важливі критерії та наголошує на таких компонентах як мотиваційний, пізнавально-оцінний, емоційно-вольовий, операційно-дієвий, мобілізаційний.

Ми цілком погоджуємося з українським педагогом О. Коберником, який, аналізуючи педагогічну готовність, обґрунтовує свої варіанти її структури. Дослідивши сутність проблеми готовності до педагогічної діяльності, він виокремлює такі головні компоненти готовності майбутніх фахівців до впровадження інноваційних технологій:

- мотиваційний, до складу якого увійшли такі показники: установка на особливу значущість і важливість нових освітніх технологій у сучасному навчально-виховному процесі; прагнення до активного вивчення педагогічних інновацій; бажання майбутнього вчителя творчо проектувати педагогічну діяльність;
- когнітивний – інтеграція психологічних, педагогічних і технологічних знань;

– операційний – уміння як такі інтегровані якості, що набуті студентами під час опанування змісту психолого-педагогічних і фахових дисциплін, самостійної діяльності в період педагогічних практик [69; 70].

Дослідник С. Абдувахідов під показниками професійної готовності випускників університетів до майбутньої педагогічної діяльності зазначає ступінь розуміння ними соціального змісту праці вчителя, активне позитивне відношення до вивчення дисциплін, передбачених навчальним планом; розвиток та вдосконалення своїх професійно-педагогічних рис; високі результати навчально-виховної роботи з учнями в період педагогічної практики [1].

Досліджуючи психологічну характеристику готовності студентів до професійної діяльності, Л. Сохань, І. Єрмакова, Г. Нессен визначили, що вона складається з таких компонентів:

- мотиваційного (позитивне ставлення до професії, інтерес до неї);
- орієнтовного (знання й уявлення про особливості й умови професійної діяльності, її вимоги до особистості);
- операційного (володіння способами та прийомами професійної діяльності, необхідними знаннями, навичками, уміннями, процесами аналізу та синтезу, порівняння, узагальнення);
- вольового (самоконтроль, уміння керувати діями, з яких складається виконання трудових обов'язків);
- оцінного (самооцінка своєї професійної підготовленості й відповідальність процесу розв'язання професійних завдань оптимальним трудовим зразкам [53]).

Професійно-естетичній готовності приділяє увагу у своїх працях Н. Конишева [75], концентруючи увагу на тому, наскільки колишні студенти закладів вищої освіти підготовлені до майбутньої професійної діяльності. Учених цікавить, перш за все, методична підготовка фахівців та якість знань, одержаних ними за період навчання. Поняття готовності вони не розглядають у зв'язку з особистісними проявами студентів-випускників.

У змістовний компонент готовності В. Сластьонін [198] включає „професійну компетентність спеціаліста”. До показників готовності – здатність ідентифікувати себе з іншими; психологічний стан, що відображає динамізм особистості, багатство її внутрішньої енергії, ініціативність, волю, винахідливість, емоційну стійкість, яка забезпечує витримку; професійно-педагогічне мислення, що дозволяє проникати в причинно-наслідкові зв’язки педагогічного процесу, аналізувати свою діяльність, відшукувати науково обґрунтовані пояснення успіхів та невдач, а також передбачати результати роботи.

Вчений наголошує на тому, що професійно-педагогічна готовність – це „складний синтез взаємопов’язаних структурних компонентів”. До них належать:

- психологічна готовність (сформована спрямованість на педагогічну діяльність, установка на роботу в школі);
- науково-теоретична готовність (наявність необхідного обсягу педагогічних, психологічних, соціальних знань, необхідних для компетентної педагогічної діяльності);
- практична готовність (наявність сформованих на належному рівні професійних знань і вмінь);
- психофізіологічна готовність (наявність відповідних передумов для оволодіння педагогічною діяльністю, сформованість професійно значущих якостей);
- фізична готовність (відповідність стану здоров’я та фізичного розвитку вимогам педагогічної діяльності та професійної працездатності) [199].

Ми погоджуємося з дослідницею О. Караман, яка розглядає готовність як системне особистісне утворення, очікуваний результат професійної підготовки і психологічний стан фахівця (соціального педагога, вихователя), що поєднує науково-теоретичний, практичний, психофізіологічний і психологічний складники [67].

Е. Саф'янс та Л. Чернікова пропонують склад готовності з дещо іншими компонентами:

- мотиваційний (сукупність мотивів, адекватних до цілей та завдань педагогічної діяльності);
- когнітивний (тісно пов'язаний з пізнавальною сферою людини, містить сукупність знань, необхідних для продуктивної педагогічної діяльності);
- особистісний (сукупність особистісних якостей, важливих для виконання професійної діяльності) [209].

На особливу цінність заслуговують дослідження особливостей розуміння готовності до професійної діяльності Є. Зеєра [56; 57]. Готовність як складне особистісне утворення вчений розглядає щодо двох його рівнів. На першому готовність розглядається як „бажання, прагнення оволодіти певною професією, спеціальністю”, на другому – як „здатність, підготовленість до професійної діяльності”. Склад компонентів першого рівня готовності такий:

- мотиваційний (потреба в праці, зацікавленість професією, спеціальностями; уявлення про соціальний статус, престижність професії, матеріальна зацікавленість);
- пізнавальний (розуміння соціальної значущості, необхідності обраної професії, знання шляхів досягнення мети);
- емоційний (гордість за професією, естетичне ставлення до професійної майстерності);
- вольовий (уміння мобілізувати свої сили, подолати труднощі на шляху досягнення мети).

На другому рівні готовність до професійної діяльності розглядається як уже сформованість необхідних для її успішного здійснення якостей (професійних особистісних), умінь, навичок, знань.

Р. Лучечко розкриває готовність до трудової діяльності в такому розумінні як „інтегральну освіту, яка містить наявність індивідуальних нахилів, спеціальних знань, умінь і навичок, а також комплекс індивідуальних

психологічних, психічних та характерологічних особливостей, що забезпечують високу ефективність професійного функціонування людини” [132].

В. Крутецький у своїх дослідженнях визначає готовність як „синтез особливостей особистості, які визначають її здатність до діяльності”. Дослідник акцентує увагу на активному та позитивному ставленні до діяльності, здатність займатися нею; низку специфічних рис і стійкі інтелектуальні почуття; наявність сприятливих для її виконання психічних станів; певний фонд знань, умінь, навичок у відповідній галузі; певні психологічні особливості в сенсорній і розумових сферах, що відповідають вимогам конкретної діяльності [109].

О. Дмитрієва [45] у готовності молодих спеціалістів до професійної діяльності виділяє комунікативну компетентність, до якої належить динамічність і адекватність установа контакту, подолання боязні спілкування з аудиторією, організація спілкування як співпраця та розвиток мовленнєвих форм спілкування.

В. Масленнікова вивчаючи готовність до педагогічної діяльності наголошує на актуальності та важливості морального компонента, який характеризується комплексом якостей особистості, серед яких особливе місце займає потреба працювати з повною віддачею в інтересах суспільства, почуття відповідальності, самостійності, наполегливості в досягненні поставленої мети, творче виконання професійних функцій [141].

Дослідниця Л. Кондрашова наголошує у своїх працях на тому, що основа професійної готовності полягає у морально-психологічній готовності, яка містить складні особистісні утворення, що забезпечують продуктивність роботи в майбутніх фахівців [74]. Дослідниця пропонує розглядати готовність більш розширено, акцентуючи увагу на її структуру, яка складається з таких компонентів:

– мотиваційного (професійні настанови, інтереси, прагнення займатися педагогічною діяльністю);

- морально-орієнтаційного (професійний обов'язок, відповідальність, любов до дітей, педагогічний такт, педагогічна вимогливість, товарицькість, віра в можливості та здібності дитини тощо);
- пізнавально-операціонального (професійна спрямованість пам'яті, уваги, мислення, уяви, творчі здібності й засоби, які забезпечують інтелектуальний розвиток учня);
- емоційно-вольового (емоційна сприйнятливність, професійний оптимізм, ініціативність, настирливість у вирішенні навчально-виховних завдань, самовладання, здатність управляти своїм настроєм і психічним станом інших);
- психофізіологічного (професійна діловитість, працездатність, прагнення доводити до кінця розпочату справу, вирішувати педагогічні завдання; активність і саморегуляція, урівноваженість і витримка, жвавий темп роботи);
- оцінного (самооцінка своєї професійної підготовленості та відповідність процесу вирішення професійних завдань оптимальним педагогічним зразкам) [74].

І. Єрмакова, Г. Несен, Л. Сохань у своїх працях визначають готовність як „якісну характеристику особистості, здатність адекватно оцінювати навколишню дійсність на основі повноти знань про неї, які дають змогу зрозуміти основну закономірність соціальної ситуації, уміння знаходити інформацію в невизначеній ситуації й упевнено будувати свою поведінку для досягнення балансу між своїми потребами, очікуваннями, сенсом життя й вимогами соціальної дійсності, уміння задовольняти бажання з опорою на норми” [53].

Заслуговує на особливу увагу дисертація А. Ліненко, присвячена питанням формування професійної готовності педагогів. Дослідниця робить суттєві теоретичні та практичні зауваження щодо цього поняття, зокрема, слушно стверджує, що готовність передбачає усвідомлену особистістю мотивацію щодо виконання діяльності. Тільки за таких умов виникає

можливість говорити про „інтегровану систему” (готовність) і суб’єктивний досвід особистості як її результат. Готовність, на її думку, має чотири критерії оцінки рівня розвитку:

- характер і стійкість емоційного ставлення до діяльності;
- точність і швидкість адаптації поведінки під час діяльності;
- доречність педагогічної дії;
- достатній рівень сформованості професійних здібностей.

Даючи тлумачення поняттям „настанова” і „ставлення”, А. Ліненко наголошує, що вони є виразниками активізації внутрішніх резервів особистості до майбутньої діяльності. Готовність, на її погляд, є результатом позитивного, усвідомленого ставлення особистості до діяльності [126].

Готовність випускника ЗВО до професійної діяльності складається з таких блоків, як професійна орієнтація (готовність до професійного навчання), безпосередній процес опанування знаннями й уміннями в руслі відповідної професії (професійна готовність), наявність адекватних змісту діяльності якостей особистості (особистісна готовність), адаптація після завершення навчання до професії (професійна адаптація). Професійна адаптація безпосередньо залежить від якості та ефективності психологічної готовності. У зв’язку з цим особливу увагу викликають шляхи (методи, прийоми) формування готовності студентів і критерії її оцінювання [126].

У своєму подальшому дослідженні поняття готовність до діяльності віднайшло своє поглиблення й конкретизацію в працях українського психолога В. Моляко.

Вчений стверджує, що „на рівень готовності фахівця вплив має вік, досвід навчання, індивідуальні можливості”. Також важливими є такі рівні: рівень непрофесійної, передпрофесійної і професійної підготовки. Рівень професійної підготовки поділяється на власне професійний (виконання діяльності з фаховою підготовкою) і професійної майстерності (у випадку подальшого накопичення суб’єктом досвіду роботи, що виконується з

високою якістю). У роботах В. Моляко [151] запропоновано характеристику рівнів готовності:

1. Високий (самостійність у постановці й розв'язанні нових завдань, адекватність оцінки й самооцінки професійно важливих якостей, здатність до ефективного вирішення завдань в умовах дефіциту часу й т. ін.).

2. Середній (середній рівень вияву наведених якостей).

3. Низький (невміння самостійно ставити й розв'язувати важкі завдання, неадекватна оцінка й самооцінка професійно важливих особливостей тощо).

Проаналізувавши основні положення психолого-педагогічних досліджень, написаних з погляду порушеної нами проблеми, відзначаємо, що в більшості з них акцент зроблено на потребі підвищення рівня готовності майбутніх фахівців до своєї професійної діяльності.

Більшість науковців єдині в думці про те, що формуванню професійної готовності сприяє використання активних методів і групових форм соціально-психологічного навчання, спрямованих на засвоєння майбутніми фахівцями знань, навичок і вмінь професійної підготовки. Можна зробити висновок про те, що формування професійної готовності майбутніх фахівців залежить від організації їхньої професійної підготовки в умовах навчально-виховного процесу ЗВО.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми професійної готовності стали основою для обґрунтування сутності професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності й розробки шляхів її реалізації в межах нашого дослідження.

Професійну готовність майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності ми визначаємо як системне особистісне утворення, очікуваний результат професійної підготовки і психологічний стан фахівця, що поєднує стійку позитивну мотивацію та сукупність науково-теоретичних знань, практичних умінь і навичок, психологічних

якостей, необхідних для ефективного здійснення майбутньої професійної діяльності.

Спираючись на проведений аналіз наукових досліджень, ми визначаємо такі *компоненти готовності фахівців з документознавства та інформаційної діяльності* до професійної діяльності:

- мотиваційний;
- когнітивний;
- операційний;
- комунікативний.

Важливим є те, що кожний компонент у багатокomпонентній структурі професійної готовності майбутніх фахівців-документознавців до професійної діяльності має свої особливості формування й розвитку. Будучи основою професіоналізму, професійна готовність знаходиться в стані розвитку й не формується у відриві від процесу професіоналізації. А психологічна підготовка забезпечує вирішення завдань ефективного функціонування всіх структурних компонентів у багаторівневій організації професійної готовності [133].

У наш час дуже важливе завдання з'являється перед сучасною вищою освітою – сформувати під час навчання у ЗВО висококваліфікованого й компетентного фахівця-документознавця, підготовленого найкращим чином до майбутньої професійної діяльності з наявністю таких якостей, як професіоналізм, мобільність, діловитість, самовдосконалення, вміння працювати, швидко орієнтуватися в ситуації, оперативно приймати самостійні рішення. Усе це стане можливим тільки при наявності мотивації студентів до навчання.

Проблема мотивації навчання є однією з провідних у педагогіці, оскільки і результат, і процес засвоєння знань значною мірою залежать від залучення студентів в освітній процес, зацікавленості того, хто навчається [9].

Сьогодні проблема мотивації студентів до навчальної діяльності у ЗВО є найбільш значущою й актуальною.

Безперечно, формування особистості людини відбувається впродовж усього її життя, але саме у ЗВО утворюються провідні особисті риси майбутнього фахівця, а вже в подальшій професійній діяльності відбувається подальша шліфовка як особистості. Актуальними та важливими рисами особистості сучасного фахівця є відповідальність та ініціативність, грамотність та компетентність, спрямованість до новаторських рішень, потреба в постійному саморозвитку та самовдосконаленні. Під час навчання у вищій школі у студентів виникають різноманітні проблеми, серед яких актуальною є пристосування до нової ситуації. Вищезазначена проблема суттєво відрізняється від шкільної методами та формами організації навчального процесу. Ця новизна та пов'язані з нею труднощі створюють свого роду бар'єр, який повинен бути подоланий. З цього випливає, що в розвитку особистості майбутнього фахівця особливе та важливе значення має формування позитивної мотивації та дійсних цілей, оскільки мотиви та цілі є провідними компонентами навчальної діяльності.

Структура мотивів сучасного студента вищої школи, яка формується час навчання, стає стрижнем особистості майбутнього фахівця. Отже, розвиток позитивних навчальних мотивів – невід'ємний складник у процесі навчання студента як особистості [131].

У філософській енциклопедії термін „мотив” визначається не лише як „внутрішній процес і будь-який імпульс, який виникає в особистості, а явище, об'єктивна основа якого міститься в зовнішньому світі”. Саме тоді, коли матеріальні та ідеальні об'єкти зовнішнього світу набувають для людини особливої значущості, „особистісного змісту”, вони спонукають її до дії. Таким чином, мотив – „це спонукання, сукупність внутрішніх психологічних умов, що викликають спрямованість і керують діями, вчинками людини” [216].

Дослідниця Л. Божович визначає мотив як „те, заради чого здійснюється діяльність, мотивом можуть бути предмети зовнішнього світу, уявлення, ідеї, почуття й переживання” [22].

Дослідник О. Леонт'єв визначає мотив як „усвідомлену потребу, яка викликає активність людини й визначає спрямованість цієї активності”. Важливим є те, що мотивом виступає не сама потреба, а предмет потреби, тобто за мотивом розуміється тільки конкретна потреба [120].

У психологічній науці проблема мотивації й мотивів є однією з провідних, саме за її допомогою визначається сутність та специфіка людської поведінки. Дуже багато наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених присвячено саме дослідженню проблем мотивації та мотиву (Б. Анан'єв, В. Асєєв, Дж. Аткинсон, Л. Божович, Є. Ільїн, В. Ковальов, Г. Костюк, К. Левін, А. Маркова, А. Маслоу, С. Рубіншейн, К. Судаков, Д. Узнадзе, П. Якобсон та ін.).

А. Маркова зауважує, що „мотивація навчання складається з низки спонукань (потреби й смисл навчання, його мотиви, цілі, емоції, інтереси), які постійно змінюються і вступають у нові зв'язки один з одним”. Таким чином, становлення мотивації – це не тільки зростання позитивного або посилення негативного ставлення до навчання, а ускладнення структури мотиваційної сфери, спонукання, що належать до неї, поява нових, більш зрілих, інколи суперечливих відношень між ними [140].

О. Леонт'єв визначає мотивацію як „внутрішній стан особистості, що спонукає до активності чи руху та скеровує її поведінку в напрямі досягнення цілей” [120].

Таким чином, знання, навички та уміння студентів можуть бути реалізовані тільки в такій професійній діяльності, рівень якої залежатиме від того, наскільки вона є важливою та значущою для них. Важливим є те, що можна володіти необхідними професійними знаннями, уміннями, навичками, але ніколи їх не використовувати на практиці через відсутність бажання й потреби в цьому. Відповідно до характеру діяльності фахівця інформаційно-

документознавчої сфери реалізується його професійні цілі, установки, професійний потенціал та творчі здібності. Саме усвідомлення ролі мотивації до майбутньої професійної діяльності спонукає майбутнього фахівця-документознавця до цієї діяльності, надаючи в майбутньому можливість подальшого професійного самовдосконалення та зростання. А відсутність мотивації в студентів навчання знизить, а то взагалі може знищити всі спроби.

Отже, мотиваційний компонент містить інтереси, професійні установки, прагнення займатися в майбутньому професійною діяльністю. Головним у цьому є особисте прагнення фахівця застосовувати свої професійні знання в обраній фаховій сфері. Саме цей компонент виражає позитивне ставлення до обраної професійної діяльності, прагнення вдосконалювати свою практичну підготовку.

Когнітивний компонент професійної готовності майбутніх фахівців інформаційно-документознавчої сфери діяльності поєднує сукупність знань про сутність і специфіку обраної спеціальності, а також комплекс професійних умінь та навичок, отриманих під час навчання у сучасній вищій школі, саме тих, що будуть використовуватися у процесі особистої професійної діяльності. Вищезазначений компонент є результатом активної пізнавальної діяльності. Його визначають обсяг знань (глибина, системність, ширина), стиль міркування, наявність сформованих умінь і навичок фахівця з документознавства та інформаційної діяльності.

Як зазначають О. Співаковський, Д. Щедролосьєв, Я. Федорова, Н. Чаловська знання – це „вища форма вияву сприйняття даних та інформації, воно є активним за своєю сутністю і формується не тільки на основі фактів, але й на основі аналізу та різних типів логічного виведення”. А вміння виникає там, де знання справи стає дороговказом до швидкого й успішного її виконання [204].

Кваліфікаційна характеристика спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” передбачає комплекс знань та навичок

документаційного (інформаційного) та бездокументаційного забезпечення управління. О. Малюк зауважує, що відповідно до основних завдань національної системи освіти у студентів-документознавців повинні бути сформовані такі компетенції:

1) соціально-особистісні, зокрема розуміння та сприйняття етичних норм ділового спілкування; креативність; здатність досистемного мислення, наполегливість у досягненні мети, толерантність;

2) загальнонаукові, а саме базові уявлення про основи філософії, психології, що сприяють розвитку й соціалізації особистості; базові знання вітчизняної історії, економіки й права, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності; базові знання в галузі інформатики й сучасних інформаційних технологій; навички роботи з апаратним та програмним забезпеченням обчислювальної техніки; здатність використовувати технологічні алгоритми дій у галузі професійної діяльності; базові знання з фундаментальних наук; базові знання в галузі менеджменту, маркетингу та інформаційного забезпечення управління виробничим процесом і вміння їх використовувати в професійній діяльності;

3) інструментальні, які передбачають вироблення вмінь та навичок роботи в комп'ютерних мережах, пошуку й опрацювання інформації; здатність до письмової та усної комунікації різними мовами; мовленнєва компетентність; вироблення дослідницьких навичок;

4) професійні компетенції поділяються на загальнопрофесійні та спеціалізовані професійні [138].

На думку дослідниці, перша група професійних компетенцій передбачає наявність базових уявлень про документи в галузі документно-комунікативного забезпечення процесу управління, основи документознавства, особливості управлінського документування, основи аналітико-синтетичної обробки документів, основи архівознавства, стилістики ділового мовлення та редагування службових документів, основи

законодавства України в галузі адміністративного, господарського та трудового права, основні види контролю в системі управління якістю створення інтелектуальної продукції та надання інформаційних послуг; володіння методами опису, ідентифікації, класифікації об'єктів документно-інформаційних потоків і масивів, здатність застосовувати основні психолого-педагогічні методи ділового спілкування, розуміння соціальних наслідків своєї професійної діяльності, здатність планувати й реалізовувати відповідні заходи [138, с. 159].

Друга група – спеціалізовані професійні компетенції – це, по-перше, здатність використовувати професійно профільовані знання діловодства та документознавства в галузі документаційно-інформаційного забезпечення; по-друге, здатність використовувати теоретичні знання та практичні навички з ділової української мови, стилістики ділового мовлення для використання комплексу робіт у галузі професійної діяльності; по-третє, здатність використовувати професійно профільовані знання та навички роботи з організаційною та обчислювальною технікою; по-четверте, здатність володіти навичками роботи в глобальних та локальних комп'ютерних мережах з використанням інтернет-ресурсів, а також володіння навичками створення баз даних, навичками роботи з графічним редакторами; по-п'яте, здатність використовувати теоретичні знання й практичні навички в галузі архівознавства та спеціального діловодства; по-шосте, здатність використовувати теоретичні знання та практичні навички, набуті в процесі проходження всіх видів практик для вирішення виробничих завдань у галузі професійної діяльності; по-сьоме, здатність використовувати теоретичні знання й практичні навички в галузі офісного сервісу для вирішення різних завдань у професійній діяльності [Там само, с. 159 – 160].

До операційного компонента готовності належить професійна спрямованість уваги, уявлень, сприймання, пам'яті, професійне мислення, професійні здібності, володіння діями, операціями й заходами, необхідними для успішного здійснення професійної діяльності.

На думку дослідників, уміння – це „заснована на знаннях і навичках готовність людини успішно виконувати певну діяльність” [204].

Уміння виникає там, де знання справи стає дороговказом до швидкого й успішного її виконання. Уміння – це заснована на знаннях і навичках готовність людини успішно виконувати певну діяльність [212]. Навички – удосконалені шляхом багаторазових дій компоненти вмінь, що виявляються у їх автоматизованому виконанні [Там само, с. 221].

Отже, операційний компонент виявляється через сукупність необхідних умінь та навичок, що забезпечують здійснення професійної діяльності.

Комунікативний компонент готовності складається з уміння визначати та адекватно скеровувати професійні контакти з роботодавцями, колегами, підлеглими та потенційними партнерами.

Отже, комунікативний компонент готовності проявляється через уміння спілкуватися, налагоджувати стосунки, установлювати контакти. Ці здібності розвиваються й формуються в спілкуванні та закріплюються в структурі особистості як особлива позиція життя, яка впливає на життєві можливості людини й виконує функцію подальшого вдосконалення реальної комунікативної поведінки [212].

Зазначимо, що під комунікативним компонентом професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності розуміють здібність установлювати й підтримувати необхідні професійні контакти з іншими людьми, певну сукупність комунікативних знань, умінь і навичок, що забезпечують реалізацію успішного спілкування. Також сюди належить вміння змінювати масштаб і коло спілкування, розуміти й бути зрозумілим для партнера зі спілкування. Комунікативні здібності формуються в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між людьми. Цей досвід набувається не тільки в процесі безпосередньої взаємодії, а також опосередкованої, зокрема й з літератури, театру, кіно, з яких людина отримує інформацію про характер

комунікативних ситуацій, особливості міжособистісної взаємодії та засоби їх вирішення. У процесі опанування комунікативної сфери людина запозичає з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм [88].

Комунікативний процес розуміється як інформаційна взаємодія між людьми як активними суб'єктами, з урахуванням стосунків між партнерами. Результативне спілкування завжди передбачає спонтанний і цікавий творчий процес, тому результативне спілкування – це спілкування, що розвиває.

Отже, сформований комунікативний компонент надає можливість: орієнтуватися в різноманітних ситуаціях спілкування, які ґрунтуються на знаннях і життєвому досвіді індивіда; конструктивно взаємодіяти з середовищем завдяки розумінню себе й інших при постійній видозміні психічних станів, міжособистісних стосунків і умов соціального оточення; уміти будувати контакт з людьми; володіти навичками конструктивного спілкування; усвідомлювати й долати комунікативні бар'єри, що є необхідним для майбутніх фахівців-документознавців [88].

Таким чином, вивчення проблеми формування професійної готовності на міждисциплінарному рівні дало нам можливість установити, що питання професійної готовності є об'єктом численних наукових досліджень. Науковці єдині в думці про те, що формування готовності до діяльності – важливий етап становлення та професійного розвитку особистості, результатом якого є формування її здатності до професійної діяльності. Формування готовності передбачає формування системи моральних якостей, професійних здібностей, критичності в оцінці результатів власної діяльності, а також відповідної суми професійних знань, умінь і навичок. У науковій літературі представлено шляхи формування професійної готовності спеціалістів різних галузей. Проте питання професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності ще не достатньо вивчені науковцями, оскільки ця спеціальність є порівняно новою, але затребуваною, актуальною, поєднує в

собі аналітико-інформаційну діяльність та організацію роботи з документами в установах державної та недержавної форми власності.

Під час аналізу психолого-педагогічної літератури було визначено базове поняття дослідження: професійна готовність майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності – це системне особистісне утворення, очікуваний результат професійної підготовки і психологічний стан фахівця, що поєднує стійку позитивну мотивацію та сукупність науково-теоретичних знань, практичних умінь і навичок, психологічних якостей, необхідних для ефективного здійснення майбутньої професійної діяльності.

Структурний аналіз феномену професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності дозволив виділити та охарактеризувати компоненти досліджуваного явища: *мотиваційний* (наявність професійних установок та інтересів, усвідомленість і значущість обраної професійної діяльності, прагнення на вищому рівні оволодіти цією діяльністю), *когнітивний* (сукупність професійних знань про сутність, структуру, функції та види документів, процеси їх створення, обробки та зберігання), *операційний* (володіння професійною увагою, пам'яттю, мисленням, здібностями, діями, операціями), *комунікативний* (уміння спілкуватися, установлювати контакти).

1.2. Система професійної підготовки майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО України

Спеціальність „Документознавство та інформаційна діяльність”, затверджена Кабінетом Міністрів України в державному реєстрі-переліку напрямів та спеціалізацій відповідною постановою в 1994 р. У 2015 році КМУ введено новий перелік галузей знань та спеціальностей і згідно з таблицею відповідності спеціальність „Документознавство та інформаційна діяльність” трансформовано в „Інформаційну, бібліотечну та архівну справу” [176].

Майже 20 років українські (В. Бездрабко [13], Г. Власова [32], Л. Титова [31], Н. Гайсинюк [37], Л. Демчина [43], С. Дубова [47], С. Кулешов [112], Н. М. Кушнарєнко [116], А. Соляник [117], Г. Малик [136], О. Матвієнко [143], Н. Назарєнко [154], Ю. Палєха [162], І. Сілютіна [197], М. Слободяник [200], А. Соляник [203], Л. Філіпова [217], Г. Швецова-Водка [229] та ін.); та зарубіжні (К. Колін, А. Соколов, Ю. Столяров, А. Урсул, Ю. Шрейдєр та ін.) вчені намагаються розробити модель фахівця інформаційно-документознавчої сфери, визначити оптимальний зміст його підготовки, створити методологічну базу досліджень інформаційно-документознавчої діяльності [217].

Зазначимо, що на сучасному етапі цей науковий пошук ще не завершений. Тому ми у своєму дослідженні спробуємо проаналізувати сучасну систему професійної підготовки майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності.

Актуальність і перспективність цієї спеціальності зумовлена низкою об'єктивних чинників. По-перше, це провідна роль документа в сучасному світі. Документ у широкому значенні поняття – це „і носій різноманітної інформації, і канал соціальної комунікації, і засіб збереження, реєстрації, передачі інформації в просторі та часі, і об'єкт охорони інтелектуальної власності та захисту авторських прав” [118]. Зростання ролі документованої інформації в житті сучасного суспільства зумовило посилення уваги до неї з боку і науки, і освіти. Ключова роль документа як соціального феномену і як елемента інформаційної технології зумовила становлення та розвиток відповідної освітньої спеціальності для підготовки фахівців інформаційно-документознавчої сфери. По-друге, зростання ролі інформаційних процесів у всіх видах людської діяльності виявило наявну спільну основу, притаманну багатьом інтелектуальним видам діяльності – науковій, інженерно-конструкторській, управлінській, економічній тощо. Цією спільною основою є інформаційна діяльність, суть якої полягає в пошуку, відборі, згортанні, аналітико-синтетичній обробці й наданні споживачам необхідної інформації

для задоволення їхніх професійних і непрофесійних потреб. Таким чином, був сформований новий напрям підготовки фахівців у вищій школі [118].

Служба діловодства сьогодні є важливим інструментом, бо саме через процеси управління документацією направляє та спрямовує всі інші підрозділи та окремих працівників на спільні цілі, мобілізує ініціативу співробітників, виховуючи в них почуття єдності й відданості своєму підприємству, покращувати процеси професійної комунікації й коректувати організаційну поведінку всіх його учасників [162; 163; 165; 168; 169].

Отже, саме якісне документаційне забезпечення управління, вчасна обробка й передання на різні рівні керування інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень, є головною метою служби діловодства.

У сучасних установах, фірмах, організаціях обов'язки з пошуку інформації, опрацювання та оформлення документів мають покладатися на спеціально підготовленого фахівця – документознавця, інформаційного аналітика. Саме від роботи вищезазначених професіоналів значною мірою залежить якісне документаційне забезпечення.

Коло обов'язків провідних фахівців-документознавців, інформаційних аналітиків є досить значним і багатограним. Вони мусять разом з фахівцями керівного апарату брати участь у розробці управлінських рішень, контролювати й перевіряти виконання завдань і розпоряджень вищого керівництва. Для цього вони повинні вміти працювати з усіма видами документів, знати особливості автоматизованих систем діловодства й документообігу, опанувати новітні засоби оргтехніки, систему уніфікації й галузеву стандартизацію інформаційно-документної сфери [168].

Основи підготовки таких фахівців-діловодів були закладені ще в 60-х роках минулого століття кафедрою радянського діловодства Московського державного історико-архівного інституту на чолі з професором К. Г. Мітяєвим, якого в 1979 році змінила професор Т. Н. Кузнецова. Нині на території Російської Федерації документознавців готують більше ста закладів вищої освіти. Проте у ЗВО Росії ця спеціальність має назву

„Документознавство та документаційне забезпечення управління” і зорієнтована вона лише на підготовку діловодів. Зазначимо, що в Росії ця спеціальність є набагато вужчою за своїм змістом. Про це свідчить й однозначна кваліфікація випускника – „документознавець”. Навчання інформаційної діяльності в російських ЗВО об’єднане з бібліотечною справою і позначається як „Бібліотечно-інформаційна діяльність”. У США викладання курсу дисциплін з інформаційної діяльності також інтегровано з бібліотечною справою [168].

Підготовка фахівців-документознавців є важливим державним завданням, яке здійснюється в рамках освітньої спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність”, уведеної на початку 1990-х рр. у ЗВОІІ – ІV рівнів акредитації України.

Підготовка фахівців з документознавства та інформаційної діяльності була відокремлена від бібліотечного профілю та є самостійною. Сьогодні популярність цієї спеціальності невпинно зростає. Надзвичайно важливою стає роль документа, особливо електронного, у сучасному суспільстві. Також надзвичайного розвитку набувають інформаційні процеси в усіх різновидах людської діяльності. Стрімко створюються інформаційно-аналітичні підрозділи, інформаційні агентства, усе більш актуальними стають центри науково-технічної інформації, посилюється значення високоякісного інформаційного забезпечення вищого керівництва всіх рівнів і напрямів соціального управління на базі новітніх технологій і застосування новітніх світових мереж [169].

Уведення нової освітньої спеціальності в Україні ініціювали провідні фахівці бібліотечно-інформаційного профілю. Уперше підготовку кадрів з цієї спеціальності розпочав у 1995 році факультет бібліотекознавства та інформатики Харківської державної академії культури (ХДАК) на базі створеної у структурі факультету кафедри документознавства. Саме викладачами цієї кафедри були розроблені освітньо-професійні програми, кваліфікаційні характеристики бакалаврів, спеціалістів і магістрів,

навчальний план, науково-методичні матеріали, підручники, навчальні посібники тощо. У 1998 році виходить у світ програма та навчально-методичні матеріали з курсу „Документознавство”, оновлені й перероблені 2003 р. (Н. Кушнарєнко, А. Соляник) [115.] Уперше створюється і видається підручник „Документознавство” (Н. Кушнарєнко) [119], спочатку на базі ХДАК (отримав першу премію на обласному конкурсі „Освіта Харківщини – кращі імена”, у номінації – „Кращий підручник року”), а згодом у видавництві „Знання” (м. Київ). Нині підручник витримав четверте перевидання, користується значним попитом не лише в Україні, а й у інших країнах СНД, що можна розцінити як успіх української вищої школи. У 2003 році видавництвом „Вікар” (м. Київ) видано наступний підручник викладачів кафедри – „Наукова обробка документів” [116], який через значний попит паралельно перевидає навчально-методичний кабінет Міністерства культури і мистецтв України. Завдяки зазначеним підручникам харківських фахівців забезпечено основу базової підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності. Названі підручники є також базовими для підготовки в Україні фахівців з іншої, більш давньої спеціальності – „Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографія” [118].

Дуже важливо, що спеціальність „Документознавство та інформаційна діяльність” включено до освітнього напрямку „Культура”. Це пояснює великий обсяг гуманітарних дисциплін, які вивчаються з цієї спеціальності. Також наша спеціальність актуальна та необхідна й для розвитку культури в Україні, оскільки все, що пов’язане з документами та інформацією, безпосередньо стосується культури в широкому її розумінні.

Вітчизняна спеціальність ширша за своїм змістом порівняно з російською. Вона містить два рівноправних змістовних складники освіти – документний (документознавство) та інформаційний (інформаційну діяльність), спрямовані на підготовку кадрів для документно-інформаційної (документно-комунікативної) галузі суспільства, а не лише для діловодства. У результаті підготовки за вказаною спеціальністю Україна має отримати

фахівця, здатного кваліфіковано виконувати широке коло професійних видів діяльності з документами. У галузі інформаційної діяльності випускник ЗВО – це інформаційний менеджер, референт-аналітик, розробник баз даних наукової та ділової інформації і та ін. Це підтверджено подвійною кваліфікацією випускника – „документознавець”, „спеціаліст з інформації” [118].

Знання про сутність документа та інформаційної діяльності мають велике значення для суспільства вже протягом кількох століть, однак лише сьогодні, в умовах інформатизації, вони отримують статус провідних майже в усіх сферах людської професійної діяльності.

Для системного сприйняття змісту спеціальності базове значення має поняття „документ”, до розуміння обсягу і змісту якого людство прийшло двома шляхами. Перший пов’язаний з використанням документів у сфері управління (зокрема, державного), другий – із зародженням і розвитком науки та функціонуванням документів як носіїв наукової інформації. І нині ці два основні напрями використання документів розвиваються паралельно, взаємозбагачуючи один одного. Проте з документами пов’язана будь-яка сфера людської діяльності – освіта, наука, культура, економіка, виробництво, управління тощо. Одні соціальні інститути створюють, виробляють документи, другі – поширюють, треті – використовують, четверті – здійснюють усі напрями одночасно [118].

Професійні якості фахівця будь-якої галузі зумовлені комплексом знань, умінь та навичок, отриманих у відповідному закладі вищої освіти. За останні роки популярність спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” неспинно зростає – її впровадили в навчальні курси більш як у двадцяти вишах та на відокремлених факультетах окремих університетів у містах України.

На сучасному етапі професійною підготовкою фахівців з документознавства та інформаційної діяльності займаються такі ЗВО України: Вищий навчальний заклад Відкритий міжнародний університет

розвитку людини „Україна”; Державний університет телекомунікацій; Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Київський національний університет культури і мистецтв; Київський університет імені Бориса Грінченка; Комунальний заклад вищої освіти Київської обласної ради „Академія мистецтв”; Навчально-науковий центр професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України; Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв; Приватний вищий навчальний заклад „Європейський університет”; Національний авіаційний університет; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова; Вінницький соціально-економічний інститут Вищого навчального закладу Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”; Донецький національний університет імені Василя Стуса; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки; Національна металургійна академія України; Запорізький національний університет; Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу; Центральноукраїнський національний технічний університет; Національний університет „Львівська політехніка”; Українська академія друкарства; Одеський національний політехнічний університет; Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка; Рівненський державний гуманітарний університет; Тернопільський національний економічний університет; Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського „Харківський авіаційний інститут”; Харківська державна академія культури; Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”; Маріупольський державний університет; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля; Національний університет „Острозька академія” та інші.

Також до навчальних закладів, що займаються підготовкою фахівців з документознавства, належать численні філії та факультети Київського національного університету культури і мистецтв, які знаходяться практично в усіх регіонах України, навіть у тих, де ця спеціальність існує вже багато

років. Це такі міста, як Бровари та Біла Церква, Вінниця, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Кіровоград, Львів, Миколаїв, Одеса, Полтава, Суми, Ужгород, Харків, Херсон, Черкаси, Чернігів [168].

Зазначимо те, що з цих навчальних закладів не всі відповідають галузевому профілю „Культура”. Ускладнення та розбіжності у формуванні єдиних вимог до професійних компетенцій у період навчання стають очевидними. Водночас наголосимо, що підготовка фахівців з документознавства та інформаційної діяльності є важливою й затребуваною вимогою інформаційного суспільства для забезпечення будь-якої галузі та особливо управлінської сфери, відповідною інформаційною інфраструктурою як важливого складника сервісних галузей узагалі.

Одне з провідних місць у підготовці фахівців інформаційно-документознавчої сфери діяльності посідає Київський національний університет культури і мистецтв, у якому Інститут державного управління, де готують вищезазначених фахівців, очолює ректор університету професор М. М. Поплавський.

На високому рівні організована підготовка документознавців у Національній Академії керівних кадрів культури і мистецтв. Професійною підготовкою майбутніх фахівців-документознавців займаються провідні фахівці з державного комітету архівів, Міністерства культури і туризму, УНДІАСД, Національної бібліотеки України імені В. Вернадського, Державної історичної бібліотеки, Київського міського архіву та інших установ. Саме в цьому закладі вищої освіти багато років пропрацював видатний український учений, професор Михайло Семенович Слободяник, який усе своє життя присвятив науковій та педагогічній діяльності. Дослідник багато років очолював інститут Державного управління та інформаційної діяльності та був завідувачем кафедри документальних комунікацій. Підкреслимо, що Михайло Семенович брав активну участь у розробці державних стандартів на підготовку бакалаврів фахівців-документознавців.

Підготовкою фахівців з документознавства та інформаційної діяльності, інформаційних аналітиків підприємницьких структур займається і Європейський університет – це один з найбільших приватних вищих навчальних закладів України четвертого рівня акредитації, який має досить розгалужену систему відокремлених підрозділів, де навчається 30 тисяч студентів. Складниками неперервної системи освіти в університеті є дошкільна установа, школа-гімназія, бізнес-коледж, бакалаврат, магістратура та аспірантура, відділення перепідготовки з набуттям другої вищої освіти. Підготовка фахівців проводиться за денною, недільною та заочною формами навчання за 18 спеціальностями та 28 спеціалізаціями [169].

Кафедра документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Європейського університету була створена у 2001 році за ініціативою провідних фахівців-документознавців. В освітню концепцію підготовки молодших спеціалістів, бакалаврів та магістрів за означеною спеціальністю було включено основні тенденції світового розвитку інформаційно-документних наук з урахуванням міжнародної практики в цій галузі. У підготовці спеціалістів беруть участь учені з Державного комітету архівів, Українського науково-дослідного інституту архівної справи і документознавства, Національної бібліотеки імені В. Вернадського, Наукової бібліотеки імені Максимовича, Національного банку України та інших установ [169].

Навчальний план спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” у більшості зазначених ЗВО будується за кредитно-модульною системою навчання відповідно до нормативних вимог Міністерства освіти і науки України та особливостей Болонського процесу. Підготовка документознавців здійснюється за основними напрямками їхньої майбутньої діяльності: управлінським, документознавчим, гуманітарно-лінгвістичним, комп’ютерно-технологічним, правознавчим та інформаційно-аналітичним.

Перелічені вище блоки напрямів професійної підготовки створюють необхідну базу для вироблення спеціальних знань, умінь та навичок, які в

зможі задовольнити зростаючі потреби у фахівцях інформаційно-документознавчої сфери діяльності. Уже на першому курсі навчання у вищій школі майбутні фахівці-документознавці знайомляться з основами загального документознавства та діловодства, вивчають теорію інформаційно-документаційних комунікацій, архівознавство, інформатику, опановують математичні принципи інформаційної діяльності, економічну теорію, основи менеджменту й маркетингу [168].

Гуманітарно-лінгвістичний блок включає вивчення історії України, філософії, психології, педагогіки, логіки, соціології, політології, документальної лінгвістики, культурології, етики та естетики, ділового етикету. Значну увагу приділено опануванню іноземних мов (англійської, французької, німецької). Правознавчий блок включає вивчення таких навчальних дисциплін, як основи права, адміністративне, господарське та трудове право, інформаційне право, правові засади підприємництва та бізнесу.

До блоку документознавства на старших курсах додаються такі дисципліни, як юридичне документознавство, культура діловодства, документні ресурси, документне забезпечення підприємництва, патентознавство, стандартизація та сертифікація документної сфери.

Великим за обсягом є інформаційно-аналітичний блок, який включає вивчення основ інформаційно-аналітичної діяльності, міжнародної інформації, інформаційної культури, аналітико-синтетичної обробки та переробки інформації, інформаційного сервісу, захисту інформації.

Блок управлінських дисциплін передбачає вивчення таких дисциплін, як організація праці документознавця, управління персоналом, управління організаційною культурою та поведінкою, структура державних органів влади, маркетинг інформаційних послуг.

Комп'ютерно-технологічний блок зосереджує увагу на вивчення основ комп'ютерних мереж та телекомунікаційних технологій, прикладного програмного забезпечення, системного аналізу інформаційних процесів,

основ проектування баз даних, інтернет-технологій та ресурсів у діловодстві, сучасного електронного документообігу [168].

Проте зазначимо, що навчальні плани підготовки фахівців за спеціальністю „Документознавство та інформаційна діяльність” за блоком фундаментальних, професійно зорієнтованих та спеціальних дисциплін відрізняються один від одного. Не існує і єдиної, схожої концепції підготовки майбутніх фахівців, наприклад, у ХДАК акцент зроблено на інформаційні технології оброблення документної інформації та знань, інформаційний пошук та аналітику; у КНУКіМ більшу увагу приділяють суто документознавчим напрямкам з елементами сучасних інформаційних технологій; у Європейському університеті в центрі уваги постає аналітична діяльність. Кожен навчальний заклад має можливість упроваджувати свої додаткові дисципліни (за вибором ЗВО та студента).

Проте без сумнівів можна стверджувати, що спеціальність „Документознавство та інформаційна діяльність” уже отримала й підтвердила свій статус [152].

Як зауважує Н. Кушнарєнко, система підготовки документознавців може відбуватися лише за умови якісних змін у викладанні фундаментальних загальнопрофесійних, професійних і спеціальних курсів документознавчого циклу. Складність визначення оптимальної номенклатури навчальних курсів, їхнього змістового наповнення та послідовності викладання зумовлена і молодим статусом спеціальності та недостатньою розробкою цієї проблеми наукою, і відсутністю концептуальних засад викладання дисциплін документознавчого циклу [115].

Дослідниця акцентує увагу на системному підході до організації викладання фахових дисциплін за рівнем підготовки та рівнем міжпредметної інтеграції. Вона зазначає, що документознавчі навчальні курси повинні мати наукову базу, спиратися на певну наукову концепцію з огляду на освітні цілі. Виявляється, що при обговоренні концептуальних засад викладання дисциплін, тобто підготовки фахівців, поза увагою

залишаються такі питання: коло професійної діяльності, професійний дискурс як напрям існування й розвитку професійного простору, ринок праці спеціалістів-документознавців.

Ми погоджуємося з думкою Н. Кушнарєнко, що ця спеціальність є наскрізною, і її реалізація гарантована в будь-якій сфері діяльності. Це пояснюється перш за все тим, що документування знань та інформації відбувається всюди. Це й соціально-державне управління, і науково освітня, і технологічно-проектувальна, і комерційна, комунальна діяльність [115].

Н. Гайсинюк у своїй дисертаційній роботі „Педагогічні засади підготовки документознавців в умовах інформатизації суспільства” детально вивчає процес підготовки майбутніх фахівців-документознавців, розглядає інформаційну діяльність в аспекті професійної компетентності, коло повноважень документознавця в контексті інформаційних потреб суспільства.

Авторка зазначає, що підготовка сучасних кадрів для означеної сфери є важливим державним завданням, оскільки недостатньо інтегрована на сьогодні система документних комунікацій має бути поступово перетворена висококваліфікованими фахівцями на стратегічно орієнтовану цілісність, що підвищить ефективність функціонування соціально-інформаційних та документно-комунікативних процесів у забезпеченні життєдіяльності суспільства. Підхід до підготовки документознавців (більш конкретно – менеджерів інформаційних систем) базується на результатах вивчення та прогнозування структури соціальної та виробничої діяльності спеціалістів. Підготовка фахівців з інформаційної діяльності має базуватись на міжнародних стандартах гуманітарної освіти й відповідати потребам вітчизняного ринку праці.

Концепція підготовки менеджерів інформаційних систем базується на розробці моделі спеціаліста, основою якої є система: суспільна потреба – освітньо-кваліфікаційна характеристика (уміння) – освітньо-професійна програма (знання) – взаємозв’язок цих компонентів, визначення педагогічних

умов підготовки фахівців – відповідні практичні підходи до реалізації моделі [37]. Такі теоретико-методичні та педагогічні засади, на думку Н. Гайсинюк, становлять основу підготовки документознавців в Україні.

Ми цілком погоджуємося з дослідницею, яка відзначає актуальність та вагомість дистанційної та післядипломної освіти, що становлять неперервний освітній процес протягом усього життя.

Згідно із загальною логікою особистісно зорієнтованого процесу неперервної освіти в ній виділено три основні етапи:

- підготовчий, який забезпечується загальноосвітньою школою;
- основний, що передбачає оволодіння професією, отримання спеціальності, досягнення певного рівня кваліфікації і здобуття додаткової спеціалізації;
- професійна перепідготовка в навчальних центрах, закладах вищої освіти, яка відкриває можливості для оволодіння новими професіями, підвищення кваліфікації й переходу на вищий освітній рівень.

Отже, у дисертаційній роботі „Педагогічні засади підготовки документознавців в умовах інформатизації суспільства” Н. Гайсинюк детально аналізує навчально-виховний процес підготовки сучасних фахівців з документознавства й акцентує на важливості використання новітніх інформаційних технологій, що створюють комп’ютерну методологію навчання, орієнтовану на застосування в освітньому процесі під час підготовки у ЗВО.

У Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка підготовкою фахівців з документознавства та інформаційної діяльності почали займатися викладачі кафедри української філології та загального мовознавства факультету української філології з 2001 року. Уже потім, 8 травня 2008 року, була створена кафедра документознавства та інформаційної діяльності, яка входить до складу Інституту інформаційних технологій ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

У ході дослідження нами було проаналізовано навчальні плани спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля та Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна” Відкритого міжнародного університету розвитку людини „Україна”.

Навчальний план спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” Луганського національного університету імені Тараса Шевченка освітньо-кваліфікаційного рівня „бакалавр” складається з циклів підготовки: соціально-гуманітарного; математичного, природничо-наукового та загальноекономічного; за вибором ЗВО (за вибором студента); професійного та практичного.

Цикл соціально-гуманітарної підготовки включає вивчення історії України, української мови (за професійним спрямуванням), іноземної мови, філософії, історії української культури та фізичного виховання.

До циклу математичної, природничо-наукової та загальноекономічної підготовки входить вивчення таких дисциплін, як вища математика, інформаційні технології, екологія, сучасна українська літературна мова, основи інформаційного менеджменту. Практикум з української мови, ділова іноземна мова та соціальна психологія визначаються за вибором ЗВО, а до дисциплін за вибором студента належать основи наукових досліджень або вступ до фаху, діловий документ або теорія документа, організація роботи служби документаційного забезпечення або спеціальні системи документації.

Досить значним і важливим є цикл професійної та практичної підготовки, у якому вивчаються такі дисципліни, як безпека життєдіяльності, організаційна техніка, інформатика теоретична, документознавство, математичні основи інформаційної діяльності, бібліографознавство, сучасний український літературний процес, діловодство, сучасні інформаційні мережі, документні ресурси, інформаційно-бібліографічні системи, ділове мовлення та редагування службових документів, кадрове діловодство, професійна

етика, маркетинг інформаційних продуктів, архівознавство, теорія баз даних. До дисциплін за вибором ЗВО зазначеного вище циклу входять пропедевтика, аналітико-синтетична обробка документної інформації, друга іноземна мова, інформаційне обслуговування, організація референтської та офісної діяльності, кореспонденція та діловодство, організація документообігу на підприємстві. До дисциплін за вибором студента включено такі дисципліни, як комп'ютерні системи або комп'ютерне моделювання, управління інформаційними ресурсами або сучасна комп'ютерна графіка, літературне редагування тексту або основи методики редагування, протоком та етикет ділового спілкування або протокол та етикет фахівця служби ДЗУ, управлінське документування або управлінське документознавство, музеєзнавство або бібліотекознавство.

Дуже важливими при формуванні професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності є практики – ознайомча, обчислювальна, інформаційно-документознавча (навчальна) та технологічна (виробнича). Багато часу наші студенти проводять на практиці, закріплюючи таким чином свої професійні знання, уміння та навички, здобуті у ЗВО. Також до циклу професійної та практичної підготовки належить курсова робота з документознавства та курсова робота з інформаційних технологій.

Утаблиці 1.1 перераховано всі навчальні курси, які викладаються для спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” у ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, вказано загальну кількість годин на кожний курс та їхній розподіл за видами занять.

Перелічені в планах цикли напрямів підготовки утворюють потрібну базу для вироблення професійних знань, умінь та навичок, які зможуть задовольнити зростаючі потреби у фахівцях зазначеної сфери діяльності. Важливим є те, що всі, без винятку, навчальні дисципліни сприяють формуванню професійної готовності майбутніх фахівців, формують інформаційну культуру документознавців. Уже з перших курсів навчання

майбутні фахівці знайомляться з основами документознавства та діловодства, вивчають теорію інформаційно-документаційних комунікацій, архівознавство, інформатику та комп'ютерну техніку, опановують математичні принципи інформаційної діяльності. Саме дисципліни документознавчого циклу формують культуру взаємодії з документною інформацією.

Отже, детальніше зупинимося на окремих дисциплінах документознавчого циклу й розглянемо їхню роль та місце у формуванні професійної готовності фахівців з документознавства та інформаційної діяльності.

Однією з головних загальноприйнятих дисциплін у підготовці фахівців є курс „Документознавство”. Метою вивчення цієї дисципліни є формування в студентів необхідних теоретичних і практичних знань про сутність, структуру, функції та класифікацію документів, які становлять основу документної комунікації.

Об'єктом вивчення курсу є документи, що спеціально створюються для зберігання й передавання інформації. Також особливу увагу в межах курсу надано системному розглядові документа – його структурі, властивостям, функціям, класифікації, ролі й місцю в системі документної інформації. Це створює теоретичну базу для подальшого вивчення видів документів, які функціують у суспільстві [119].

Об'єктом вивчення цієї наукової дисципліни є документ, тобто специфічний системний матеріальний об'єкт, основним елементом якого є соціально важлива інформація, що характеризує інформаційний потенціал цивілізації, її матеріальну й духовну культуру.

Отже, документознавство – це комплексна наука про документ і документно-комунікативну діяльність. Ця наукова дисципліна досліджує процеси створення, поширення й вивчення документних джерел інформації в історичному, сучасному й перспективному аспектах, розробляє принципи

побудови документно-комунікативних систем і методи їхньої діяльності [119].

Особливе місце в системі документознавчих дисциплін займає курс „Діловодство”. Предметом вивчення цього курсу є сукупність процесів, що забезпечують документування управлінської інформації та організацію роботи з документами, тобто весь процес із початку створення документа й до його знищення чи передачі до архіву.

Завдання курсу: ознайомити студентів з новими національними стандартами, упровадженими в Україні в галузі діловодства; дати студентам знання про систему документування окремих напрямів управлінської діяльності та порядок створення управлінських документів, порядок роботи з цими документами [113].

Практична діяльність фахівців з документознавства та інформаційної діяльності також пов’язана з інтенсивним усним та писемним спілкуванням, з підготовкою і складанням великої кількості документів, з передачею та отриманням інформації в усній та писемній формах.

Нині підвищення рівня організації та ефективності управлінської роботи залежить від того, наскільки раціонально ведеться діловодство в установах, організаціях, закладах та інших органах, наскільки правильно та грамотно встановлюються офіційні, службові, ділові, партнерські контакти між державами, установами, організаціями, а також налагоджуються приватні стосунки між людьми. Саме від того, наскільки правильно складений та оформлений документ, організована робота з ним, багато в чому залежить ведення діловодства.

Отже, діловодство – це галузь діяльності, яка займається організацією роботи з документами та створенням документів. Основними елементами діловодства є письмові документи [44].

Невід’ємною частиною діловодства є кадрове діловодство (діловодство служби управління персоналом). Воно не належить до системи загального діловодства, бо має свою окрему юридично визначену специфіку. Недоліком

цього курсу можна вважати те, що досі немає ґрунтовних методологічних та практичних посібників, у яких були б систематизовані та подані в логіко-хронологічному порядку основні операції, з яких складається кадрове діловодство.

Щоб стати кваліфікованим „кадровиком”, недостатньо здобути певну фахову освіту (юридичну, економічну, психологічну). Служба управління персоналом вимагає від своїх працівників чіткої орієнтації у справі вроджених або досить розвинених психологічних особливостей: відсутність зверхнього ставлення до справи й до людей, орієнтованість на безумовне виконання вимог законодавства і нормативних актів, схильність до корпоративного (командного) мислення і діяння, комунікабельність тощо.

Сучасний науковий підхід до вивчення бібліографічної діяльності передбачає знайомство студентів з основами бібліографознавства. Бібліографознавство – одна зі спеціальних дисциплін, що забезпечують підготовку фахівців з книжкової справи та інформаційної діяльності. Бібліографознавство – це наукова дисципліна, яка вивчає теорію, історію, методологію, технологію, методіку та організацію бібліографії [228].

Структура бібліографознавства доволі складна, тому його вивчення вимагає від студентів особливої уваги. Об’єктом бібліографічної науки (бібліографознавства) є бібліографічна практика, тобто діяльність, у процесі якої застосовуються отримані під час вивчення курсу „Бібліографознавство” вміння та навички.

Отже, саме курс „Бібліографознавство” встановлює взаємозв’язок між суспільними потребами в бібліографічній інформації та її наявністю, змістом, засобами та методами подачі.

Таким чином, засвоєння цього складного курсу допомагає студентам у практичній бібліографічній діяльності та у вирішенні поставлених цілей, таких як удосконалення методів і процесів підготовки та поширення бібліографічної інформації в суспільстві; установлення відповідностей між суспільними потребами в інформації, змістом документів та їхнім

відображенням у бібліографічній інформації; установлення відповідностей між потребами споживачів і засобами їх задоволення в практичній бібліографічній діяльності. Також важливим курсом документознавчого циклу постає дисципліна „Архівознавство”.

Архівознавство – це комплексна система знань, що вивчає історію, теорію і практику архівної справи, її правові та економічні засади. Ця навчальна дисципліна сприяє підготовці фахівців для архівних установ, дає необхідні знання для істориків, філологів, культурологів, фахівців державного управління, яким у своїй діяльності доводиться вирішувати проблеми архівістики [78].

Предметом архівознавства як наукової системи є тенденції та закономірності становлення й розвитку архівної справи, наукові засади експертизи цінності документів, а також документи Національного архівного фонду, створення довідкового апарату, зберігання та використання відомостей, що містяться в архівних документах.

У підготовці документознавців архівознавство відіграє важливу роль. Документознавці повинні володіти певними знаннями та навичками для того, щоб працювати з різними видами історичних джерел, а саме з архівними документами.

Архівознавство тісно пов'язане з іншими науками й переплітається з такими навчальними дисциплінами, як історія, культурологія, правознавство. Тісно переплітається архівознавство з документознавством. Ці науки мають справу з документами, тільки документознавство займається документами, що функціують в управлінській сфері. Архівознавство ж досліджує документи у сфері їхнього зберігання та використання як ретроспективної інформації. Фахівці, спираючись на здобуті знання, глибше проникають у зміст документів, установлюють походження, цінність [8].

Отже, архівознавство – це комплексна система знань, що поєднує спеціальні знання з теорії, практики, інформаційних систем,

документознавства. Як самостійна навчальна дисципліна архівознавство посідає важливе місце в підготовці фахівців з документознавства.

Специфічним і не менш важливим курсом документознавчого циклу при підготовці фахівців є „Документні ресурси”. Ця навчальна дисципліна детально розглядає інформаційні ресурси, а також сукупність окремих видів документів, запаси інформації, зафіксовані на матеріальних носіях. Інформаційні ресурси можуть бути основою діяльності не тільки окремо взятої установи, а й усієї сукупності – у державному, регіональному, локальному й глобальному масштабі [128].

Отже, усі розглянуті нами навчальні дисципліни є важливими складниками в системі професійної підготовки фахівця з документознавства та інформаційної діяльності. Вищезазначені навчальні дисципліни в освітньому процесі поєднують і теорію, і практику, виробляючи в майбутніх фахівців-документознавців необхідні знання, уміння та навички, що є ключовими в подальшій професійній діяльності [87].

Навчальний план спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр, складається з таких основних циклів підготовки: гуманітарних та соціально-економічних дисциплін; фундаментальних дисциплін; дисциплін напряму підготовки; професійно зорієнтованих (спеціальних) дисциплін.

Гуманітарний та соціально-економічний цикл підготовки складається з таких дисциплін, як українська мова (за професійним спрямуванням), професійна іноземна мова, філософія, культурологія та фізичне виховання.

За вибором студента включено такі дисципліни, як психологія, соціологія, економічна теорія, правознавство, історія України, релігієзнавство.

До циклу фундаментальних дисциплін входить вивчення таких предметів: вступ до фаху, інформатика та комп’ютерна техніка, етика та естетика, основи управлінського документування, основи екології, безпека

життєдіяльності, основи менеджменту, маркетинг. До цього циклу до дисциплін за вибором ЗВО включено такі дисципліни такі, як культура мови та ораторське мистецтво, теорія комунікації, інформаційні ресурси та соціальна інформатика. За вибором студента: всесвітня історія, логіка, психологія особистості та соціальна психологія.

Цикл дисциплін напряму підготовки включає дисципліни: документну лінгвістику, автоматизацію офісу (електронний документообіг), аналітико-синтетичну обробку, документознавство, архівознавство. Основи соціокомунікаційної діяльності та теоретичні основи документно-інформаційної діяльності входять до циклу дисциплін самостійного вибору ЗВО, а до дисциплін за вибором студента належать основи літературного редагування та соціальні комунікації.

Цикл професійно орієнтованих (спеціальних) дисциплін складається з таких дисциплін, як основи інформаційно-бібліографічних технологій, інформаційно-аналітична діяльність, інформаційний бізнес. До дисциплін самостійного вибору ЗВО включено теорію та практику й теорію та практику PR. Обробка інформаційних баз даних та інформаційний сервіс в Інтернеті належать до циклу дисциплін вільного вибору студента.

Навчальний план спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна” Відкритого міжнародного університету розвитку людини „Україна”, освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр, складається з соціально-гуманітарного циклу підготовки, циклу загальнопрофесійних та професійноорієнтованих дисциплін, циклу професійної та практичної підготовки, циклу самостійного вибору навчального закладу та циклу самостійного вибору студента.

До соціально-гуманітарного циклу включено такі навчальні дисципліни, як українська мова (за професійним спрямуванням), історія України, філософія, іноземна мова за професійним спрямуванням) та історія української культури. Варіативну частину циклу становлять дисципліни: психологія, педагогіка,

естетика, правознавство, історія вчень про державу, історія світової цивілізації, економіка, менеджмент, маркетинг, політологія, глобалістика, геополітика, соціологія, суспільні комунікації, етнографія, менеджмент здоров'я, соціально-економічна безпека, інформаційне суспільство, демографія, фізичне виховання.

Цикл загальнопрофесійних та професійно орієнтованих дисциплін становлять такі навчальні предмети: екологія, безпека життєдіяльності, сучасні проблеми природознавства, адміністративне право, основи наукових досліджень, інформаційні технології, інформаційні системи і мережі, технічне забезпечення інформаційної діяльності, інформаційні технології в документознавстві, формування бази даних, конституційне право, господарське право, міжнародне право, трудове право, нотаріат України, юридична документація, економіка інформаційної діяльності, математичні основи економічної діяльності, друга іноземна мова.

У цикл професійної та практичної підготовки входять такі дисципліни, як загальне та спеціальне документознавство, архівознавство, бібліографознавство, патентознавство, стандартизація, загальне та спеціальне діловодство, аналітико-синтетична переробка інформації, документно-інформаційні комунікації, науково-технічна термінологія, культурологія та діловий етикет.

Цикл самостійного вибору навчального закладу становлять такі навчальні дисципліни: вступ до спеціальності, державне управління та державні установи, організація бізнесу, промислова етика та дизайн, психологія спілкування, міжнародні відносини, інформаційний менеджмент, довідково-інформаційні фонди, бібліографічні ресурси галузі, захист інформації та інформаційного простору, організація науково-інформаційної діяльності, музеєзнавство, ділова іноземна мова, практикум з перекладу, друга ділова іноземна мова, автоматизовані технології науково-технічного перекладу, машинопис.

У цикл самостійного вибору студента включено навчальні такі дисципліни – референтна справа, лінгвістичні основи документознавства, технічні засоби справочництва, іміджелогія, стенографія, стилістика ділового

мовлення та редагування службових документів, управління персоналом та конфліктологія.

Таблиця 1.1

Порівняльний аналіз навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО

Навчальні дисципліни (цикл професійної та практичної підготовки)	Луганський національний університет	східно- український університет	Відкритий міжнародний університет розвитку людини Україна
Документознавство	+	+	
Загальне документознавство			+
Спеціальне документознавство			+
Лінгвістичні основи Документознавства			+
Діловодство	+		
Загальне діловодство			+
Спеціальне діловодство	+		+
Бібліографознавство	+		+
Організаційна техніка	+		
Інформатика теоретична	+		
Математичні основи інформаційної діяльності	+		

Продовження табл. 1.1

Сучасні інформаційні мережі	+		
Документні ресурси	+		
Інформаційно-бібліографічні системи	+		
Ділове мовлення та редагування службових документів	+		
Кадрове діловодство	+		
Професійна етика	+		
Архівознавство	+	+	+
Маркетинг інформаційних продуктів	+		
Теорія баз даних	+		
Аналітико-синтетична обробка документної інформації	+	+	+
Інформаційне обслуговування	+		
Організація референтської та офісної діяльності Референтна справа	+		+
Кореспонденція та діловодство	+		
Організація документообігу на підприємстві	+		
Комп'ютерні системи	+		
Сучасна комп'ютерна графіка	+		
Літературне редагування тексту Основи літературного редагування Редагування службових документів	+	+	+

Продовження табл. 1.1

Протокол та етикет фахівця служби ДЗУ	+		
Діловий етикет			+
Управлінське документування	+		
Музеєзнавство	+		+
Документна лінгвістика	+	+	
Автоматизація офісу. Електронний документообіг		+	
Основи соціокомунікаційної діяльності		+	
Теоретичні основи документно- інформаційної діяльності		+	
Соціальні комунікації		+	
Основи інформаційно- бібліографічних технологій		+	
Інформаційно-аналітична діяльність		+	
Інформаційний бізнес Організація бізнесу		+	+
Патентознавство			+
Стандартизація			+
Документно-інформаційні комунікації			+
Науково-технічна термінологія			+
Державне управління та державні установи			+
Інформаційний менеджмент			+
Довідково-інформаційні фонди			+

Продовження табл. 1.1

Бібліографічні ресурси галузі			+
Захист інформації та інформаційного простору			+
Організація науково-інформаційної діяльності			+
Автоматизовані технології науково-технічного перекладу			+
Машинопис			+
Стенографія			+
Технічні засоби справочинства			+
Управління персоналом			+
Теорія та практика		+	
Теорія та практика PR		+	
Обробка інформаційних баз даних		+	
Інформаційний сервіс в Інтернет		+	

Освітньо-кваліфікаційна характеристика підготовки документознавців, інформаційних аналітиків передбачає, що майбутній фахівець умітиме розробляти, упроваджувати та забезпечувати функціонування єдиного в організації технологічного процесу документування та роботи з документною інформацією, використовуючи сучасні автоматизовані технології (складання, опрацювання й оформлення документів, їх реєстрація, облік руху, контроль виконання, довідково-інформаційна робота, зберігання тощо).

В умовах соціальної динаміки та швидких соціальних та інформаційно-технологічних змін постає проблема якісної підготовки фахівців з інформаційного забезпечення державного управління як державних службовців. Отримуючи відповідну фахову освіту (спрямовану, перш за все,

на документознавчий, інформаційний аспекти навчання), працюючи за фахом в органах державної влади й управління, випускники обіймають посади державних службовців, що вимагає від них необхідних якостей, ціннісних установок та відповідної професіоналізації в цій сфері діяльності [236].

Бакалавр зі спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” підготовлений обіймати первинні посади відповідно до професійних назв робіт: документознавець, менеджер з інформації, адміністративний помічник, інспектор, референт, помічник керівника, організатор діловодства, інженер науково-технічної інформації, оргсекретар, архівіст, а також посади заступників у цих видах діяльності.

За цими посадами на фахівця з дипломом бакалавра з документознавства та інформаційної діяльності можуть бути покладені такі обов’язки:

- виконання спеціальних функцій, пов’язаних з розробкою та впровадженням технологічних процесів документування, робота з документами та інформацією, організація інформаційної діяльності;
- вирішення стереотипних, діагностичних завдань з документознавства та інформаційної діяльності;
- ухвалення оперативних рішень у межах своєї компетенції та функційної підготовки; керівництво підлеглими, які виконують функції технічних службовців чи молодших спеціалістів [163].

Провідні напрями професійної діяльності фахівців з документознавства та інформаційної діяльності – це діловодна, кадрова, організаційно-управлінська, архівна, референтська, інформаційно-аналітична та консультативна [172].

Фахівець з документознавства та інформаційної діяльності має виконувати такі функції:

- визначення інформаційної політики організації;

- вирішення стратегічних та тактичних завдань інформаційної діяльності;
- управління документно-інформаційними потоками й системами;
- аналітико-синтетична обробка документної інформації;
- вивчення та аналіз інформаційних потреб;
- забезпечення електронного документообігу;
- автоматизація офісних робіт;
- створення (отримання), класифікація, трансформація, захист документної інформації;
- використання сучасних інформаційних технологій;
- визначення комунікативної політики організації;
- планування та проведення рекламних та PR-кампаній;
- створення рекламно-інформаційних продуктів (інформаційних сайтів, web-сторінок);
- захист інформації тощо [153].

Документознавець розробляє та впроваджує технологічні процеси роботи з документами й документною інформацією на підставі використання організаційної та обчислювальної техніки: з обліку, контролю виконання, оперативного збереження, довідкової роботи. Бере участь у плануванні, організації й удосконаленні діяльності служби документаційного забезпечення управління. Здійснює контроль за станом діловодства у структурних підрозділах. Готує пропозиції із забезпечення ергономічних умов праці, раціоналізації робочих місць працівників служби документаційного забезпечення управління [144]. Розробляє уніфіковані системи документації й таблиці документів різного призначення та рівня управління, класифікатори документної інформації. Організує впровадження, ведення (зокрема й автоматизоване) і розвиток системи документації, яка містить також документи на машинних носіях і класифікатори документної інформації. Уживає заходів щодо впорядкування складу документів та інформаційних показників, скорочення їхньої кількості та оптимізації

документопотоків. Бере участь у відборі документів, які передаються на державне зберігання, організації поточного збереження й експертизі наукової та практичної цінності документів; у постановці завдань, проектуванні, експлуатації та вдосконаленні (у частині інформаційного забезпечення) автоматизованих інформаційних систем і систем управління, а також нових інформаційних технологій (зокрема й безпаперових), які базуються на застосуванні обчислювальної й мікропроцесорної техніки, проектуванні й актуалізації баз банків даних. Вивчає та узагальнює передовий вітчизняний і світовий досвід у сфері документаційного забезпечення управління, розробляє нормативно-методичні матеріали з документаційного забезпечення. Бере участь у роботі з підбору, розстановки й підвищення кваліфікації кадрів служби документаційного забезпечення управління.

Випускники ЗВО за означеною спеціальністю зорієнтовані на роботу в державних органах управління, інформаційних агентствах та інформаційно-аналітичних службах, у центрах науково-технічної інформації, стандартизації та сертифікації; патентних і маркетингових підрозділах підприємств та науково-освітніх установах, в адміністративних, кадрових та діловодних службах державних і комерційних організацій; у сфері засобів масової інформації, рекламних консалтингових фірмах, управліннях документального забезпечення фінансових та банківських структур, архівних підрозділах підприємств, організацій, установ, об'єднань різного профілю та форм власності відповідно до галузевого стандарту вищої освіти України [144].

Отже, в умовах інформатизації всіх сфер життя суспільства в Україні склалася певна система професійної підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності. Випускники ЗВО, що готують таких фахівців, є більш підготовленими до роботи з сучасними видами документів порівняно з особами, які не мають такої освіти, в основному здатні забезпечувати мінімальний документообіг на підприємствах та в організаціях. Проте, як свідчить аналіз наукових праць [31; 62; 153] та стан реальної практики,

головним недоліком цієї системи є недостатня професійна готовність випускників спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” до здійснення операцій з документаційного та бездокументаційного забезпечення управління. З огляду на це обґрунтування педагогічних умов підвищення ефективності професійної підготовки є актуальним завданням.

1.3. Аналіз сучасного стану сформованості професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО

Побудова й експериментальна перевірка сучасної системи підготовки майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО неможлива без з’ясування сутності та визначення критеріїв готовності до професійної діяльності.

Базуючись на теоретичних узагальненнях підрозділу 1.1 щодо аналізу проблеми формування професійної готовності в психолого-педагогічній літературі, під **професійною готовністю** майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності будемо розуміти *системне особистісне утворення, очікуваний результат професійної підготовки і психологічний стан фахівця, що поєднує стійку позитивну мотивацію та сукупність науково-теоретичних знань, практичних умінь і навичок, психологічних якостей, необхідних для ефективного здійснення майбутньої професійної діяльності*. При цьому провідною психологічною якістю, необхідною для формування в студентів-документознавців, визначено комунікативну.

Відповідно до визначення **складниками** професійної готовності фахівця з документознавства та інформаційної діяльності будемо вважати **мотиваційний, когнітивний, операційний і комунікативний компоненти**. Високий розвиток цих компонентів і є ознакою високого рівня професійної готовності фахівця-документознавця.

Мотиваційний компонент готовності містить професійні установки та інтереси, а також виражає усвідомленість і значущість обраної професійної діяльності, прагнення на вищому рівні оволодіти цією діяльністю.

Когнітивний компонент професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності – це сукупність специфічних, професійних знань, умінь і навичок, необхідних для реалізації завдань професійної діяльності. Майбутні фахівці з документознавства та інформаційної діяльності мають знати про сутність, структуру, функції та види документів, бути обізнаними з процесами створення документів, їхньою обробкою, зберіганням та використанням.

Операційний компонент професійної готовності фахівця з документознавства та інформаційної діяльності включає професійну увагу, пам'ять, мислення, професійні здібності, дії, операції, що необхідні для успішного здійснення професійної діяльності.

Комунікативний компонент професійної готовності складається з уміння спілкуватися, установлювати контакти, визначає готовність фахівця до міжособистісного спілкування з керівниками, колегами, підлеглими, партнерами та відвідувачами. Причому йдеться і про безпосереднє спілкування, і спілкування опосередковане (через звичайну та електронну пошту, Інтернет, телеконференції тощо).

Усі складові компоненти професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності тісно пов'язані між собою, доповнюють один одного, відбивають рівні оволодіння професійною діяльністю [87].

Аналіз проявів професійної готовності показав, що оптимальні результати досягаються тільки в разі сформованості всіх компонентів готовності. Визначення професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО можливе на основі оцінювання рівня складових її компонентів з подальшою інтеграцією

отриманих показників. Тобто критеріями готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності є рівні сформованості мотиваційного, когнітивного, операційного та комунікативного її компонентів. А отже, відповідно до визначених складників професійної готовності визначено й **критерії** для з'ясування ефективності їх формування під час експериментальної роботи: мотиваційний, когнітивний, операційний і комунікативний.

Показники для кожного структурного компонента, відповідно й критерію, професійної готовності фахівців-документознавців установлені шляхом аналізу психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження (було визначено перелік показників рівня професійної готовності, представлений у роботах різних авторів) та опитування експертів (розкрито вагомість кожного з показників, схарактеризованих на основі аналізу наукових праць). У результаті обґрунтовано комплекс показників, які відповідають кожному зі структурних компонентів професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності.

Сформованість мотиваційного компонента професійної готовності можна простежити в таких показниках:

- ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності;
- домінантні мотиви отримати спеціальність за фахом „Документознавство та інформаційна діяльність”;
- усвідомлення ролі та місця майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності в сучасному, інформаційному суспільстві;
- прагнення оволодіти необхідними професійними знаннями та вміннями.

Таблиця 1.2

Показники мотиваційного критерію професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності

Показники	Шляхи вимірювання
ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності	анкетування, проєктивні методики
домінантні мотиви отримати спеціальність за фахом „Документознавство та інформаційна діяльність”	
усвідомлення ролі та місця майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності в сучасному, інформаційному суспільстві	
прагнення оволодіти необхідними професійними знаннями та вміннями	

Визначити ставлення майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності до обраної ними професії, з’ясувати, що саме спонукало студентів здобувати спеціальність „Документознавство та інформаційна діяльність”, виявити, які мотиви навчання в університеті за цим напрямом домінують, визначити, яким чином майбутні спеціалісти прагнуть удосконалювати й застосовувати на практиці отримані у ЗВО знання та вміння, можна здійснити лише шляхом їх безпосереднього опитування. Аналізуючи інформацію про що думає, повідомляє про себе студент, ми маємо можливість оцінити рівень сформованості в нього мотиваційного компонента готовності до професійної діяльності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності.

Рівень сформованості когнітивного компонента відображено в таких показниках:

- знання основних понять майбутньої фахової діяльності („фахівець з документознавства та інформаційної діяльності”, „документ”, „документно-комунікаційна система”, „класифікація документів”, „документознавство”, „діловодство”, „документообіг”, „документопотік” тощо);
- знання основних характеристик документа: властивостей, ознак, функцій;
- знання внутрішньої та зовнішньої структури документа, сутності реквізитів документа;
- знання класифікації і реквізитів ділових документів;
- знання та правильне застосування документів на новітніх носіях інформації;
- виконання спеціальних функцій, пов’язаних з розробкою та впровадженням технологічних процесів документування, робота з документами та інформацією, організація інформаційної діяльності;
- знання шляхів (засобів, методів) управління документно-інформаційними потоками й системами;
- знання правил аналітико-синтетичного опрацювання документної інформації;
- знання правил електронного документообігу;
- створення (отримання), знання класифікації, трансформація, захист документної інформації;
- знання основ сучасних інформаційних технологій;
- створення рекламно-інформаційних продуктів (інформаційних сайтів, web-сторінок);
- знання передового вітчизняного і світового досвіду у сфері документаційного забезпечення управління.

Щоб виміряти ці показники, необхідно застосувати опитування експертів, студентів та аналіз документів – журналів академічної успішності, залікових книжок, екзаменаційних відомостей тощо.

Таблиця 1.3

Показники когнітивного критерію професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності

Показники	Шляхи вимірювання
знання основних понять майбутньої фахової діяльності („фахівець з документознавства та інформаційної діяльності”, „документ”, „документно-комунікаційна система”, „класифікація документів”, „документознавство”, „діловодство”, „документообіг”, „документопотік” тощо)	аналіз документів: анкети, індивідуальні завдання, журнали успішності академічних груп, залікові книжки, модульні контрольні роботи, звіти й щоденники з практик (ознайомчої, навчальної, виробничої, технологічної, документно-інформаційної), курсові та магістерські роботи, участь у науковій роботі під час навчання
знання основних характеристик документа: властивостей, ознак, функцій	
знання внутрішньої та зовнішньої структури документа, сутності реквізитів документа	
знання класифікації й реквізитів ділових документів	
знання та правильне застосування документів на новітніх носіях інформації	
виконання спеціальних функцій, пов’язаних з розробкою та впровадженням технологічних процесів документування, робота з документами та інформацією, організація інформаційної діяльності	
знання шляхів (засобів, методів) управління документно-інформаційними потоками й системами	
знання правил аналітико-синтетичного опрацювання документної інформації	

знання правил електронного документообігу	
створення (отримання), знання класифікації, трансформація, захист документної інформації	
знання основ сучасних інформаційних технологій	
створення рекламно-інформаційних продуктів (інформаційних сайтів, web-сторінок)	
знання передового вітчизняного і світового досвіду у сфері документаційного забезпечення управління	

У ролі експертів зазвичай постають викладачі, саме вони оцінюють рівень сформованості в майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності наявність і рівень специфічних знань, що необхідні для успішного здійснення професійної діяльності. Опитування самих студентів допомагає отримати уявлення про самооцінку сформованості цих знань у них.

Крім того, доповнити відомості про сформованість професійно значущих знань у майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності потрібно шляхом аналізу певних документів, як-от: індивідуальні завдання, журнали успішності академічних груп, залікові книжки, залікові та екзаменаційні відомості, модульні контрольні роботи, звіти й щоденники з практик (ознайомчої, навчальної, виробничої, технологічної, документно-інформаційної), курсові та магістерські роботи, звіти про участь у науковій роботі під час навчання. Зафіксовані в них оцінки, а також факти виступів з доповідями на конференціях, участі в олімпіадах, конкурсах тощо поряд з оцінками експертів та самооцінками, що отримані за спеціальними методиками, можуть слугувати надійними показниками рівня сформованості когнітивного компонента готовності до майбутньої професійної діяльності.

Рівень сформованості операційного компонента готовності до професійної діяльності можна визначити за допомогою таких показників:

- уміння планувати власну професійну діяльність;
- уміння планувати діяльність служби документаційного забезпечення управління;
- уміння приймати оперативні рішення в межах своєї компетенції;
- уміння керувати підлеглими;
- уміння організовувати діяльність служби документаційного забезпечення управління;
- уміння здійснювати контроль за станом діловодства у структурних підрозділах;
- уміння ведення системи документації на своєму підприємстві;
- уміння користуватися уніфікованими системами документації;
- уміння в разі необхідності створювати нові або розвивати наявні уніфіковані системи документації;
- уміння впорядкувати склад документів, скорочувати їхню кількість та оптимізувати документопотоки;
- уміння відбирати документи, які передаються на державне зберігання;
- уміння організації поточного збереження документів;
- уміння здійснювати експертизу наукової та практичної цінності документів;
- уміння експлуатації автоматизованих інформаційних систем, систем управління, володіння сучасними інформаційними технологіями;
- уміння здійснювати індивідуальний підхід до своїх колег, підлеглих, партнерів і відвідувачів;
- уміння адекватно оцінювати власну професійну діяльність.

Таблиця 1.4

Показники операційного критерію професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності

Показники	Шляхи вимірювання
уміння планувати власну професійну діяльність	опитування студентів, аналіз документів, спостереження
уміння планувати діяльність служби документального забезпечення управління	
уміння приймати оперативні рішення в межах своєї компетенції	
уміння керувати підлеглими	
уміння організувати діяльність служби документального забезпечення управління	
уміння здійснювати контроль за станом діловодства у структурних підрозділах	
уміння ведення системи документації на своєму підприємстві	
уміння користуватися уніфікованими системами документації	
уміння в разі необхідності створювати нові або розвивати наявні уніфіковані системи документації	
уміння впорядкувати склад документів, скорочувати їхню кількість та оптимізувати документопотоки	
уміння відбирати документи, які передаються на державне зберігання	

Продовження табл.1.4.

уміння організації поточного збереження документів	
уміння здійснювати експертизу наукової та практичної цінності документів	
уміння експлуатації автоматизованих інформаційних систем, систем управління, володіння сучасними інформаційними технологіями	
уміння здійснювати індивідуальний підхід до своїх колег, підлеглих, партнерів і відвідувачів	
уміння адекватно оцінювати власну професійну діяльність	

Щоб правильно виміряти показники рівня сформованості операційного компонента професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності, опитують експертів, самих студентів, аналізують різні документи, а також ведуть спостереження.

Експертами є викладачі ЗВО, у яких студенти навчаються та перебувають на практиці. Саме викладачі оцінюють рівні в майбутніх фахівців-документознавців специфічних професійних умінь, які й визначають операційний компонент професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності.

Студентська самооцінка рівня сформованості комплексу операційних умінь є дуже важливим показником цього рівня, показуючи достовірність й адекватність, оцінку студентами рівня сформованих у них умінь і навичок.

Доповнюють уявлення про рівень сформованості операційного компонента оцінки в журналах та відомостях з навчальних курсів, запланованих програмою.

Щоб повніше визначити рівень сформованості операційних властивостей майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності, застосовують спостереження за навчальною діяльністю студентів, за міжособистісним спілкуванням, за спілкуванням з викладачами, за їхньою поведінкою, за заняттями й роботою під час практик.

Для того, щоб мати повне уявлення про хід спостереження й порівняти результати, які здійснювали різні спостерігачі, необхідно було створити й застосувати плани спостережень.

Комунікативний компонент готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності складається з таких показників:

- уміння майбутніх фахівців у сфері ДЗУ налагоджувати стосунки, установлювати контакти з керівниками, колегами, підлеглими, партнерами та відвідувачами;
- уміння орієнтуватися в ситуації ділового спілкування;
- уміння документознавців застосовувати у своїй роботі вербальні й невербальні засоби спілкування, оскільки ці фахівці скеровують професійні дії щодо документаційного та бездокументаційного забезпечення управління;
- дотримання етичних правил і норм ділового, професійного спілкування;
- уміння уважно слухати, відчувати, сприймати, розуміти свого співрозмовника;
- уміння керувати й контролювати свої емоції;
- уміння дотримуватися професійного такту та успішно розв'язувати проблеми під час конфліктних ситуацій;
- уміння допомагати своїм колегам долати проблеми в міжособистісному спілкуванні;
- прагнення до подальшої професійної діяльності в галузі документаційного забезпечення управління, постійного вдосконалення усного й писемного ділового мовлення.

Таблиця 1.5

**Показники комунікативного критерію професійної готовності
майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності
та шляхи їх вимірювання**

Показники	Шляхи вимірювання
уміння налагоджувати стосунки, установлювати контакти з керівниками, колегами, підлеглими, партнерами та відвідувачами	опитування студентів, проєктивні методики, спостереження
уміння орієнтуватися в ситуації ділового спілкування	
уміння застосовувати у своїй роботі вербальні й невербальні засоби спілкування	
дотримання етичних правил і норм ділового, професійного спілкування	
уміння уважно слухати, відчувати, сприймати, розуміти свого співрозмовника	
уміння керувати й контролювати свої емоції	
уміння дотримуватися професійного такту та успішно розв'язувати проблеми під час конфліктних ситуацій	
уміння допомагати своїм колегам долати проблеми в міжособистісному спілкуванні	
прагнення до постійного вдосконалення усного й писемного ділового мовлення	

Для вимірювання показників рівня сформованості комунікативного компонента професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності ми опитували експертів та застосовували спостереження за спілкуванням студентів.

Викладачі (експерти) закладів вищої освіти, на базі яких навчаються студенти – майбутні фахівці-документознавці, у процесі навчальних занять та під час проведення практик, спостерігаючи за спілкуванням своїх студентів, виявляють у них рівень сформованості комунікативного компонента.

Отже, рівні сформованості мотиваційного, когнітивного, операційного та комунікативного структурних компонентів можуть слугувати критеріями готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності.

Аналіз праць О. Дмитрієвої [45], С. Дубової [47], К. Дурай-Новакової [49], О. Коберника [70], Л. Кондрашової [73], Н. Конишевої [75], Н. Кузьміної [110], А. Линенко [124], В. Моляко [151], В. Сластьоніна [199] та ін., опитування експертів, якими були провідні, найбільш досвідчені викладачі ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, Хмельницького інституту соціальних технологій ВНЗ Відкритого міжнародного університету розвитку людини „Україна” та Східноукраїнського університету імені Володимира Даля, дали нам можливість для визначення та характеристики трьох рівнів професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО України. Надамо характеристику цих рівнів.

Ознаками низького рівня професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності є нерозуміння ролі та значення професійної підготовки під час навчання у ЗВО, значущості обраної майбутньої професійної діяльності в сучасному суспільстві. Ознаками низького рівня готовності майбутніх фахівців-документознавців до професійної діяльності є також неусвідомлення потреби та важливості отримання спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність”; не чітко визначений мотив навчання за цією спеціальністю й не завжди позитивне ставлення до обраної професійної діяльності; відсутнє прагнення на найвищому рівні оволодіти необхідними професійними знаннями та

вміннями; немає бажання в майбутньому бути найкращим фахівцем з документознавства та інформаційної діяльності. Головним мотивом навчання студентів за цією спеціальністю є бажання отримати позитивну оцінку. Вони не можуть розкрити ключові поняття своєї професійної діяльності („професійна готовність”, „фахівець з документознавства та інформаційної діяльності”, „документ”, „документно-комунікаційна система”, „класифікація документів”, „документознавство”, „діловодство”, „документообіг”, „документопотік” тощо). Майбутні фахівці погано знають основні характеристики документа: властивості, ознаки, функції; не мають чітких уявлень про внутрішню та зовнішню структуру й реквізити документів; не володіють повністю класифікацією ділових документів; не оперують спеціальними знаннями для розробки та впровадження технологічних процесів документування, роботи з документами та інформацією, не вміють організувати інформаційну діяльність, а також керувати документно-інформаційними потоками й системами; не можуть здійснити аналітико-синтетичну обробку документної інформації, забезпечити повною мірою електронний документообіг, не вміють використовувати на належному рівні системи захисту документної інформації, нераціонально використовують сучасні інформаційні технології, не використовують у своїй роботі сучасний передовий вітчизняний і світовий досвід.

До ознак низького рівня професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності також належать невміння приймати оперативні рішення в межах своєї компетенції та професійної підготовки; відсутність організаторських здібностей, повна неспроможність керувати своїми підлеглими, які виконують функції технічних службовців чи молодших спеціалістів; нераціональне планування, організація та вдосконалення діяльності служби документаційного забезпечення управління; невміння здійснювати контроль за станом діловодства у структурних підрозділах. Студенти з низьким рівнем готовності не вміють належним чином впроваджувати, вести та впорядковувати документацію; не

мають чіткого уявлення про постановку завдань, проєктування, експлуатацію та вдосконалення автоматизованих інформаційних систем, систем управління, нових інформаційних технологій; такі фахівці не в змоззі здійснювати індивідуальний підхід до своїх колег, підлеглих, партнерів і відвідувачів в не можуть чітко та адекватно оцінити професійну діяльність під час виробничої практики, не мають належного бажання вдосконалювати в майбутньому свою професійну діяльність.

Ознаками низького рівня професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності є також невміння спілкуватися, налагоджувати стосунки, установлювати контакти з керівниками, колегами, підлеглими, партнерами та відвідувачами; неякісне виконання службових завдань; неспроможність об'єктивно застосовувати необхідні професійні знання, уміння та навички; нечітка орієнтація в ситуації спілкування; вони не мають справжнього бажання до саморозвитку та вдосконалення на практиці набутих під час навчання в ЗВО професійних знань, умінь та навичок; не зовсім правильно застосовують у своїй роботі вербальні й невербальні засоби спілкування; не завжди дотримуються етичних правил і норм ділового, професійного спілкування; не вміють уважно слухати, відчувати, сприймати, розуміти свого співрозмовника, а також керувати й контролювати свої емоції. Студенти з низьким рівнем готовності не дотримуються професійного такту й не вміють успішно розв'язувати конфлікти; недопомагають своїм колегам долати проблеми в міжособистісному спілкуванні й не прагнуть у подальшій професійній діяльності постійно вдосконалювати свої комунікативні здібності.

Отже, майбутні фахівці з документознавства та інформаційної діяльності з низьким рівнем професійної готовності не володіють на достатньому рівні необхідними знаннями, уміннями та навичками для здійснення цієї діяльності й не прагнуть оволодіти ними, щоб удосконалити та покращити свою професійну діяльність.

Ознаками середнього рівня професійної готовності студентів у закладі вищої освіти є неповне усвідомлення ролі та значущості професійної підготовки під час навчання у ЗВО, значущості обраної майбутньої професійної діяльності в сучасному суспільстві. Головними мотивами здійснення студентами цієї діяльності є бажання отримати позитивну оцінку й спробувати таким чином удосконалити свої професійні вміння. Майбутні фахівці з документознавства та інформаційної діяльності з середнім рівнем сформованої професійної готовності не зовсім чітко усвідомлюють, для чого їм потрібна в майбутньому спеціальність „Документознавство та інформаційна діяльність”; не завжди можуть визначити мотив навчання за цією спеціальністю; не завжди прагнуть на пристойному рівні оволодіти необхідними професійними знаннями та вміннями; не мають стимулу в майбутньому бути найкращими, компетентними фахівцями, справжніми фахівцями своєї справи.

Вони знайомі з основними поняттями й теоретичними основами їхньої майбутньої професійної діяльності та усвідомлюють важливість своєї підготовки до неї. Отримані у ЗВО знання майбутніх фахівців-документознавців про основні характеристики документа (властивості, ознаки, функції, внутрішню та зовнішню структуру й реквізити документів), класифікацію ділових документів, особливості розробки та впровадження технологічних процесів документування, роботу з документами та інформацією, організацію інформаційної діяльності, управління документно-інформаційними потоками й системами, здійснення аналітико-синтетичної обробки документної інформації, забезпечення повною мірою електронного документообігу на підприємстві, створення на належному рівні захисту документної інформації, раціональне використання сучасних інформаційних технологій, значення використання у своїй роботі сучасного передового вітчизняного і світового досвіду є не досить повними.

Студенти з середнім рівнем професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності вміють планувати

власну професійну діяльність, здатні оперативно приймати рішення в межах своєї компетенції та професійної підготовки; спроможні в майбутньому керувати своїми підлеглими; раціонально планують, організовують та вдосконалюють діяльність служби документаційного забезпечення управління; проводять контроль за станом діловодства в структурних підрозділах. Студенти з середнім рівнем готовності вміють застосовувати уніфіковані системи документації, а також належним чином упроваджувати, вести документацію на своєму підприємстві; вони можуть вживати заходів щодо впорядкування складу документів, спроможні відбирати документи на державне зберігання; проводять експертизу наукової та практичної цінності документів; уміють проєктувати та використовувати автоматизовані інформаційні системи, нові інформаційні технології; намагаються здійснювати індивідуальний підхід до своїх колег, підлеглих, партнерів і відвідувачів та адекватно оцінюють власну професійну діяльність.

Ознаками середнього рівня професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності є вміння спілкуватися, налагоджувати стосунки, намагатися встановлювати контакти з керівниками, колегами, підлеглими, партнерами та відвідувачами; спроможні об'єктивно застосовувати необхідні професійні знання, уміння та навички; добре орієнтуються в ситуації спілкування. У них наявне бажання до саморозвитку та вдосконалення на практиці набутих під час навчання в ЗВО професійних знань, умінь та навичок; вони свідомо застосовують у своїй роботі вербальні та невербальні засоби спілкування; намагаються дотримуватися етичних правил і норм ділового спілкування, а також уважно слухати, відчувати, сприймати, розуміти свого співрозмовника й контролювати під час спілкування свої емоції. Студенти з середнім рівнем готовності не завжди дотримуються професійного такту, вони прагнуть долати свої особисті недоліки і свідомо намагаються допомагати своїм колегам долати проблеми в міжособистісному спілкуванні.

Отже, майбутні фахівці з документознавства та інформаційної діяльності з середнім рівнем професійної готовності добре розуміють і повністю усвідомлюють, наскільки важлива їхня професійна діяльність та володіють на достатньому рівні необхідними знаннями, уміннями та навиками, прагнучи в подальшій діяльності на практиці вдосконалювати свою професійну базу, отриману у закладі вищої освіти. Вони намагаються бути гідними фахівцями зі своєї спеціальності

Про високий рівень готовності фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО свідчить глибоке усвідомлення студентами значущості та важливості професійної підготовки у ЗВО; розуміння ролі та місця в сучасному суспільстві їхньої майбутньої професії. Основними мотивами здійснення студентами цієї діяльності є прагнення на найвищому рівні засвоїти специфіку своєї професії, працюючи за призначенням, удосконалити свої професійні вміння.

Майбутні фахівці-документознавці з високим рівнем професійної готовності вільно володіють основними поняттями своєї професійної діяльності. Вони добре обізнані з основними характеристиками документів: властивостями, ознаками, функціями, внутрішньою та зовнішньою структурою й реквізитами документів; класифікацією ділових документів, документів на новітніх носіях інформації, мають потрібні знання для розробки та впровадження технологічних процесів документування; уміють чітко вести роботу з документами та інформацією, організовують інформаційну діяльність, здійснюють аналітико-синтетичну обробку документної інформації, забезпечують повною мірою електронний документообіг на підприємстві, створюють на належному рівні захист документної інформації, раціонально використовують сучасні інформаційні технології, використовують у своїй роботі сучасний передовий вітчизняний і світовий досвід.

На високий рівень сформованої професійної готовності майбутніх фахівців у ЗВО вказує й свідомий вибір професії, прагнення працювати

тільки за своєю спеціальністю на користь країни та суспільству, високий рівень володіння специфічними професійними знаннями та вміннями; постійне прагнення бути компетентними фахівцями з документознавства та інформаційної діяльності.

Студенти з високим рівнем професійної готовності вміють здійснювати професійну діяльність на високому рівні за допомогою власної уваги, уявлення, пам'яті, професійного мислення, професійних здібностей, добре розв'язувати стереотипні завдання з документознавства та інформаційної діяльності, приймати обґрунтовані оперативні рішення в межах своєї компетенції та професійної підготовки; постійно планують, організують та вдосконалюють діяльність служби документаційного забезпечення управління; проводять ретельний контроль за станом діловодства у структурних підрозділах. Майбутні фахівці з високим рівнем готовності оперативно та раціонально ведуть документообіг на підприємстві, де проходять практику; проводять ретельну експертизу практичної цінності документів; проектують та використовують автоматизовані інформаційні системи; здійснюють індивідуальний підхід до своїх колег, підлеглих, партнерів і відвідувачів та адекватно оцінюють власну професійну діяльність.

Ознаками високого рівня професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності є вміння спілкуватися, легко налагоджувати стосунки та встановлювати контакти з керівниками, колегами, підлеглими, партнерами та відвідувачами; постійно професійно застосовують необхідні професійні знання, уміння та навички; чітко й правильно орієнтуються в ситуації спілкування; здатні до професійної адаптації; постійно прагнуть саморозвиватися та вдосконалювати свої професійні знання, уміння та навички; вони свідомо застосовують у своїй роботі повний спектр вербальних і невербальних засобів спілкування; завжди дотримуються етичних правил і норм ділового спілкування; уважно слухають, сприймають, розуміють свого співрозмовника. Студенти з високим рівнем

готовності завжди дотримуються професійного такту й прагнуть допомагати своїм колегам долати проблеми в міжособистісному спілкуванні.

Отже, майбутнім фахівцям з документознавства та інформаційної діяльності з високим рівнем професійної готовності притаманне повне розуміння й усвідомлення важливості обраної ними професії. Вони досконало володіють всіма необхідними знаннями, вміннями та навичками, необхідними для своєї успішної професійної діяльності, прагнуть у подальшому її вдосконалювати й точно знають, як саме можна цього досягти.

Спираючись на зазначені вище критерії формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності, їхніх показників та рівнів готовності було проведено констатувальний етап експерименту щодо виявлення вихідного рівня сформованості готовності.

Констатувальний етап експериментальної роботи проводився на базі Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна” Відкритого міжнародного університету розвитку людини „Україна”.

Основною базою для експериментальної перевірки було обрано Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. Проте з метою визначення ефективності обраної експериментальної перевірки й підтвердження її об’єктивності дослідження нами було запропоновано здійснення аналогічної експериментальної перевірки (опис методики проведення та основних етапів експерименту, критерії та рівні вимірювання, контрольний-діагностичний комплекс вимірювання зазначених вище показників) з майбутніми фахівцями з документознавства та інформаційної в інших навчальних закладах України. При цьому розв’язувалося й питання впровадження запропонованих ідей

щодо ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців інформаційно-документознавчої сфери.

За визначеними нами етапами дослідження було охоплено 365 реципієнтів. Таким чином було сформовано контрольну групу (КГ) загальною кількістю 185 осіб та експериментальну групу (ЕГ) загальною кількістю 180 осіб.

Експериментальні та контрольні групи майбутніх фахівців-документознавців було сформовано так, щоб запропоновані нами контрольовані параметри відрізнялися незначним чином один від одного (вік, рівень успішності студентів, життєвий досвід та ін.).

З метою реалізації окреслених у дослідженні завдань констатувального етапу експерименту нами було узагальнено та сформовано комплекс діагностичних методик експерименту. Отже, ми формували систему, у якій використовували стандартизовані та авторські методики, що разом дозволяє сформувати підґрунтя для визначення рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за критеріями, які визначають професійну готовність (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Розподіл діагностичних методик, необхідних для визначення рівня сформованості професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності за критеріями

№ п/п	Критерій	Діагностичні методики
1.	Мотиваційний	<ul style="list-style-type: none"> – анкета для вивчення рівня усвідомлення мотиву при обранні спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність”; – діагностика особистості на мотивацію до успіху (за методикою Т. Елерсома); – діагностики особистості щодо мотивації до уникнення невдач (за методикою Т. Елерсома)

Продовження табл. 1.6

2.	Когнітивний	<ul style="list-style-type: none"> – тестові завдання щодо визначення рівня сформованості когнітивного критерію (додаток Ж); – виявлення типологічних особливостей особистості (за методикою К. Юнга); – оцінювання нереалізованого інтелектуального потенціалу (за методикою Є. Рогова [182])
3.	Операційний	<ul style="list-style-type: none"> – тестове завдання „Наскільки добре Ви виконуєте роботу” (за методикою Є. Рогова); – оцінка власного творчого потенціалу (за Є. Роговим)
4.	Комунікативний	<ul style="list-style-type: none"> – визначення рівня комунікативних умінь (за методикою В. Рахівського); – тестове завдання „Чи вмієте Ви слухати” (за методикою Є. Рогова); – анкета „Комунікативні бар’єри”

Представлені в табл. 1.6 методики (тестові завдання, „відкриті” та „закриті” запитання, анкетування тощо) були апробовані нами з метою визначення об’єктивних результатів дослідження.

Отже, з метою реалізації комплексного підходу в дослідженні щодо визначення рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності ми формували систему методів, які логічно доповнюють один одного.

Візуальний супровід означеної системи методів діагностики рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців-документознавців наведено на рис. 1.1.

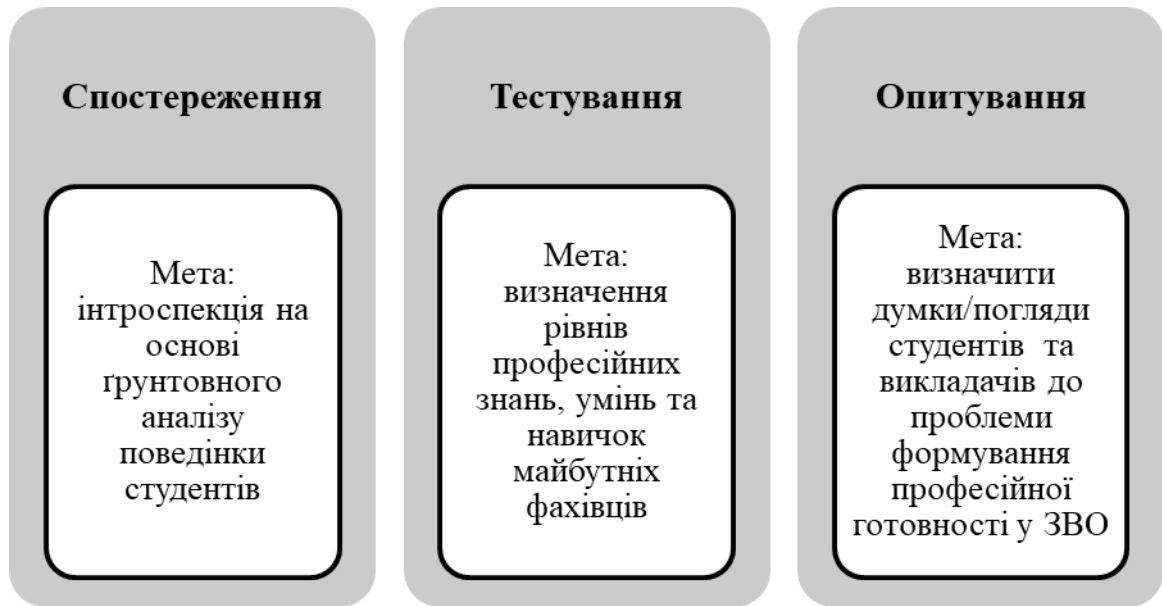

Рис. 1.1. Методи діагностики рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців-документознавців.

Відповідно до системи обраних методів та методик, визначених на рис. 1.1 і табл. 1.6, миздійснювали діагностику рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців-документознавців за мотиваційним, когнітивним, операційним та комунікативним критеріями на початку експерименту.

Діагностику рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності розпочинали за першим – **мотиваційним** – критерієм, який визначається низкою показників, а саме: потреба формування професійної компетентності як особистіснозначущої цінності задля забезпечення ефективної професійної діяльності; ставлення до майбутньої професійної діяльності; потреба та усвідомлення правильності обрання майбутньої професії; усвідомлення ролі та місця майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності в сучасному інформаційному суспільстві.

Результати проведеної на констатувальному етапі діагностики рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за мотиваційним критерієм наведено в табл. 1.7 – 1.8.

Таблиця 1.7

**Результати діагностики рівня сформованості професійної
готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної
діяльності за мотиваційним критерієм**

Рівень	ЕГ		КГ	
	осіб	%	осіб	%
Високий	2	2,3	2	1,1
Середній	42	23,2	42	22,7
Низький	134	74,5	141	76,2
Разом:	180	100	185	100

Як бачимо з представлених у табл. 1.7 результатів, засобами об'єктивної діагностики виявлено приблизно однаковий (низький) вихідний рівень сформованості професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності за мотиваційним критерієм на констатувальному етапі (до впровадження авторських педагогічних умов). Зокрема, низький рівень мотивації під час вступу до ЗВО для навчання за спеціальністю „Документознавство та інформаційна діяльність”, усвідомлення ролі та місця майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності в сучасному інформаційному суспільстві мають 134 особи, або 74,5%, ЕГ та 141 студент, або 76,2%, у КГ на початку експерименту.

Проте високий рівень мотивації під час вибору спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність”, усвідомлення ролі та місця майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності в сучасному інформаційному суспільстві мають 1,1% КГ та 2,3% ЕГ. Середній рівень сформованості професійної готовності означеного явища мають лише 22,7% респондентів КГ та 23,2% ЕГ.

Результати дослідження рівня відокремлених нами складників мотиваційного критерію на констатувальному етапі оформлено у вигляді табл. 1.8.

Таблиця 1.8

Результати діагностики рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за показниками мотиваційного критерію, %

Показники критерію	КГ			ЕГ		
	В	С	Н	В	С	Н
ставлення до майбутньої професійної діяльності	0,5	12,3	14,7	0,63	11,3	13,1
потреба формування професійної компетентності як особистіснозначущої цінності задля забезпечення ефективної професійної діяльності	0,2	0,9	13,2	0,5	1,11	12,1
усвідомлення ролі та місця майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності в сучасному інформаційному суспільстві	0,2	0,8	24,8	0,5	3,49	25,2
потреба та усвідомлення правильності обрання майбутньої професії	0,2	8,7	23,5	0,67	7,3	24,1
Разом:	1,1	22,7	76,2	2,3	23,2	74,5

Аналіз наведених у табл. 1.8 результатів доводить, що переважна більшість реципієнтів і експериментальної, і контрольної груп виявляла низький рівень сформованості професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності за мотиваційним критерієм на констатувальному етапі (до впровадження авторських педагогічних умов) за такими показниками: усвідомлення ролі та місця майбутнього фахівця з

документознавства та інформаційної діяльності в сучасному інформаційному суспільстві – 28,8% КГ та 25,2% ЕГ; потреба та усвідомлення правильності обрання майбутньої професії – 23,5% КГ та 24,1% ЕГ.

Визначений стан рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за мотиваційним критерієм зумовлено тим, що в більшості майбутніх фахівців, які навчаються в закладах вищої освіти України, не достатньо сформовані домінантні мотиви та професійна спрямованість. А такі обставини загалом ускладнюють процес становлення особистості студента як майбутнього фахівця інформаційно-документознавчої сфери.

Наступним кроком діагностики стало визначення рівня сформованості професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності за **когнітивним критерієм** та його показниками. Кількісне та відсоткове значення рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за когнітивним критерієм під час проведення діагностики на констатувальному етапі наведено в табл. 1.9 – 1.10.

Таблиця 1.9

**Результати діагностики рівнів сформованості професійної
готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної
діяльності за когнітивним критерієм**

Рівень	ЕГ		КГ	
	осіб	%	осіб	%
Високий	2	1,2	0	0
Середній	51	28,5	51	27,5
Низький	127	70,3	134	72,5
Разом	180	100	185	100

Змістовний аналіз даних табл. 1.9 доводить, що більшість студентів обох груп мають низький рівень готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за когнітивним критерієм, що відповідає 70,3% ЕГ та 72,5% КГ від загальної кількості студентів. Визначено, що в ЕГ середній рівень мають 28,5% студентів, а в КГ – 27,5%. З'ясовано і кількісне та абсолютне значення для високого рівня готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за когнітивним критерієм в обох групах на констатувальному етапі – 1,2% ЕГ, 0% – КГ. Зауважимо, що високий рівень визначали для студентів ЕГ за такими показниками означеного явища за всіма показниками, окрім „знання основних характеристик документа: властивостей, ознак, функцій” (табл. 1.10).

Середній рівень показників знання основ сучасних інформаційних технологій та специфіки їх застосування показали респонденти обох груп. А навички створення рекламно-інформаційних продуктів (інформаційних сайтів, web-сторінок) – 0,6% студентів в КГ та 0,7% ЕГ отримали нижчі показники, що детально представлено в табл. 1.10.

Таблиця 1.10

Результати визначення рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за показниками когнітивного критерію, %

Показники критерію	КГ			ЕГ		
	В	С	Н	В	С	Н
знання основних понять майбутньої фахової діяльності („фахівець з документознавства та інформаційної діяльності”, „документ”, „документно-комунікаційна система”, „класифікація документів”, „документознавство”, „діловодство”, „документообіг”, „документопотік” тощо)	-	2,3	4	0,05	3,1	4

Продовження табл. 1.10

знання основних характеристик документа: властивостей, ознак, функцій	-	0,56	2,3	-	0,56	2,3
знання внутрішньої та зовнішньої структури документа, сутності реквізитів документа	-	3,2	6,1	0,1	3,2	6,1
знання класифікації і реквізитів ділових документів	-	2,6	9,1	0,1	2,6	9,1
знання та правильне застосування документів на новітніх носіях інформації	-	10,1	9,1	0,1	10,1	9,1
виконання спеціальних функцій, пов'язаних з розробкою та впровадженням технологічних процесів документування, робота з документами та інформацією, організація інформаційної діяльності	-	0,5	3	0,1	0,5	3
знання шляхів (засобів, методів) управління документно-інформаційними потоками й системами	-	0,2	3,4	0,1	0,2	3,4
знання правил аналітико-синтетичного опрацювання документної інформації	-	0,3	4,1	0,05	0,3	4,1
знання правил електронного документообігу	-	6,2	9,1	0,05	6,4	9,1
створення (отримання), знання класифікації, трансформація, захист документної інформації	-	0,3	5,1	0,05	0,3	5,1
знання основ сучасних інформаційних технологій	-	0,3	5	0,05	0,3	5
створення рекламно-інформаційних продуктів (інформаційних сайтів, web-сторінок)	-	0,6	5,2	0,05	0,7	5,2
знання передового вітчизняного і світового досвіду у сфері документаційного забезпечення управління	-	0,34	5	0,1	0,55	5
Разом:	0	27,5	72,5	1,2	28,5	70,3

Результати, означені в табл. 1.10, указують, що в студентів обох груп досить слабо сформовані знання правил електронного документообігу – недостатній рівень знань мають 9,1% респондентів КГ та ЕГ. Разом з тим середній рівень мають 6,2% студентів КГ та 6,4% ЕГ, а високий – 0% КГ і 0,05% ЕГ, що пояснюється недостатністю зв'язку теорії з практикою.

До того ж аналіз результатів діагностики рівня сформованості професійних знань за когнітивним критерієм довів, що рівень знань основних характеристик документа: властивостей, ознак, функцій – не є критично низьким – 2,3% для низького рівня КГ та ЕГ. Загалом рівень професійних знань за когнітивним критерієм виявився таким: високим рівнем володіли 0% КГ та 1,2% ЕГ; середнім – 27,5% КГ та 28,5% ЕГ; низьким – 72,5% КГ та 70,3% ЕГ, що стало свідченням необхідності цілеспрямованого формування системи знань, умінь та навичок у майбутніх фахівців-документознавців, необхідних для здійснення успішної професійної діяльності.

Наступним кроком діагностики на констатувальному етапі було проведено визначення рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за операційним критерієм. Результати проведених досліджень оформляли у формі табл. 1.11 та 1.12.

Таблиця 1.11

**Результати діагностики рівнів сформованості професійної
готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної
діяльності за операційним критерієм**

Рівень	КГ		ЕГ	
	осіб	%	осіб	%
Високий	5	2,5	6	3,6
Середній	30	16,3	31	17,1
Низький	150	81,2	143	79,3
Разом:	185	100	180	100

Результати нашого дослідження, представлені в табл. 1.11, указують, що із загальної кількості респондентів обох груп рівень сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за операційним критерієм виявився таким: у КГ високим рівнем володіли 5 осіб, або 2,5%, середнім – 30, або 16,3%, низьким – 150, або 81,2%; в ЕГ – високий рівень виявився в 6 осіб, або 3,6%, середній – у 31 особи, або 17,1%, низький – у 143, або 79,3%.

Результати визначення рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за відокремленими нами складниками, тобто одиночними показниками операційного критерію, ми сформуваємо у вигляді табл. 1.12.

Таблиця 1.12

Рівень сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за показниками операційного критерію, %

Показники критерію	КГ			ЕГ		
	В	С	Н	В	С	Н
уміння планувати власну професійну діяльність	0,20	0,80	1,00	0,40	1,00	1,00
уміння планувати діяльність служби документаційного забезпечення управління	0,10	0,50	4,00	0,50	0,50	4,00
уміння приймати оперативні рішення в межах своєї компетенції	0,10	0,50	3,00	0,60	0,50	3,00
уміння керувати підлеглими	0,30	0,60	2,00	0,30	0,70	2,00
уміння організувати діяльність служби документаційного забезпечення управління	0,10	2,30	3,00	0,30	2,30	3,00

Продовження табл. 1.12

уміння здійснювати контроль за станом діловодства у структурних підрозділах	0,10	2,10	2,00	0,10	2,10	2,00
уміння ведення системи документації на своєму підприємстві	0,10	3,00	2,00	0,20	2,80	2,00
уміння користуватися уніфікованими системами документації	0,20	0,10	8,00	0,10	0,50	6,00
уміння в разі необхідності створювати нові або розвивати наявні уніфіковані системи документації	0,20	2,70	5,00	0,10	2,70	5,00
уміння впорядкувати склад документів, скорочувати їхню кількість та оптимізувати документопотоки	0,20	0,30	7,20	0,20	0,30	7,20
уміння відбирати документи, які передаються на державне зберігання	0,20	0,60	6,00	0,10	0,70	6,10
уміння організації поточного збереження документів	0,10	0,30	5,00	0,10	0,30	5,00
уміння здійснювати експертизу наукової та практичної цінності документів	0,10	0,30	11,00	0,10	0,90	11,10
уміння експлуатації автоматизованих інформаційних систем, систем управління, володіння сучасними інформаційними технологіями	0,20	0,60	9,00	0,20	0,60	8,70
уміння здійснювати індивідуальний підхід до своїх колег, підлеглих, партнерів і відвідувачів	0,2	0,5	8	0,2	0,4	7,9
уміння адекватно оцінювати власну професійну діяльність	0,20	0,80	1,00	0,40	1,00	1,00
Разом:	2,5	16,3	81,2	3,6	17,1	79,3

Згідно з результатами, наведеними в табл. 1.12, констатуємо, що високий рівень показника „уміння організації поточного збереження документів” мають 0,1% респондентів КГ та ЕГ, а 0,6% студентів з КГ та ЕГ мають середній рівень показників „навичок експлуатації автоматизованих інформаційних систем”, „систем управління, володіння сучасними інформаційними технологіями”. Проте залишається досить високим відсоток опитаних – 9% у контрольній та 8,7% в експериментальній групах, які мають низький рівень показників: „навичок експлуатації автоматизованих інформаційних систем”, „систем управління, володіння сучасними інформаційними технологіями”. Акцентуємо увагу на тому, що високі знання про впорядкування складу документів, скорочення їхньої кількості та оптимізацію документопотоків мають 0,2% представників КГ та ЕГ, середній рівень – 0,3% КГ та ЕГ, і, відповідно, низький рівень знань показників цього критерію – 7,2% представників КГ та ЕГ. Високий рівень знань здійснення контролю за станом діловодства у структурних підрозділах підприємств та організацій мають лише 0,1% респондентів КГ та ЕГ, середній – 2,1%, а 2% – низький рівень аналізованого явища.

На завершення діагностики на констатувальному етапі ми проводили визначення рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за **комунікативним критерієм** та його показниками. З метою візуалізації отриманих даних формували табл. 1.13 та 1.14.

З табл. 1.13 можна побачити, що високий рівень сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за комунікативним критерієм у структурі студентів ЕГ становив 8,4%, а в КГ – 7,2%, середній рівень визначали в межах 23,4% ЕГ та 22,3% КГ. Звертаємо увагу, що рівень сформованості професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності за комунікативним критерієм у респондентів обох груп є низьким: КГ – 68,2%, ЕГ – 70,5%.

Таблиця 1.13

Результати діагностики рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за комунікативним критерієм

Рівень	КГ		ЕГ	
	осіб	%	осіб	%
Високий	13	7,2	15	8,4
Середній	41	22,3	42	23,4
Низький	131	70,5	123	68,2
Разом:	185	100	180	100

З наведених даних табл. 1.14 стає зрозуміло, що високий рівень дотримання етичних правил і норм ділового професійного спілкування мають лише 1,9% всіх респондентів (0,8% – КГ та 1,1% – ЕГ), середній – 8,4% (4,2% – КГ, 4,2% – ЕГ), низьким рівнем умінь володіють 14% опитуваних обох груп (КГ – 7% та ЕГ – 7%).

Таблиця 1.14

Рівень сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за показниками комунікативного критерію, %

Показники критерію	КГ			ЕГ		
	В	С	Н	В	С	Н
уміння налагоджувати стосунки, установлювати контакти з керівниками, колегами, підлеглими, партнерами та відвідувачами	0,8	2,5	9	1	2,5	9

Продовження табл. 1.14

уміння орієнтуватися в ситуації ділового спілкування	1	2,6	10	1	2,7	8
уміння застосовувати у своїй роботі вербальні й невербальні засоби спілкування	0,9	3,4	8	0,9	3,4	8
Дотримання етичних правил і норм ділового професійного спілкування	0,8	4,2	7	1,1	4,2	7
уміння уважно слухати, відчувати, сприймати, розуміти свого співрозмовника	0,5	1,3	7,5	0,5	2,4	7,5
уміння керувати й контролювати свої емоції	0,5	1,6	6,7	0,5	1,6	6,7
уміння дотримуватися професійного такту та успішно розв'язувати проблеми під час конфліктних ситуацій	1,5	2,2	7,8	1,5	2,4	7,6
уміння допомагати своїм колегам долати проблеми в міжособистісному спілкуванні	0,7	2,2	7,5	1,3	2,2	7,4
прагнення до постійного вдосконалення усного й писемного ділового мовлення	0,5	2,3	7	0,6	2	7
Разом:	7,2	22,3	70,5	8,4	23,4	68,2

Проведений аналіз показників означеного явища, наведених у табл. 1.14, указує, що високий рівень здатності застосовувати у своїй роботі вербальні й невербальні засоби спілкування, уміння керувати й контролювати свої емоції під час ділового спілкування в колективі мають лише 0,9% респондентів з КГ та ЕГ, середній рівень – 3,4% представників КГ та ЕГ і низький – 8% КГ. Вагомими навичками щодо вміння дотримуватися професійного такту та успішно розв'язувати проблеми під час конфліктних ситуацій володіють 3% респондентів обох груп (1,5% КГ та 1,5% ЕГ), середнім – 4,6% опитаних, а саме: 2,2% КГ та 2,4% ЕГ, а низький рівень

умінь за означеним показником визначено для 7,8% респондентів КГ та 7,6% ЕГ.

Отже, підсумовуючи результати діагностики на констатувальному етапі нашого дослідження, ми подаємо загальну табл. 1.15, що відображає рівень сформованості професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у вищій школі за мотиваційним, когнітивним, операційним, комунікативним та узагальненим критерієм.

Таблиця 1.15

Рівень сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за мотиваційним, когнітивним, операційним, комунікативним та узагальненим критеріями, у %

Критерії	КГ			ЕГ		
	В	С	Н	В	С	Н
Мотиваційний	1,1	22,7	76,2	2,3	23,2	74,5
Когнітивний	0	27,5	72,5	1,2	28,5	70,3
Операційний	2,5	16,3	81,2	3,6	17,1	79,3
Комунікативний	7,2	22,3	70,5	8,4	23,4	68,2
Узагальнений	4,8	22,2	73	3,7	23,3	73

Проведена діагностика рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності на констатувальному етапі в момент діагностики нашого дослідження (табл. 1.15) визначає, що переважна більшість студентів в ЕГ та КГ не мають цілісних і міцних знань внутрішньої та зовнішньої структури документа, класифікації й реквізитів ділових документів, тобто мають недостатній рівень знань щодо властивостей, ознак та функцій документів тощо.

Наочно рівень готовності студентів контрольних та експериментальних груп на етапі діагностики представлено на рис. 1.2.

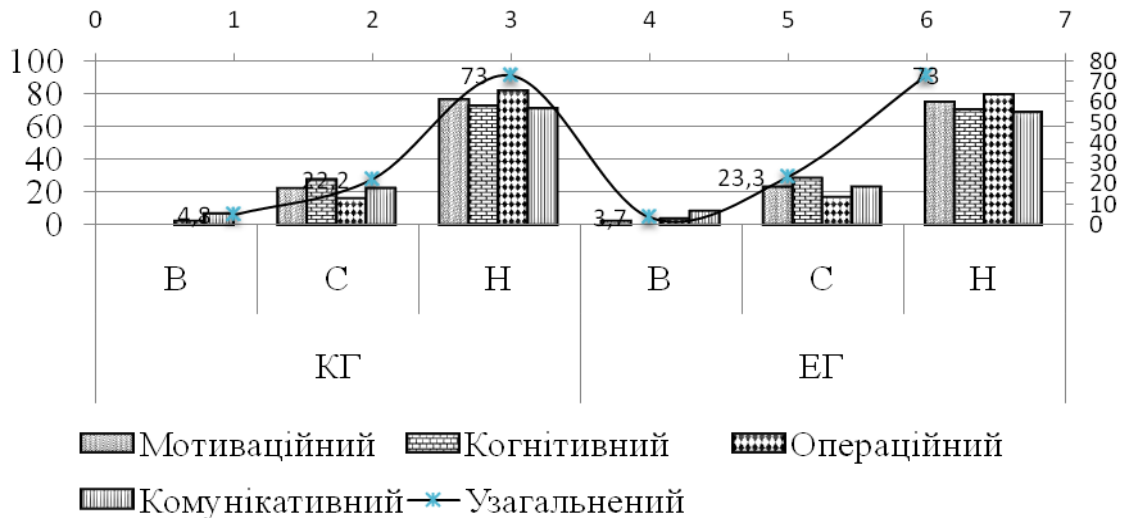

Рис. 1.2. Порівняння розподілів експериментальних та контрольних груп за рівнями сформованості компонентів професійної готовності до експерименту, у %.

Отже, отримані нами результати, які графічно наведено на рис. 1.2, утворюють діагностичну структурно-рівневу модель готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності, яка є орієнтиром для виявлення педагогічних умов підвищення ефективності професійної підготовки цих фахівців.

На констатувальному етапі в момент діагностики нашого дослідження також необхідно було встановити, наскільки різниця між вибірками ЕГ і КГ є суттєвою. Це є важливим у зв'язку з тим, що в нашому експерименті перед початком формувального етапу контрольна й експериментальна групи не повинні мати суттєвих розбіжностей. При визначенні статистичної вірогідності отриманих результатів діагностики рівнів сформованості майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності контрольної та експериментальної груп було використано непараметричний

статистичний критерій Пірсона χ^2 [1 – 4], який дозволяє порівняти два емпіричні розподіли або емпіричний та теоретичний розподіли й зробити висновок про те, чи узгоджуються вони між собою. Критерій обчислюється за формулою [171]. Доцільність використання критерію Пірсона χ^2 визначалася тим, що цей критерій не належить до непараметричних. Нами було сформульовано нульову H_0 і альтернативну H_1 гіпотези. Отже, нульова гіпотеза H_0 зосереджена на твердженні, що розподіли рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО в експериментальній і контрольній групах достовірно не відрізняються. А гіпотеза H_1 мала таке значення: рівень сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО в експериментальній групі достовірно відрізняється від рівня контрольної групи.

За результатами узагальнених даних діагностики констатувального етапу нашого дослідження очевидно, що в студентів і експериментальної, і контрольної груп спостерігається приблизно однаковий рівень сформованості готовності.

Перевіримо достовірність різниці між контрольними й експериментальними сукупностями. Використаємо для цього формулу для визначення критерію згоди Пірсона $\chi^2(1.1)$ [2]:

$$\chi^2 = \sum_{j=1}^k \frac{(f_{емпj} - f_{теорj})^2}{f_{теорj}}, \quad (1.1)$$

де $f_{емпj}$ – емпіричні частоти; $f_{теорj}$ – теоретичні частоти; k – кількість розрядів ознаки.

Вихідні дані для розрахунків представлено в додатку Е, а розрахунки критерію Пірсона виконувалися засобами електронних таблиць Microsoft Excel та статистичного пакета SPSS.

Під час визначення статистичної вірогідності отриманих результатів на констатувальному етапі в ході проведення діагностики рівнів готовності означеного явища ми порівнювали два емпіричних розподіли експериментальних та контрольних груп студентів за рівнями сформованості мотиваційного, когнітивного, операційного, комунікативного та узагальненого критеріїв; $k=3$ – кількість рівнів сформованості. Утабл. 1.16 наочно представлено результати розрахунків порівняння КГ і ЕГ за критерієм Пірсона χ^2 щодо визначених рівнів сформованості професійної готовності на констатувальному етапі нашого дослідження.

Таблиця 1.16

Порівняння розподілів експериментальних та контрольних груп майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за рівнями сформованості професійної готовності на етапі діагностики на початку експерименту за критерієм Пірсона χ^2

Критерій	Емпіричне значення критерію Пірсона $\chi^2_{\text{емп}}$ (Порівняння КГ і ЕГ на етапі діагностики)
Мотиваційний	0,777
Когнітивний	2,120
Операційний	0,206
Комунікативний	0,338
Узагальнений	0,389

Представлені в табл. 1.16 результати розрахунків емпіричного значення критерію Пірсона $\chi^2_{\text{емп}}$ засвідчують, що емпіричне значення критерію Пірсона $\chi^2_{\text{емп}}$ за мотиваційним критерієм дорівнює 0,777, за когнітивним – 2,120, за операційним – 0,206, за комунікативним – 0,338, за узагальненим – 0,389, що не перевищує критичне значення $\chi^2_{\text{крит}} = 5,99$.

Також відзначимо, що рівні сформованості всіх компонентів свідчать про статистично незначущі відмінності між розподілами експериментальних та контрольних груп готовності на констатувальному етапі нашого дослідження на рівні 0,05. Статистично значущі розбіжності між двома

емпіричними розподілами ми констатуємо, якщо емпіричне значення критерію Пірсона χ^2 перевищує критичне ($\chi^2_{\text{емп}} > \chi^2_{\text{крит}}$). Для нашого випадку (два ступені свободи) з таблиць критичних значень отримуємо: критичне значення $\chi^2_{\text{крит}}$ дорівнює 5,99 (рівень значущості 0,05); 9,21 (рівень значущості 0,01).

Отже, у контексті нашого дослідження це означає, що розподіли експериментальної та контрольної груп на початку експерименту не відрізняються один від одного за важливими для дослідження параметрами, а саме за рівнями сформованості всіх компонентів готовності.

Висновки до розділу 1

У наш час можливості інформації розвиваються пропорційно до технологічного розвитку та набувають усе більш глобальних форм. Це призводить до того, що сучасний фахівець перебуває у світі розвинутих технологій, інформаційної перенасиченості й водночас її недосконалості, оскільки питання інформаційної безпеки сьогодні є дуже актуальними. Глобальний розвиток прискорює темп життя та скорочує час на аналіз подій, а комунікація розвинена настільки, що відстань не є перешкодою, людина повинна кожної миті бути готовою до сприйняття інформації, яка повинна бути належним чином представлена та оформлена. Саме тому в умовах інформатизації всіх сфер суспільного життя постає гостра потреба в якісній підготовці висококваліфікованих фахівців, які забезпечують організацію роботи з документаційного та бездокументаційного забезпечення управління в державних, комунальних та приватних установах. Підвищення рівня професійної готовності таких фахівців є актуальним завданням сьогодення.

На основі аналізу наукової літератури встановлено, що питання професійної готовності є об'єктом численних розвідок вітчизняних та

зарубіжних дослідників. Автори проаналізованих праць зазначають, що формування готовності до майбутньої професійної діяльності є важливим етапом становлення та професійного розвитку особистості. У науковій літературі обґрунтовано сутність і шляхи формування професійної готовності фахівців різних галузей людської діяльності. Проте питання професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності поки ще не достатньо вивчені науковцями, оскільки ця спеціальність є порівняно новою. Таких фахівців готують, починаючи з 1995 року, провідні ЗВО України. Проте, як свідчить аналіз наукових праць та стан реальної практики, головним недоліком є недостатня професійна готовність випускників спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” до здійснення виробничих завдань.

На основі теоретичних узагальнень у галузі психолого-педагогічних наук визначено базове поняття дослідження: *професійна готовність майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності* – це системне особистісне утворення, очікуваний результат професійної підготовки і психологічний стан фахівця, що поєднує стійку позитивну мотивацію та сукупність науково-теоретичних знань, практичних умінь і навичок, психологічних якостей, необхідних для ефективного здійснення майбутньої професійної діяльності. Провідною психологічною якістю, необхідною для формування в студентів-документознавців, визначено комунікативну.

Обґрунтовано складники готовності майбутніх фахівців: мотиваційний (наявність професійних установок та інтересів, усвідомленість і значущість обраної професійної діяльності, прагнення на вищому рівні оволодіти цією діяльністю), когнітивний (сукупність професійних знань про сутність, структуру, функції та види документів, процеси їх створення, обробки та зберігання), операційний (володіння професійною увагою, пам'яттю, мисленням, здібностями, діями, операціями), комунікативний (уміння спілкуватися, установлювати контакти) компоненти. Доведено, що рівень

сформованості цих компонентів визначає рівень професійної готовності майбутнього фахівця-документознавця.

Відповідно до компонентів професійної готовності визначено критерії визначення рівня сформованості професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності – мотиваційний, когнітивний, операційний та комунікативний, кожному з яких відповідають певні показники, які вимірюються за допомогою комплексу діагностичних методів: аналізу документів, опитування викладачів, студентів, спостереження за діяльністю студентів під час занять та навчальних практик; стандартизованих методик щодо визначення рівня сформованості професійної готовності за критеріями й показниками тощо. Розроблена система критеріїв та показників є інструментом, за допомогою якого схарактеризовано високий, середній і низький рівні професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності.

Критерії, показники та рівні складають діагностичну структурно-рівневу модель готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності, яка є орієнтиром для виявлення педагогічних умов підвищення ефективності професійної підготовки названих фахівців.

Результати діагностики на констатувальному етапі експерименту показали низький рівень сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО за всіма критеріями. Так, за мотиваційним критерієм високий рівень мають 1,1%, середній – 22,7%, низький – 76,2% респондентів КГ та високий – 2,3%, середній – 23,2%, низький – 74,5% респондентів ЕГ; за когнітивним критерієм рівні розподілялись таким чином – 0% низький, 27,5% – середній, 72,5% – низький для респондентів КГ та високий – 1,2%, середній – 28,5%, низький – 70,3% у ЕГ; за операційним критерієм рівні розподілялись так – 2,5% низький, 16,3% – середній, 81,2% – низький для респондентів КГ та високий – 3,6%, середній – 17,1%, низький – 79,3% в ЕГ; за комунікативним критерієм рівні розподілялись таким чином – 7,2% низький, 22,3% –

середній, 70,5% – низький для респондентів КГ та високий – 3,7%, середній – 23,3%, низький – 73% для респондентів ЕГ.

На підставі використання непараметричного статистичного критерію Пірсона χ^2 було доведено статистично незначущі відмінності між розподілами експериментальних та контрольних груп до експерименту.

Результати констатувального етапу експерименту визначили необхідність та стали підставою для розробки та наукового обґрунтування педагогічних умов формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО.

Основні положення першого розділу дисертації висвітлено в таких публікаціях: [83 – 85; 87; 88; 90; 91; 93 – 96; 99; 100; 105; 106].

РОЗДІЛ 2

ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗВО

2.1. Теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО

Формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності передбачає виявлення низки педагогічних умов, які допоможуть успішно сформувати вказану готовність під час професійної підготовки у ЗВО.

Для того, щоб визначити педагогічні умови, які впливають на процес формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності, необхідно точно з'ясувати сутність поняття „умова”.

За тлумачним словником С. Ожегова умова – це „вимога, що ставиться однією зі сторін, які домовляються; як усна чи письмова згода про що-небудь; як правила, що встановлені в будь-якій сфері життя, діяльності; як обставини, за яких відбувається чи залежить що-небудь” [155].

У філософському аспекті аналіз поняття умова визначається як „сукупність об'єктів (речей, процесів, відносин), що необхідні для виникнення, існування або зміни певного об'єкта” [216].

У психології умову розуміють як „сукупність явищ зовнішнього та внутрішнього середовища, що ймовірно впливають на розвиток конкретного психічного явища”; до того ж це явище опосередковується активністю особистості, групою людей [76; 77], а також як „певну обставину чи

обстановку, яка впливає (прискорює чи гальмує) на формування та розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, якості особистості” [76].

У словнику з освіти та педагогіки умова розглядається як „сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх дій, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток людини, її поведінку; виховання й навчання, формування особистості” [174].

На думку Т. Гуцан, педагогічні умови – це „структурна оболонка педагогічних технологій чи педагогічних моделей; завдяки педагогічним умовам реалізуються компоненти технології” [42]. „Ефективність педагогічного процесу закономірно залежить від умов, у яких він проходить”, – так стверджує Ю. Бабанський [10].

М. Віленський визначає педагогічні умови як „обставини чи середовище, що сприяють розвитку або гальмуванню якогось педагогічного явища, процесу, властивості особистості” [30]. Своєю чергою, О. Пехота розглядає педагогічні умови як „категорію, що визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що склалися, об’єктивно чи суб’єктивно створені, необхідні для досягнення конкретної педагогічної мети” [157].

Науковці А. Алексюк, А. Аюрзанайн, П. Підкасистий педагогічні умови визначають як „чинники, що впливають на процес досягнення мети, при цьому поділяють їх на: а) зовнішні: позитивні стосунки викладача та студента; об’єктивність оцінки освітнього процесу; місце навчання, приміщення, клімат тощо; б) внутрішні (індивідуальні): індивідуальні властивості студентів (стан здоров’я, властивості характеру, досвід, уміння, навички, мотивація тощо)” [3].

Як зазначає Є. Хриков, педагогічні умови – це „обставини, які зумовлюють певний напрям розвитку педагогічного процесу”. Науковець погоджується з думкою про те, що педагогічні умови – це „сукупність об’єктивних можливостей змісту, форм, методів, прийомів, засобів педагогічної діяльності”. Але, на його погляд, не всі об’єктивні можливості

матеріально-просторового середовища є педагогічними умовами, а тільки ті, що створюються саме педагогом і є продуктом його діяльності [222].

Визначаючи зміст педагогічних умов, дослідник наголошує на тому, що вони створюються педагогами, а чинники існують об'єктивно, незалежно від діяльності. Тому зміст педагогічних умов доцільно визначити через обставини, а не чинники [223].

М. Боритко під педагогічними умовами розуміє „такі аспекти педагогічного процесу, на які можуть впливати зовнішні обставини, зокрема спеціально задумані та сконструйовані педагогом”. Водночас педагогічні умови не можуть гарантувати обов'язкового досягнення педагогічного результату. Вони можуть тільки сприяти цьому [23].

О. Федорова визначає педагогічні умови як „сукупність об'єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних форм та матеріальних можливостей її здійснення, що забезпечують успішне вирішення поставленого завдання” [214].

Дослідники А. Семенова та В. Стасюк у „Словнику-довіднику з професійної педагогіки” розкривають педагогічні умови як „обставини, від яких залежить та в яких відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей” [189].

Як бачимо, наведені визначення педагогічних умов різними вченими не суперечать, а уточнюють та (або) доповнюють одне одного, формуючи уявлення про це науково-педагогічне явище. Спираючись на доробок зазначених вище науковців та враховуючи специфіку нашого дослідження, **під педагогічними умовами будемо розуміти обставини, що спонукають до відбору й використання специфічних змісту, форм і методів, сучасних педагогічних технологій, зокрема й інноваційних, необхідних для формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО.**

Розробкою педагогічних умов для підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності займалося небагато вчених: Н. Назаренко (педагогічні умови формування комунікативної компетентності майбутніх документознавців у процесі вивчення гуманітарних дисциплін) [154], В. Іщенко (педагогічні умови формування аналітичної компетентності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін) [64], Ю. Романишин (педагогічні умови формування готовності майбутніх документознавців-менеджерів до професійної діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій) [184], О. Веремчук (педагогічні умови формування професійної культури майбутніх документознавців) [29].

Ураховуючи предмет нашого дослідження (педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО), авторське визначення поняття формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО як системне особистісне утворення, очікуваний результат професійної підготовки і психологічний стан фахівця, що поєднує стійку позитивну мотивацію та сукупність науково-теоретичних знань, практичних умінь і навичок, психологічних якостей, необхідних для ефективного здійснення майбутньої професійної діяльності, а також його структуру (мотиваційний, когнітивний, операційний, комунікативний компоненти) визначаємо **комплекс педагогічних умов**, за яких можливо, на нашу думку, досягнення мети нашого дослідження – формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО:

– формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця;

- застосування інформаційних і проєктних технологій у процесі засвоєння системи професійних знань та формування пізнавальної активності майбутніх фахівців;
- забезпечення максимального наближення змісту практик до майбутньої професійної діяльності та залучення до кола професіоналів;
- удосконалення комунікативної культури майбутнього фахівця.

Теоретично обґрунтуємо нашу позицію.

Визначення педагогічних умов ми здійснювали в кілька етапів. На першому етапі реалізації цього завдання на основі аналізу наукової літератури було сформовано первинний список педагогічних умов формування професійної готовності фахівців різних напрямів (див. додаток А). До цього списку ввійшли 68 педагогічних умов. Проаналізувавши зміст цих умов, ми відібрали ті з них, які, на наш погляд, є актуальними для впровадження в систему підготовки майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності (див. додаток Б).

Наступним кроком у виявленні педагогічних умов формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності стало експертне оцінювання значущості педагогічних умов, представлених у сформованому на основі аналізу літератури первинному списку, для підготовки фахівців спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність”. Ми звернулися до експертів-викладачів з проханням оцінити значущість поданих у первинному списку педагогічних умов для формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності в процесі професійної підготовки під час навчання у ЗВО та врахували їхню думку.

У результаті експертного оцінювання первинний список було скорочено за рахунок того, що до остаточного списку ми включили лише ті умови, які оцінили як значущі не менше 75 відсотків експертів (див. додаток Б).

Першою з виокремлених нами за допомогою експертного оцінювання педагогічною умовою формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності під час навчання у ЗВО є *формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця.*

Ми вважаємо, що за гострої конкуренції на ринку праці та надання освітніх послуг, ознаки якої помітні наразі в Україні, сучасна освітня система має бути здатною не тільки озброювати знаннями тих, хто навчається, але й сприяти їхньому професійному самовизначенню. Проте виконання цих завдань ускладнюється тим, що при виборі професії тією чи тією людиною зазвичай власні риси характеру та особистісні якості достатньою мірою не враховуються або й узагалі не беруться до уваги. Загальновідомим є факт, що учні старших класів дуже часто не знають, чого вони хочуть, яку спеціальність обрати для роботи в майбутньому. Як бачимо, знання про велику кількість професій не є насправді значущими для подальшого професійного самовизначення та розвитку. Реальними альтернативами ці знання постають лише за умови, коли набувають особистісного смислу та вписуються вбезпосередній контекст власного життєвого світобачення та світосприйняття.

Зауважимо, що професійне самовизначення здійснюється у процесі опанування професією у ЗВО. У результаті професійного самовизначення повинні бути сформовані не тільки знання, навички та вміння, але й потреба в неперервному самостійному оволодінні ними, розвиватися творче ставлення до навчання. Саме це визначає майбутнє фахівця, можливість його самореалізації, позитивне ставлення до праці, професійно-кваліфікаційне зростання, задоволеність професійною діяльністю тощо. Цілком імовірно, що невдалий вибір або ж неопанування професією в майбутньому може спричинити глибокі розчарування особистості, спонукати фахівця до запізнілих пошуків себе в професії, стримувати його соціальний та

особистісний розвиток, призводить до низької продуктивності праці, економічних втрат, плинності робочої сили, додаткових витрат на перепідготовку кадрів [66].

Важливим теоретичним підґрунтям з питань мотивації та її формування та розвитку стало опрацювання наукових досліджень видатних педагогів та психологів, зокрема Л. Божович [22], О. Леонтьєва [120], Д. Леонтьєва [121], С. Рубінштейна [186; 187], В. Сухомлинського [208] та інших дослідників.

Поняття *мотивація* в психології використовується у двох значеннях: як система чинників, що зумовлює поведінку (цілі, інтереси, потреби, мотиви, наміри); як характеристика процесу, що підтримує поведінкову активність. Існує три групи мотивів: 1) прості, до яких належать потяги, бажання, хотіння; 2) складні, до яких належать інтереси, схильності, ідеали; 3) випадкові, до яких належать почуття, звички й афекти [55].

Цілком погоджуємося з дослідниками, що в процесі розвитку особистості відбувається модифікація одних мотивів на інші чи стримування одних іншими; на базі одних мотивів формуються інші, виникають суперечності між різними мотивами, змінюється співвідношення домінантних і підпорядкованих мотивів. Мотиваційну сферу студента можна оцінювати за структурністю, гнучкістю, розвиненістю. Чим більше різноманітних потреб, мотивів, цілей, тим більш розвинена його мотиваційна сфера. Чим різноманітніші способи задоволення потреб, тим гнучкіша мотивація [61].

Спираючись на зазначені вище твердження можна констатувати, що мотивація фахівця до професійної діяльності – це процес формування мотивів залежно від його інтелектуальних та індивідуально-психологічних особливостей та під впливом чинників (зовнішніх і внутрішніх, позитивних і негативних), які активізують, регулюють і спрямовують поведінку на сумлінне та якісне виконання професійних завдань. Як зауважує дослідниця Н. Іванова, основними функціями мотивації особистості до професійної діяльності є такі: спонукальна, організаційна, регуляторна та корегувальна.

Мотивація до професійної діяльності може стимулюватися не одним, а кількома мотивами, тобто вона полімотивована. Найстійкішими мотивами в полімотиваційній структурі постають спонукання, усвідомлювані фахівцем як такі, що забезпечують потребу, яка відповідає його певній самооцінці, рівню домагань. Мотиви розміщені в певній ієрархії за своєю значущістю для особистості. Ієрархія мотивів не є сталим мотиваційним комплексом: вона змінюється з часом та віком. Кожному фахівцю притаманна відносна стабільність цієї ієрархії. Вона зумовлюється тим, що особистість загалом і мотиви зокрема не так легко піддаються зміні. Мотиви, які займають лідируюче місце, постійно актуалізуються та здійснюють істотний мотиваційний вплив на професійну діяльність фахівців [63].

Ми переконані, що професійна діяльність повинна набувати життєвого сенсу та значення. Це відбувається тоді, коли фахівець відображає, утілює в собі цінності власної професійної діяльності. Лише за умови, коли між фахівцем та його справою немає розриву та суперечностей, праця цілком поглинає його, стає сенсом усього життя. Своєю чергою, такий фахівець одержує задоволення від власної професійної діяльності та кар'єрного зростання. Неабияку роль при цьому відіграє створення позитивного іміджу фахівця, яке, урешті-решт, є підґрунтям для формування позитивного іміджу підприємства чи організації загалом. Тому важливо, щоб студенти під час навчання у ЗВО осмислювали свій ціннісний життєвий простір і усвідомлювали його зв'язок з обраною професією. Зважаючи на це, розуміння вагомості ролі мотивації навчальної діяльності привело до виникнення принципу мотиваційного забезпечення освітнього процесу. Багато дослідників наголошують на необхідності цілеспрямованого формування в майбутніх фахівців позитивної мотивації до навчання, наголошуючи на труднощах керування цим процесом [33].

Під час навчання з метою формування стійкої мотивації до професійної діяльності при вивченні фахових дисциплін необхідно проводити тренінги на усвідомлення ціннісних орієнтацій, створення чітких уявлень про себе в

майбутній професійній діяльності як відповідального працівника, здатного до здійснення професійних комунікацій.

Ми вважаємо, що сьогодні необхідно здійснювати забезпечення стійкої професійної мотивації майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності за такими цілеспрямованими векторами в навчальній діяльності: 1) ознайомлення студентів 1 курсу з основними напрямками розвитку документознавчої професіології в Україні та за кордоном; 2) вивчення основних положень стандарту вищої освіти за спеціальністю 029 „Інформаційна, бібліотечна та архівна справа” для першого (бакалаврського) рівня; 3) обґрунтування функційних обов’язків фахівців інформаційно-документознавчої галузі; 4) поступове залучення до кола професіоналів (знайомство з фахівцями зазначеної вище галузі з метою набуття не лише професійного досвіду, а й усвідомлення ролі та значущості обраної професії для подальшого кар’єрного зростання та формування власного позитивного іміджу фахівця).

Шляхами для формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар’єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця є проведення лекцій-екскурсій, застосування на практичних заняттях з фахових дисциплін інноваційних методів навчання, зокрема ділових ігор, тренінгів, ситуативних завдань виробничого спрямування, проведення дискусій тощо.

С. Харченко зазначає, що ділова гра є імітацією реальної діяльності фахівця в тих або тих штучно відтворених ситуаціях його взаємодії з клієнтами. Установлено, що ігри як метод навчання володіють такими перевагами перед традиційними методами.

Ділова гра виступає насамперед „інструментом” розвитку творчого теоретичного і практичного мислення студентів-документознавців, навичок до аналізу соціально-педагогічних проблем, постановки й розв’язання нових для студентів задач, що досягається тільки через організацію спільної взаємодії всіх учасників гри з пізнаванням змістом професійної діяльності,

заданої в грі конструктивно у вигляді системи проблемних завдань або конкретних ситуацій [219].

Отже, перша педагогічна умова слугує для формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця з документознавства та інформаційної діяльності. Спрямування на виконання професійних функцій та виробничих завдань, акцентуалізація уваги на значенні документознавчої професіології, постійний зв'язок з кращими представниками обраного фаху та залучення до кола професіоналів сприяє усвідомленню власної ролі студента як майбутнього фахівця, прагненню до постійного професійного розвитку та кар'єрного зростання, навчання протягом усього життя.

Наступною важливою педагогічною умовою формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО є *застосування інформаційних і проєктних технологій у процесі засвоєння системи професійних знань та формування пізнавальної активності майбутніх фахівців*. Теоретичними засадами її обґрунтування займалися такі науковці, як В. Биков, І. Бруснікіна, Р. Гуревич, М. Жалдак, І. Захарова, Ю. Машбиць, Н. Морзе, Т. Новікова, Є. Полат, І. Роберт, С. Семеріков, С. Сисоєва, І. Сілютіна, І. Чечель, Б. Шевченко та ін.

Насамперед зауважимо, що на сучасному етапі розвитку суспільства Україна знаходиться в режимі інноваційного розвитку, який супроводжується процесами реформування сучасної освіти. Адже сучасні трансформаційні процеси у світі зумовили зміни парадигми в освіті всіх рівнів. Сьогодення вимагає від суспільства компетентної, професійно спрямованої, конкурентоздатної особистості, яка б могла себе реалізувати в інноваційному світі. Наше суспільство все ближче підходить до нового історичного етапу розвитку цивілізації, у якому головними продуктами виробництва є інформація та знання. Безперечно, сучасне та майбутнє суспільство можна назвати інформаційним. Це свідчить про те, що розвиток суспільства характеризується збільшенням ролі інформації та знань у його

житті, зростанням частки інфокомунікацій, створенням глобального інформаційного простору, який забезпечує ефективну взаємодію людей, їхній доступ до світових інформаційних ресурсів і задоволення їхніх соціальних і особистісних потреб у продуктах і послугах цих ресурсів. Інформаційне суспільство стало можливим унаслідок розвитку комп'ютерних технологій. Ці технології базуються на інформаційних технологіях, автоматизації всіх галузей управління. Усе це приводить до необхідності в підготовці фахівців інформаційної галузі – конкурентоспроможних та прогресивно налаштованих на свою професійну діяльність [215].

Слушною є думка дослідників, що сьогодні питання про синтез технічного прогресу й перспектив суспільного розвитку постає гостріше, ніж будь-коли в історії людства. Технічною вершиною сьогодення стали ІТ-технології, що ввійшли практично в усі сфери людської діяльності [237].

Інформатизація освіти – це сукупність взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих та управлінських процесів, спрямованих на задоволення інформаційних, обчислювальних і телекомунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу, а також тих, хто цим процесом керує та його забезпечує.

Своєю чергою, матеріальною основою інформаційних технологій, за допомогою яких здійснюється збирання, збереження, передача та опрацювання інформації, є програмно-технічні засоби, що використовують відповідні програмні продукти. Програмний продукт – набір комп'ютерних програм, які використовуються для розв'язання певного класу завдань.

Насамперед, ІКТ характеризуються такими категоріями:

- предметом (об'єктом);
- метою процесу;
- засобами здійснення;
- процесами обробки даних;

– критеріями оптимізації процесу (своєчасність доставки інформації користувачу, її надійність, достовірність, повнота).

Зазначимо, що програмні засоби, що використовуються в ІТ, мають широкі функційні можливості, розвинутий користувачський інтерфейс, а також можуть використовуватися самостійно у вигляді ІТ.

Передусім ІТ можуть розв'язувати проблеми навчання професійного спілкування, інтенсифікувати освітній процес за рахунок підвищення темпу, індивідуалізації навчання, моделювання ситуацій, збільшення активного часу кожного, хто навчається, підвищення наочності.

Спираючись на теоретичні здобутки науковців, виокремимо переваги використання ІКТ в освітньому процесі:

- організація пізнавальної діяльності шляхом моделювання;
- імітація типових професійних ситуацій за допомогою мультимедіа;
- застосування одержаних знань у наукових дослідженнях;
- ефективне тренування знань, умінь і навичок;
- автоматизований контроль результатів навчання;
- здійснення зворотного зв'язку;
- розвиток творчого мислення;
- можливості об'єднання в навчальних програмах візуальної та звукової форм [237].

Наразі в Україні здійснюється широкомасштабне впровадження ІТ в управлінську діяльність, навчально-виховний процес освітніх закладів. Упровадження ІТ в освітній процес, своєю чергою, передбачає їх використання у вивченні дисциплін. Як свідчать наші дослідження, за допомогою ІТ значно покращується управління освітнім процесом, підвищується його педагогічна ефективність. З цією метою необхідно враховувати дидактичні властивості та функції вивчення самих засобів ІТ, а також напрями дидактичної організації такого навчання.

Отже, використання ІТ в освіті потребує фундаментальної комп'ютерної підготовки, що несе в собі значний мотиваційний компонент.

Комп'ютер надає викладачу можливість здійснення індивідуалізації та диференціації навчання. Сам же комп'ютер постає в ролі доброзичливого інструктора-машини. Крім того, комп'ютер гарантує конфіденційність, користувач має можливість бачити свої помилки, здійснювати відповідне їх коригування, бачити свої результати. При цьому самооцінка студента не знижується, а на заняттях створюється психологічно комфортна атмосфера. Використання комп'ютерних ІТ забезпечує інтерактивність навчання, яке здійснюється за рахунок прямого та зворотного зв'язку з тими, хто навчається, під час виконання вправ, лабораторних і практичних робіт. Ураховуючи те, що студенти самі визначають темп роботи, відкривається можливість здійснення індивідуального навчання для кожного охочого [40].

Незаперечним є твердження, що вирішальним чинником якісного успішного використання ІТ в освітньому процесі є готовність і здатність викладачів упроваджувати ІТ в освітній процес, засвоювати засоби ІТ і відповідні методики їхнього використання в освітньому процесі.

Ми цілком погоджуємося із С. Семеріковим, який зазначає, що „тенденції до зростання ролі самостійної роботи студентів, поєднання різних форм організації навчання за рахунок широкого використання засобів ІКТ зумовлює появу комбінованого навчання – цілеспрямованого процесу здобуття знань, умінь та навичок в умовах інтеграції аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності суб'єктів освітнього процесу на основі взаємного доповнення технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання” [191].

Дослідники І. Сілютіна та М. Чурсін акцентують увагу на ролі культури у використанні інформаційної техніки й технологій у вищій школі, прагненні досягнення балансу між людиною й технологіями, збереженню людини, її волі в інформаційно-технологічному середовищі [226].

Цілком аргументованим сьогодні є твердження, що актуальним та важливим завданням на сучасному етапі є застосування проєктних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з

документознавства та інформаційної діяльності. Педагогічне проектування – це попередня розробка основних деталей очікуваної діяльності студентів і педагогів. Крім цього, педагогічне проектування – це функція будь-якого педагога: організаційна, гностична або комунікативна. Мета педагогічного проектування полягає в тому, щоб створити передбачені варіанти діяльності та відповідні їй результати. При цьому об'єктами педагогічного проектування можуть бути: педагогічні системи, педагогічний процес, педагогічні ситуації.

Ми переконані, що проектування технології навчання передбачає проектування змісту фахових дисциплін, форм організації навчального процесу у вищій школі, вибір засобів і методів навчання. Зокрема, зміст технології навчання передбачає зміст і структуру навчальної інформації, що забезпечує формування навчальних і професійних умінь та навичок. Також важливу роль відіграють форми організації навчальних занять, що спрямовані на оволодіння знаннями, уміннями та навичками, їх співвідношенням за обсягом, формою контролю.

Грунтуючись на здобутках науковців, нами виокремлено такі складники технології навчання:

- цілі навчання;
- зміст навчання;
- засоби педагогічної взаємодії, організація освітнього процесу;
- студент, викладач;
- результат діяльності.

Отже, технологія навчання передбачає організацію, управління та контроль за освітнім процесом. У цих випадках усі сторони процесу навчання взаємопов'язані та впливають одна на іншу, якщо в будь-якій ланці відбувається відхилення, воно відповідно відобразиться на інших. З метою успішного функціонування всієї системи потрібне реальне та продумане налагодження всіх її складників.

Результати наукових досліджень свідчать, що базовою освітньою технологією, яка підтримує компетентнісно зорієнтовний підхід в освіті, є метод проєктів. Проєктна діяльність є особливою формою навчально-пізнавальної активності студентів, психологічний сенс якої полягає в забезпеченні єдності та наступності різних боків процесу навчання, що дозволяє розглядати її як значущий засіб розвитку особистості.

Зауважимо, що метод проєктів – це дидактична категорія, що визначає систему прийомів і способів оволодіння певними практичними або теоретичними знаннями, тією або тією діяльністю. Тому, якщо ми говоримо про метод проєктів, то обираємо тільки спосіб досягнення дидактичної мети шляхом детальної розробки проблеми (технологію), яка має завершитися цілком реальним, практичним результатом, оформленим тим або тим чином.

На нашу думку, метод проєктів – це спосіб ефективної вибудови будь-якого типу діяльності. Цей метод дозволяє спланувати дослідження, конструкторську розробку, управління з метою досягнення результату оптимальним способом. У цьому сенсі будь-яка свідома діяльність є проєктом, оскільки припускає досягнення цього результату й роботу з організації й планування руху до нього. Треба добре розуміти, що проєктреалізації дослідження не є проєктом, а залишається дослідженням, яке організоване за допомогою проєктного методу.

Своєю чергою, практична діяльність – конструктивна й продуктивна діяльність особистості, що спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення прикінцевого результату в процесі цілепокладання, планування і здійснення проєкту.

Заслуговує на увагу твердження дослідників, що неодмінною умовою проєктної діяльності є наявність заздалегідь сформованих уявлень про прикінцевий продукт діяльності, етапів проєктування (формування концепції, визначення цілей і завдань проєкту, оптимальних і доступних ресурсів діяльності, визначення плану, програм і організації діяльності з реалізації

проєкту) і здійснення самого проєкту, включаючи осмислення й рефлексію його результатів.

Як відомо, метод проєктів за своєю дидактичною сутністю направлений на формування умінь та навичок, маючи які майбутній фахівець з документознавства та інформаційної діяльності стає більш адаптованим до життя, уміє пристосовуватися до умов, що змінюються, орієнтується в різноманітних ситуаціях, працює в різних колективах, тому що проєктна діяльність є культурною формою діяльності, у якій можливе формування здатності до здійснення відповідального вибору.

Загалом навчально-дослідницька діяльність індивідуальна за своєю сутністю й націлена на те, щоб одержувати нові знання, а мету проєктування внести у межі виключно дослідження, навчаючи додатково конструювання, моделювання та ін. Таке навчання має здійснюватися і на матеріалі наявних навчальних предметів, і в спеціальноорганізованому освітньому середовищі.

Зазначимо, що застосування інформаційних і проєктних технологій у процесі засвоєння системи професійних знань та формування пізнавальної активності майбутніх фахівців здійснюється безпосередньо в процесі їхньої професійної підготовки в сучасних закладах вищої освіти під час вивчення фахових дисциплін. Завдання викладачів – навчити студентів креативно мислити, генерувати нові ідеї та вміти їх упроваджувати в життя. Креативність – це „сукупність тих особливостей психіки, які забезпечують продуктивні перетворення в діяльності особистості”. Дослідниця Д. Богоявленська визначає креативність як ситуативно нестимульовану активність, яка виявляється в прагненні вийти за межі заданої проблеми. Вона стверджує, що креативний тип особистості властивий усім новаторам незалежно від виду діяльності [20].

На нашу думку, професійна креативність відображає творчі досягнення особистості на різних етапах професійної діяльності й розуміється як здатність до створення нових професійних продуктів і високих результатів діяльності за рахунок реалізації особистісних особливостей. Оскільки

сучасний етап у розвитку людства розглядають як епоху виникнення й розвитку інформаційного суспільства, величезні масиви різноманітної інформації є доступними для всіх бажаючих. Важливо, що сучасні інтернет-технології надають можливість отримувати різноманітну інформацію у будь-який час. У цих умовах особливого значення набуває вміння знаходити необхідну інформацію в різноманітних джерелах і критично її обдумувати, що, своєю чергою, призводить до формування базових знань майбутніх фахівців-документознавців.

Критичне мислення зазначеного вище фахівця – це спосіб мислення, який допомагає орієнтуватися в інформаційному середовищі для пізнання себе й навколишнього світу. Концепція критичного мислення відома й розробляється вже багато десятиліть. Термін „критичне мислення” почав застосовуватися в середині ХХ століття. Проблему виникнення та розвитку критичного мислення досліджували з філософського, психологічного та педагогічного поглядів М. Скрівен і Р. Пол, Е. Гласер, П. Томаста ін. [240].

Розвиток критичного мислення допомагає:

- формулювати питання і проблеми чітко та зрозуміло;
- збирати й оцінювати потрібну інформацію, використовуючи абстрактні ідеї, інтерпретувати цю інформацію й ефективно доводити до обґрунтованих висновків рішення, перевіряючи їх згідно з відповідними критеріями та стандартами;
- об’єктивно обдумувати альтернативні міркування, визначення та оцінки;
- результативно взаємодіяти з колективом, щоб розв’язати складну виробничу проблемну ситуацію [206].

Формування критичного мислення майбутніх фахівців-документознавців відбувається в процесі виникнення проблеми, вирішенні проблемних виробничих ситуацій, реалізації творчих робіт, проєктів. Студенти, аналізуючи й порівнюючи альтернативні думки, знаходять власне вирішення проблеми, підкріплюючи її ґрунтовними фактами. Формування

основ критичного мислення у майбутніх фахівців-документознавців відбувається через такі види діяльності, як ділова гра, дидактична гра, дискусія, „мозковий штурм”, науково-практична конференція, науково-дослідна робота [68].

Ми цілком погоджуємося з дослідницею Н. Волковою, яка наголошує на тому, що вирішення ситуаційних вправ сприяє розвитку в студентів критичного мислення, навичок вирішення проблем і прийняття зважених рішень; активізації мислення, стимулюванню інтересу студентів до обговорюваних проблем, зокрема навчальної дисципліни; підвищенню відповідальності за прийняті рішення [36].

Безперечно, традиційне навчання зазнає в наш час істотних змін на всіх стадіях освітнього процесу: проведення занять, виконання домашніх завдань, підготовка проєктів та магістерських робіт. Значною мірою зміни в підходах до навчання ініціюються новітніми інформаційними технологіями та джерелами інформації. Сьогодні для активізації пізнавальної активності студентів застосовується змішане навчання (blended learning), що базується на поєднанні традиційного навчання в аудиторії (face-to-face) з дистанційним навчанням (e-learning – використання дистанційних, інформаційних та електронних технологій). Такі сучасні технології не тільки забезпечують викладачів і студентів засобами та ресурсами, але й змінюють самі способи комунікації між викладачами та студентами. Такий підхід визначається наявністю інтерактивних методів, які забезпечують краще засвоєння нового матеріалу. Упровадження таких сучасних інноваційних технологій має бути спрямованим на підвищення якості освіти і, як результат, на підвищення конкурентоздатності закладів вищої освіти. Тільки в такому випадку ці технології є виправданими [230].

На нашу думку, для майбутніх фахівців інформаційно-документознавчої сфери професійно значущими відповідно до державного стандарту є вдосконалення інформаційно-комунікативних компетентностей. Вони формуються шляхом вивчення таких навчальних дисциплін, що

становлять вибіркову освітню компоненту, як „Операційні системи windows або Операційні системи Linux”, „Прикладні комп’ютерні та мережеві технології або Прикладне програмне забезпечення та мобільні технології”, „Функціонування та підтримка вебсайтів (PHP) або Функціонування та підтримка вебсайтів (JSP)”, „Створення інформаційних ресурсів на засадах Ms OFFICE (ACCES) або Створення інформаційних ресурсів на засадах СУБД MySql”.

Професійна діяльність фахівців інформаційно-документознавчої сфери передбачає, що на своїх посадах вони можуть виконувати завдання, які безпосередньо пов’язані з інформаційними технологіями:

- збирати, систематизувати й аналізувати інформацію про систему керування будь-яким господарським об’єктом;
- аналізувати виробничо-господарську діяльність, інформаційні зв’язки між адміністративними, виробничими та іншими процесами;
- досліджувати й аналізувати функціонування та інформаційні потреби наявної інформаційної системи й визначати можливості її модернізації;
- аналізувати результати опрацювання та збереження інформації з подальшим їх використанням для покращення роботи інформаційної системи;
- виконувати інформаційно-аналітичну підтримку бізнес-проектів;
- виконувати проектування технологічного процесу збирання, опрацювання, збереження та передавання інформації;
- створювати, використовувати та коригувати бази даних;
- опрацьовувати дані з використанням табличних процесорів та текстових редакторів;
- забезпечувати власні інформаційні потреби та інформаційне обслуговування працівників організації тощо.

Нові інформаційні технології значним чином вплинули на всю систему сучасної освіти, затронувши її зміст, методи й форми навчання, що

спричинило зміну вимог до сучасного студента закладу вищої освіти.

Перевагами комп'ютерного навчання є:

1. Мультимедійний текст (відео-, аудіоможливості, зв'язок з великою кількістю різноманітних джерел).
2. Мотивація на високому рівні та зацікавленість в інформації.
3. Необмежена кількість інформації, можливість її широкого вибору.
4. Самоконтроль і координація викладачем освітнього процесу.
5. Професійне спілкування з представниками різних країн, знайомство з їх культурою та мовою [41].

Важливим є те, що застосування інформаційно-телекомунікативних технологій у сучасних закладах вищої освіти можна визначити такими чинниками: наданням майбутнім фахівцям-документознавцям широкого доступу до джерел інформації; необхідністю впровадження в процес навчання комп'ютерних технологій, які б гарантували повну оцінку рівня успішності майбутніх фахівців та можливість самореакції їхніх навчальних досягнень та успіхів; необхідністю використання комп'ютерних засобів навчання за допомогою яких здійснюється індивідуальний та диференційований підхід у навчанні студентів-документознавців, а також відбувається формування в майбутніх фахівців професійної компетентності.

Проте й сьогодні існує багато актуальних проблем таких як: створення електронних підручників та енциклопедій навчального призначення; створення банку електронних документів нормативно-правового, науково-методичного, психолого-педагогічного, організаційного, програмно-технологічного та інформаційного забезпечення дистанційного навчання; створення та впровадження програмних засобів для уніфікованої системи дистанційного навчання; створення та впровадження програмних засобів пілотної системи поточного й підсумкового контролю знань майбутніх фахівців у закладах вищої освіти.

Отже, сьогодні можна спостерігати велику потребу в постійному вдосконаленні професійного рівня, освоєнні та отриманні нових спеціальних

навичок. Сучасна освіта переходить під лозунг „Навчання протягом усього життя”, а суспільство в цей час очікує інтенсифікації процесів передавання знань, що стають доступнішими. Усе це прискорює темпи загального розвитку, які, своєю чергою, висувають нові вимоги до освітніх технологій. Інтернет створив стрімкий вибух в інформаційній сфері, ставши доступним осередком для збереження та передачі інформації без географічних і часових обмежень [24].

Таким чином, формування пізнавальної активності майбутніх фахівців-документознавців здійснюється завдяки застосуванню інформаційних і проєктних технологій у процесі засвоєння системи професійних знань. Це складний, цілеспрямований процес, що має забезпечуватися відповідними науково-методичними матеріалами та матеріально-технічним середовищем. Завдяки цьому майбутні фахівці мають змогу повноцінно отримувати знання, уміння, навички в процесі вивчення фахових дисциплін. Важливим є те, що використання сучасних інформаційних і проєктних технологій у процесі фахової підготовки студентів спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” в освітньому процесі сучасного закладу вищої освіти підвищує якість навчального матеріалу й дає змогу посилити освітні професійні ефекти від застосування інноваційних педагогічних технологій.

Не менш важливою педагогічною умовою формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО є *забезпечення максимального наближення змісту практик до майбутньої професійної діяльності та залучення до кола професіоналів.*

Практична підготовка студентів спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” під час навчання у виші має велике значення. Саме на практиці майбутні фахівці-документознавці мають змогу перевірити, закріпити, удосконалити свої теоретичні знання, уміння та навички, отримані в процесі теоретичної підготовки.

Метою проведення практик є набуття на основі отриманих знань професійних умінь і навичок роботи за спеціальністю, формування

практичних уявлень про різні аспекти діяльності працівника служби діловодства на сучасних підприємствах.

На I курсі студенти проходять ознайомчу практику, яка проводиться в підрозділах університету, де створено відповідні умови для якісного забезпечення освітнього процесу.

Мета ознайомчої практики – познайомитися з роботою служби документаційного забезпечення управління підприємства, технологічними процесами з документаційного забезпечення управління, вивчати документи різних систем документацій.

Завдання практики: вивчити організаційну структуру підприємства, функції служби документаційного забезпечення управління, посадовий склад та обов'язки працівників служби діловодства; познайомитися з нормативно-методичними документами, що регламентують роботу служби діловодства конкретного підприємства, організаційною технікою в роботі з документами.

Майбутні фахівці з документознавства та інформаційної діяльності за період ознайомчої практики повинні: ознайомитися з організаційною структурою підприємства, посадовими обов'язками працівників СДЗУ; проаналізувати нормативно-методичні документи з документаційного забезпечення діяльності підприємства; учитися працювати з сучасними технічними засобами опрацювання документів та інформації.

На II курсі студенти проходять обчислювальну практику. Мета обчислювальної практики:

- ознайомитися з основними принципами роботи зі сканером та відповідним програмним забезпеченням; відпрацювати вміння та навички роботи з організаційною технікою: сканером, принтером, ризографом, шредером, ламінатором тощо;

- закріпити знання основних способів створення електронних таблиць та текстових документів;

- удосконалити вміння опрацювання табличних величин, роботи з окремими складниками таблиць, такими як книга, аркуш, стрічка, стовпець,

комірка;

– удосконалити вміння використовувати обчислювальні можливості електронних таблиць, працювати з формулами, функціями, опрацьовувати інформацію, щоподана в різних форматах;

– закріпити й поглибити знання основних методів і прийомів роботи з операційною системою Windows.

На III курсі студенти спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” проходять навчальну практику. Ця практика вдосконалює навички роботи на базі служби документаційного забезпечення управління, студенти користуються документами з діловодства, оформлюють організаційно-розпорядчу документацію.

Завдання навчальної практики – складати документи, що належать до складу УСОРД, працювати з сучасними технічними засобами опрацювання документів та інформації.

Під час проходження практики студенти вивчають структуру, посадовий склад та обов’язки працівників служби документаційного забезпечення управління, правила оформлення та використання організаційно-розпорядчої документації в конкретних виробничих умовах.

Особливу увагу слід приділити вивченню нормативної документації, яка характеризує та регламентує документаційну діяльність закладу, де студент-практикант проходить практику, а також збору, систематизації та аналізу фактичних матеріалів для оформлення звіту про проходження практики.

Навчальну практику студенти проходять після закінчення вивчення правил роботи із спеціальними системами документації, у структурних підрозділах університету.

Під час проходження навчальної практики майбутні фахівці з документознавства мають дотримуватися правил внутрішнього розпорядку та вимог трудового законодавства; виконувати вказівки керівників практики; ознайомитися з організаційною побудовою структурного підрозділу;

ознайомитися з організаційною структурою служби документаційного забезпечення управління; працювати зі спеціалізованими системами документації; складати документи, що належать до складу УСОПД; вести ділове листування; вивчати методи та прийоми роботи кращих працівників служби документаційного забезпечення управління; знати та виконувати основні правила техніки безпеки та охорони праці на підприємстві; користуватися технічними засобами опрацювання документів та інформації; добирати матеріали для складання звіту.

Практиканти мають право отримувати консультації від керівників практики; доступ до інформації, що потрібна йому для виконання завдань практики (якщо вона не є комерційною таємницею).

На IV курсі студенти спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” проходять виробничу (технологічну) практику, яка є ключовою частиною навчально-виховного процесу у закладі вищої освіти, забезпечує поєднання теоретичної підготовки майбутніх спеціалістів з їхньою практичною діяльністю.

Мета проведення практики – удосконалити навички роботи на базі служби документаційного забезпечення управління, уміння користуватися нормативно-методичними документами, виконувати технологічні процеси з документаційного та бездокументаційного забезпечення управління.

Технологічна практика є багатоаспектним видом навчальної роботи студентів. У процесі практики студенти самостійно виконують професійні обов'язки. Методист з технологічної практики надає допомогу, консультує, перевіряє виконання завдань, розпоряджень тощо.

Термін і порядок проведення практики визначаються навчальними планами університету, а її зміст – цією програмою, яка є обов'язковою для спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність”.

Технологічна практика для студентів спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка” проводиться в архівах, інформаційних центрах, підприємствах

Луганської області й дозволяє студентам закріпити отримані в процесі навчання вміння й навички з курсів цієї спеціальності, набути необхідний досвід для роботи.

Під час проходження практики студенти вивчають структуру, посадовий склад та обов'язки працівників служби документаційного забезпечення управління, правила складання та використання документації в конкретних виробничих умовах, технологічні процеси з документаційного та бездокументаційного забезпечення управління, дотримуються правил виробничої санітарії та гігієни.

На кожному етапі технологічної практики використовуються знання та вміння, отримані в процесі лекційних, практичних, індивідуальних занять та самостійної роботи.

Основне завдання виробничої (технологічної) практики – організувати документаційне та бездокументаційне забезпечення управління в конкретних виробничих умовах, працювати з сучасними технічними засобами опрацювання документів; закріпити вміння та навички професійної діяльності студентів; сформувати культуру спілкування; закріпити вміння правильно організувати своє робоче місце; виховати в студентів систему ціннісних орієнтацій, необхідних для роботи.

Отже, протягом проходження практик студенти-практиканти мають змогу перевірити та закріпити свої знання, уміння та навички, отримані протягом навчання у ЗВО, повноцінно проявити себе як майбутні фахівці з документознавства та інформаційної діяльності, бо саме практична діяльність дає уявлення практикантам про специфіку обраної ними професії.

Четвертою педагогічною умовою формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності є *вдосконалення комунікативної культури майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності.*

Теоретичним обґрунтуванням цієї умови визначено дослідження Б. Ананьєва [4], О. Бодальова [21], І. Зимньої [60], Н. Кузьміної [110], Д. Леонтєєва [121], А. Маркової [141], В. Сластьоніна [199].

Відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики роль документознавця полягає в оптимізації умов створення, опрацювання, пошуку й використання інформації на основі аналізу документальних та інформаційних потоків, упровадження, ведення та розвитку систем документообігу й методів їх інформаційного забезпечення. Зазначені вище фахівці також повинні здійснювати й ділове спілкування з метою вирішення професійних, соціально-виробничих завдань: забезпечувати необхідною інформацією установу, налагоджувати професійні контакти з потенційними фірмами-партнерами, знайти власний індивідуальний стиль спілкування з керівником, колегами та підлеглими, здійснювати ділове спілкування іноземною мовою в усній і писемній формах у типових професійних ситуаціях [159].

Генетично первинною основою комунікативної культури вважається спілкування як важлива форма людського буття, умова життєдіяльності людей і спосіб їх об'єднання. У ній проявляється інтерсуб'єктивність людської культури. Для того, щоб спільно з іншими розв'язувати проблеми, фахівцю потрібно володіти різноманітними способами й засобами спілкування, знати етичні та психологічні правила їх застосування в процесі міжособистісної взаємодії. У такому випадку треба враховувати відмінності між людьми, тому що успішна професійна взаємодія неможлива без індивідуально-творчого підходу до кожної ситуації та потребує добору відповідних вербальних конструкцій та невербальних сигналів, що їх супроводжують. Отже, культуру спілкування виокремлює свідоме й розумне ставлення до використання всіх його функцій, видів і якісних особливостей у єдності, наприклад, коли взаємодіють індивіди однакових особистісно психологічних типів, то їхня творча активність у спілкуванні може і підсилюватися, і знижуватися. Якщо ті, хто взаємодіють, готові до інтеграції

своїх зусиль і сприймають іншого як цінність, то їхнє спілкування може досягти високого рівня [225]. Сума набутих людиною знань, умінь і навичок спілкування, які утворені, використовуються та реалізуються в конкретному суспільстві на певному етапі його розвитку, виражається в культурі спілкування. Спілкування пов'язується зі способом існування людини та культури й розглядається як „спосіб буття людської сутності”, „спосіб буття культури”, „історичний спосіб буття культури і людини в культурі певного типу”.

Культура спілкування ґрунтується на розумінні, співпереживанні, відповідальному ставленні до своїх слів і вчинків. У процесі комунікативної взаємодії вона виявляється через делікатність, відчуття такту, уміння „не помічати” недоліків співбесідника, а, навпаки, бачити в ньому риси, якими можна щиро захоплюватися. У гуманістичному контексті культура спілкування передбачає знання, уміння, розуміння й використання таких норм міжособистісного спілкування, які: відповідають гуманістичному підходові до інтересів, прав і свобод особистості, не суперечать переконанням і поглядам самої особистості й включають її готовність і вміння завжди дотримуватися всіх зазначених норм і правил [149].

Отже, комунікативна культура в умовах інформаційної сучасного суспільства стає метою (культура діалогу), підґрунтям (взаєморозуміння), засобом регламентації (культура ділового й повсякденного спілкування) комунікативних процесів [187].

У такому розумінні комунікативна культура фахівця виступає як система її внутрішніх ресурсів, необхідних для результативної та успішної комунікації в процесі міжособистісної взаємодії та містить комплекс специфічних комунікативних рис, завдяки яким особистість уникає труднощів і прогнозує результативність міжособистісної взаємодії, зокрема й професійної. Наявні комунікативні та соціальні риси особистості проявляються в її умінні вирішувати різноманітні життєві проблемні ситуації за допомогою засобів спілкування, будувати міжособистісні стосунки в

процесі професійної діяльності, правильно самореалізуватися й зуміти належним чином пристосуватися в сучасному суспільстві. Саме в цьому разі доречним буде поняття соціально-комунікативної культури [210] як технології спілкування й використання міжособистісних професійних стосунків у сучасному суспільстві: майбутній фахівець повністю усвідомлює свої вчинки, відношення до інших, у нього підвищується здатність до саморегуляції.

Важливим є те, що в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності на заняттях з фахових дисциплін доволі часто застосовується метод ситуаційної вправи (або завдання).

З викладеного можемо зробити висновок, що в професійному спілкуванні немає відправника й отримувача повідомлень, а є співрозмовники, співчасники спільного завдання. Мета цього ділового спілкування полягає не в обміні інформацією, а в пошуку єдиної позиції, створенні, здобутті, відкритті фахівців, які спілкуються між собою. Саме про це наголошує М. Каган, зауважуючи, що „спілкування має на меті прилучення суб'єкта до суб'єкта” [65].

Комунікативний компонент готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності складається з таких показників:

- уміння майбутніх фахівців налагоджувати стосунки, установлювати контакти з керівниками, колегами, підлеглими, партнерами та відвідувачами;
- уміння орієнтуватися в ситуації ділового спілкування;
- уміння застосовувати у своїй роботі вербальні й невербальні засоби спілкування, оскільки ці фахівці скеровують професійні дії щодо документаційного та бездокументаційного забезпечення управління;
- дотримання етичних правил і норм ділового, професійного спілкування;

- уміння уважно слухати, відчувати, сприймати, розуміти свого співрозмовника;
- уміння дотримуватися професійного такту та успішно розв’язувати проблеми під час конфліктних ситуацій;
- уміння допомагати своїм колегам долати проблеми в міжособистісному спілкуванні;
- прагнення до подальшої професійної діяльності, постійного вдосконалення усного й писемного ділового мовлення.

Удосконалення особистості майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності відбувається в процесі фахової підготовки в сучасних закладах вищої освіти в атмосфері взаємин і спілкування. На заняттях з курсів „Діловодство”, „Професійна комунікація” і „Протокол та етикет ділового спілкування” ОКХ „бакалавр” та навчальної дисципліни „Організація сучасної ділової комунікації” здійснюється вдосконалення комунікативної культури майбутніх фахівців.

Отже, четвертою актуальною та важливою педагогічною умовою формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності під час навчання у ЗВО є *вдосконалення комунікативної культури майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності.*

Таким чином, ми обґрунтували зазначені вище педагогічні умови формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у вищій школі. Далі завданням нашої наукової роботи постало визначення алгоритму впровадження цих педагогічних умов вищезазначеної готовності. Відповідно до них нами розроблено систему формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у вищій школі.

Перший етап формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у вищій школі і–

початковий (перший та другий роки навчання). Основною функцією цього етапу є активізація та мотивація навчальної діяльності студентів-документознавців у вищій школі. Цей етап передбачає вивчення навчальних дисциплін циклу фахової підготовки. Специфіка та особливості першого етапу впровадження педагогічних умов передбачає ознайомлення майбутніх фахівців-документознавців з обраною ними спеціальністю, системою притаманних фахових знань, умінь та навичок, ділових та професійних рис, необхідних для успішного виконання функцій щодо забезпечення документаційного та бездокументаційного управління у сфері ДЗУ. Цей етап містить ознайомчу та обчислювальну практики, у результаті якої студенти-документознавці уважно спостерігають за діяльністю фахівців інформаційно-документознавчої сфери, вивчають специфіку та особливості роботи з документаційного та бездокументаційного забезпечення і на підприємствах, установах, організаціях, і в бібліотеках, архівах, музеях, інформаційних центрах тощо. Під час проходження ознайомчої та обчислювальної практики студенти також набувають навичок ділового спілкування в колективі, що зумовлює в подальшому професійному середовищі уникати непорозумінь та конфліктних ситуацій, а також комунікативних бар'єрів під час спілкування. Ці практики формують у майбутніх фахівців більш стійку мотивацію до опанування майбутньою професією документознавця, розкриваючи глибоку сутність та особливості обраної ними професійної діяльності, даючи в майбутньому можливість бути затребуваними та конкурентоспроможними фахівцями на ринку праці. Серед актуальних та важливих сучасних педагогічних технологій навчання, що впливають на формування освітнього процесу, зокрема йнабуття професійного досвіду, можна виокремити проєктні та ігрові навчальні технології, у результаті яких майбутні фахівці можуть практично змоделювати ділові стосунки в колективі, закріпити знання, набуті під час вивчення фахових дисциплін на 1 та 2 курсі навчання у вищій школі.

Другий етап формування професійної готовності майбутнього фахівця

з документознавства та інформаційної діяльності у вищій школі – основний (третій курс). На цьому етапі відзначаємо докладне та ретельне вивчення дисциплін циклу фахової підготовки у виші. Головним завданням цього етапу є набуття необхідних професійних знань, умінь та навичок, методів та прийомів монологічного та діалогічного ділового спілкування, зокрема вивчення особливостей публічного виступу, вимог до оратора, з'ясування сутності типів та видів ділового професійного спілкування, понять трансакції та інтеракції в діловому спілкуванні, розв'язання конфліктних ситуацій у професійному середовищі. Крім цього, важливого практичного значення набувають дисципліни фахового спрямування, де вивчаються документи з кадрової діяльності, особливості організації документообігу на підприємствах, зокрема й актуальність та значущість упровадження електронного документообігу, вивчення особливостей реєстрації та контролю за виконанням документів тощо. До того ж вагому значущу роль відіграють знання та особливості специфіки та функціонування нових інформаційних технологій та їх запровадження на підприємствах різних форм власності. На нашу думку, сучасний документознавець повинен досконало володіти практичними навичками застосування різноманітних систем електронного документообігу, знати особливості функціонування організаційної техніки, зокрема принтерів, сканерів, ризографа, ламінатора, шредера та ін. Також актуальною вимогою до роботи сучасного фахівця-документознавця є знання особливостей ділового листування з допомогою електронної пошти, знання мережевого етикету, уміння спілкуватися в чатах, вебінарах, брати участь у відеоконференціях. Отже, усі ці знання та навички допомагають сформувати сучасного фахівця інформаційно-документознавчої сфери.

Досить вагомим чинником формування професійної готовності майбутнього фахівця-документознавця є проходження студентами навчальної (інформаційно-документознавчої) практики, у результаті якої майбутні фахівці мають повноцінну змогу застосовувати набуті знання,

уміння та навички в практичній професійній галузі фахівця з документознавства та інформаційної діяльності. Доречними на цьому етапі є педагогічні технології, які сприяють формуванню достатньої готовності до майбутньої професійної діяльності. Зокрема, можна виокремити ігрові навчальні технології, кейс-технології, що сприяють розвитку аналітичного, критичного, логічного мислення, виявленню креативності, формуванню комунікативних та організаторських здібностей у майбутнього фахівця-документознавця.

Третій етап – завершальний (четвертий курс освітньо-кваліфікаційного рівня „бакалавр” та слухачі магістратури).

Важливими педагогічними технологіями формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у вищій школі є ігрові, рефлексивні та особистісно зорієнтовані, що сприяють виявленню особистісних та професійних якостей майбутнього фахівця, застосування в професійній практичній діяльності комунікативних та організаторських здібностей. До основних методів і прийомів формування професійної готовності майбутніх фахівців-документознавців можна віднести створення ситуативних завдань, що відтворюють виробничі ситуації. Зокрема під час проведення на навчальних заняттях ділових ігор формуються моральні та ділові якості особистості майбутнього фахівця, уміння орієнтуватися у виробничій ситуації, оперативне ухвалення рішень, унеможливлення конфліктних ситуацій у процесі майбутньої професійної діяльності.

На завершальному етапі важливим складником формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у вищій школі є проходження студентами технологічної (виробничої) практики на четвертому курсі.

У процесі технологічної практики студенти-документознавці самостійно виконують фахові завдання та професійні обов'язки. Керівник з

технологічної (виробничої) практики у разі необхідності консультує, надає допомогу, перевіряє виконання завдань та розпоряджень.

Технологічна практика проводиться в установах, організаціях/підприємствах державної та приватної форми власності й дозволяє майбутнім фахівцям інформаційно-документознавчої сфери закріпити та удосконалити отримані в процесі навчання вміння й навички з навчальних курсів зазначеної вище спеціальності, отримати потрібний досвід практичної роботи з документаційного та бездокументаційного забезпечення управління.

Настановча конференція з виробничої практики проводиться керівником практики й включає проведення інструктажу про порядок проходження практики, обговорення правил з техніки безпеки, надання студентам-практикантам всіх необхідних документів (щоденника, програми, індивідуального завдання, методичних рекомендацій тощо).

Після закінчення проходження практики майбутні фахівці з документознавства та інформаційної діяльності звітують про виконання програми та індивідуального завдання.

Загальна й характерна форма звітності студента-практиканта за практику – це оформлення письмового звіту, який має бути підписаний та оцінений безпосередньо керівником від бази практики.

Письмовий звіт та всі необхідні документи, установлені закладом вищої освіти (щоденник проходження практики, характеристика студента-практиканта та індивідуальне завдання), подаються на розгляд та рецензування керівнику практики від навчального закладу.

Студенти-практиканти мають засвоїти систему необхідних професійних знань, умінь та навичок у процесі виконання роботи під час проходження практики. Після закінчення практики майбутні фахівці повинні через тиждень сдати керівнику практики всю необхідну звітну документацію. Після перевірки документації керівник має скласти характеристику на студента-практиканта, яка затверджується на плановому засіданні кафедри.

Якщо студент-документознавець успішно та в повному обсязі виконав програму практики, яку було схвалено керівником та провідною керуючою кафедрою, то студент отримує залік.

У магістрантів цієї спеціальності навчальним планом передбачена науково-педагогічна (виробнича) практика.

Метою науково-педагогічної практики є одержання спеціальних практичних навичок індивідуальної самостійної роботи, формування вмінь приміняти нові отримані знання для вирішення конкретних фахових питань освітнього процесу, а також одержання необхідних навичок для успішного та професійного здійснення майбутньої професійної діяльності.

Керує практикою студентів-документознавців керівник практики – викладач кафедри документознавства та інформаційної діяльності ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. Для успішного та повноцінного проходження вищезазначеної практики керівник практики має створити належні умови для проходження практики своїх студентів та контролювати якість їхньої роботи, потім оцінює та фіксує результати проходження практики в індивідуальній характеристиці. Методична та організаційна координація науково-педагогічної практики також належить керівнику практики від кафедри.

Під час проходження практики студент-практикант веде щоденник, у якому зазначає виконану на практиці роботу, отримані знання та робить докладний аналіз форм та напрямів професійної діяльності організації.

Після закінчення науково-педагогічної практики студент-документознавець повинен у тижневий термін представити своєму керівнику звітну документацію. Керівник практики перевіряє її та складає характеристику на студента-практиканта, яка потім розглядається та затверджується на засіданні кафедри. У разі виконання практикантом програми практики в повному обсязі та схвалення кафедрою висновків керівника фахової практики студент одержує залік.

Отже, застосування педагогічних технологій у вищій школі, форм та

методів навчання сприяють успішному формуванню професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у вищій школі. Це неможливо здійснити без упровадження педагогічних умов, які на кожному етапі формування професійної готовності логічно та послідовно впливають на освітній та виробничий процес, досягаючи необхідних і важливих результатів успішної професійної діяльності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності.

Отже, підсумовуючи сказане вище, ми дійшли таких висновків:

Визначений та обґрунтований нами комплекс педагогічних умов позитивно впливає на процес формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у вищій школі. Важливим є те, що за допомогою виявлених нами педагогічних умов ми формуємо сучасного фахівця інформаційно-документознавчої сфери, ураховуючи особливості та специфіку документаційного та бездокументаційного забезпечення управління, а також шляхи використання сучасних новітніх інформаційних технологій. Важливим та невід'ємним складником є формування в студентів-документознавців професійної культури, усвідомлення важливості та значущості обраної спеціальності, акцентування уваги на самовдосконаленні та саморозвитку майбутніх фахівців-документознавців, усвідомлення важливості навчання протягом усього життя. За допомогою набутих у процесі професійної підготовки у вищій школі необхідних знань, умінь та навичок фахівець-документознавець повинен навчитися оперативно та мобільно ухвалювати рішення, уникати бар'єрів під час професійної комунікації, зокрема й з вітчизняними та іноземними діловими партнерами. Уважаємо, що майбутній фахівець-документознавець має вирізнятися високою комунікативною культурою, відповідальністю, креативністю, ввічливістю, порядністю, тактовністю, відданістю обраній професії. Оскільки фахівець у сфері ДЗУ є фактично обличчям організації, він повинен дотримуватися вимог дрес-коду

своєї установи, а також постійно вдосконалювати свій професійний імідж, зокрема й щодо зовнішнього вигляду та стилю одягу.

У результаті проведеного дослідження нами були виявлені такі педагогічні умови формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності:

- формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця;

- застосування інформаційних і проєктних технологій у процесі засвоєння системи професійних знань та формування пізнавальної активності майбутніх фахівців;

- забезпечення максимального наближення змісту практик до майбутньої професійної діяльності та залучення до кола професіоналів;

- удосконалення комунікативної культури майбутнього фахівця.

Визначені нами педагогічні умови формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО загалом усебічно впливають на формування професійних знань, умінь та навичок, ділових та моральних якостей майбутніх фахівців інформаційно-документознавчої сфери.

2.2. Упровадження педагогічних умов формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО

Виокремлення наукове обґрунтування педагогічних умов формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у вищій школі спиралося на виявлених та обґрунтованих структурних компонентах готовності майбутніх фахівців-документознавців: мотиваційному, когнітивному, операційному та комунікативному. Упровадження педагогічних умов професійної готовності

проводилося в навчальній діяльності закладів вищої освіти, зокрема: під час викладання дисциплін циклу професійної підготовки, а також під час проходження майбутніми фахівцями технологічної (виробничої) практики на підприємствах, установах, організаціях державної та приватної форми власності.

У педагогічному експерименті взяло участь 365 студентів освітньо-кваліфікаційних рівнів „бакалавр” та „магістр”, які навчаються за спеціальністю „Документознавство та інформаційна діяльність” / „Інформаційна, бібліотечна та архівна справа”.

В основу експериментальної діяльності щодо впровадження педагогічних умов формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у вищій школі ми поклали низку педагогічних принципів: науковості, свідомого засвоєння знань, гуманістичної спрямованості навчально-виховного процесу, систематичності та послідовності, діалогічності, активності й самостійності, ґрунтовності, індивідуально-особистісного підходу, зв'язку навчання з життям, практикою.

Перша педагогічна умова – *формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця* – упроваджувалася шляхом реалізації в освітній процес педагогічних технологій: **тренінгових, ігрових, індивідуально-творчих.**

Ми вважаємо, що сьогодні необхідно здійснювати забезпечення стійкої професійної мотивації майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності за такими цілеспрямованими векторами та етапами освітньої діяльності: 1) ознайомлення студентів 1 курсу з основними напрямками розвитку документознавчої професіології в Україні та за кордоном; 2) вивчення основних положень стандарту вищої освіти за спеціальністю 029 „Інформаційна, бібліотечна та архівна справа” для першого (бакалаврського) рівня; 3) обґрунтування функційних обов'язків

фахівців інформаційно-документознавчої галузі; 4) поступове залучення до кола професіоналів та створення інноваційного продукту (знайомство з фахівцями зазначеної вище галузі з метою набуття не лише професійного досвіду, а й усвідомлення ролі та значущості обраної професії для подальшого кар'єрного зростання й формування власного позитивного іміджу фахівця; розробка індивідуально-творчих завдань у вигляді професійного портфоліо тощо).

Шляхами для формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця є проведення лекцій-екскурсій, застосування на практичних заняттях з фахових дисциплін інноваційних методів навчання, зокрема ділових ігор, тренінгів, ситуативних завдань виробничого спрямування, проведення дискусій тощо.

У процесі реалізації першої педагогічної умови формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО нами було розроблено й використано: у межах **тренінгових технологій – тренінг професійного зростання** (для формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівців з документознавства та інформаційної діяльності); у межах **ігрових технологій – ділову гру** (для формування навичокстворення позитивного іміджу фахівця інформаційно-документознавчої сфери), у межах **індивідуально-творчих технологій – портфоліо кар'єрного зростання** (для формування навичок і потреби до кар'єрного розвитку у сфері документознавства та інформаційної діяльності).

Першу і другу технології ми використовували під час проведення аудиторних занять, третю – під час виробничої практики. Таким чином ми планували формування всіх складників першої педагогічної умови – *формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності, потреби*

впостійному кар'єрному розвитку, навичок створення позитивного іміджу фахівця.

Метою тренінгу як технології є формування в студентів знань, умінь і навичок організації різних видів професійної діяльності; виховання особистісного ставлення до складників майстерності майбутнього професіонала.

Саме тренінг як педагогічна технологія містить зміст усіх визначень цього поняття, оскільки охоплює різноманітні методи та прийоми. Тренінгові вправи сприяли організації та проведенню освітнього процесу, створили комфортні умови для співпраці викладача і студентів, сформували навички професійного спілкування, а також імідж фахівця. Застосування тренінгових технологій на заняттях з документознавчих дисциплін позитивно впливало на формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності. Заняття з тренінгу допомогли студентам засвоїти особливості парної й групової форм роботи. У парі студенти відпрацьовували вправи з передаванням і оволодінням інформацією. Групову форму роботи ми досить часто використовували під час проведення тренінгу. Важливо, що робота в групах активізувала студентів, збільшила результативність їхньої діяльності.

У ході нашого дослідження ми розробили **„Тренінг професійного зростання”** для *формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівців з документознавства та інформаційної діяльності.* Запропонований нами тренінг професійного зростання майбутніх фахівців-документознавців базується на запровадженому Є. Могильовкіним тренінгу керування кар'єрою [150] з урахуванням елементів практикуму розвитку кар'єри фахівців, розробленого Н. Шевченко та М. Суряковою [231; 232], спеціальних вправ спрямованих на планування життєвого шляху та кар'єрного зростання, запропонованих В. Панком, Г. Рудь [170], створений, з одного боку, ознайомити із сучасними уявленнями про кар'єру, різними

підходами до кар'єрного розвитку, з іншого – засвоїти навички формування кар'єрного потенціалу, відпрацювати техніки кар'єрного самоменеджменту [209]. Отже, проходження програми тренінгу професійного зростання допомагає фахівцям з документознавства та інформаційної діяльності засвоїти методики кар'єрного зростання, самопрезентації кар'єрного потенціалу, підвищує кар'єрну компетентність та здатність керувати власною кар'єрою в майбутньому професійному житті.

Зауважимо, що при розробці тренінгу ми врахували судження В. Лефтерова щодо ефективності тренінгів у особистісному та професійному розвитку особистості. Отже, тренінгові вправи спрямовуються, насамперед, на набуття майбутніми фахівцями з документознавства та інформаційної діяльності досвіду переживання конкретних виробничих ситуацій, своїх психічних станів з фіксацією та запам'ятовуванням емоційного забарвлення під час виконання тих чи тих тренінгових завдань [122], як наслідок набутий емоційно-чуттєвий досвід підлягає інтелектуальному опрацюванню та надійно зберігається в емоційній, мовно-логічній і перцептивній пам'яті. В результаті відбувається формування необхідних професійних знань, умінь, поглядів, навичок і цінностей, які сприймаються уже як власні, а не нав'язані ззовні [Там само].

Тренінгова програма складається з трьох блоків. Кожний блок тренінгу містить теоретичну та практичну частини, які в сукупності спрямовані на розвиток змістових характеристик кар'єрного зростання фахівців з документознавства та інформаційної діяльності.

Перший блок (інформаційний) присвячений ознайомленню із сучасними поглядами на кар'єрне просування та підходами до розвитку власної кар'єри. На цьому етапі було застосовано набір діагностичних методик, що дають змогу виявити рівень розвитку змістових компонентів кар'єрного зростання. Далі докладніше зупинимося на комплексі тренінгових завдань, які ми послідовно використовували під час упровадження першої

педагогічної умови. До нього ввійшли: **вправи, мінілекції, мозковий штурм.**

Так, *вправа „Знайомство в колективі, збирання запитів і очікувань”*, *Мінілекція „Кар’єрне цілепокладання та кар’єрне планування”* (25 хв) знайомить учасників групи між собою, інформує про головні цілі тренінгу, уточнює групові правила взаємодії, проводить опитування про очікування від участі в тренінгу, формулює заплановані результати після проведення тренінгу.

Мозковий штурм „Власне розуміння кар’єри” (20 хв), метою якого було „розслаблення” учасників тренінгу, створення максимально доброзичливого та сприятливого емоційного середовища, залучення всіх учасників до плідної співпраці, активізація творчого потенціалу фахівців-документознавців.

Мінілекція „Кар’єрне цілепокладання та кар’єрне планування” (20 хв) спрямована на ознайомлення з відповідними професійними цілями й технікою їх виявлення, а також із найсучаснішими методами кар’єрного зростання.

Вправа „Головні бажання” (30 хв) (видозмінений варіант методики В. Ценьова), метою якої є визначення життєвих і кар’єрних цілей, розвиток рефлексивних умінь.

Вправа „Мрія та мета” за Ю. Тушевим (20 хв) спрямована на опрацювання техніки формування особистого кар’єрного договору.

Мінілекція „Мотивація кар’єри майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності й способи забезпечення її розвитку” (30 хв) ставила за мету ознайомлення учасників з психологічним феноменом „мотивація кар’єри” та її компонентами, з особистісними детермінантами успішної кар’єри.

Другий блок (розвиваючий) цілеспрямований на формування професійної компетентності. Він містить різні **вправи, рольові ігри, мінілекції, групові дискусії**, за допомогою яких проявляються різні кар’єрні

якості під час реальної комунікації в спеціальній групі, завдячуючи їм розвиваються спеціальні риси, що характеризують кар'єрне зростання.

Групова дискусія „Дружні серця” (40 хв) забезпечує відпрацювання професійних умінь розв'язувати проблемну ситуацію, обрати оптимальну тактику співвіднесення власних цілей і цілей професійного співтовариства, виокремлення системи цінностей і місця в ній особистого професійного й кар'єрного успіху [122].

Вправа „Шефська допомога” (50 хв) спрямована на відпрацювання техніки успішної презентації перед керівниками сфери документаційного забезпечення управління, розвиток таких навичок ефективної ділової комунікації, як: уміння уважно слухати, швидко розбиратися та орієнтуватися в комунікативному середовищі; змога протистояти маніпуляціям; уміння всебічно аналізувати ситуацію й знаходити переконливі аргументи для обґрунтування своєї думки; властивість зберігати емоційну стійкість та здатність конструктивно вирішувати конфліктні ситуації.

Мінілекція „Портфоліо кар'єрного просування” (30 хв) забезпечує формування уявлення про сучасні способи презентації кар'єрних здобутків.

Вправа „Підготовка і вибір найкращої доповіді” (40 хв) призначена для відпрацювання навичок ефективної презентації доповіді групі, уміння триматися та відповідати на складні запитання, здатності швидко змінювати комунікативні стратегії та тактики [Там само].

Рольова гра „Кадрова бесіда” (60 хв) (по 20 хв на кожну з двох співбесід і 20 хв – на загальне обговорення) спрямована на детальне ознайомлення зі специфікою кадрової співбесіди, спрямованої на виявлення кар'єрних очікувань і кар'єрних амбіцій, відпрацювання навичок ділової комунікації при влаштуванні на роботу.

Третій блок (інтегровальний) зорієнтований на формування кар'єрних знань, умінь і навичок. Цей блок призначений для створення стійкої позитивної мотивації до професійного й особистісного саморозвитку

й самовдосконалення майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності. Він включав проведення комплексу **вправ**.

Вправа „Повернення до власного минулого” (30 хв) забезпечує аналіз власного минулого з метою його усвідомлення й активізацію механізму самозміни (за необхідності).

Вправа „Яким я бачу своє майбутнє” (20 хв) спрямована на виявлення особливостей створення життєвого шляху, може бути одним із видів групової роботи в аудиторії.

Вправа „Аналіз власного життєвого шляху” (30 хв) допомагає проаналізувати активні та пасивні роки свого життя, порівняти майбутнє з теперішнім і минулим, активізувати механізми самозміни та саморозвитку.

Вправа „Портрет майбутнього фахівця-документознавця” (30 хв) направлена на оцінювання всіх учасників тренінгу один одного з метою пошуку нових шляхів для саморозвитку та самовдосконалення.

Вправа „Психологічний вік особистості” (25 хв) спрямована на аналіз ставлення до власного життя, оцінювання минулого та планів на майбутнє, усвідомлення власного „Я”.

Вправа „Мої мрії” (30 хв) спрямована на планування фахівцями з документознавства та інформаційної діяльності майбутніх кар’єрних цілей і визначення шляхів їх реалізації.

Вправа „Збирання кар’єрного багажу” (50 хв) створена для плідного обміну професійними ресурсами між учасниками тренінгу, забезпечення зворотного зв’язку між викладачами та студентами, кращими фахівцями інформаційно-документознавчої галузі та студентами з метою активного залучення до кола професіоналів.

Вправа „Підведення підсумків тренінгу” (30 хв) направлена для закріплення зформованих під час тренінгу спеціальних умінь, оцінювання й самооцінювання кар’єрних метаумінь, аналіз отриманих результатів [122].

Після проведення „Тренінгу професійного зростання” ми можемо стверджувати, що впроваджена нами педагогічна умова

сформувала усвідомлену мотивацію до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця.

Другим напрямом упровадження першої педагогічної умови було проведення комплексу **ділових ігор** з метою формування навичок створення позитивного іміджу фахівця інформаційно-документознавчої сфери.

Ділові ігри також упроваджувалися під час аудиторних занять з фахових дисциплін. Охарактеризуємо більш докладно алгоритм їх використання.

Ділова гра „Імідж сучасного фахівця інформаційно-документознавчої сфери”.

Мета гри: визначити, які чинники сприяють формуванню позитивного іміджу майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності; стимулювати бажання формувати позитивний імідж фахівця-документознавця; розробити посадову інструкцію фахівця інформаційно-документознавчої сфери.

Підготовчий етап. Учасники розподіляються на групи. Кожна група обирає лідера. Ведучий знайомить з метою гри.

Структура ділової гри:

- вступне слово ведучого (знайомство зі специфікою та особливостями майбутньої професійної діяльності);
- дискусія (визначення загальних доказів);
- захист власних ідей учасниками підгруп;
- прийняття та затвердження „Посадової інструкції фахівця інформаційно-документознавчої сфери”;
- підбиття підсумків.

Хід гри. Обговорення актуальних питань: ставлення до майбутньої професійної діяльності; яким має бути сучасний фахівець-документознавець (професійні та особисті риси); стосунки з керівниками та колегами; вимоги до зовнішнього вигляду фахівця сфери ДЗУ.

Робота в групах над створенням Посадових інструкцій передбачає організацію спільної дискусії. Далі здійснюється представлення кожною підгрупою розробленої Посадової інструкції.

З метою вироблення спільної думки відбувається колективне творче обговорення найбільш удалого проєкту „Посадової інструкції фахівця інформаційно-документознавчої сфери” та її вплив на формування позитивного іміджу фахівця.

Підведення підсумків ділової гри.

На заняттях з курсу „Професійна комунікація” нами також було запроваджено систему ігрових навчальних вправ, що формують позитивний імідж майбутнього фахівця-документознавця.

Вправа „Представлення”

Мета: познайомити студентів 1 курсу, звернути увагу на те, що інформація може бути подана блоками різного обсягу.

Матеріали: різнокольорові фішки по 5 – 7 на кожного учасника.

Хід вправи. Запропонувати учасникам розподілитися на пари, які б об’єднували найменш знайомих людей. Запропонувати учасникам узяти інтерв’ю у свого партнера, намагаючись отримати якомога більше цікавої інформації. Для кожного учасника на це відведено 3 – 4 хв. Далі за колом кожен учасник семінару має відрекомендувати свого колегу, показавши його найпривабливіші риси, проте може сказати лише стільки речень, скільки взяв кольорових фішок.

Вправа „Роз’яснення”

Мета: виробити уявлення про ефективне застосування роз’яснення.

Хід вправи. Вправу можна виконувати індивідуально або в малих групах.

Роздати учасникам бланки завдань, запропонувати розв’язати їх. Обговорити результат у великій групі.

Приклади завдань:

1. Який тип роз'яснення здебільшого застосовують керівники, що дотримуються таких стилів керівництва:

- „роби як я” – _____
- особистісний – _____
- авторитарний – _____
- ліберальний – _____
- демократичний – _____

2. Яким типом роз'яснення мав би скористатися керівник у таких ситуаціях?

- працівник-новачок отримує перше самостійне завдання _____
- підлеглий припустився помилки, яка завдала організації значних збитків _____
- працівник має виконати завдання, яке виконує зазвичай, проте з певними змінами _____
- групі конструкторів належить розробити (удосконалити) певний пристрій (виробничий процес) _____

Зміст завдань має залежати від особливостей учасників семінару (вік, фах, освіта тощо).

Вправа „Конструктивна критика”

Мета: виробити в майбутніх фахівців-документознавців навички професійної комунікації, засобів, поведінки організатора впливу, аргументовано показати невідповідності їх меті, умовам, вимогам адресата.

Хід вправи. Розподілити учасників на малі групи. Дати заготовлені викладачем описи певних пропозицій, ідей. Запропонувати учасникам подати конструктивну критику цих ідей із пропозиціями, які б не заперечували, але покращували рішення.

Вправа „Що не встигли сказати”

Матеріали: папір, конверти різних кольорів.

Хід вправи. Всім учасникам вправи роздаються конверти, на яких кожен учасник має написати власноручно своє ім'я (саме те ім'я, яке лунало на занятті) та їхні індивідуальні символи з якими себе асоціюють та представляють. Кожен учасник має детально розказати, що значить його символ. Після цього конверти розкладаються на столі або підлозі й всі учасники мають написати те, що бажають сказати; наприклад, озвучити своє побажання всім учасникам того, що вони хочуть. Бажано, щоб у цій вправі брали участь усі студенти, які працюють на семінарі. Потім всі учасники мають написати дещо для інших і покласти свої листи в конверти іншим учасникам. По закінченню всі учасники розбирають свої конверти із листами своїх колег.

Вправа „Контраргументація”

Мета: виробити в слухачів уміння давати свідому аргументовану відповідь на вплив, доведення.

Хід вправи. Всі учасники мають розподілитися на парну кількість груп. Після цього визначається проблема. Потім кожній групі пропонується написати 3 – 5 найважливіших аргументів на підтримку свого погляду. Поміняти попарно написані аргументи й запропонувати групам розробити 3 – 5 контраргументів, які б спростовували написане.

Щодо індивідуально-творчих технологій упровадження першої педагогічної умови, то нами було використано складання **Портфоліо кар'єрного зростання** під час проходження виробничої практики, яке сприятиме кар'єрному розвитку фахівців-документознавців.

Портфоліо кар'єрного зростання – це пакет документів, які відображають усі досягнення студента – і навчальні, і особисті. До функцій портфоліо кар'єрного зростання належить кумулятивна (зберігання документальних підтверджень успіхів конкретного студента); діагностична (оцінка рівня власних досягнень); рефлексивна (осмислення набутих професійних знань, умінь та навичок; планування шляхів розвитку

професійного й особистісного потенціалу, що сприяє кар'єрному успіху в обраній професії).

Мета створення портфоліо передбачає акцентувати увагу на засобах самопрезентації майбутніх фахівців та їхнього кар'єрного зростання.

Завдання:

1. Складіть резюме.
2. Створіть персональну візитну картку.
3. Створіть звітну презентацію про особливості роботи фахівців у сфері документального забезпечення управління (на прикладі конкретного структурного підрозділу).
4. Складіть доповідь на тему: „Особисті та професійні якості інформаційно-документознавчої галузі”.
5. Напишіть есе на тему: „Мої кроки до успішного професійного майбутнього”.

Отже, упроваджена нами *перша педагогічна умова* формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО за допомогою *тренінгових, ігрових та індивідуально-творчих технологій* сприяла формуванню усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця – упроваджувалася шляхом реалізації в освітній процес педагогічних технологій: тренінгових, ігрових, індивідуально-творчих. Змістом реалізації першої умовистало ознайомлення студентів з професією, її перевагами, цікавими фактами, основними напрямками розвитку документознавчої професіології в Україні та за кордоном; демонстрація затребуваності обраного фаху та можливості самореалізації на сучасному ринку праці; знайомство з фахівцями документознавчої галузі, набуття професійного досвіду, усвідомлення ролі та значущості обраної професії, подальшого кар'єрного зростання, формування власного позитивного іміджу фахівця. Упровадження першої умови відбувалося і під час *аудиторних занять* з фахових дисциплін

(„Діловодство”, „Документознавство”, „Організація роботи служби документаційного забезпечення управління”), і під час практики (ознайомчої, навчальної, інформаційно-документознавчої) шляхом реалізації *педагогічних технологій: тренінгових, ігрових, індивідуально-творчих*. У межах тренінгових технологій розроблено й апробовано *Тренінг професійного зростання* (з метою формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар’єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівців з документознавства та інформаційної діяльності); у межах ігрових – *ділову гру* (для формування навичок створення позитивного іміджу фахівця інформаційно-документознавчої сфери); у межах індивідуально-творчих – *Портфоліо кар’єрного зростання* (для формування навичок і потреби до кар’єрного розвитку у сфері документознавства та інформаційної діяльності). *Формами* впровадження першої умови стали мінілекції, лекції-екскурсії, ділові та рольові ігри, групові дискусії, мозковий штурм, вправи, портфоліо тощо.

Важливою педагогічною умовою формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО сталозастосування *інформаційних і проєктних технологій у процесі засвоєння системи професійних знань та формування пізнавальної активності майбутніх фахівців*. У межах другої педагогічної умови передбачалося використання в процесі засвоєння системи професійних знань інформаційного, креативного, критичного підходів, оновлення науково-методичного забезпечення та матеріально-технічного середовища як основи для формування пізнавальної активності майбутніх фахівців в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Для реалізації впровадження другої педагогічної умови було застосовано **інформаційні та проєктні педагогічні технології**.

В основу впровадження інформаційних технологій було покладено сучасний передовий досвід використання інформаційних технологій в освіті, а також накопичений досвід університетів, що внаслідок війни на сході

України були вимушені переміститися в інші міста, підконтрольні українській владі, та в надзвичайно короткий час відновити контингент й освітній процес. Це стало можливим саме активному використанню інформаційних технологій. Насамперед нами було використано технологію „e-learning” (термін з’явився наприкінці ХХ ст.), під якою розуміють організацію освітнього процесу, де використовують інтерактивні електронні засоби доставки інформації, компакт-диски, корпоративні мережі Інтернет. Так, ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, крім електронної бібліотеки, курсів, засобів розробки змісту освітнього процесу, розробив систему управління освітнім процесом – „Електронний університет” на електронній платформі українського кіберпростору. У світі накопичено вже достатній досвід створення віртуальних аудиторій та навіть освітніх закладів, елементи яких було використано й нами під час упровадження другої умови (аудиторії з онлайн обладнанням, що дозволяють проводити лекції, конференції, зустрічі з роботодавцями, різними установами, підприємствами, організаціями, іноземними партнерами тощо в режимі реального часу; електронний документообіг, моніторинг освітнього процесу тощо).

В умовах переміщення в освітній процес майбутніх фахівців-документознавців освітнього ступеня „магістр” було впроваджено технологію e-learning. Принцип „від навчання – до самонавчання” став підґрунтям для запровадження цієї технології, оскільки тенденція на збереження контингенту студентів становила об’єктивні передумови, пов’язані з упровадженням інформаційних технологій у всі сфери існування людини, де провідним видом діяльності є обробка інформації „віч-на-віч”, перш за все, напрямки самонавчання. Наразі для впровадження цієї технології актуальним постала задача сформувати прагнення в нових знаннях та уміннях і створення необхідних умов для саморозвитку та самовдосконалення, коли в майбутніх фахівців є бажання начатися, отримувати освіту, удосконалювати отримані професійні знання, уміння та навички. E-learning – (скорочення від ElectronicLearning) – система сучасного

електронного навчання, синонім таких термінів, як електронне навчання, навчання з використанням комп'ютера, дистанційне навчання, мережеве навчання, віртуальне навчання за допомогою інформаційних, електронних технологій [40].

Цілком логічно, що e-learning, не будучи панацеєю, постав важливим ресурсом для навчання та кваліфікації викладачів, забезпечуючи професорсько-викладацький склад відкритим шляхом до багатьох актуальних та необхідних інформаційних ресурсів, програм навчання, курсів, інструментарію, он-лайнних організацій, а також забезпечуючи можливості співпраці з іншими працівниками освіти. За дуже короткий термін e-learning став одним із компонентів забезпечення якісної освіти майбутніх фахівців-документознавців. Упровадження цієї технології стало поштовхом для організації навчання та самонавчання, де викладач може задіювати активні методи навчання. При цьому студент – не пасивний слухач, а активний учасник освітнього процесу. Звичайно, для впровадження цієї технології навчальні аудиторії були забезпечені доступом до мережі Інтернет. На підставі цих тенденцій для впровадження цієї технології важливо було оцінити потенційну цінність e-learning для підготовки й оновлення навичок віртуального спілкування викладачів зі студентами, щоб вони, своєю чергою, допомагали в підготовці майбутніх фахівців до успішної професійної діяльності.

Як бачимо, упровадження технології e-learning висунуло нову перспективну модель навчання, яка ґрунтується на використанні новітніх мультимедійних технологій, мережі Інтернет з ціллю покращення якості навчання у сучасній вищій школі, спрощення доступу до ресурсів, спеціальних послуг, а також процесу обміну та загальної роботи на великій відстані. Упровадженню цієї технології навчання передувало ознайомлення з досвідом інших вишів, оскільки сьогодні на ринку освітніх послуг електронне навчання прогресує та одержує розвиток і за кордоном, і в Україні. У результаті використання e-learning ми дійшли висновку, що:

- e-learning є більш поширеним і вагомим, ніж дистанційне навчання;
- e-learning стало менш зорієнтованим на курс лекцій і більш зорієнтованим на отримання спеціальних знань;
- e-learning стало більш пристосованим до різних ступенів навчання;
- широкого використання набуло blendedlearning;
- традиційні технології відійшли на другий план тощо.

Для майбутніх фахівців-документознавців освітнього ступеня „бакалавр” (студенти 3 – 4 курсу) було впроваджено іншу, не менш важливу технологію навчання – змішане навчання (ЗН) (blendedlearning). Зауважимо, що сьогодні в усьому світі швидкими темпами створюються різноманітні програмні комплекси e-learning різної спрямованості, зокрема й систем доставки контенту, організації та управління навчанням – LSM (LearningManagementSystems), що поєднують засоби адміністрування, комунікацій, оцінки знань, розробки навчальних курсів. Blendedlearning – це інтеграція навчання в групі, самостійне навчання, яке здійснюється і в аудиторіях, і в режимі он-лайн [40].

Результати впровадження технології blended learning довели перевагу об'єднання традиційного та дистанційного навчання із використанням можливостей ІКТ тому, що виникнення такого середовища навчання, де майбутні фахівці-документознавці та викладачі можуть у комфортних для себе умовах проводити навчальний процес; викладач закладу вищої освіти коротко подає навчальний матеріал і більш детально пояснює актуальні та важливі питання на заняттях в аудиторії, увесь інший навчальний матеріал студенти вивчають самостійно; проводяться і очні, і онлайн-консультації; студенти-документознавці під час практичних занять більше часу приділяють на відпрацюванню професійних умінь та навичок тощо. У результаті такого навчання було виявлено таке:

- студенти стають більш самостійними, мають змогу отримувати нові знання у вільний для себе час за допомогою електронних ресурсів, а на

практичних та лабораторних заняттях спілкуються з викладачами та одногрупниками, закріплюючи отримані уміння та навички;

- студенти мають змогу навчатися у ЗВО в зручний для себе час та в комфортних місцях (доступність);

- самостійне засвоєння майбутніми фахівцями з документознавства та інформаційної діяльності спеціальних та професійних знань за допомогою запропонованих викладачами теоретичних матеріалів та виконання інших додаткових та допоміжних завдань, саме завдяки цьому відбувається свідомий процес організації самостійної навчальної діяльності студентів;

- вибір різних форм організації навчання у вищій школі;

- організація загальної навчальної діяльності у ЗВО: спільна робота на семінарах, проведення дискусій, робота над проєктами, організація актуальних електронних телеконференцій, форумів, завдяки яким формуються та розвиваються навички професійної комунікації;

- формування у студентів-документознавців умінь та навичок самоосвіти та самовдосконалення (розвиток старанного відношення до навчання у ЗВО, планування власного часу, вибір способу засвоєння нового навчального матеріалу тощо);

- розвиває індивідуальні особливості кожного студента, сприяє засвоєнню та переробці отриманого навчального матеріалу;

- розширює коло та кругозір студентів (можливість заочного навчання й екстернату, навчання іноземних студентів, можливість навчання у вищій школі людей з обмеженими можливостями);

- застосування сучасних технічних і програмних засобів, що робить навчання більш результативним;

- використання нових та ефективних методів навчання, створення нових креативних моделей навчання;

- застосування широкого спектру навчального матеріалу;

- повноцінний контроль за результатами навчальної діяльності студентів-документознавців (усі періоди навчально-виховної діяльності

студентів у вищій школі та оцінки їх результатів зазначаються на сучасних електронних носіях і доступні майбутнім фахівцям з документознавства та інформаційної діяльності, які беруть участь в навчальному процесі);

– значним чином скорочуються витрати на організацію навчального процесу (економія часу) [79].

Використання змішаного навчання (blended learning) стало дуже ефективним в освітньому процесі майбутніх фахівців-документознавців. Зокрема, змішане навчання включає спільне використання мережі та звичайного навчання в аудиторіях; у такому комбінованому освітньому процесі викладачі та студенти застосовують онлайнві ресурси й інструментарій, а також зустрічаються особисто на заняттях у закладах вищої освіти в рамках однієї дисципліни або програми. Сучасне змішане навчання включає такі типи діяльності:

- включення вебресурсів та інструментів в освітню програму;
- розробка і публікація вебсторінок для певної групи;
- використання онлайнвих форумів, дискусій і спільної діяльності.

У результаті впровадження змішаного навчання, яке здійснюється в поєднанні традиційних технологій з дистанційним навчанням, ми отримали позитивні результати й дійшли висновку, що змішане навчання є моделлю успішного навчання, мета якого – отримання нових знань з можливими консультаціями за допомогою електронної пошти, актуальні обговорення на форумах, блогах, у власній роботі з вебресурсами, електронними книгами та ін. Важливим є те, що саме змішане навчання сприяє розвитку комунікативних навичок спілкування, інформаційної культури, стимулює майбутніх фахівців-документознавців до дії, отримує найкращі професійні результати, активізує пізнавальну діяльність студентів [40].

У межах проведеного дослідження нами було впроваджено також *технологію дистанційного навчання*, оскільки сучасні інформаційні технології розкривають нові професійні можливості для покращення

результативності навчального процесу у сучасній вищій школі. Змінюється сама парадигма освіти. Велику роль надано методам активного пізнання, самоосвіті, дистанційним освітнім програмам. Дистанційне навчання засноване на сучасних інформаційних і комунікативних технологіях навчання та підвищення кваліфікації. [40].

У ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” у 2014 році було розроблено Освітній портал (сайт дистанційного навчання) на всевітній електронній платформі Moodle, завдячуючи якому вдалося за короткий час відновити освітній процес зі студентами, яких війна розкидала по всьому світу. На сайті було розміщено всі навчальні дисципліни, які передбачені програмою відповідно до курсу навчання студентів (з 1 по 4 курс та магістратура). З метою швидкого відновлення освітнього процесу протягом 2014 – 2015 н. р. викладачами університету було розроблено понад 15 тис. дистанційних курсів з комплектом навчально-методичного забезпечення до них, що дало всі підстави для визнання університету лідером дистанційної освіти в Україні.

Основна мета впровадження дистанційного навчання – дозволити вчитися всім охочим, у кого є бажання отримати професію. Також важливим є те, що інформаційні технології стрімко та впевнено впроваджуються в наше звичне життя.

Здатності дистанційних технологій на сучасному етапі оцінюються на високому рівні. Проте повністю замінити традиційні технології дистанційними поки що не наважуються. Але результати нашого експерименту довели, що за дистанційними технологіями – майбутнє. Студенти, які використовують технології дистанційного навчання, більш адаптовані до зовнішніх умов, більш самостійні, товариські й комунікабельні, не бояться ухвалювати важливі рішення, а виходить, у сучасному світі бізнесу їм буде легше.

На сьогодні зацікавленість в отриманні спеціальності дистанційно зростає, а якісні характерні особливості майбутніх фахівців відрізняються

лише позитивними моментами: упевненістю у власних силах, легкою адаптацією в колективі, умінням самоосвічуватися. Усебічний аналіз результатів дистанційного навчання підтвердив гіпотезу про якісну підготовку фахівців у вищій школі [178].

Отже, технологія дистанційного навчання під час професійної підготовки майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у закладах вищої освіти є дуже актуальною та затребуваною в наш час. Застосування сучасних інформаційних технологій покращує продуктивність навчання у ЗВО. Робота з комп'ютером викликає в майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності інтерес, посилює мотивацію до навчання, стимулює самоаналіз результатів учіння, створює можливості для проведення дослідницької роботи, розширює можливості програмного (регулює обсяг змісту, його послідовність і складність) і дистанційного навчання, дозволяє підвищити об'єктивність контролю й оцінювання знань студентів; технічні можливості комп'ютера оптимізують діяльності викладання та навчання у вищій школі. Важливим є те, що в процесі дистанційного навчання у ЗВО майбутні фахівці інформаційно-документознавчої сфери засвоюють систему професійних знань, самостійно збирають, систематизують, узагальнюють необхідну інформацію, критично осмислюють необхідну інформацію та навіть вчаться креативно її відтворювати в самостійних творчих завданнях.

Методичне забезпечення освітнього процесу передбачає, поряд із традиційними формами, упровадження нових технологій навчання; широке використання ресурсів локальної мережі кафедри та університету загалом, використання мережі Інтернет та сучасних мультимедійних програмних засобів (Skype, соціальні мережі, електронна пошта, сайт дистанційного навчання Moodle) тощо.

Метою і змістом застосування *проектних технологій* під час нашого експерименту стало створення викладачами під час освітнього процесу таких умов, за яких результатом є індивідуальний досвід проектної діяльності

студентів. Зокрема, до основних завдань проєктних технологій ми включили навчання майбутніх фахівців-документознавців самостійно здобувати знання, застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань. Це сприяло розвитку комунікативних умінь та навичок, здатності працювати в різноманітних групах, виконуючи різні соціальні ролі (керівника, підлеглого та ін.), формуванню креативного та критичного мислення, вміння користуватися дослідницькими прийомами: збирати необхідну інформацію, уміти її аналізувати, систематизувати та класифікувати, уміти робити власні висновки.

Важливим для нашого дослідження стало й те, що в процесі вивчення фахових дисциплін ми неодноразово застосовували метод проєктів, який дає можливість кожному учаснику освітнього процесу розвивати креативне мислення, власні пізнавальні інтереси, комунікативні вміння та навички, розширювати інформаційний кругозір. Зазначимо, що навчальне проєктування було орієнтоване на самостійну діяльність студентів – індивідуальну, парну, групову, яку вони мали виконати за певний проміжок часу.

Тематика проєктних технологій для фахівців спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” була різноманітною: розробка різних систем документації, моделювання ділових стосунків у певній виробничій ситуації, створення позитивного іміджу організації тощо.

Так, у процесі вивчення фахової дисципліни „Протокол та етикет ділового спілкування” нами було розроблено проєкт на тему: „Спілкування з іноземними діловими партнерами”. Студенти розподіляються на групи та самостійно обирають країну, яку будуть представляти у власному проєкті. Мета проєкту: поглиблення знань студентів через самостійну роботу, інтегрування професійних знань і вмінь, підвищення пізнавального інтересу до конкретної навчальної дисципліни. Завдання проєкту: навчити майбутніх фахівців інформаційно-документознавчої галузі здобувати та вдосконалювати самостійно професійні знання, які будуть

використовуватися в процесі практичної діяльності; розвивати в студентів комунікативні навички; уміння та прагнення пізнавати нове, аналізувати, креативно мислити, робити висновки.

У власному проєкті майбутні фахівці-документознавці повинні були розкрити специфіку та особливості ділових візитів іноземних партнерів; зацентувати увагу на місці проведення ділової зустрічі; відповідно до вимог ділового етикету та протоколу зустріти іноземну делегацію; великого значення та особливої підготовки вимагав безпосередньо сам процес ділових переговорів. Слід звернути увагу на те, що від мети візиту делегації, її персонального складу й рівня представництва, з погляду протоколу, залежать істотні моменти, що визначають особливості прийому. Актуальним є те, що в процесі створення проєкту відбувається взаємодія, творча співпраця викладача та студентів, самовдосконалення та саморозвиток кожного з учасників проєкту. Використання проєктних технологій значно підвищило якість засвоєння блоку фахових дисциплін.

Отже, упровадження *другої педагогічної умови – застосування інформаційних і проєктних технологій у процесі засвоєння системи професійних знань та формування пізнавальної активності майбутніх фахівців* – сприяло формуванню когнітивного компонента професійної готовності майбутніх фахівців інформаційно-документознавчої сфери. З метою ефективного формування системи професійних знань та пізнавальної активності студентів в освітній процес з фахових дисциплін було впроваджено *інформаційні та проєктні технології*. *Інформаційні технології* реалізовано на основі розробки інформаційного контенту (теоретичного матеріалу, творчих, тестових і контрольних завдань, методичних рекомендацій, підручників, відеопрезентацій, відеосюжетів тощо) на Освітньому порталі університету (платформа Moodle) та в „Електронному університеті” (власна платформа університету в українському сегменті кіберпростору), що дозволило організувати гнучкий та цікавий освітній процес, активізувати пізнавальну активність студентів у межах поєднаних форм навчання (blendedlearning), що

базується на поєднанні традиційного навчання в аудиторії (face-to-face) з дистанційним навчанням (e-learning – використання дистанційних, інформаційних та електронних технологій). Також використано online-трансляції, конференції, зустрічі та лекції з іншими ЗВО, роботодавцями, представниками професії в режимі реального часу. Використання *проектних технологій* дозволило активізувати творчий (дослідницький) потенціал студентів у процесі створення певного матеріального чи інтелектуального продукту: документної системи організації (установи, підприємства), системи документообігу (зокрема електронного), позитивного іміджу організації, спілкування з діловими партнерами, зокрема іноземними, тощо.

Упровадження третьої педагогічної умови формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у вищій школі – *забезпечення максимального наближення змісту практик до майбутньої професійної діяльності та залучення до кола професіоналів* – здійснювалося шляхом залучення таких педагогічних технологій: особистісно зорієнтована технологія та діалогова технологія, проєктні та інформаційні технології.

Сучасні технології навчання в закладі вищої освіти зорієнтовані на створення умов для самовираження й саморозвитку студента. Однією з таких технологій є *особистісно зорієнтована технологія навчання*, у центрі якої знаходяться індивідуальні особливості студента, його саморозвиток та самоцінність.

Становлення особистісно зорієнтованого навчання у сучасному закладі вищої освіти покликане соціально-економічними перетвореннями, які відбуваються в нашому суспільстві, з відповідним стрімким розвитком ринкових відносин. Відтепер випускники ЗВО вільно та самостійно розпоряджаються отриманою в процесі навчання у вищій школі спеціальністю, обираючи індивідуально для себе вид праці. Сучасні ринкові умови потребують висококваліфікованої професійної підготовки,

мобільності, ділової комунікації, високої компетентності, постійного самовдосконалення, наявності особистісних рис.

Все це свідчить про те, що особистісно зорієнтоване навчання розвиває та удосконалює індивідуальні пізнавальні риси кожного студента, допомагає майбутнім фахівцям краще пізнати себе в професійному сенсі, самовизначитись, самореалізуватися, розвивати культуру життєдіяльності, яка дає змогу їм раціонально та успішно спрямовувати своє професійне життя [179].

На нашу думку, велику роль у підвищенні якості підготовки майбутніх фахівців відіграє практична підготовка.

Протягом навчання у вищій школі майбутні фахівці з документознавства та інформаційної діяльності мають змогу розвивати, закріплювати та вдосконалювати свої професійні знання, уміння та навички під час проходження передбачених за навчальним планом практик, а саме:

- ОС „бакалавр” – у 2-му семестрі проведення ознайомчої практики протягом 2 тижнів, у 4-му семестрі – обчислювальної практики протягом 2 тижнів, у 6-му семестрі проведення інформаційно-документознавчої (навчальної) практики протягом 6 тижнів, у 7-му семестрі – технологічної (виробничої) практики протягом 6 тижнів;

- ОС „магістр” – у 2-му семестрі – проведення науково-педагогічної практики протягом 8 тижнів.

Практики організовуються відповідно до „Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України”, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 8 квітня 1993 р. № 93.

Ознайомившись з програмами зазначених вище практик та результатами захисту звітів з проходження практик студентами-документознавцями нами було зроблено висновок про необхідність удосконалення програм практик та максимального наближення їх до майбутньої професійної діяльності. У межах експерименту нами було внесено зміни до програм практичної підготовки та розроблено комплекс практичних

завдань для кожного виду практики, спрямованих на максимальне наближення змісту практик до майбутньої професійної діяльності та залучення до кола професіоналів, за освітніми ступенями „бакалавр” та „магістр”.

Ураховуючи особистісно зорієнтовану технологію навчання, нами було введено в освітній процес практику розробки кожним студентом-практикантом індивідуального плану-завдання для проходження технологічної (виробничої) практики, оскільки саме ця практика є найбільш наближеною до майбутньої професійної діяльності фахівців-документознавців. З цією метою ми розробили типові завдання для проходження практик відповідно до сфери діяльності підприємства, специфіку діяльності бібліотек, архівів, музеїв, інформаційних центрів тощо (див. додаток Г).

Дуже важливим та актуальним під час проходження практики є також застосування *діалогових навчальних технологій*, оскільки саме під час спілкування в колективі в майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності формуються й закріплюються комунікативні навички ділового спілкування. З цією метою нами було застосовано практичні завдання, спрямовані на формування в студентів-практикантів умінь компетентно вирішувати професійні завдання, знаходити спільну мову з керівником, колегами та відвідувачами, знати особливості ділової телефонної розмови, вміти організовувати ділові наради на підприємствах, в установах та організаціях. Ми вважаємо, що завдяки проходженню технологічної (виробничої) практики в майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності формується цілковите враження про специфіку та особливості обраної спеціальності.

Інформаційні технології студенти застосовували під час проходження виробничої (технологічної) практики на безпосередніх робочих місцях. Саме тут студенти закріплювали набуті теоретичні знання, набуваючи практичних умінь та навичок. Під час виконання завдань практики застосовувалися

інформаційні технології, зокрема в процесі укладання звітної пакета документації та характеристики електронних систем документообігу.

Окремим завданням практики, що передбачало застосування *проектних технологій*, стала робота над створенням візитної картки підприємства, яка містила коротку інформацію про сферу діяльності конкретного підприємства, а також про кращих представників сфери ДЗУ та специфіку й особливості їхньої роботи.

Отже, реалізація *третьої педагогічної умови – забезпечення максимального наближення змісту практик до майбутньої професійної діяльності та залучення до кола професіоналів* – була спрямована на формування операційного компонента професійної готовності майбутніх документознавців під час проходження наскрізної практики (ознайомчої, обчислювальної, інформаційно-документознавчої, технологічної (виробничої)). У межах третьої умови нами вдосконалено програму технологічної (виробничої) практики зі спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність”, оскільки вона є найбільш наближеною до майбутньої професійної діяльності фахівців-документознавців: розроблено й реалізовано індивідуальний план студента-практиканта, щоденник практики, типові завдання, які передбачали використання особистісно зорієнтованих, діалогових, проектних, інформаційних технологій відповідно до сфери і специфіки діяльності організацій, установ, підприємств, архівів, музеїв, інформаційних центрів тощо.

Четвертою педагогічною умовою формування професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у вищій школі було визначено *вдосконалення комунікативної культури майбутнього фахівця*. Ця педагогічна умова впроваджувалася шляхом залучення таких технологій: особистісно орієнтована технологія, діалогові технології, тренінгові технології та ігрові технології, кейс-технології.

Зазначимо, що в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності комунікативну культуру

майбутніх фахівців-документознавців важливу роль відіграють такі навчальні дисципліни, як „Діловодство”, „Протокол та етикет ділового спілкування”, „Основи сучасної ділової комунікації”, „Ділове мовлення та редагування службових документів”.

Ми погоджуємося з думкою Н. Лесовець, що підвищення рівня комунікативної культури цих фахівців відбувається в процесі акумулювання знань про професійне мовлення як засіб ділового спілкування, а також у процесі формування системи комунікативних умінь та навичок, специфіка яких визначається особливостями ситуацій професійного навчального спілкування [123].

На думку науковців, формування комунікативної культури в майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності – це сукупність цілеспрямованих дій викладача та студентів, структурованих відповідно до ситуації педагогічного спілкування у закладі вищої освіти, де студенти – не спостерігачі, а активні учасники освітнього процесу. До них можна віднести такі: уміння організувати професійне мовленнєве середовище, наближене до професійної діяльності; уміння занурити студента у виробничу діяльність та ін.

Запропоновані завдання повинні сприяти приверненню уваги майбутніх фахівців до вибору необхідних мовних засобів, правильному застосуванню орфографічних, орфоепічних, лексичних, морфологічних, синтаксичних, стилістичних норм ділового мовлення. Серед сучасних інноваційних форм навчання можна виокремити кейс-технології. Кейс – це спеціально підготовлений викладачем навчальний матеріал, що містить структурований опис ситуацій, близьких до професійної діяльності. Кейс-технології передбачають застосування таких методів: інциденту; розбору ділової кореспонденції; ігрове проектування; ситуаційно-рольових ігор; метод дискусії; метод ситуаційного аналізу – ситуаційні завдання та вправи, аналіз конкретних ситуацій [Там само].

Тому продуктивними формами формування комунікативної культури в майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності в межах експерименту стало розігрування ролей, моделювання ситуацій професійного спілкування, проведення ділових ігор, що допомагало студентам здійснювати правильний вибір мовних засобів, передбачений цими формами, будувати власні висловлювання, відкривати широкі можливості для усунення помилок у діловому спілкуванні. Зокрема, до теми „Культура усного ділового спілкування” з навчальної дисципліни „Ділове мовлення та редагування службових документів” студентам пропонувалося обрати одну з ролей і обіграти ситуацію.

Наведемо приклад. Дійові особи: секретар-референт заводу „Грайливі барви”; абонент – директор фірми „Мрія”. Ситуація. Абонент телефонує з приводу закупівлі організаційної техніки. У цей час директор заводу „Грайливі барви” відсутній.

Що в цій ситуації секретар-референт повинен відповісти абоненту?

Під час вивчення теми „Службові листи” з курсу „Діловодство” можна запропонувати студентам виконати таке завдання. Складіть текст привітання:

- а) з нагоди ювілею підприємства (фірми, установи, організації);
- б) з нагоди ювілею керівника організації.

З метою вдосконалення комунікативної культури майбутнього фахівця-документознавця нами була розроблена навчальна дисципліна „Професійна комунікація”, спрямована на: ознайомлення студентів з теорією та практикою професійної комунікації фахівців у сфері документаційного забезпечення управління (ДЗУ); вивчення механізмів здійснення ефективних комунікацій в інформаційно-документознавчій сфері.

Завдання курсу: формування знання про філософські, етичні, психологічні основи професійної комунікації, її норми й правила, шляхи застосування, особливості в різних умовах трудової діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни майбутні фахівці з документознавства та інформаційної діяльності повинні

➤ знати:

- психологічні основи професійної комунікації, її норми й правила, шляхи застосування;
- систему способів і засобів ділового спілкування, його стратегії;
- вербальні та невербальні засоби професійної комунікації;
- напрями розвитку культури професійного спілкування, самовдосконалення та становлення індивідуального стилю ділового спілкування відповідно до етичних та психологічних норм і правил;

➤ уміти:

- робити аналіз конкретних професійних ситуацій, розпізнаючи типи учасників комунікації, рівень їхньої культури та вихованості та інші притаманні їм індивідуальні особливості, що проявляються в процесі здійснення професійної комунікації фахівців у сфері ДЗУ, навчитися підбирати їх враховуючи соціокультурні та психологічні риси співрозмовників, відповідно до існуючих правил і норм гуманістичної етики;
- гнучко застосовувати обрані способи й засоби в процесі ділового спілкування з іноземними та вітчизняними партнерами під час індивідуальної бесіди й колективного обмірковування існуючих проблем, під час різноманітних виступів, при вирішенні конфліктних ситуацій та ін.

Змістові модулі дисципліни „Професійна комунікація” складаються з таких тем: Комунікація як інструмент професійної діяльності; Предмет і завдання курсу „Професійна комунікація”; Спілкування, комунікація та інформація: співвідношення понять; Комунікативний процес; Види комунікацій; Співвідношення ділових і професійних комунікацій; Взаємодія у контексті професійної комунікації; Колективна діяльність і вплив на неї етичних правил і норм. Взаєморозуміння у контексті професійної комунікації; Комунікативні бар’єри на шляху до взаєморозуміння; Шляхи взаємного порозуміння; Відстань між мовцями; Комунікативні стратегії у професійному спілкуванні; Основні закони спілкування; Стратегії спілкування; Комунікативна культура як складник професійної культури

фахівців у сфері ДЗУ; Структура комунікативної культури; Вербальні засоби професійної комунікації; Вимоги до культури усного мовлення; Етичні вимоги до виступу перед слухачами; Види та жанри публічних виступів; Етапи підготовки і проведення публічного виступу; Культура телефонного діалогу; Ділова бесіда у професійній діяльності фахівців у сфері ДЗУ; Ділова нарада у професійній діяльності фахівців у сфері ДЗУ; Специфіка проведення ділових нарад. Класифікація ділових нарад; Характеристика основних етапів підготовки до наради. Функція делегування повноважень при підготовці до наради. Вимоги до ефективної наради. Типові помилки при проведенні ділової наради; Невербальні засоби комунікації; Поняття невербальних засобів комунікації; Класифікація невербальних засобів спілкування. Міміка. Погляд. Усмішка. Жести і пози. Відстань між мовцями. Зовнішній вигляд людини як невербальна характеристика особистості; Засоби досягнення ефективної комунікації фахівців у сфері ДЗУ; Мережа Інтернет як засіб професійної комунікації фахівців у сфері ДЗУ. Особливості службового листування згідно з НЕТикетом; Презентація як різновид публічної комунікативної діяльності.

Зважаючи на роль інформації в житті суспільства, а також особливості її сприйняття та опрацювання для майбутніх фахівців-документознавців, ми розробили до навчального заняття з курсу „Професійна комунікація” семінар-тренінг „Засоби досягнення ефективної комунікації фахівців у сфері ДЗУ”, який дозволить більш точно обрати засоби та способи ділової комунікації. Пропонуємо його основні компоненти.

Студентам пропонується сценарій семінару-тренінгу, спрямованого на розв'язання завдань адаптації людини до світу інформації. У ньому розглянуто три тематичні блоки: ефекти сприймання інформації, здійснення впливу в процесі передавання інформації та вироблення здатності до опору впливу. Сценарій семінару-тренінгу може бути використаний у програмах розвитку медіакомпетентності студентів. Змістовне наповнення вправ може

бути змінене за потреби враховувати особливості та запити учасників семінару. Основна мета семінару-тренінгу – дати учасникам уявлення про особливості сприймання інформації та виробити в них уміння й навички ефективної інформаційної взаємодії, ознайомити учасників тренінгу з особливостями інформаційного параметра спілкування. Мета досягається упровадженням комплексу вправ.

Вправа „Правила роботи на тренінгу”

Мета: розробити правила роботи на тренінгу, направити дії всіх учасників на активну, злагоджену роботу.

Матеріали: папір А-2, маркери.

Хід вправи. Запропонувати учасникам подумати й озвучити правила, яких потрібно постійно виконувати під час тренінгових занять у групі. Ці правила повинні були озвучені стверджувальними фразами, серед правил повинні звучати такі ключові норми: активність, лояльність, психологічна рівність, толерантність, пунктуальність, креативність, гумор тощо. Потім ці сформовані правила необхідно записати на папері, і коли список їх остаточно закінчиться, учасникам необхідно буде підписатися під ним. Викладач останнім підписує правила. Правила варто повісити на дверях аудиторії, у якій відбуваються заняття, аби вони були на очах учасників і ними можна було послуговуватися.

Вправа „Ефекти сприймання інформації: демонстрація ефекту „країв інформації”

Мета: показати учасникам семінару дію ефекту „країв інформації”.

Хід вправи. Запропонувати учасникам оцінити, привабливими чи ні є два уявні персонажі, що описані одним і тим самим набором прикметників, які подано в різній послідовності (від позитивних до негативних і навпаки, за аналогією із класичним експериментом С. Аша на вивчення „ефекту первинності” під час сприймання повідомлення).

Інструкція. Прочитайте подані описи студентів і зазначте, хто Вам видається привабливішим?

В процесі виконання вправи доречно було б використовувати іноземні імена для того, щоб уникнути уподібнення персонажів, задіяних у вправі, з реальними учасниками, знайомими їм не спровокувати небажаних аналогій або кепкування.

Анатолій – товариський, веселий, сміливий, активний, розумний, хвалькуватий, скупий, заздрісний.

Гордій – заздрісний, скупий, хвалькуватий, розумний, активний, сміливий, веселий, товариський.

Підрахувати й оголосити отримані результати. Зазвичай більшість опитуваних обирає найпривабливішим *Анатолія*, дещо менша кількість – *Гордія*, і лише одиниці (якщо такі виявляються взагалі) помічають, що подані характеристики однакові, змінено лише порядок їх подання. Обговорення варто провести після проведення наступної демонстраційної вправи.

Вправа „Ефекти сприймання інформації: демонстрація впливу емоційних відтінків слів на сприймання повідомлення та його оцінку”

Мета: демонстрація впливу емоційного забарвлення слів на сприймання отриманого повідомлення та його оцінку.

Хід вправи. Учасники семінару мають оцінити, привабливі чи ні дві студентки, описані подібними оцінювальними ознаками з різним емоційним забарвленням (наприклад, „спокійна” – „пасивна” тощо).

Інструкція. Почитайте характеристики студенток і зазначте, яка з них Вам видається привабливішою?

Олеся – уважна до дрібниць, спокійна, сором’язлива, слухняна, ощадлива, обережна.

Соломія – пасивна, недовірлива, нетовариська, скупа, дріб’язкова, безініціативна.

Підрахувати й оголосити отримані результати. Зазвичай більшість опитуваних (або й усі) обирають найпривабливішою *Олесю*, і лише одиниці (якщо такі виявляються взагалі) помічають, що подані характеристики однакові, різняться лише емоційним забарвленням, у якому подано

позитивну чи негативну оцінку певної якості. Обговорення доцільно провести у вигляді дискусії, щоб зрозуміти, які риси та якості потрібно розвивати у майбутньому, щоб уникати маніпуляцій із наданням інформації. Необхідно зауважити, що показані ефекти можна переборювати, розвиваючи при цьому особливості власної уваги й аналітичного мислення.

Вправа „Особистісні чинники сприйнятливості до впливу”

Мета: дати учасникам уявлення про те, які особистісні риси й особливості сприяють піддатливості до впливу.

Матеріали: папір А-3, різнокольорові маркери.

Хід вправи. Розподілити учасників на парну кількість груп. Запропонувати групам намалювати неіснуюче створіння, яке максимально здатне піддаватися впливу довкілля. Обмінятися малюнками. Попросити групи визначити основні риси істоти, намальованої колегами, і подати великій групі. Визначити найважливіші особистісні чинники, що зумовлюють податливість людини до впливу.

Вправа „Доведення”

Мета: виробити вміння й навички доведення певної тези різними способами.

Хід вправи. Краще виконувати вправу в малих групах. Розподілити учасників на парну кількість малих груп по 4–5 осіб. Завданням для половини груп є підготовка прямого доведення тези, решті – „від супротивного”. Тему доведення групи обирають довільно або її може запропонувати тренер. Можна обирати різні теми або всі групи можуть працювати над однією темою. Групи подають свої доведення великій групі. За кожним доведенням варто підрахувати, скільки учасників визнали те чи те доведення переконливим. Перемагає група, якій удалося переконати найбільшу кількість учасників тренінгу. Корисно провести два раунди виконання вправи, помінявши в другому раунді завдання для груп, щоб усі учасники попрацювали і над побудовою прямого доведення, і з доведенням „від протилежного”.

Вправа-демонстрація „Які умовиводи переконливіші?”

Мета: визначити, який тип доказів індуктивний, дедуктивний чи за аналогією переконливіший. Можна обмежитися лише демонстрацією переконливості дедуктивного й індуктивного методів, нехтуючи аналогією. Ці типи умовиводів мають „полярні” відмінності: дедукція – від загального до конкретного, індукція – навпаки. Демонстрація такої полярності зазвичай яскравіша.

Хід вправи. Запропонувати учасникам семінару різні типи умовиводів, сенс яких був би подібним: індуктивний, дедуктивний та за аналогією доведення певної тези. Вони мають зазначити, який варіант доведення видається їм переконливішим.

Підрахувати кількість учасників, яких переконали наведені доведення.

В обговоренні навести учасників семінару на думку про необхідність уміти користуватися різними типами умовиводів у доведеннях.

Вправа „Доведення індуктивне, дедуктивне, за аналогією”

Мета: виробити вміння й навички доведення певної тези за різними типами умовиводів.

Хід вправи. Вправу краще виконувати в малих групах. Розподілити учасників на три малих групи (але не більш як по 4 – 5 осіб). Усім групам слід запропонувати одну тему для доведення. Тема доведення може бути обрана довільно групами, а може бути запропонована тренером, проте демонстрацію доведення вони мають вибудовувати за допомогою різних умовиводів: перша група – дедуктивним, друга – індуктивним, третя – за аналогією. Загалом слід провести три раунди вправи, щоб кожна група попрацювала зі всіма типами доведень. Після кожного раунду групи подають свої доведення великій групі.

Вправа „Наказ, порада, прохання”

Мета: виробити в учасників тренінгу вміння ефективно користуватися засобами прямого впливу.

Хід вправи. Розподілити учасників на три групи. Запропонувати їм написати текст наказу (предмет може бути обраний учасниками або запропонований тренером для кожної групи інший). Коли всі накази будуть готові, поміняти роботи по колу й запропонувати групам нове завдання: переробити наказ, зроблений колегами на пропозицію. Наступне коло – на прохання. В обговоренні вправи слід наголосити на особливостях засобів прямого впливу.

Вправа-дискусія „У яких випадках ефективні?“:

- наказ;
- порада;
- прохання.

Вправа „Ухилення (втеча)“

Мета: виробити в слухачів уміння уникати контактів з ініціаторами впливу.

Хід вправи. Розподілити учасників семінару на пари, які мають провести діалог, змодельовавши ситуацію, у якій один із учасників гри дав іншому якусь обіцянку, але не виконав її. Учасники гри мають розмовляти не менш ніж 10 хв, не торкаючись „болючої” проблеми. В обговоренні варто звернути увагу на особливості виконання „втечі”, з’ясувати, у яких ситуаціях така поведінка корисна, а в яких – ні.

Вправа „Психологічна самооборона“

Мета: виробити в слухачів вміння чинити дії, уживати слова, самонакази, бар’єри, що дають змогу виграти час, аби не потрапити під вплив.

Хід вправи. Розподілити учасників на пари. Провести два раунди гри, у якій один учасник має переконувати іншого, що їхній спільний знайомий – людина підступна й ненадійна, а інший має намагатися зосереджуватися на якихось думках, переживаннях, щоб „слухати, але не чути”. В обговоренні виявити можливі варіанти опору за вказаною технікою.

Вправа „Конфронтація”

Мета: виробити в слухачів уміння здійснювати відкрите протиставлення своєї позиції і своїх вимог ініціаторові впливу.

Хід вправи. Роботу доцільно проводити в групах із трьох учасників. Бажано провести три раунди гри, щоб кожен учасник побував в усіх ролях. Кожен учасник має визначити тезу, яку хоче довести іншому. Одночасно працюють два учасники, третій виконує роль спостерігача. Кожен раунд полягає в тому, що один учасник формулює тезу й доведення, другий має коректно протиставити протилежний погляд і наполягти на ньому. Спостерігач аналізує поведінку учасників гри, дає зворотний зв'язок, вказуючи на нюанси поведінки опонентів. В обговоренні варто виокремити найбільш ефективні форми поведінки та аргументів учасників гри.

Вправа „Відмова”

Мета: виробити в слухачів уміння виявляти незгоду у виконанні вимоги, наказу, прохання ініціатора впливу.

Хід гри. Учасники гри мають працювати в парах. Проводимо два раунди гри. Кожен учасник має звернутися до партнера з якимось не дуже обтяжливим проханням (щось позичити, зробити, допомогти тощо). Інший – коректно відмовити, не образивши партнера. В обговоренні варто наголосити, що вміння коректно відмовити – одне з базових у спротиві впливу.

Вправа „Що нового я дізнався” (завершення тренінгу, підбиття підсумків)

Вивісити плакат „Завдання”, на якому на сесії „Знайомство” були вивішені завдання, які мали розв'язати самостійно учасники вищезазначеного семінару, а потім попросити свої папірці із завданнями розмістити на плакат „Виконано”. Після цього підводиться підсумок: рахується кількість вирішених завдань і аналізується алгоритм їх виконання. Якщо залишилися якісь завдання на плакаті „Завдання”, проаналізувати їх, виявити причини їх невиконання.

Потім необхідно зв'язатися з усіма учасниками тренінгу можна, висунувши кожному учаснику пропозицію назвати три речі:

- що було нового на тренінгу;
- що нового я навчився робити;
- про що нове та цікаве хотів би повідомити друзям.

Вправа „Що не встигли сказати”

Матеріали: папір, різнокольорові конверти.

Хід вправи. Роздати учасникам конверти й попросити написати на них їхні імена (як до них зверталися на тренінгу) та їхні емблеми, з якими вони наразі хотіли б себе представити. Потім кожен учасник має дати пояснення, що саме означає його емблема. Після цього всі конверти розкладаються на столі або підлозі й учасники мають написати те, що хотіли б сказати; висловити всім учасникам свої побажання. Бажано, щоб у цій вправі брали участь усі тренери, які працювали на семінарі. Всім учасникам необхідно написати щось для своїх колег, а потім показати ці побажання в конверти інших учасників. Після завершення тренінгу всі, хто брав участь у тренінгу забирають із собою свої конверти із побажаннями колег.

Отже, реалізацію четвертої умови – *удосконалення комунікативної культури майбутнього фахівця* – було спрямовано на формування комунікативного компонента професійної готовності майбутніх фахівців-документознавців на основі використання *особистісно зорієнтованої, діалогової, тренінгової, кейс-технологій* у процесі вивчення навчальних дисциплін: „Діловодство”, „Протокол та етикет ділового спілкування”, „Ділове мовлення та редагування службових документів”, „Основи сучасної ділової комунікації”. Крім того, розроблено й упроваджено навчальну дисципліну „Професійна комунікація”, метою і змістом якої стало ознайомлення студентів з теорією та практикою професійної комунікації фахівців у сфері документаційного забезпечення управління (ДЗУ), вивчення механізмів здійснення ефективних комунікацій в інформаційно-документознавчій сфері. Зокрема, у межах дисципліни ефективним стало

запровадження тренінгу „Засоби досягнення ефективної комунікації фахівців у сфері ДЗУ”, який дозволяє більш точно обрати засоби та способи ділової комунікації.

Таким чином, у цьому підрозділі дисертаційної роботи нами було описано хід та проміжні результати упровадження педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО: формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар’єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця; застосування інформаційних і проєктних технологій у процесі засвоєння системи професійних знань та формування пізнавальної активності майбутніх фахівців; забезпечення максимального наближення змісту практик до майбутньої професійної діяльності та залучення до кола професіоналів; розвиток комунікативної культури майбутнього фахівця.

У межах цих умов було застосовано низку сучасних та ефективних педагогічних технологій: тренінгових, ігрових, індивідуально-творчих, інформаційних, проєктних, особистісно зорієнтованих, діалогових, кейс-технологій тощо. Усе це сприяло підвищенню рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності. Експериментальній перевірці ефективності розроблених і впроваджених нами педагогічних технологій буде присвячено останній підрозділ дисертації.

2.3. Аналіз результатів експериментальної роботи

На контрольному етапі нашого експериментального дослідження було здійснено аналіз ефективності педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО шляхом визначення й порівняння рівня сформованості професійної готовності в майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності на констатувальному та контрольному етапах експерименту. Для цього було проведено повторну діагностику.

Визначення рівнів сформованості професійної готовності в майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності проводилося в ЕГ та КГ за окремими критеріями і загалом.

Методика контрольного етапу експерименту щодо визначення рівнів сформованості професійної готовності (опитування, анкетування; аналіз дій та поведінки студентів на основі проведеного педагогічного спостереження; тестові завдання) була аналогічною констатувальному етапу, а результати порівнювалися з вихідним рівнем сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності.

Ще в процесі моніторингу на формуальному етапі експерименту було встановлено, що, на відміну від студентів КГ, студенти ЕГ демонстрували більш високий рівень готовності до здійснення професійних функцій у галузі документознавства та інформаційної діяльності, а саме:

- знання властивостей, ознак, функцій;
- знання внутрішньої та зовнішньої структури документа;
- знання класифікації й реквізитів ділових документів, їхніх ознак та функцій;
- знань правил та особливостей застосування електронного документообігу на підприємствах;

- високі показники знання основ сучасних інформаційних технологій та специфіки їх застосування;
- уміння навички створення рекламно-інформаційних продуктів (інформаційних сайтів, web-сторінок);
- достатній рівень уміння організації поточного збереження документів та навичок експлуатації автоматизованих інформаційних систем, систем управління, володіння сучасними інформаційними технологіями;
- високий рівень здатності застосовувати у своїй роботі вербальні й невербальні засоби спілкування, уміння керувати й контролювати свої емоції під час ділового спілкування в колективі;
- достатній досвід документознавчої діяльності, набутий у процесі навчання та навчальних або позанавчальних практик;
- високий рівень мотивації при обранні спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність”, усвідомлення ролі та місця майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності в сучасному інформаційному суспільстві.

Проте ефективність педагогічних умов було перевірено на підставі критеріальної бази та методичного інструментарію, розробленого й застосованого нами на констатувальному етапі експерименту. Результати оцінки рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності в ЕГ та КГ на контрольному етапі дослідження за кожним окремим критерієм оформлено у вигляді табл. 2.1 – 2.4 та рис. 2.1 – 2.5.

Так, у табл. 2.1 – 2.2 та рис. 2.2 представлено результати розподілу експериментальних та контрольних груп за рівнями сформованості професійної готовності за *мотиваційним критерієм* до й після експерименту.

Таблиця 2.1

**Результати визначення рівнів сформованості професійної готовності
майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності
за мотиваційним критерієм до та після експерименту**

Рівні	Початок експерименту				Завершення експерименту			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	кількість осіб	%	кількість осіб	%	кількість осіб	%	кількість осіб	%
Високий	4	2,3	2	1,1	33	18,4	24	13,1
Середній	42	23,2	42	22,7	60	33,6	43	23,4
Низький	134	74,5	141	76,2	87	48	118	63,5

З результатів, наведених у табл. 2.1, стає зрозуміло, що після експерименту студенти ЕГ на 29 осіб, або на 16,1%, більше визначають позитивну динаміку в структурі високого рівня сформованості професійної готовності за мотиваційним критерієм. Також у ЕГ на 18 студентів більше, або на 10,4%, досягли середнього рівня сформованості означеного явища за мотиваційним критерієм після експерименту, ніж до на його початку. Загалом 52% студентів ЕГ перебувають на високому та середньому рівнях сформованості професійної готовності разом за результатами впровадження авторських педагогічних умов. Разом з показниками ЕГ аналізувалися результати КГ, що дає можливість сказати, що 118 осіб, тобто 63,5% студентів, залишилися на низькому рівні сформованості професійної готовності за мотиваційним компонентом після експерименту.

На рис. 2.1 у формі графіка ми визначали динаміку змін, які відбувалися за рівнями сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за мотиваційним критерієм до й після експерименту.

Рис. 2.1. Динаміка рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за мотиваційним критерієм до та після експерименту

З представлених на рис. 2.1 даних спостерігаємо очевидний перерозподіл у структурі низького рівня до й після проведення формувального етапу нашого експерименту для респондентів ЕГ. Так, матеріали рис. 2.1 засвідчують зменшення кількості осіб в обох групах у структурі низького рівня, а саме: в ЕГ – 26,6%, у КГ – 12,7%.

Як визначено в табл. 2.2, абсолютне значення високого рівня сформованості професійної готовності студентів означеного явища за мотиваційним критерієм з КГ порівняно з показниками студентів ЕГ є нижчою на 5,3%, а середній рівень – на 10,2%.

Таблиця 2.2

Динаміка перерозподілу структури експериментальних та контрольних груп за рівнями сформованості професійної готовності за мотиваційним критерієм до та після експерименту, %

Рівень	ЕГ			КГ		
	до	після	динаміка	до	після	динаміка
Високий	2,3	18,4	+16,1	1,1	13,1	+12
Середній	23,2	33,6	+10,4	22,7	23,4	+0,7
Низький	74,5	48	-26,5	76,2	63,5	-12,7

Відзначимо, що після експерименту порівняно зі студентами КГ низький рівень досліджуваного явища для студентів ЕГ є нижчим на 15,5% і становить 87 осіб, або 48%, середній є більшим на 10,2%, а високий на 5,3%.

Утабл. 2.3 – 2.4 та рис. 2.2 представлено результати розподілу експериментальних та контрольних груп за рівнями сформованості професійної готовності за когнітивним критерієм до та після експерименту.

Таблиця 2.3

Результати визначення рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за когнітивним критерієм до та після експерименту

Рівні	Початок експерименту				Завершення експерименту			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	кількість осіб	%	кількість осіб	%	кількість осіб	%	кількість осіб	%
Високий	2	1,2	0	0	21	11,6	9	5
Середній	51	28,5	51	27,5	83	46	73	39,7
Низький	127	70,3	134	72,5	76	42,4	103	55,3

З наведених у табл. 2.3 даних виявлено, що кількість студентів в ЕГ з високим рівнем сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за когнітивним компонентом перевищує кількість студентів антологічного рівня в КГ більш ніж удвічі після впровадження розроблених нами педагогічних умов. Відмінності в розподілі студентів в обох групах за середнім рівнем сформованості досліджуваного явища після експерименту відрізняються несуттєво: так, в ЕГ на 10 осіб більше, ніж у КГ. Проте студентів ЕГ з низьким рівнем сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за когнітивним компонентом майже в півтора рази менше, ніж у студентів аналогічного рівня КГ.

Аналіз динаміки перерозподілу структури експериментальних та контрольних груп за рівнями сформованості професійної готовності за когнітивним компонентом до і після експерименту, наведено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка перерозподілу структури експериментальних та контрольних груп за рівнями сформованості професійної готовності за когнітивним критерієм до та після експерименту, у %

Рівень	ЕГ			КГ		
	до	після	динаміка	до	після	динаміка
Високий	1,2	11,6	+ 10,4	0	5	+5
Середній	28,5	46	+ 17,5	27,5	39,7	+12,2
Низький	70,3	42,4	- 27,9	72,5	55,3	-17,2

Результати нашого дослідження, представлені в табл. 2.4, указують на те, що із загальної кількості респондентів обох груп динаміка рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за когнітивним критерієм виявляється такою: в ЕГ динаміка в структурі високого рівня становить +10,4%, у структурі середнього +17,5%, у структурі низького – 27,9%; у КГ динаміка в структурі високого рівня становить +5%, у структурі середнього +12,2%, у структурі низького – 17,2%, що загалом указує на відмінності приросту між респондентами ЕГ та КГ.

Графічно динаміку перерозподілу рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за когнітивним компонентом наведено на рис. 2.2.

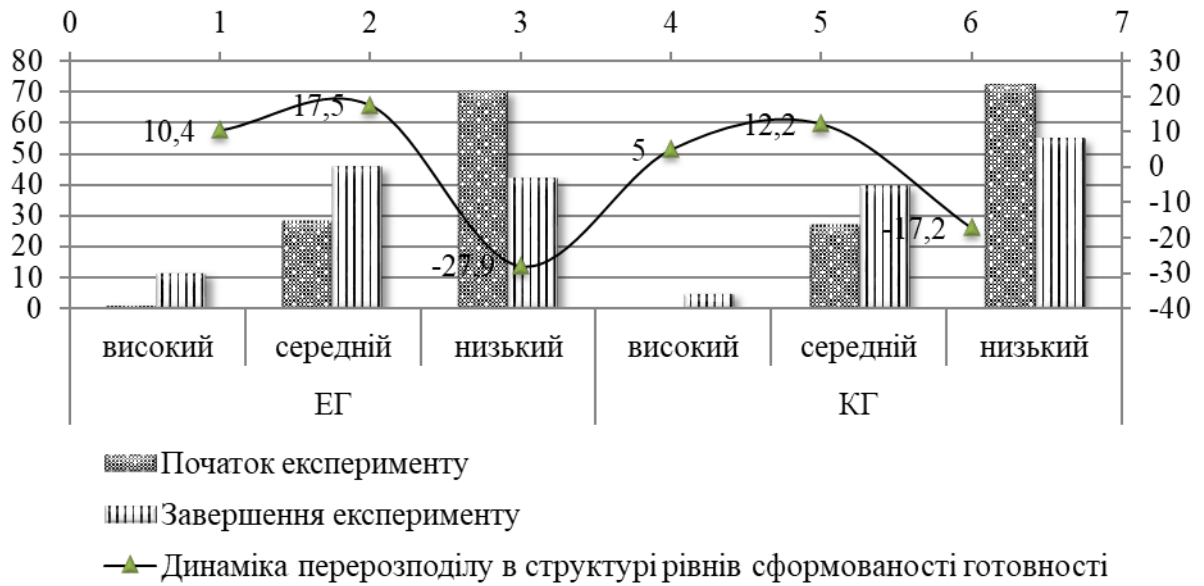

Рис. 2.2. Динаміка рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за когнітивним критерієм до та після експерименту

Так, у студентів з ЕК спостерігаємо позитивну динаміку +10,4% у структурі високого рівня готовності наприкінці експерименту, що на 4,9% більше, ніж у КГ. Проте студентів ЕГ з низьким рівнем сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за когнітивним компонентом майже в півтора рази менше, ніж у студентів аналогічного рівня КГ.

Результати визначених рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за операційним критерієм у кінці експерименту представлено в табл. 2.5 – 2.6 та рис. 2.3.

Таблиця 2.5

Результати визначення рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за операційним критерієм до та після експерименту

Рівні	Початок експерименту				Завершення експерименту			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	кількість осіб	%	кількість осіб	%	кількість осіб	%	кількість осіб	%
Високий	6	3,6	5	2,5	28	15,7	19	10,5
Середній	31	17,1	30	16,3	68	37,7	63	33,8
Низький	143	79,3	150	81,2	84	46,6	103	55,7

Як бачимо із наведених у табл. 2.5 матеріалів, наприкінці експерименту більшість студентів ЕГ (84 особи, або 46,6%) перебувають на низькому рівні сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за операційним критерієм. Проте на 37 студентів більше, ніж до експерименту, досягли середнього рівня сформованості означеного явища від загальної кількості респондентів ЕГ.

Спостерігаємо, що 37,7% студентів ЕГ перебуває на середньому рівні сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за операційним критерієм у кінці експерименту, а разом зі студентами з високим рівнем сформованості цього явища вони визначають 54,3% від загальної кількості респондентів цієї групи. Натомість більша частина студентів КГ (103 особи, або 55,7%) залишилась на низькому рівні сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за операційним критерієм.

Аналіз результатів нашого дослідження на контрольному етапі, представлений у табл. 2.6, указує, що, порівняно зі студентами ЕГ, кількість

студентів КГ, які демонструють високий рівень сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за операційним критерієм, є меншою на 5,2%.

Таблиця 2.6

Динаміка перерозподілу структури експериментальних та контрольних груп за рівнями сформованості професійної готовності за операційним критерієм до та після експерименту, у %

Рівень	ЕГ			КГ		
	до	після	динаміка	до	після	динаміка
Високий	3,6	15,7	+12,1	2,5	10,5	+8
Середній	17,1	37,7	+20,6	16,3	33,8	+17,5
Низький	79,3	46,6	-32,7	81,2	55,7	-25,5

Графічно динаміку перерозподілу рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за операційним критерієм наведено на рис. 2.3.

Рис. 2.3. Динаміка рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за операційним критерієм до та після експерименту

Аналіз графіка, представленого на рис. 2.3, дозволяє стверджувати про наявну позитивну динаміку +12,1% у структурі високого рівня професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за операційним критерієм наприкінці експерименту в ЕГ, що виявляється на 4,1% більше аналогічного рівня КГ. Зрушення, тобто позитивну динаміку, зафіксовано й серед студентів із середнім рівнем означеного явища в обох групах, а саме: в ЕГ вона простежується на рівні 20,6%, а для КГ – 17,5%. Отже, для середнього рівня означеного явища в ЕГ прогрес є більшим на 4,1%, ніж у КГ. Також було з'ясовано, що наприкінці експерименту кількість студентів ЕГ з низьким рівнем сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за означеним явищем стало менше на 32,7%, ніж на його початку, а для КГ стало менше на 25,5%.

Наступним кроком контрольного етапу було визначення рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за *комунікативним критерієм*. Результати оформлювали у вигляді табл. 2.7 – 2.8 та рис. 2.4.

Таблиця 2.7

Результати визначення рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за комунікативним критерієм до та після експерименту

Рівні	Початок експерименту				Завершення експерименту			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	кількість осіб	%	кількість осіб	%	кількість осіб	%	кількість осіб	%
Високий	15	8,4	13	7,2	28	30,3	42	22,5
Середній	42	23,4	41	22,3	38	31,5	46	24,9
Низький	123	68,2	131	70,5	84	38,2	97	52,6

З наведених у табл. 2.7 даних, спостерігаємо, що 31,5% студентів ЕГ перебуває на середньому рівні сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за комунікативним критерієм наприкінці експерименту. Також відзначимо, що разом зі студентами з високим рівнем сформованості цього явища респонденти з високим рівнем ЕГ складають більш ніж 60% від загальної кількості осіб цієї групи. Стан розподілу респондентів КГ є супротивним, адже більш ніж половина студентів (52,6%) залишилась на низькому рівні сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за комунікативним критерієм. Разом із тим досягли високого рівня лише 22,5% студентів цієї групи, що виявляється майже на 8% менше порівняно з ЕГ.

Таблиця 2.8

Динаміка перерозподілу структури експериментальних та контрольних груп за рівнями сформованості професійної готовності за комунікативним критерієм до та після експерименту, у %

Рівень	ЕГ			КГ		
	до	після	динаміка	до	після	динаміка
Високий	8,4	30,3	+21,9	7,2	22,5	+15,3
Середній	23,4	31,5	+8,1	22,3	24,9	+2,6
Низький	68,2	38,2	-30	70,5	52,6	-17,9

Аналіз динаміки перерозподілу структури ЕГ та КГ, визначений у табл. 2.8, указує, що порівняно з констатувальним етапом нашого експериментального дослідження кількість студентів ЕГ з високим рівнем сформованості професійної готовності за комунікативним критерієм зросла на контрольному етапі більш ніж утричі, або на 21,9%.

Ми також спостерігаємо й динаміку змін у студентів ЕГ із середнім рівнем сформованості цього явища за комунікативним критерієм до та після експерименту з 23,4% до 31,5%, що вказує про позитивний темп і динаміку 8,1% (рис. 2.4).

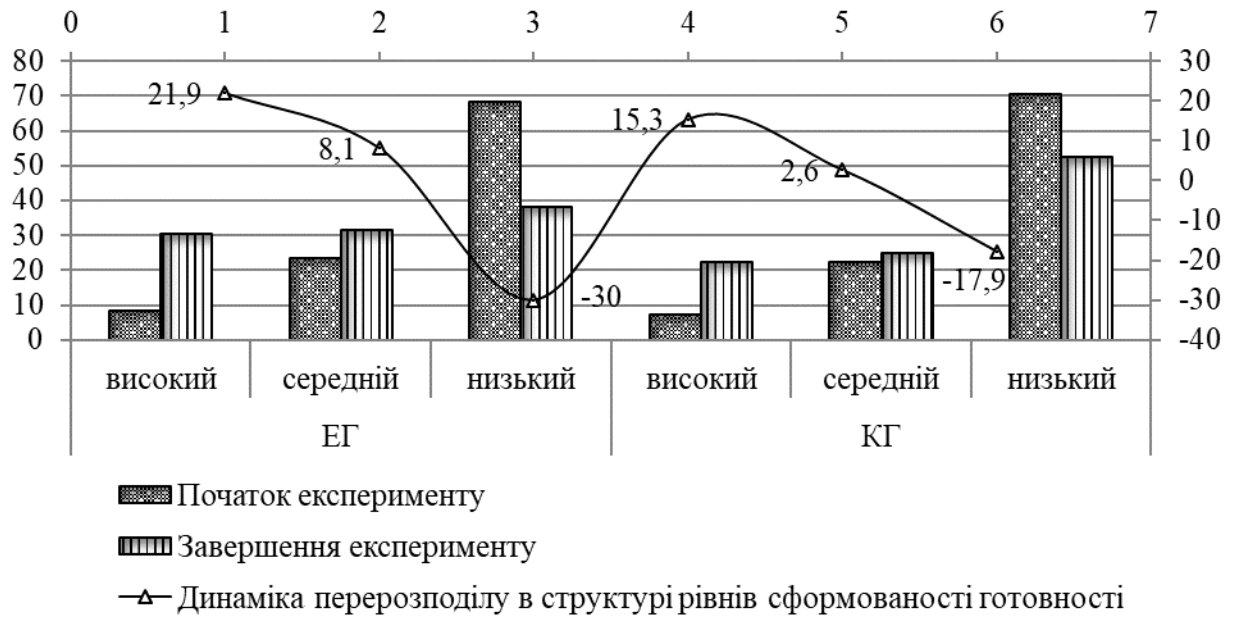

Рис. 2.4. Динаміка рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за комунікативним критерієм до та після експерименту, %

Аналіз графіка з рис. 2.4 дозволяє констатувати тенденцію зменшення серед студентів ЕГ з низьким рівнем сформованості професійної готовності за комунікативним критерієм до та після експерименту – в абсолютному вигляді на 39 осіб, а у відсотковому на – 30%. Відповідні зміни кількості студентів КГ означеного явища становлять лише +15,3% (високий рівень), +2,6% (середній рівень) та – 17,9% (низький).

Проведені спостереження результатів повторної діагностики рівнів сформованості професійної готовності означеного явища за комунікативним критерієм майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності в ЕГ та КГ порівняно з первинною діагностикою на констатувальному етапі нашого дослідження дають можливість перейти до аналізу рівнів за узагальненим критерієм (табл. 2.9 – 2.10 та рис. 2.5).

Таблиця 2.9

Результати визначення рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за узагальненим критерієм до та після експерименту

Рівні	Початок експерименту				Завершення експерименту			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	кількість осіб	%	кількість осіб	%	кількість осіб	%	кількість осіб	%
Високий	7	3,9	5	2,7	34	18,9	24	13,0
Середній	42	23,3	41	22,2	67	37,2	56	30,3
Низький	131	72,8	139	75,1	79	43,9	105	56,8

Як бачимо з матеріалів табл. 2.9, порівняно з даними діагностики, отриманими на констатувальному етапі, на контрольному етапі кількість студентів ЕГ з високим рівнем сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за узагальненим критерієм збільшилась на 27 осіб і становила 18,9%, кількість студентів із середнім рівнем сформованості досліджуваного явища теж збільшилась на 25 осіб і, таким чином, становила 37,2%.

Разом з тим кількість студентів ЕГ з низьким рівнем сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за узагальненим критерієм знизилась з 131 до 105, або на 18,3%. Стає також очевиднимте, що для студентів КГ також спостерігається позитивна динаміка в структурі високого рівня сформованості професійної готовності – на 19 осіб, або на 10,3%, а для студентів із середнім рівнем – на 15 осіб, або на 8,1%. Разом з тим зменшення кількості студентів КГ з низьким рівнем сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за узагальненим критерієм становить 18,3%. Очевидною є різниця

в кількості студентів ЕГ та КГ з високим рівнем сформованості професійної готовності за узагальненим критерієм до та після експерименту наприкінці експерименту, яка складає 27 осіб в абсолютному вираженні, або 18,9%. Незначною є різниця між кількістю студентів ЕГ та КГ, які перебувають на середньому рівні сформованості професійної готовності за узагальненим критерієм наприкінці експерименту.

Загалом, за результатами проведення експериментального дослідження понад 56,1% студентів ЕГ продемонстрували високий та середній рівень сформованості професійної готовності за узагальненим критерієм, водночас більше половини студентів КГ (56,8%) залишилась на низькому рівні сформованості досліджуваного явища.

Динаміка зміни розподілу студентів ЕГ та КГ за рівнями сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за узагальненим критерієм представлена на рис. 2.5.

Рис. 2.5. Динаміка зміни перерозподілу студентів ЕГ та КГ за рівнями сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за узагальненим критерієм до та після експерименту

Аналіз графіка, представленого на рис. 2.5, татабл. 2.10 дозволяє стверджувати наявну позитивну динаміку +15% в структурі високого рівня професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за узагальненим критерієм наприкінці експерименту в ЕГ, що виявляється на 4,7% більше аналогічного рівня КГ. Зрушення, тобто позитивну динаміку, зафіксовано й серед студентів із середнім рівнем означеного явища в обох групах, а саме: в ЕГ вона простежується на рівні 13,9%, а для КГ – 8,1%. Отже, для середнього рівня означеного явища в ЕГ прогрес є більшим на 5,9% ,ніж у КГ. Важливо сказати і про очевидні позитивні зміни в обох групах в низькому рівні: в ЕГ вона простежується на рівні – 28,9%, а для КГ –18,3%. Отже, для низького рівня означеного явища на констатувально-контрольному етапі нашого дослідження в ЕГ прогрес є більшим на 10,6%, ніж у КГ.

Таблиця 2.10

Динаміка перерозподілу структури експериментальних та контрольних груп за рівнями сформованості професійної готовності за узагальненим критерієм до та після експерименту, у %

Рівень	ЕГ			КГ		
	до	після	динаміка	до	після	динаміка
Високий	3,9	18,9	15,0	2,7	13	10,3
Середній	23,3	37,2	13,9	22,2	30,3	8,1
Низький	72,8	43,9	-28,9	75,1	56,8	-18,3

На контрольному етапі дослідження статистична вірогідність отриманих результатів діагностики рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності також була перевірена нами за допомогою критерію Пірсона χ^2 . На цьому етапі, так само як і під час констатувального етапу, порівнювалися два емпіричних розподіли експериментальних та контрольних груп студентів до та після експерименту (упровадження педагогічних умов) за рівнями

сформованості мотиваційного, когнітивного, операційного, комунікативного та узагальненого критеріїв. Відзначимо, що $k=3$ – кількість рівнів сформованості також не змінюється.

Вихідні дані для розрахунків бралися з табл. 1 додатка Е. У вищезазначеній таблиці представлено розподіли експериментальних та контрольних груп за рівнями сформованості професійної готовності, які ми визначали на констатувальному та контрольному етапах дослідження.

Розрахунки критерію Пірсона χ^2 виконано засобами електронних таблиць Microsoft Excel та статистичного пакета SPSS. Статистично значущі розбіжності між двома емпіричними розподілами можна констатувати, якщо емпіричне значення критерію Пірсона χ^2 перевищує критичне ($\chi^2_{\text{емп}} > \chi^2_{\text{крит}}$). Що підтверджує одні із запропонованих нами гіпотез (H_0 та H_1).

Для нашого випадку (два ступені свободи) з таблиць критичних значень отримуємо: критичне значення $\chi^2_{\text{крит}}$ дорівнює 5,99 (рівень значущості 0,05); 9,21 (рівень значущості 0,01). Результати розрахунків представлено в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Порівняння розподілів експериментальних та контрольних груп майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за рівнями сформованості професійної готовності до та після експерименту за критерієм Пірсона χ^2

Критерій	Емпіричне значення критерію Пірсона $\chi^2_{\text{емп}}$	
	Порівняння КГ і ЕГ до експерименту	Порівняння КГ і ЕГ післяексперименту
Мотиваційний	0,777	8,848*
Когнітивний	2,120	9,447**
Операційний	0,206	7,358*
Комунікативний	0,338	7,378*
Узагальнений	0,389	6,570*

Примітка. * - відмінності між розподілами значущі на рівні 0,05; ** - на рівні 0,01.

За даними табл. 2.11, результати розрахунків за рівнями сформованості всіх компонентів свідчать про статистично незначущі відмінності між розподілами експериментальних та контрольних груп до експерименту на рівні 0,05 (емпіричне значення критерію Пірсона $\chi^2_{\text{емп}}$ за мотиваційним критерієм дорівнює 0,777, за когнітивним – 2,120, за операційним – 0,206, за комунікативним – 0,338, за узагальненим – 0,389, що не перевищує критичне значення $\chi^2_{\text{крит}} = 5,99$).

У контексті нашого дослідження це означає, що розподіли експериментальної та контрольної груп на початку експерименту не відрізняються один від одного за важливими для дослідження параметрами, а саме за рівнями сформованості всіх компонентів готовності. При порівнянні контрольної та експериментальної групи після експерименту ми, навпаки, отримали значущі розбіжності за всіма критеріями, для когнітивного критерію відмінності виявилися значущі на рівні 0,01, для інших – на рівні 0,05 (емпіричне значення критерію Пірсона $\chi^2_{\text{емп}}$ відповідно дорівнює 8,848; 9,447; 7,358; 7,378; 6,570, що перевищує критичне значення $\chi^2_{\text{крит}} = 5,99$).

Отже, маємо статистичну значущу позитивну динаміку підвищення рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності в ЕГ та статистично незначну динаміку в студентів КГ.

Тому вважаємо за доцільне навести результати експериментального дослідження щодо динаміки рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за всіма компонентами (критеріями) на констатувальному та контрольному етапах експерименту в ЕГ (див. табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Порівняльний аналіз рівня сформованості професійної готовності у студентів ЕГ за результатами експериментального дослідження (%)

Компоненти	Констатувальний етап			Контрольний етап		
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
Мотиваційний	2,3	23,2	74,5	18,4	33,6	48
Когнітивний	1,2	28,5	70,3	11,6	46	42,4
Операційний	3,6	17,1	79,3	15,7	37,7	46,6
Комунікативний	8,4	23,4	68,2	30,3	31,5	38,2

Узагальнення результатів дослідження засвідчило суттєву динаміку за рівнями сформованості професійної готовності в студентів експериментальної групи (ЕГ): збільшення на 15% кількості студентів, які виявили високий рівень, на 13,9% – середній рівень та зменшення на 28,9% студентів із низьким рівнем. Тоді як у контрольній групі (КГ) динаміка виявилася незначна. Достовірність отриманих результатів визначено за допомогою критерію Пірсона χ^2 .

Отже, упровадження педагогічних умов дозволило досягти більш високого рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності за всіма критеріями й показниками, що й підтверджує правильність вихідної гіпотези дослідження.

Висновки до розділу 2

З урахуванням теоретико-методичних засад дослідження, результатів констатувального етапу експерименту, наукових положень щодо поняття „педагогічні умови” (А. Алексюк, А. Аюрзанайн, Ю. Бабанський, П. Підкасистий, О. Федорова, Є. Хриков) визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх фахівців з

документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО: формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця; застосування інформаційних і проєктних технологій у процесі засвоєння системи професійних знань та формування пізнавальної активності майбутніх фахівців; забезпечення максимального наближення змісту практик до майбутньої професійної діяльності та залучення до кола професіоналів; удосконалення комунікативної культури майбутнього фахівця.

Формувальний етап експериментальної роботи передбачав комплексне впровадження педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності на базі ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (м. Старобільськ), Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Сєверодонецьк), Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна” Відкритого міжнародного університету розвитку людини „Україна” (м. Хмельницький).

Змістом реалізації першої умови – формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця – стало ознайомлення студентів з професією, її перевагами, цікавими фактами, основними напрямками розвитку документознавчої професіології в Україні та за кордоном; демонстрація затребуваності обраного фаху та можливості самореалізації на сучасному ринку праці; знайомство з фахівцями документознавчої галузі, набуття професійного досвіду, усвідомлення ролі та значущості обраної професії, подальшого кар'єрного зростання, формування власного позитивного іміджу фахівця. Упровадження першої умови відбувалося і під час аудиторних занять з фахових дисциплін („Діловодство”, „Документознавство”, „Організація роботи служби документаційного забезпечення управління”), і під час практики (ознайомчої, навчальної, інформаційно-документознавчої) шляхом реалізації педагогічних технологій: тренінгових, ігрових,

індивідуально-творчих.

Упровадження другої умови – застосування інформаційних і проєктних технологій у процесі засвоєння системи професійних знань та формування пізнавальної активності майбутніх фахівців – сприяло формуванню когнітивного компонента професійної готовності майбутніх фахівців інформаційно-документознавчої сфери. З метою ефективного формування системи професійних знань та пізнавальної активності студентів в освітній процес з фахових дисциплін упроваджено інформаційні та проєктні технології. Так, інформаційні технології було реалізовано на основі розробки інформаційного контенту (теоретичного матеріалу, творчих, тестових і контрольних завдань, методичних рекомендацій, підручників, відеопрезентацій, відеосюжетів тощо) на Освітньому порталі університету (платформа Moodle) та в „Електронному університеті” (власна платформа університету в українському сегменті кіберпростору), що дозволило організувати гнучкий та цікавий освітній процес, активізувати пізнавальну активність студентів у межах поєднаних форм навчання (blended learning), що базується на поєднанні традиційного навчання в аудиторії (face-to-face) з дистанційним навчанням (e-learning – використання дистанційних, інформаційних та електронних технологій).

Реалізація третьої педагогічної умови – забезпечення максимального наближення змісту практик до майбутньої професійної діяльності та залучення до кола професіоналів – спрямована на формування операційного компонента професійної готовності майбутніх документознавців під час проходження наскрізної практики (ознайомчої, обчислювальної, інформаційно-документознавчої, технологічної (виробничої). Було вдосконалено програму технологічної (виробничої) практики зі спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність”, розроблено й реалізовано індивідуальний план студента-практиканта, щоденник практики, типові завдання, які передбачали використання діалогових, проєктних, інформаційних технологій відповідно до сфери і специфіки діяльності

організацій, підприємств, архівів, музеїв, інформаційних центрів тощо.

Четверту умову – удосконалення комунікативної культури майбутнього фахівця – спрямовано на формування комунікативного компонента професійної готовності майбутніх фахівців-документознавців на основі використання особистісно зорієнтованої, діалогової, тренінгової, кейс-технологій у процесі вивчення навчальних дисциплін: „Діловодство”, „Протокол та етикет ділового спілкування”, „Ділове мовлення та редагування службових документів”, „Основи сучасної ділової комунікації”. Крім того, розроблено й упроваджено навчальну дисципліну „Професійна комунікація”, метою і змістом якої стало ознайомлення студентів з теорією та практикою професійної комунікації фахівців у сфері документаційного забезпечення управління (ДЗУ), вивчення механізмів здійснення ефективних комунікацій в інформаційно-документознавчій сфері. Зокрема, у межах дисципліни ефективним стало запровадження тренінгу „Засоби досягнення ефективної комунікації фахівців у сфері ДЗУ”, який дозволяє більш точно обрати засоби та способи ділової комунікації.

Узагальнення результатів дослідження засвідчило суттєву динаміку за рівнями сформованості професійної готовності в студентів експериментальної групи (ЕГ): збільшення на 15% кількості студентів, які виявили високий рівень, на 13,9% – середній рівень та зменшення на 28,9% студентів із низьким рівнем. Тоді як у контрольній групі (КГ) динаміка виявилася незначна. Достовірність отриманих результатів визначено за допомогою критерію Пірсона χ^2 .

Основні положення другого розділу дисертації висвітлено в таких публікаціях: [82; 86; 89; 92; 97; 98; 101 – 108; 239].

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне обґрунтування та вирішення наукової проблеми формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО, що полягає в обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов, які забезпечують ефективність досліджуваного процесу.

1. Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження засвідчив доцільність її розв'язання на міждисциплінарному рівні. У психології поняття професійної готовності пов'язується з рівнем розвитку психофізіологічних і психологічних можливостей людини й визначається як „психічний стан”, „властивість”, „якість”, „структурне, інтегративне утворення”, що охоплює ціннісно-сміслові орієнтації, мотиви, установки, особливості психічних процесів, ідейно-моральні й професійні погляди та переконання; здатність до подолання труднощів і самооцінки результатів своєї праці та забезпечує ефективність у виконанні певного виду професійної діяльності. У педагогічній літературі „професійна готовність” визначається як стан, очікуваний результат підготовки; системне особистісне утворення фахівця, що поєднує науково-теоретичний, практичний, психофізіологічний і психологічний складники.

2. Визначено базове поняття дослідження: професійна готовність майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності – це системне особистісне утворення, очікуваний результат професійної підготовки і психологічний стан фахівця, що поєднує стійку позитивну мотивацію та сукупність науково-теоретичних знань, практичних умінь і навичок, психологічних якостей, необхідних для ефективного здійснення майбутньої професійної діяльності.

3. Обґрунтовано структурні компоненти готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності: *мотиваційний* (наявність професійних установок та інтересів, усвідомленість і значущість обраної

професійної діяльності, прагнення на вищому рівні оволодіти цією діяльністю), *когнітивний* (сукупність професійних знань про сутність, структуру, функції та види документів, процеси їх створення, обробки та зберігання), *операційний* (володіння професійною увагою, пам'яттю, мисленням, здібностями, діями, операціями), *комунікативний* (уміння спілкуватися, установлювати контакти).

Розроблено критерії та показники сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності (мотиваційний, когнітивний, операційний, комунікативний) та відповідні рівні (низький, середній, високий). Констатувальний етап експериментальної роботи засвідчив низький рівень сформованості професійної готовності майбутніх фахівців-документознавців за всіма критеріями.

4. Ґрунтуючись на теоретико-методологічних засадах дослідження, результатах констатувального етапу педагогічного експерименту, наукових положеннях щодо поняття „педагогічні умови”, розроблено й упроваджено педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін у ЗВО: формування усвідомленої мотивації до професійної діяльності як засобу подальшого кар'єрного розвитку та створення позитивного іміджу фахівця; застосування інформаційних і проєктних технологій у процесі засвоєння системи професійних знань та формування пізнавальної активності майбутніх фахівців; забезпечення максимального наближення змісту практик до майбутньої професійної діяльності та залучення до кола професіоналів; удосконалення комунікативної культури майбутнього фахівця.

5. Реалізацію педагогічних умов здійснено й під час аудиторних занять із фахових дисциплін („Діловодство”, „Документознавство”, „Організація роботи служби документаційного забезпечення управління”, „Протокол та етикет ділового спілкування”, „Ділове мовлення та редагування службових

документів”), і під час практики (ознайомчої, навчальної, інформаційно-документознавчої, технологічної (виробничої) на основі використання педагогічних технологій: тренінгових, ігрових, індивідуально-творчих, інформаційних, проєктних, діалогових, кейс-технологій. Зокрема, було розроблено й упроваджено тренінг професійного зростання, ділову гру „Імідж сучасного фахівця інформаційно-документознавчої сфери”, портфоліо кар’єрного зростання, інформаційний контент в „Електронному університеті” та освітньому порталі, навчальну програму дисципліни за вибором „Професійна комунікація”; удосконалено програму та розроблено методичний інструментарій для технологічної (виробничої) практики).

Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи засвідчив позитивні зміни в динаміці рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності в експериментальних групах. Так, у студентів експериментальної групи (ЕГ) було виявлено суттєву динаміку за рівнями сформованості професійної готовності у студентів: збільшення на 15% кількості студентів, які виявили високий рівень, на 13,9% – середній рівень та зменшення на 28,9% студентів із низьким рівнем. Тоді як у контрольній групі (КГ) динаміка виявилася незначною. Підтверджені за допомогою критерію Пірсона χ^2 позитивні якісні й кількісні зміни є підґрунтям для загального висновку про ефективність запропонованих педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у ЗВО.

Дисертаційна робота не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективу подальшої наукової роботи вбачаємо в дослідженні проблем організації самоосвіти протягом усього життя для постійного професійного вдосконалення й самовдосконалення фахівців з документознавства та інформаційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдувахидов С. Н. О формировании готовности студентов университетов к педагогической деятельности / С. Н. Абдувахидов // Теория и практика высшего педагогического образования : межвузов. сб. науч. тр. – М., 1987. – С. 131 – 134.
2. Адаменко Е. В. Математические методы в педагогике и психологии / Е. В. Адаменко. – Луганск : Альма-матер, 2008. – 94 с.
3. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підруч. для студ., аспірантів та молодих викладачів вищ. навч. закл. / А. М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 560 с.
4. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания : науч. пособие / Б. Г. Ананьев. – 3-е изд. – СПб. : Питер, 2001. – 288 с.
5. Андреева В. И. Делопроизводство в кадровой службе / В. И. Андреева. – М. : „Бизнес-школа «Интел-Синтез»”, 1998. – 224 с.
6. Андреева В. И. Делопроизводство / В. И. Андреева. – М. : ЗАО „Бизнес-школа «Интел-Синтез»”, 1997. – 224 с.
7. Андрієвська Н. Ф. Формування готовності майбутнього учителя музики до організації дозвілля учнів : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Н. Ф. Андрієвська. – К., 1994. – 180 с.
8. Архівознавство : підруч. для студ. іст. ф-тів вищ. навч. закл. України / за заг. ред. Я. С. Калакури, І. Б. Матяш. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : КМ Академія, 2002. – 356 с.
9. Асеев В. Г. Мотивация поведения и формирование личности / В. Г. Асеев. – М. : „Мысль”, 1976. – 158 с.
10. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения (Общедидактический аспект) / Ю. К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1977. – 256 с.

11. Баглай В. Робота з особовими справами на підприємстві (особливості процесу передавання справ до архіву) / Вікторія Баглай // Секретарь-референт. – 2007. – № 8. – С. 20 – 27.
12. Балл Г. О. Формування готовності до професійної праці у контексті гуманізації освіти / Балл Г. О., Перепелиця П. С. // Психологічні аспекти гуманізації освіти : кн. для вчителя / за ред. Балла Г. О. – К. ; Рівне, 1996. – С. 78 – 90.
13. Бездрабко В. В. Документознавство в Україні: інституціоналізація та сучасний розвиток : монографія / В. В. Бездрабко ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : Четверта хвиля, 2009. – 717 с.
14. Безпечна Ю. Електронне листування згідно з НЕТикетом / Ю. Безпечна // Секретарь-референт. – 2009. – № 3. – С. 84 – 89.
15. Белов А. Н. Корреспонденция и делопроизводство / А. Н. Белов, В. Н. Белов. – М. : Леспромбытгиздат, 1988. – 160 с.
16. Бережинська Т. В. Готовність вчителя до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів / Т. В. Бережинська // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2002. – № 2. – С. 134 – 138.
17. Беспяньська Г. Раціоналізація документообігу на підприємстві / Галина Беспяньська // Секретарь-референт. – 2007. – № 10. – С. 21 – 25.
18. Беспяньська Г. Склад та види документів, що забезпечують документування управлінської інформації / Галина Беспяньська // Довідник кадровика. – 2007. – № 8. – С. 70 – 76.
19. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2-х кн. : 1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 280 с.
20. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей / Д. Б. Богоявленская. – М. : Академия, 2002. – 320 с.
21. Бодалев А. А. Психологическое общение : избр. психол. тр. / А. А. Бодалев. – М. : Изд-во „Ин-т практ. психологии” ; Воронеж : НПО „Модек”, 1996. – 256 с.

22. Божович Л. И. Проблемы формирования личности / Л. И. Божович ; под ред. Д. И. Фельдштейна. – 2-е изд. – М. : Изд-во Ин-та практ. психологии ; Воронеж: НПО МОДЭК, 1997. – 352 с.
23. Борытко Н. М. Пространство воспитания: образ бытия : монография / Н. М. Борытко. – Волгоград : Перемена, 2000. – 225 с.
24. Варенко В. Використання новітніх інформаційних технологій у підготовці фахівців-документознавців / В. Варенко // Вісн. Кн. палати. – 2011. – № 5. – С. 32 – 34.
25. Варенко В. М. Системний аналіз інформаційних процесів : навч. посіб. / В. М. Варенко, І. В. Братусь, В. С. Дорошенко та ін. – К. : Ун-т „Україна”, 2013. – 203 с.
26. Великий тлумачний словник української мови [з дод. і допов.] / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
27. Вербицкий А. А. Деловая игра как форма контекстного обучения и квазипрофессиональной деятельности студентов / А. А. Вербицкий // Педагогика и психология образования. – 2009. – № 4. – С. 73 – 84.
28. Вербицкий А. А. Личностный и компетентностный подходы в образовании: проблемы интеграции / А. А. Вербицкий, О. Г. Ларионова. – М. : Логос, 2009. – 336 с.
29. Веремчук О. В. Педагогічні умови формування професійної культури майбутніх документознавців : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / О. В. Веремчук. – Рівне, 2016. – 20 с.
30. Виленский В. Я. Технологии профессионально-ориентированного обучения в высшей школе : учеб. пособие / В. Я. Виленский, П. И. Образцов, А. И. Уман ; под ред. В. А. Сластенина. – М. : Пед. о-во России, 2005. – 192 с.
31. Власова Г. В. Аналітико-синтетична переробка інформації : навч. посіб. / Г. В. Власова, В. І. Лутовинова, Л. І. Титова. – К. : ДАКККіМ, 2006. – 290 с.

32. Власова Г. В. Проблеми і перспективи підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності / Г. В. Власова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2004. – № 1. – С. 13 – 15.
33. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. / О. І. Власова. – К. : Либідь, 2005. – 400 с.
34. Воєводін О. П. Проблеми підготовки фахівців-документознавців у контексті європейських вимог (досвід роботи у міжнародному проекті Темпус IV) / О. П. Воєводін, І. М. Сілютіна // Вісн. Харк. держ. акад. культури. – Х., 2013. – Вип. 40. – С. 147 – 155.
35. Войтко В. И. Школьная психодиагностика: достижения и перспективы / В. И. Войтко, Ю. З. Гильбух. – Киев : Знание, 1980. – 48 с.
36. Волкова Н. П. Технології аналізу ситуацій у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців / Н. П. Волкова, В. О. Бикова // Вісн. Ун-ту ім. Альфреда Нобеля. Сер. „Педагогіка і психологія”. Педагогічні науки. – 2017. – № 2(14). – С. 137 – 147.
37. Гайсинюк Н. А. Педагогічні засади підготовки документознавців в умовах інформатизації суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 07.00.08 „Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство” / Н. А. Гайсинюк. – К., 2003. – 24 с.
38. Гапоненко Л. П. Формування готовності студентів вищих педагогічних закладів до іншомовного спілкування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Л. П. Гапоненко. – Кривий Ріг, 2003. – 20 с.
39. Геллерштейн С. Г. Проблемы психологии профессий в системе советской психотехники / С. Г. Геллерштейн. – М. : СОЦЭКГИЗ, 1931. – 191 с.
40. Гуревич Р. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навч. посіб. / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко ; за ред. Гуревича Р. С. – Вінниця : ТОВ фірма „Планер”, 2012. – 348 с.

41. Гурмаза В. В. Сучасні інформаційні технології підготовки майбутніх фахівців [Електронний ресурс]/ В. В. Гурмаза // Наук. конф. – Режим доступу :

<http://intkonf.org/gurmaza-vv-suchasni-informatsiyni-tehnologiyi-pidgotovki-maybutnih-fahivtsiv>.

42. Гуцан Т. Г. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів економіки до профільного навчання старшокласників / Т. Г. Гуцан // Україна наукова : матеріали п'ятої всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 23 – 25 груд. 2008 р. : зб. тез доп. – К., 2008. – Ч. 1. – С. 23 – 25.

43. Демчина Л. І. Спеціальність „Документознавство та інформаційна діяльність” у контексті ступеневої освіти / Л. І. Демчина // Вісн. Харк. держ. акад. культури. – Х., 2011. – Вип. 34. – С. 243 – 249.

44. Діденко А. Н. Сучасне діловодство : навч. посіб. / А. Н. Діденко. – 4-те вид. – К. : Либідь, 2004. – 384с.

45. Дмитриева О. Б. Формирование психологической готовности молодых специалистов к профессиональной деятельности : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец. 19.00.13 „Психология развития. Акмеология” / О. Б. Дмитриева. – М., 1997. – 18 с.

46. Дружинин В. Н. Психология общих способностей / В. Н. Дружинин. – СПб. : Питер, 1999. – 356 с.

47. Дубова С. В. Інформаційна професія та інформаційна освіта: сутність, зміст, проблеми / С. В. Дубова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2007. – № 1. – С. 70 – 77.

48. Дубова С. В. Підготовка документознавців для сфери державного управління в Україні (1995 – 2008 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 27.00.02 „Документознавство. Архівознавство” / С. В. Дубова. – К., 2010. – 19 с.

49. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : автореф. дис. на

соиск. учен. степ. д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 „Теория и история педагогики” / К. М. Дурай-Новакова. – М., 1983. – 32 с.

50. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : Изд-во БГУ, 1976. – 176 с.

51. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю. Н. Емельянов. – Л. : ЛГУ, 1985. – 168 с.

52. Етика ділового спілкування : курс лекцій / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка, М. П. Лукашевич, І. Б. Осечинська. – 2-ге вид., стер. – К. : МАУП, 2003. – 208 с.

53. Життєва компетентність особистості : наук.-метод. посіб. / за ред. Л. В. Сохань, І. І. Єрмакова, Г. М. Нессен. – К. : Богдана, 2003. – 520 с.

54. Жуков Ю. М. Эффективность делового общения / Ю. М. Жуков. – М. : Знание, 1988. – 188 с.

55. Занюк С. С. Психологія мотивації / С. С. Занюк. – К. : Эльга-Н ; Ника-Центр, 2002. – 502 с.

56. Зеер Э. Ф. Компетентностный подход к образованию / Э. Ф. Зеер // Образование и наука. – 2005. – № 5. – С. 12 – 24.

57. Зеер Э. Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход / Э. Ф. Зеер, А. М. Павлова, Э. Э. Сыманюк. – М. : Моск. психол.-социал. ин-т, 2005. – 216 с.

58. Зигерт В. Руководить безконфликтов : пер. с нем. / В. Зигерт, Л. Ланг. – М. : Экономика, 1990. – 335 с.

59. Зимняя И. А. Ключевые компетентности – как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании / И. А. Зимняя. – М. : Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 42 с. – Сер.: Труды методологического семинара „Россия в Болонском процессе: проблемы, задачи, перспективы”.

60. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование. – 2003. – № 5. – С. 34 – 42.
61. Исаев Е. И. Становление и развитие профессионального сознания будущих педагогов / Е. И. Исаев // Вопр. психологии. – 2000. – № 4. – С. 57 – 66.
62. Исаченкова А. И. Документовед как специалист и личность (по материалам социологического исследования) / А. И. Исаченкова, О. Л. Скорпио // Делопроизводство. – 2004. – № 1. – С. 60 – 63.
63. Иванова Н. Мотивація фахівця до професійної діяльності: поняття, зміст та функції / Н. Иванова // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. – К., 2016. – Вип. 1. – С. 21 – 24.
64. Іщенко В. С. Формування аналітичної компетентності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / В. С. Іщенко. – Старобільськ, 2018. – 20 с.
65. Каган М. С. Мир общения: проблема межсубъектных отношений / М. С. Каган. – М. : Политиздат, 1988. – 319 с.
66. Капосльоз Г. В. Особливості мотивації до професійної діяльності (опанування професією) в юнацькому віці [Електронний ресурс] / Г. В. Капосльоз // Військова освіта. – 2013. – № 2. – С. 96 – 109. – Режим доступу :
http://nbuv.gov.ua/UJRN/vios_2013_2_13.
67. Караман О. Л. Теоретико-методологічні засади підготовки фахівців до соціально-педагогічної роботи із засудженими / Олена Леонідівна Караман // Педагогічні технології в сучасних наукових дослідженнях: досвід та інновації : монографія / за ред. С. Я. Харченка ; Держ. закл. „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. – Старобільськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2017. – С. 29 – 53.

68. Киселева Ю. В. К проблеме формирования критического мышления студента вуза [Электронный ресурс]/ Ю. В. Киселева // Теор. журн. CredoNew. 2012. – Режим доступа :
<http://credonew.ru/content/view/1091/67>.
69. Коберник О. М. Проективна педагогіка і національна школа / О. М. Коберник // Шлях освіти. – 2006. – № 7. – С. 7 – 9.
70. Коберник О. Підготовка майбутніх учителів до застосування проектної технології у професійній діяльності [Електронний ресурс] / О. Коберник // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2012. – № 6(3). – С. 98 – 105. – Режим доступа :
[http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2012_6\(3\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2012_6(3)_16).
71. Коваль А. П. Ділове спілкування : навч. посіб. / А. П. Коваль. – К. : Либідь, 1992. – 280 с.
72. Кодекс законів про працю України з постатейними матеріалами. – К. : Юрінком-Інтер, 1998. – 1040 с.
73. Кондрашова Л. В. Високим інтелектом і майстерністю / Л. В. Кондрашова // Рід. шк. – 1993. – № 11/12. – С. 57 – 58.
74. Кондрашова Л. В. Внеаудиторная работа по педагогике в педагогическом институте / Л. В. Кондрашова. – Киев : Вища шк., 1988. – 159 с.
75. Конышева Н. М. Содержание и структура профессиональной готовности учителя к эстетическому воспитанию школьников / Н. М. Конышева. – М. : Педагогика, 1979. – С. 78 – 90.
76. Конюхов Н. И. Краткий психологический словарь / Н. И. Конюхов. – М. : Политиздат, 1985. – С. 265.
77. Конюхов Н. И. Словарь-справочник практического психолога / Н. И. Конюхов. – Воронеж: Изд-во НПО „МОДЭК”, 1996. – 224с.
78. Короткий архівний український термінологічний тлумачний нормативний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступа :
<https://archives.gov.ua/Publicat/Manuals/dicta-v.php>.

79. Коротун О. В. Методологічні засади змішаного навчання в умовах вищої освіти [Електронний ресурс] / О. В. Коротун // Інформ. технології в освіті. – 2016. – Вип. 3. – С. 117 – 129. – Режим доступу : https://nbuv.gov.ua/UJRN/itvo_2016_3_11.
80. Коротяєв Б. Педагогічна філософія / Б. Коротяєв, В. Курило, С. Савченко. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. – 340 с.
81. Костриця Н. М. Методика навчання студентів спілкування в управлінській діяльності : навч. посібник / Н. М. Костриця, В. І. Свистун, В. В. Ягупов. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 272 с.
82. Крохмаль І. М. Актуальність інформаційних технологій навчання в професійній підготовці майбутнього фахівця-документознавця у закладах вищої освіти / І. М. Крохмаль // *La science et la technologie à l'ère de la société de l'information: coll. de papiers scientifiques „ΛΟΓΟΣ” з avec des matériaux de la conf. scientifique et pratique internationale, Bordeaux, 3 mars, 2019.* – Bordeaux : OP „Plateforme scientifique européenne”, 2019. – V. 5. – P. 22 – 25.
83. Крохмаль І. М. Актуальність спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” / І. М. Крохмаль // Інформаційні технології системи в документознавчій сфері : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., м. Донецьк, 30 берез. – 1 квіт. 2011 р. – Донецьк, 2011. – С. 28 – 31.
84. Крохмаль І. М. Аналіз сучасної системи професійної підготовки майбутнього фахівця-документознавця в закладах вищої освіти України / І. М. Крохмаль // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – Старобільськ, 2018. – № 8(322). – Ч. 2. – С. 63 – 74.
85. Крохмаль І. М. Документ у сучасній документно-комунікативній системі [Електронний ресурс] / І. М. Крохмаль // Електронне наукове фахове видання „Науковий вісник Донбасу”. – 2011. – № 3(15). – Режим доступу : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN15/11kimsds.pdf>.
86. Крохмаль І. М. Інформаційна компетентність майбутніх фахівців-документознавців / І. М. Крохмаль // Сучасна педагогіка та психологія:

методологія, теорія і практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 28 – 29 верес. 2018 р. – К., 2018. – С. 14 – 17.

87. Крохмаль І. М. Компоненти професійної готовності фахівця з документознавства та інформаційної діяльності / І. М. Крохмаль // Педагогічний альманах : зб. наук. пр. / редкол. : В. В. Кузьменко (голова) [та ін.]. – Херсон, 2011. – Вип. 12. – Ч. 3. – С. 124 – 131.

88. Крохмаль І. М. Комунікативний компонент професійної готовності майбутнього фахівця з інформаційної, бібліотечної та архівної справи / І. М. Крохмаль // Пріоритетні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук : зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 10 – 11 серп. 2018 р. – О., 2018. – С. 48 – 53.

89. Крохмаль І. М. Лекція в професійній підготовці майбутнього фахівця-документознавця у закладах вищої освіти / І. М. Крохмаль // Wiadomości o postępie naukowym i rzeczywistych badaniach naukowych współczesności : kolekcja prac naukowych „ΛΟΓΟΣ” z materiałami Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji, Kralow, 17 czerwca 2019 r. – Kralow : OP „Europejska platforma naukowa”, 2019. – Т. 6. – Р. 59 – 63.

90. Крохмаль І. М. Мотиваційний компонент професійної готовності майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності / І. М. Крохмаль // Актуальні питання документознавства: історія та сьогодення : матеріали VI Регіон. наук.-практ. конф. з документознавства. – Луганськ, 2013. – С. 292 – 296.

91. Крохмаль І. М. Мотивація майбутнього фахівця з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти / І. М. Крохмаль // Наука та освіта: ключові питання сучасності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 18 трав. 2018 року м. Чернігів. – Чернігів, 2018. – Т. 11. – С. 104 – 108.

92. Крохмаль І. М. Навчальна екскурсія в процесі фахової підготовки майбутнього фахівця інформаційно-документознавчої сфери / І. М. Крохмаль // Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine

scientifique: collection de papiers scientifiques „ΛΟΓΟΣ” avec des matériaux de la conférence scientifique et pratique internationale (Vol. 1), 20 septembre, 2019. – Genève, Suisse: Plateforme scientifique européenne, 2019. – Т. 1. – Р. 110 – 112.

93. Крохмаль І. М. Операційний компонент професійної готовності майбутнього фахівця інформаційно-документознавчої сфери / І. М. Крохмаль // Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні : зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 24 – 25 серп. 2018 р.– Л., 2018. – С. 85 – 88.

94. Крохмаль І. М. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців-документознавців у вищій школі / І. М. Крохмаль // Scienceandtechnologyofthepresenttime: prioritydevelopmentdirectionsofUkraineandPoland. – Wolomin, Republic of Poland, 19 – 20 October 2018. – Wolomin, 2018. – Vol. 3. – С. 27 – 31.

95. Крохмаль І. М. Перспективи спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” / І. М. Крохмаль // Актуальні питання документознавства: історія та сьогодення : матеріали III Регіон. наук.-практ. конф. з документознавства. – Луганськ, 2010. – С. 241 – 243.

96. Крохмаль І. М. Проблема формування професійної готовності у психолого-педагогічній літературі / І. М. Крохмаль // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – Старобільськ, 2016. – № 3(300). – С. 207 – 215.

97. Крохмаль І. М. Професійна компетентність майбутнього фахівця-документознавця / І. М. Крохмаль // Тенденції розвитку психології та педагогіки : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 2 – 3 листоп. 2018 р.). – К., 2018. – Ч. 1. – С. 16 – 20.

98. Крохмаль І. М. Професійна мобільність сучасного фахівця інформаційно-документознавчої сфери / І. М. Крохмаль // Новини науки та прикладні наукові розробки: зб. наук. пр. „ΛΟΓΟΣ” / ГО „Європейська наукова платформа”. – Л., 2018. – Т. 5. – С. 43 – 47.

99. Крохмаль І. М. Професійна підготовка фахівців-документознавців у ВНЗ України / І. М. Крохмаль // Актуальні питання документознавства: історія та сьогодення : матеріали IV Регіон. наук.-практ. конф. з документознавства. – Луганськ, 2011. – С. 227 – 231.

100. Крохмаль І. М. Роль та місце дисциплін документознавчого циклу у системі професійної підготовки фахівця з документознавства та інформаційної діяльності у ВНЗ / І. М. Крохмаль // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2010. – № 17. – С. 149 – 156.

101. Крохмаль І. М. Системний моніторинг процесу формування професійної готовності майбутнього фахівця-документознавця у вищій школі / І. М. Крохмаль // Особистість, сім'я і суспільство: питання педагогіки та психології : зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 23 – 24 листоп. 2018 р.). – Л., 2018. – Ч. 2. – С. 54 – 58.

102. Крохмаль І. М. Сучасні інформаційні технології в професійній підготовці майбутнього фахівця-документознавця у вищій школі / І. М. Крохмаль // Науковий та інноваційний потенціал сьогодення : зб. наук. пр. „ЛОГОС” / Європейська наукова платформа. – Opole, 18 листоп. 2018 року. – Równe, 2018. – Т. 6. – С. 62 – 65.

103. Крохмаль І. М. Комунікативна компетентність фахівців з документознавства та інформаційної діяльності / І. М. Крохмаль // Актуальні питання документознавства: історія та сьогодення : матеріали V Регіон. наук.-практ. конф. з документознавства. – Луганськ, 2012. – С. 103 – 107.

104. Крохмаль І. М. Конференція в професійній підготовці майбутнього фахівця-документознавця у сучасних закладах вищої освіти / І. М. Крохмаль // Педагогіка і психологія сьогодення: теорія та практика : зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (18 – 19 січ. 2019 р., м. Одеса). – О., 2018. – Ч. 2. – С. 38 – 41.

105. Крохмаль І. М. Принципи навчання у професійній підготовці майбутнього фахівця-документознавця у вищій школі / І. М. Крохмаль // Підсумки розвитку наукової думки 2018 : зб. наук. пр. „ЛОГОС” за

матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., м. Івано-Франківськ, 5 груд. 2018 р. – Вінниця, 2018. – Т. 10. – С. 55 – 60.

106. Крохмаль І. М. Історія виникнення сучасного українського документознавства / І. М. Крохмаль // Актуальні питання документознавства: історія та сьогодення : матеріали II Регіон. наук.-практ. конф. з документознавства. – Луганськ : Альма-матер, 2009. – С. 37 – 40.

107. Крохмаль І. М. Роль та місце ділових ігор в процесі формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців-документознавців у закладах вищої освіти / І. М. Крохмаль // Aktuelle Themen im Kontext der Entwicklung der modernen Wissenschaften: der Sammlung wissenschaftlicher Arbeiten „ΛΟΓΟΣ” zu den Materialien der internationalen wissenschaftlich-praktischen Konferenz, Dresden, 23 Januar, 2019. – Dresden : NGO „Europäische Wissenschaftsplattform”, 2019. – В. 3. – S. 25 – 29.

108. Крохмаль І. М. Словесні методи навчання в професійній підготовці майбутнього фахівця інформаційно-документознавчої сфери у закладах вищої освіти / І. М. Крохмаль // Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики : зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (14 – 15 груд. 2018 р., м. Одеса) : у 2 ч. – О., 2018. – Ч. 1. – С. 97 – 101.

109. Крутецкий В. А. Основы педагогической психологии / В. А. Крутецкий. – М. : Просвещение, 1972. – 255 с.

110. Кузьмина М. Г. К вопросу о понятии „самообразование” / М. Г. Кузьмина // Формирование у учащихся стремления к самообразованию. – Волгоград, 1976. – С. 15 – 18.

111. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.

112. Кулешов С. Г. Документознавство: Історія. Теоретичні основи / С. Г. Кулешов ; Укр. держ. НДІ арх. справи та документознавства, Держ. акад. кер. кадрів культури і мистец. – К. : ДАКККіМ, 2000. – 162 с.

113. Курило Н. О. Діловодство : метод. рек. для студ. спец. „Документознавство та інформаційна діяльність” ден. та заоч. форми навч. / Н. О. Курило, Н. М. Лесовець. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. – 82 с.
114. Кучерявий О. Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Г. Кучерявий. – К. : НВП Вид-во „Наукова думка” НАН України”, 2011. – 464 с.
115. Кушнарєнко Н. М. Концептуальні засади викладання дисциплін документознавчого циклу / Н. М. Кушнарєнко, А. А. Соляник // Вісн. Кн. палати. – 2001. – № 1. – С. 25 – 27.
116. Кушнарєнко Н. М. Наукова обробка документів : підручник / Н. М. Кушнарєнко, В. К. Удалова – 3 вид., стер. – К. : Знання, 2006. – 331 с. – (Сер. „Вища освіта ХХІ століття”).
117. Кушнарєнко Н. М. Перспективи підготовки документознавців-менеджерів інформаційних систем / Н. М. Кушнарєнко, А. А. Соляник // Вісн. Кн. палати. – 1999. – № 4. – С. 24 – 27.
118. Кушнарєнко Н. М. Складові змісту спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність”: питання методології / Н. М. Кушнарєнко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2004. – № 1. – С. 42 – 45.
119. Кушнарєнко Н. Н. Документоведение / Н. Н. Кушнарєнко. – Киев : Знання, 2001. – 459 с.
120. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Просвещение, 1975. – 305 с.
121. Леонтьев Д. А. Новые ориентиры понимания личности в психологии: от необходимого к возможному / Д. А. Леонтьев // Вопр. психологии. – 2011. – № 1. – С. 3 – 28.
122. Лефтеров В. О. Особистісно-професійний розвиток фахівців екстремальних видів діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра

психол. наук : спец. 19.00.09 „Психологія діяльності в особливих умовах” / В. О. Лефтеров. – Х., 2008. – 37 с.

123. Лесовець Н. Документознавство : метод. рек. до виконання магістерських та курсових робіт для студ. спец. „Документознавство та інформаційна діяльність” / Н. Лесовець ; Луган. нац. пед. ун-т імені Тараса Шевченка. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 36 с.

124. Линенко А. Ф. Готовність майбутнього вчителя до педагогічної діяльності / А. Ф. Линенко // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 1. – С. 125 – 132.

125. Литвин А. Методологічні засади поняття „педагогічні умови” / А. Литвин, О. Мацейко // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2013. – № 4. – С. 43 – 63.

126. Ліненко А. Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / А. Ф. Ліненко. – К., 1996. – 44 с.

127. Ліпінська А. В. Формування професійних компетенцій майбутніх документознавців під час вивчення інформаційних дисциплін / А. В. Ліпінська // Вісн. Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. – 2015. – № 2. – С. 174 – 177.

128. Лісіна С. О. Документні ресурси : навч. посіб. / С. О. Лісіна. – Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2013. – 240 с.

129. Лоза О. В. Діловодство та документування управлінської діяльності : навч. посіб. / О. В. Лоза. – К. : Вид-во УААУ, 1997. – 185 с.

130. Лугова Т. А. „Документознавство”: практикум для студентів денної та заочної форм навчання за спеціальністю „Документознавство та інформаційна діяльність” / Т. А. Лугова, О. О. Панькевич. – О. : ОНПУ, 2016. – 143 с.

131. Лучанінова О. Проблема мотивації студентів ВТНЗ до навчально-професійної діяльності / О. Лучанінова. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/762>.
132. Лучечко Р. І. Формування готовності старшокласників сільської школи до трудової діяльності в умовах ринкових відносин : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Р. І. Лучечко. – К., 1994. – 147 с.
133. Лябик С. І. Проблеми підготовки спеціалістів. Професійне становлення особистості [Електронний ресурс] / С. І. Лябик ; Хмельниц. нац. ун-т. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/33_DWS [_2010/33_DWS_2010/Pedagogica/74704.doc.htm](http://www.rusnauka.com/33_DWS/2010/33_DWS_2010/Pedagogica/74704.doc.htm).
134. Макух Я. Д. Кадрове діловодство : навч. посіб. / Я. Д. Макух. – К. : Знання, 2006. – 140 с.
135. Малик Г. Д. Документознавство та інформаційна діяльність : довідник / Г. Д. Малик ; Галиц. акад. – Івано-Франківськ, 2009. – 392 с.
136. Малик Г. Д. Компетентнісний профіль документознавця / Г. Д. Малик // Вісн. Харк. держ. акад. культури. – Х., 2013. – Вип. 41. – С. 82 – 92.
137. Малик Г. Д. Педагогічні умови реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутнього документознавця : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Г. Д. Малик. – К., 2011. – 20 с.
138. Малюк О. Ю. Методологічні особливості формування інформаційно-комунікативної компетенції у студентів спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність” / О. Ю. Малюк // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2010. – № 12(199). – С. 158 – 162.
139. Маркова А. К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А. К. Маркова // Сов. педагогика. – 1990. – № 8. – С. 82 – 88.

140. Мартиненко Ю. П. Мережа Інтернет як засіб професійної комунікації в документознавстві [Електронний ресурс] / Ю. П. Мартиненко. – Режим доступу :

www.dok.ucoz.com/publ.

141. Масленникова В. Ш. Формирование профессиональной готовности студентов среднего профессионального учебного заведения к деятельности социального педагога : автореф. дис. на соиск. учен. степ. д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 „Общая педагогика” / В. Ш. Масленникова. – Казань, 1996. – 38 с.

142. Матвієнко О. В. Документознавча освіта: проблеми та перспективи розвитку практики та наукових досліджень / О. В. Матвієнко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – № 4. – С. 17 – 22.

143. Матвієнко О. В. Підготовка документознавців в Україні: надання освітніх послуг розширюється у нових спеціальностях / Матвієнко О. В., Цивін М. Н. // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2018. – № 2 – С. 56 – 62.

144. Матвієнко О. Спеціальність 029 „Інформаційна, бібліотечна та архівна справа”: у пошуках „інформаційного фахівця” / О. Матвієнко, М. Цивін // Вісн. Кн. палати. – 2016. – № 10. – С. 32 – 35.

145. Мельник Я. В. Використання інформаційних технологій в процесі підготовки фахівців-документознавців / Я. В. Мельник // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2013. – № 10 (269). – Ч. III. – С. 152 – 161.

146. Методичні рекомендації щодо застосування ДСТУ 4163-2003 „Державна уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до формування документів”. – К. : УНДІАСД, 2004. – 62 с.

147. Мехиладзе Д. Р. Педагогические условия воспитания психологической готовности старших школьников к общественному труду:

автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Общая педагогика” / Д. Р. Мехиладзе. – Тбилиси, 1986. – 27 с.

148. Микалко М. Игры для разума. Тренинг креативного мышления / М. Микалко. – СПб. : Питер, 2007. – 448 с.

149. Мишаткина Т. В. Педагогическая этика : учеб. пособие / Т. В. Мишаткина. – Ростов н/Д : Феникс ; Минск : ТетраСистемс, 2004. – 304 с. – Сер. „Высшее образование”.

150. Могилевкин Е. А. Карьерный рост: диагностика, технологии, тренинг / Е. А. Могилевкин. – СПб. : Речь, 2007. – 336 с.

151. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці / В. О. Моляко. – К. : Знання, 1989. – 167 с.

152. Морозюк І. Документознавство та інформаційна діяльність: проблеми спеціалізацій і вимоги практики / І. Морозюк // Вісн. Кн. палати. – 2003. – № 8. – С. 18 – 20.

153. Морозюк І. Формування напрямів освіти документознавців / Морозюк І. // Вісн. Кн. палати. – 2003. – № 10. – С. 27 – 29.

154. Назаренко Н. С. Формування комунікативної компетентності майбутніх документознавців у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Н. С. Назаренко. – К., 2008. – 20 с.

155. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – М. : Рос. акад. наук. Ин-т рус. яз. имени В. В. Виноградова. – 4-е изд., доп. – М. : Азбуковник, 1997. – 944 с.

156. Олійник О. Ділове спілкування : навч. посіб. / О. Олійник. – Красноармійськ : КП ДонНТУ, 2009. – 380 с.

157. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.

158. Освітньо-кваліфікаційна характеристика спеціаліста за спеціальністю 7.020105 „Документознавство та інформаційна діяльність”

напряму підготовки 0201 „Культура” : стандарт вищої освіти. – Вид. офіц. – К. : М-во освіти і науки України, 2004. – 24 с.

159. Освітньо-професійна програма підготовки спеціаліста за спеціальністю 7.020105 „Документознавство та інформаційна діяльність” напряму підготовки 0201 „Культура” : стандарт вищої освіти. – Вид. офіц. – К. : М-во освіти і науки України, 2004. – 24 с.

160. Павлюк Р. О. Креативність як складова частина професійної підготовки майбутніх учителів [Електронний ресурс] / Р. О. Павлюк. – Режим доступу :

http://www.rusnauka.com/16_NPM_2007/Pedagogica/22154.doc.htm.

161. Павлютенков Е. М. Формирование мотивов выбора профессии / Е. М. Павлютенков. – Киев : Рад. шк., 1980. – 130 с.

162. Палеха Ю. Значення підготовки документознавців для інформаційного суспільства [Електронний ресурс] / Ю. Палеха. – Режим доступу :

<http://dilo.kiev.ua/zpddis.html>.

163. Палеха Ю.І. Визначення і структура культури діловодства// Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2004. – № 4.– С. 40 – 44.

164. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин : навч. посіб. / Ю. І. Палеха. – К. : Кондор, 2008. – 356 с.

165. Палеха Ю. І. Загальне документознавство : навч. посіб. / Ю. І. Палеха, Н. О. Леміш. – Вид. 2-ге, доп. та переробл. – К. : Ліра-К, 2009. – 434 с.

166. Палеха Ю. І. Ключі до успіху, або Організаційна та управлінська культури / Ю. І. Палеха. – К. : ЄУФІМБ, 2000. – 210 с.

167. Палеха Ю. І. Управлінське документування / Ю. І. Палеха. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 1997. – Ч. 2. – 281 с.

168. Палеха Ю. Підготовка документознавців / Ю. Палеха // Секретар-референт. – 2005. – № 11(36). – С. 42 – 44.

169. Палеха Ю. Підготовка документознавців-інформаційних аналітиків – нагальна потреба інформаційного суспільства / Ю. Палеха // Студії з архівної справи та документознавства. – 2007. – Т. 15. – С. 108 – 110.
170. Панок В. Г. Психологія життєвого шляху особистості : монографія / В. Г. Панок, Г. В. Рудь. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 280 с.
171. Панченко Л. Ф. Компьютерный анализ данных : учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / Л. Ф. Панченко, Е. В. Адаменко ; Гос. учрежд. „Луган. нац. ун-т им. Тараса Шевченко”. – Луганск : Изд-во ГУ „ЛНУ им. Тараса Шевченка”, 2010. – 188 с.
172. Папакін Г. В. До проблеми змістовного наповнення навчальної підготовки документознавців у Національній академії культури і мистецтв / Г. В. Папакін // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2013. – № 2. – С. 4 – 8.
173. Пентилюк М. І. Ділове спілкування та культура мовлення : навч. посіб. / М. І. Пентилюк, І. І. Маруніч, І. В. Гайдаєнко. – К. : Центр навч. л-ри, 2010. – 224 с.
174. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике / В. М. Полонский. – М. : Академия, 2003. – 176 с.
175. Постанова „Про затвердження національної рамки кваліфікацій” [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>.
176. Постанова про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, 29 квіт. 2015 р. № 266. – Режим доступу :
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015>.
177. Почепцов Г. Г. Теории коммуникации / Г. Г. Почепцов. – М. : Ваклер, 2001. – 640 с.
178. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 05.09.2017 р. № 38 – 39. – Режим доступу :
<http://zakon5.rada.gov.Ua/laws/show/2145-19>.

179. Про Перелік напрямів підготовки фахівців з вищою освітою за професійним спрямуванням, спеціальностей різних кваліфікаційних рівнів та робітничих професій [Електронний ресурс] : Постанова Каб. Міністрів України від 18 трав. 1994 р. № 325 (325-94-п). – Режим доступу :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-97-%D0%BF>.

180. Психологія професійної діяльності і спілкування [Електронний ресурс] / за ред. Л. Е. Орбан, Д. М. Гриджука. – К. : Преса, 1997. – Режим доступу :

www.pidruchniki.com.ua.

181. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. – М. : КогитоЦентр, 2002. – 396 с.

182. Рогов Е. И. Учитель как объект психологического исследования: пособие для шк. психологов по работе с учителем и пед. коллективом / Е. И. Рогов.–М. : ВЛАДОС, 1998. – 496 с.

183. Рожнов В. С. Загальне і кадрове діловодство / В. С. Рожнов. – К. : ТТК „Персонал”, 1996. – 216 с.

184. Романишин Ю. Л. Формування готовності майбутніх документознавців-менеджерів до професійної діяльності засобами інформаційнокомунікаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук спец. : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Ю. Л. Романишин. – Т., 2011. – 21 с.

185. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии : в 2 т. / С. Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1989. – Т. 1. – 488 с.

186. Рубинштейн С. Л. Принцип творческой самодеятельности (к философским основам современной педагогики) / С. Л. Рубинштейн // Вопр. психологии. – 1986. – № 4. – С. 101 – 107.

187. Садовская В. С. Основы коммуникативной культуры / В. С. Садовская, В. А. Ремизов. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2011. – 206 с.

188. Свистун В. Готовність до професійної діяльності педагога аграрного ВНЗ / В. Свистун, Т. Мельничук // Вісн. Львів. ун-ту. – Л., 2009. – Вип. 25. – Ч. 3. – С. 53 – 60.
189. Семенова А. Словник-довідник з професійної педагогіки / А. Семенова. – О. : Пальміра, 2006. – 272 с.
190. Семеріков С. О. Комбіноване навчання: проблеми і перспективи застосування в удосконаленні навчально-виховного процесу й самостійної роботи студентів / С. О. Семеріков, А. М. Стрюк // Теорія і практика організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів : монографія / ред. проф. О. А. Коновала. – Кривий Ріг, 2012. – С. 135 – 162.
191. Семеріков С. О. Створення електронних навчально-методичних комплексів у мобільно орієнтованому середовищі навчання ВНЗ / С. О. Семеріков, В. В. Ткачук, Ю. В. Єчкало // Новітні комп'ютерні технології. – Кривий Ріг, 2017. – Т. XV. – С. 189 – 196.
192. Сивак О. А. Формування професійних компетентностей майбутніх документознавців у процесі навчання інформатичних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / О. А. Сивак. – Бердянськ, 2014. – 20 с.
193. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии / Е. В. Сидоренко. – СПб. : Речь, 2000. – 350 с.
194. Силютин И. Н. Взаимодействие специалистов по управлению документами и информационным технологиям / И. Н. Силютин, М. В. Борисова // Соціально-психологічний та філософський підхід до проблем сучасного суспільства : матеріали наук. конф., (8 лют. – 1 берез. 2016 р., м. Сєверодонецьк). – Сєверодонецьк, 2016. – С. 132 – 133.
195. Системний аналіз інформаційних процесів : навч. посіб. / В. М. Варенко, І. В. Братусь, В. С. Дорошенко[та ін.] – К. : Ун-т „Україна”, 2013. – 203 с.

196. Сілкова Г. В. Інформаційно-аналітична діяльність як напрям інформаційної діяльності / Г. Сілкова // Вісн. Кн. палати. – 1999. – № 3. – С. 15 – 16.
197. Сілютіна І. М. Інформаційна діяльність в мережевому суспільстві / І. М. Сілютіна // Гілея : наук. вісн. – 2017. – Вип. 120. – С. 170 – 173.
198. Слостенин В. А. Педагогика / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов. – М. : Изд-во „Академия”, 2002. – 576 с.
199. Слостёнин В. А. Профессионально-педагогическая подготовка современного учителя / В. А. Слостёнин, А. И. Мищенко // Сов. педагогика. – 1991. – №10. – С. 79 – 84.
200. Слободяник М. С. Компетентнісний підхід як чинник удосконалення підготовки майбутніх документознавців / М. С. Слободяник ; Донец. нац. ун-т та ін. // Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Донецьк, 2012. – С. 110 – 111.
201. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А. В. Семенової. – О. : Пальміра, 2006. – 272 с.
202. Сморганюк Т. П. Документаційне забезпечення управління / Т. П. Сморганюк. – К. : Вища шк., 2008. – 254 с.
203. Соляник А. Інноваційні критерії результативності ступеневої підготовки фахівців зі спеціальності 029 „Інформаційна, бібліотечна та архівна справа” [Електронний ресурс] / Алла Соляник // Укр. журн. з бібліотекознавства та інформ. наук. – 2018. – № 1. – Режим доступу : <http://librinfosciences.knukim.edu.ua/article/view/146291>.
204. Співаковський О. В. Управління ІТ вищих навчальних закладів: як інформаційні технології допомагають зробити управління ефективним : метод. посіб. / О. В. Співаковський, Д. Є. Щедролосьєв, Я. Б. Федорова, Н. М. Чаловська та ін. – Херсон : Атлант, 2006. – 356 с.

205. Стенюков М. В. Документы, делопроизводство : практ. пособие по документационному обеспечению деятельности предприятия / М. В. Стенюков. – М. : ПРИОР, 2000. – 144 с.

206. Супрунова Л. Л. Развитие критического мышления студентов средствами информационных технологий на основе парциальной модели [Электронный ресурс] / Л. Л. Супрунова, В. Г. Бедненко ; Пятигорск. гос. лингвист. ун-т. – Режим доступа :

www.t21.rgups.ru/archive/doc2011/4/04.doc.

207. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю / В. О. Сухомлинський // Сухомлинський В. О. // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1976. –Т. 2. – 1976. – С. 157 – 165.

208. Татарінов Є. В. Тренінг розвитку домагань офіцерів [Електронний ресурс] / Є. В. Татарінов // Вісн. Післядиплом. Освіти. – К., 2011. – Вип. 3. – С. 508 – 513. – Режим доступу :

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpro_2011_3_84.

209. Татауров В. П. Особливості формування готовності майбутніх педагогів до використання інформаційно-комунікативних технологій [Електронний ресурс] / В. П. Татауров // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2012. – Вип. 10. – С. 215 – 220. – Режим доступу :

http://nbuv.gov.ua/UJRN / znppo_2012_10_43.

210. Тернопільська В. І. Теоретичні аспекти феномена „соціально-комунікативна культура” / В. І. Тернопільська // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. педагогічна. – Л., 2007. – Вип. 22. – С. 44 – 50.

211. Тлумачний словник української мови [Електронний ресурс] : у 20-ти томах : електронна версія видання / Нац. акад. наук України, Укр. мовно-інформ. фонд; гол. ред. В. М. Русанівський ; науковий керівник проекту В. А. Широков, 2010. – Режим доступу :

<http://test.ulif.org.ua.:8000/expl/Entry/index?wordid=1page=0>.

212. Тюптя О. Комунікативна компетентність особистості [Електронний ресурс] / О. Тюптя. – Режим доступу :

www.library.rehab.org.ua/ukrainian/soc/tuptya.

213. Узнадзе Д. Н. Экспериментальные основы психологии / Д. Н. Узнадзе. – Тбилиси : Изд-во АПН Груз. ССР, 1961. – 240 с.

214. Федорова О. Ф. Некоторые вопросы активизации учащихся в процессе теоретического и производственного обучения / О. Ф. Федорова. – М. : Высш. шк., 1970. – 301 с.

215. Федорук О. М. Формування професійної компетентності документознавця в галузі електронного документообігу у ВНЗ [Електронний ресурс] / О. М. Федорук // Професійна освіта: методологія, теорія та технології. – 2015. – Вип. 2. – С. 228 – 236. – Режим доступу :

http://nbuv.gov.ua/UJRN/profe_2015_2_20.

216. Философский энциклопедический словарь /сост. Е. Ф. Губский. – М. : ИНФРА-М, 2011. – 570 с.

217. Філіпова Л. Професійні компетенції фахівців з документальних комунікацій: освітній аспект / Л. Філіпова // Вісн. Кн. палати. – 2009. – № 1. – С. 25 – 28.

218. Філіпова Л. Я. Аналітична складова інформаційної діяльності: уточнення сутності, ознак і процесів / Л. Я. Філіпова, І. В. Захарова // Вісн. Харк. держ. акад. культури. – Х., 2009. – Вип. 28. – С. 44 – 52.

219. Харченко С. Я. Активні форми та методи навчання як сучасна педагогічна технологія професійної підготовки соціальних працівників і соціальних педагогів / Сергій Якович Харченко // Педагогічні технології в сучасних наукових дослідженнях: досвід та інновації : монографія / за ред. С. Я. Харченка ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Старобільськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2017. – С. 6 – 29.

220. Хлівна О. М. Формування психологічної готовності до роботи з обдарованими дітьми у студентів педучилища : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Хлівна Олександра Миколаївна. – К., 1999. – 159 с.

221. Хміль Ф. І. Ділове спілкування : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ф. І. Хміль. – К. : Академвидав, 2004. – 280 с.

222. Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового знання [Електронний ресурс] / Є. М. Хриков // Шлях освіти. – 2011. – № 2. – С. 11 – 15. – Режим доступу :

<http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2797/1/ped.umovi.pdf>.

223. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. / Є. М. Хриков. – К. : Знання, 2006. – 365 с.

224. Чайка Г. Л. Культура ділового спілкування менеджера [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Г. Л. Чайка. – К. : Знання, 2005. – 442 с. – Режим доступу :

www.pidruchniki.ws/19871030/menedzhment/kultura_dilovogo_spilkuvannya_menedzhera.

225. Чмут Т. К. Етика ділового спілкування : навч. посіб. / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка. – 6-те вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007. – 230 с.

226. Чурсін М. М. Про роль культури у використанні інформаційної техніки й технологій у вищій школі [Електронний ресурс] / М. М. Чурсін, І. М. Сілютіна // Вісн. Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. – 2018. – № 3. – С. 116 – 119. – Режим доступу :

<http://nbuv.gov.ua/UJRN>.

227. Шарков Ф. И. Коммуникология: основы теории коммуникации : учебник / Ф. И. Шарков. – М. : Изд.-торг. корпорация Дашков и Ко, 2010. – 592 с.

228. Швецова-Водка Г. М. Вступ до бібліографознавства / Г. М. Швецова-Водка. – Киев : Кондор, 2004. – 217 с.

229. Швецова-Водка Г. М. Документознавство : навч. посіб. / Г. М. Швецова-Водка. – К. : Знання, 2007. – 398 с.

230. Шевченко Б. Г. Інноваційні навчальні технології в інформаційно-документній освіті / Б. Г. Шевченко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2011. – № 4. – С. 65 – 69.

231. Шевченко Н. Ф. Практикум з розвитку професійної кар'єри майбутнього фахівця : (початок) / Н. Ф. Шевченко, М. В. Сурякова // *Практ. психологія та соц. робота.* – 2010. – № 6(135). – С. 49 – 62.
232. Шевченко Н. Ф. Практикум з розвитку професійної кар'єри майбутнього фахівця : (продовження) / Н. Ф. Шевченко, М. В. Сурякова // *Практ. психологія та соц. робота.* – 2010. – № 7(136). – С. 25 – 34.
233. Шеломенцев В. М. Етикет і сучасна культура спілкування / В. М. Шеломенцев ; В. К. Федорченко (заг. ред.). – 2-е вид. – К. : Лібра, 2003. – 415 с.
234. Яковенко В. Я. Інформаційні ресурси : навч. посіб. / В. Я. Яковенко. – Донецьк : ДонНУ, 2007. – 202 с.
235. Янишин О. К. Формування комунікативних умінь майбутніх документознавців засобами медіаосвітніх технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / О. К. Янишин. – К., 2012. – 20 с.
236. Ярмистий М. Актуальні питання професійної компетентності службовців місцевих державних адміністрацій / М. Ярмистий // *Вісн. держ. служби України.* – 2003. – № 4. – С. 28 – 32.
237. Chechev V. V. Technical progress in the cultural and historical context / Chechev V. V. // *Issues of Philosophy.* – 2017. – № 12. – P. 64 – 78.
238. International Standard Classification of Education: Fields of Education and Training 2013 (ISCED-F 2013) [Електронний ресурс]/ UNESCO Institute for Statistics. – Режим доступу :
 ccess mode: uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-fields-of-education-and-training-2013-detailed-field-descriptions-2015-en.pdf.
239. Krokmal I. M. Cognitive component of professional readiness of future specialist of informational, library and archival affairs / I. M. Krokmal // *Sciences of Europe.* – 2018. – Vol. 3, no 29. – С. 40 – 44.

240. Scriven M. Critical Thinking as Defined by the National Council for Excellence in Critical Thinking [Электронный ресурс]/ Michael Scriven, Richard Paul. – 1987. – Режим доступа :

<http://www.criticalthinking.org/pages/defining-critical-thinking/766>.

Додаток А

**НАУКОВЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ „ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ”**

№	Автори, назви наукових досліджень	Педагогічні умови
1.	Кутепова Людмила „Формування професійної готовності майбутніх учителів інформатики до оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх шкіл”	<ul style="list-style-type: none"> – Забезпечення спрямованості навчально-виховного процесу на формування в майбутніх учителів інформатики потреб в організації та здійсненні оцінювання навчальних досягнень учнів на засадах принципів гуманістичної педагогіки; – засвоєння студентами психолого-педагогічних, методичних і спеціальних знань, які розкривають сутність та особливості процесу оцінювання навчальних досягнень учнів з інформатики; – оволодіння майбутніми педагогами вміннями й навичками оцінювання навчальних досягнень учнів з інформатики на основі застосування засобів інформаційних технологій
2.	Рибніков Святослав „Формування готовності майбутніх екологів до професійно орієнтованої управлінської діяльності”	<ul style="list-style-type: none"> – Упровадження сукупності навчально-професійних завдань, спрямованих на збалансоване формування в студентів професійних та соціальнозначущих якостей; – дедуктивну та нелінійну побудову навчального матеріалу в межах дисциплін еколого-управлінського блоку; – використання активних форм, методів та технологій навчання (методу проєктів, організаційно-діяльнісної гри, інтерактивних технологій, агротехнік)
3.	Малярєнко Ольга „Професійна підготовка майбутнього вчителя	<ul style="list-style-type: none"> – Умотивованість студентів до майбутньої професійної діяльності як процесу розв’язання дидактико-

	початкових класів до розв'язання дидактико-методичних задач”	<p>методичних задач шляхом створення ціннісно-сміслових навчальних ситуацій;</p> <ul style="list-style-type: none"> – розробку та включення в зміст професійно орієнтованих дисциплін системи знань про типи дидактико-методичних задач і способи їх розв'язання; – формування в студентів комплексу вмінь розв'язувати дидактико-методичні задачі на основі використання інтерактивних технологій навчання; – взаємозв'язок розвитку компонентів готовності майбутнього вчителя початкових класів до розв'язання дидактико-методичних задач у процесі вивчення спецкурсу
4.	Неловкіна-Берналь Олена „Формування професійної спрямованості студентів медичних спеціальностей на початковому етапі навчання”	<ul style="list-style-type: none"> – Упровадження засобів педагогічного моніторингу формування професійної спрямованості студентів як важеля управління ефективністю зазначеного процесу; – формування в студентів-медиків умінь та навичок здійснення навчально-пізнавальної діяльності у вищій медичній школі як засобу їхньої дидактичної адаптації; – розвиток професійно (клінічного) мислення майбутніх лікарів як одного з головних завдань їхнього професійного становлення
5.	Кашпур Тетяна „Педагогічні умови підготовки майбутнього інженера-педагога до виховної діяльності в професійно-технічних навчальних закладах”	<ul style="list-style-type: none"> – Посилення мотивації майбутніх інженерів-педагогів до виховної діяльності з учнями професійно-технічних навчальних закладів; – поглиблення змісту теоретичної підготовки майбутнього інженера-педагога до виховної діяльності в ПТНЗ шляхом упровадження в навчально-виховний процес відповідного спецкурсу; – забезпечення оволодіння

		майбутніми інженерами-педагогами технологіями виховного процесу в професійно-технічних навчальних закладах
6.	Сердюкова Олена „Формування педагогічної компетентності майбутніх інженерів-педагогів у навчальному процесі вищого навчального закладу”	<ul style="list-style-type: none"> – Формування в майбутніх фахівців умотивованості до оволодіння професією інженера-педагога шляхом посилення педагогічної спрямованості професійної підготовки на початковому етапі навчання; – удосконалення змісту та забезпечення наступності педагогічних (виробничих) практик як основи набуття студентами досвіду професійної педагогічної діяльності; – застосування методу проєктів як засобу інтеграції техніко-технологічних і психолого-педагогічних знань та забезпечення взаємозв'язку теорії й практики в процесі підготовки інженера-педагога
7.	Гуцан Тетяна „Педагогічні умови формування готовності майбутніх вчителів економіки до профільного навчання старшокласників”	<ul style="list-style-type: none"> – Структурно-змістове забезпечення процесу формування готовності майбутніх учителів економіки до профільного навчання старшокласників; – науково-методичне й матеріально-технічне забезпечення процесу формування готовності майбутніх учителів економіки до діяльності в умовах профільного навчання; – інформаційно-психологічне забезпечення процесу формування готовності майбутніх учителів економіки до роботи в умовах профільного навчання; – системний моніторинг і контроль процесу формування готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності
8.	Блажук О.	– Реалізація компетентнісного

	„Педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до застосування інформаційних технологій”	<p>підходу до професійної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників із забезпечення зв'язку прикордонних підрозділів;</p> <ul style="list-style-type: none"> – поетапна підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до використання інформаційних комунікаційних систем; – організація самостійної роботи курсантів засобами інформаційно-навчальної системи Moodle; – створення навчально-методичного супроводу дистанційного навчання
9.	Шведова Я. „Педагогічні умови формування професійної культури майбутніх тележурналістів”	<ul style="list-style-type: none"> – Забезпечення стійкої мети й позитивної мотивації майбутніх тележурналістів в оволодінні професійною культурою; – організація навчального середовища на засадах педагогічної аксіології, гуманізації, особистісно зорієнтованого, імітаційно-ігрового підходів, створення творчого середовища; – цілеспрямоване формування компонентів професійної культури, розвитку вмінь використовувати психолого-педагогічні механізми телевізійного впливу, педагогічні принципи побудови телепрограм; – здійснення педагогічного моніторингу (систематичне одержання викладачем об'єктивної інформації про хід навчальної діяльності студентів); – створення належних умов і відповідальних стимулів для самостійної роботи студентів, самоосвіти й самовиховання, рефлексії
10.	Шестакова Тетяна „Формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення”	<ul style="list-style-type: none"> – Особистісна орієнтованість навчально-виховної взаємодії та ціннісно-сміслова спрямованість студентів на професійну педагогічну діяльність;

		<ul style="list-style-type: none"> – набуття досвіду їх професійно-педагогічної самоосвіти, самовиховання, самоактуалізації й самоменеджменту; – гармонізація цілеспрямованих зовнішніх впливів з внутрішньою активністю студентів; – забезпечення специфічності та поетапності формувальних впливів на розвиток компонентів готовності до самовдосконалення
11.	Манькусь Ірина „Формування готовності майбутнього вчителя фізики до використання освітніх технологій у професійній діяльності”	<ul style="list-style-type: none"> – збагачення змісту професійно-педагогічної підготовки ідеями, концепціями технологізації освітнього процесу у школі; – використання викладачами університету в ході професійно-педагогічної підготовки сучасних технологій вищої школи; – упровадження кредитно-модульної системи організації освітнього процесу у викладання курсу „Освітні технології: фізика”; – введення в зміст та структуру педагогічної практики майбутніх учителів фізики різнорівневих завдань технологічного характеру
12.	Крамаренко Тетяна „Педагогічні умови підготовки майбутніх інженерів-педагогів некомп’ютерного профілю до використання комп’ютерних технологій у професійній діяльності”	<ul style="list-style-type: none"> – Наповнення змісту професійно зорієнтованих дисциплін професійно-практичною, методичною інформацією, спрямованою на формування професійної мотивації до використання комп’ютерних технологій у професійній діяльності; – наступність у формуванні змісту навчального матеріалу протягом курсу навчання комп’ютерних технологій у ЗВО з метою удосконалення знань, умінь і навичок щодо використання комп’ютерних технологій у професійній діяльності;

		<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення набуття студентами теоретичних знань, практичних умінь і навичок щодо використання комп'ютерних технологій та створення комп'ютерних засобів навчання під час проходження курсу „Інформаційні технології в навчанні”
13.	Коваленко Інна „Педагогічні умови формування професійно-особистісних рис майбутніх учителів музики у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін”	<ul style="list-style-type: none"> – Ідея етапності педагогічного процесу; – варіативність уведення організаційних форм діяльності в процес навчання; – актуалізація набутих музично-теоретичних знань у практиці майбутнього вчителя музики як керівника хорового колективу; – педагогічна взаємодія на основі діалогізації
14.	Уліч Віктор „Педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до управлінської діяльності”	<ul style="list-style-type: none"> – спеціальна організація навчально-виховного процесу майбутніх офіцерів; – застосування теоретичної моделі формування управлінських умінь; – урахування значення об'єктивних та суб'єктивних чинників для такого процесу; – усвідомлення майбутніми офіцерами включеності їх у систему підготовки до майбутньої діяльності
15.	Дроздов Дмитро „Педагогічні умови формування професійних якостей майбутніх тренерів у процесі фахової підготовки”	<ul style="list-style-type: none"> – Формування в студентів позитивної Я-концепції; – упровадження навчально-професійної мотивації до системи навчання майбутніх тренерів; – міждисциплінарний характер системи навчання спортивних тренерів у закладах вищої освіти
16.	Назаренко Наталія „Формування комунікативної компетентності майбутніх	<ul style="list-style-type: none"> – Формування професійно значущої мотивації навчання; – забезпечення професійної спрямованості навчання,

	документознавців у процесі вивчення гуманітарних дисциплін”	розроблення комплексу професійно зорієнтованих ситуативних завдань та їх методичного супроводу; <ul style="list-style-type: none"> – забезпечення активності та розвитку навчально-пізнавальної діяльності документознавця; – формування рефлексивного ставлення до комунікативного аспекту майбутньої професійної діяльності
17.	Михайлюк І. „Педагогічні умови та модель формування готовності до педагогічної діяльності магістрів технічного спрямування”	<ul style="list-style-type: none"> – Підвищення мотивації до професійної діяльності та формування професійних ціннісних орієнтацій; – застосування інтерактивного підходу до організації процесу підготовки майбутніх викладачів ВТНЗ; – розвиток творчого потенціалу магістрів технічного спрямування; – підвищення педагогічної компетентності викладачів спеціальних технічних дисциплін
18.	Карченкова М. „Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності”	<ul style="list-style-type: none"> – Поетапне здійснення підготовки студентів на основі взаємозв'язку теорії і практики, інтеграції професійно зорієнтованих дисциплін; – диференційований підхід до навчання відповідно до рівня професійної готовності студентів; – застосування особистісно зорієнтованих та інтерактивних методів і форм навчання студентів; – проведення професійної діагностики та відповідного коригування процесу підготовки студентів на всіх його етапах; – активізація самостійної роботи студентів з використанням комплексно-диференційованих програм

Удосконалення комунікативної культури майбутнього фахівця											
Поетапне здійснення підготовки студентів на основі взаємозв'язку теорії і практики, інтеграції професійно зорієнтованих дисциплін. Інші педагогічні умови											

Надайте, будь ласка, деякі відомості про себе:

Науковий ступінь _____

Звання _____

Стаж роботи у

ЗВО _____

Використання активних форм, методів та технологій навчання (методу проєктів, організаційно-діяльнійної гри, інтерактивних технологій)	+						+											2
Упровадження засобів педагогічного моніторингу формування професійних якостей студентів; системний моніторинг і контроль процесу формування готовності майб. фахівців до професійної діяльності			+	+	+	+												4

<p>Науково-методичне й матеріально-технічне забезпечення процесу формування готовності майбутніх фахівців</p>				+														1
<p>Підвищення педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін</p>			+			+	+	+	+			+						6

Додаток Г

**ПРОГРАМА ВИРОБНИЧОЇ (ТЕХНОЛОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ „ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО ТА
ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ” / „ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА
ТА АРХІВНА СПРАВА”**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ „ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”**

**Кафедра документознавства та інформаційної діяльності
(назва кафедри)**

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни „Технологічна (виробнича) практика”
(назва дисципліни) для освітнього рівня бакалавр

Старобільськ – 2019

1. Назва дисципліни.

„ТЕХНОЛОГІЧНА (ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА)”

2. Код дисципліни

[15di611].(1.4.14)

3. Тип дисципліни.

Практика

4. Рік (роки) навчання.

4-й

5. Семестр / семестри.

7

6. Кількість кредитів ECTS

9,0

7. Відомості про викладача (викладачів).

Крохмаль Ірина Миколаївна – старший викладач кафедри документознавства та інформаційної діяльності.

8. Мета вивчення дисципліни (в термінах результату навчання й компетенції).

Мета проведення практики – удосконалення навичок роботи на базі служби документаційного забезпечення управління, уміння користуватися нормативно-методичними документами, виконання технологічних процесів з документаційного та бездокументаційного забезпечення управління.

9. Передумови (актуальні знання, необхідні для опанування дисципліни).

Вивчення навчальних курсів „Професійна комунікація”, „Діловодство”, „Документознавство”, „Аналітико-синтетична обробка документної інформації”, „Кореспонденція та діловодство” тощо.

10. Зміст дисципліни.

Технологічна (виробнича) практика є органічною частиною навчально-виховного процесу в університеті, забезпечує поєднання теоретичної підготовки майбутніх спеціалістів з їхньою практичною діяльністю.

Технологічна практика є багатоаспектним видом навчальної роботи студентів. У процесі практики студенти самостійно виконують професійні обов'язки. Методист з технологічної практики надає допомогу, консультує, перевіряє виконання завдань, розпоряджень тощо.

Термін і порядок проведення практики визначаються навчальними планами університету, а її зміст – цією програмою, яка є обов'язковою для спеціальності „Документознавство та інформаційна діяльність”.

Технологічна практика проводиться в архівах, інформаційних центрах, підприємствах державної та приватної форми власності й дозволяє студентам закріпити отримані в процесі навчання вміння й навички з курсів зазначеної вище спеціальності, набути необхідний досвід для роботи.

Під час проходження практики студенти вивчають структуру, посадовий склад та обов'язки працівників служби документаційного забезпечення управління, правила складання та використання документації в конкретних виробничих умовах, технологічні процеси з документаційного та бездокументаційного забезпечення управління, дотримуються правил виробничої санітарії та гігієни.

На кожному етапі технологічної практики використовуються знання та вміння, отримані в процесі лекційних, практичних, індивідуальних занять та самостійної роботи.

ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

1. Завдання технологічної практики

- організовувати документаційне та бездокументаційне забезпечення управління в конкретних виробничих умовах, працювати із сучасними технічними засобами опрацювання документів;
- закріплення вмінь та навичок професійної діяльності студентів;
- формування культури спілкування;
- закріплення вмінь правильно організувати своє робоче місце;
- виховання у студентів системи ціннісних орієнтацій, необхідних для роботи.

ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Планування діяльності студента на період практики.

Робота в якості документознавця (фахівець служби ДЗУ, архівіст, інформаційний менеджер тощо).

Виробниче середовище; основи виробничої санітарії та гігієни.

Технологічні процеси з документаційного забезпечення управління.

Удосконалення документаційних процесів в умовах нових інформаційних технологій.

Техніка безпеки в підрозділах СДЗУ.

Документаційне забезпечення комерційної діяльності.

Нормативні та законодавчі акти виконання функцій документаційного забезпечення управління.

Виконання індивідуального завдання.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

1. Зібрати до звіту 5 – 7 документів, з якими працювали під час практики.

2. Скласти опис структурного підрозділу.

3. Виконати індивідуальне завдання практики.

Студент складає звіт систематично протягом усього терміну практики. Після завершення роботи він опрацьовує накопичений матеріал і подає на перевірку керівнику від бази практики. В останній день практики студент остаточно оформлює звіт.

ВИМОГИ ДО ЗВІТУ

У звіті з технологічної практики висвітлюється виконання програми практики.

Матеріал звіту має бути набраний на комп'ютері: кегль 14, інтервал 1,5; береги: лівий – 3, верхній і нижній – 2, правий – 1 см і містить такі відомості:

- загальна характеристика підприємства, установи, організації;
- посадовий склад і обов'язки працівників служби документаційного забезпечення управління підприємства;
- нормативні та законодавчі акти виконання функцій документаційного забезпечення управління;
- технологічні процеси з документаційного забезпечення управління;
- бездокументаційне забезпечення управління на підприємстві;
- удосконалення документаційних процесів в умовах нових інформаційних технологій;
- виробниче середовище; основи виробничої санітарії і гігієни;
- техніка безпеки в підрозділах СДЗУ;
- висновки.

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ:

1. Звіт про технологічну практику.
2. Індивідуальний план-завдання (див.: дод. 1)
3. П'ять – сім документів, укладених відповідно до чинних державних стандартів.
4. Характеристика (див: дод. 2).
5. Щоденник практики (див.: дод. 3).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Під час проведення практики здійснюється система: поточного встановлення режиму праці – 6 годин на день, ведення поточних записів

керівників практики; підсумкового контролю (виконання окремих розділів і всієї програми); самостійної роботи (знайомство та експлуатація оргтехніки).

ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Закінчивши практику, студент отримує в залікову книжку та у відомість екзаменаційну оцінку, якщо:

- дотримувався трудової дисципліни;
- отримав уміння укладання документів та організації роботи з документами в установах, організаціях на підприємствах (фахівець служби ДЗУ, архівіст, інформаційний менеджер та ін.);
- навчився працювати зі спеціалізованими системами документації;
- виявив уміння швидко орієнтуватися й ухвалювати правильне рішення в разі виникнення конфліктних ситуацій, проявив здатність правильно оцінювати вчинки відвідувачів і власні дії й передбачати їх наслідки;
- дотримувався правил техніки безпеки.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
63 – 74	D	задовільно	
50 – 62	E		
21 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0 – 20	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
--------	---	--	---

Студент, який не виконав програму практики й отримав незадовільний відгук на базі практики або при складанні звітної документації, проходить практику вдруге в період канікул або відраховується з навчального закладу.

Література

1. Андреева В. И. Делопроизводство в кадровой службе / В. И. Андреева. – М. : „Бизнес-школа «Интел-Синтез»”, 1998. – 224 с.
2. Андреева В. И. Делопроизводство / В. И. Андреева – М. : ЗАО „Бизнес-школа «Интел-Синтез»”, 1997. – 224 с.
3. Андреева В. В. Как организовать делопроизводство на предприятии / В. В. Андреева – М. : Инфра-М, 1998. – 96 с.
4. Баглай В. Работа з особовими справами на підприємстві (особливості процесу передавання справ до архіву) / Вікторія Баглай // Секретарь-референт. – 2007. – № 8. – С. 20 – 27.
5. Белов А. Н. Корреспонденция и делопроизводство. / А. Н. Белов, В. Н. Белов – М. : Леспромбытгиздат, 1988. – 160 с.
6. Беспяньська Г. Раціоналізація документообігу на підприємстві / Галина Беспяньська // Секретарь-референт. – 2007. – № 10. – С. 21 – 25.
7. Беспяньська Г. Склад та види документів, що забезпечують документування управлінської інформації / Галина Беспяньська // Довідник кадровика. – 2007. – № 8. – С. 70 – 76.
8. Діденко А. Н. Сучасне діловодство : навч. посіб. / А. Н. Діденко. – 3-тє вид. – К. : Либідь, 1998. – 256 с.
9. Кодекс законів про працю України з постатейними матеріалами. – К. : Юрінком-Інтер, 1998. – 1040 с.

10. Лоза О. В. Діловодство та документування управлінської діяльності : навч. посіб. / О. В. Лоза. – К. : Вид-во УААУ, 1997.
11. Макух Я. Д. Кадрове діловодство : навч. посіб. / Я. Д. Макух. – К. : Знання, 2006. – 140 с.
12. Методичні рекомендації щодо застосування ДСТУ 4163 – 2003 „Державна уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до формулювання документів”. – К. : УНДІАСД, 2004. – 62 с.
13. Палеха Ю. І. Управлінське документування / Ю. І. Палеха. – К., 1997. – Ч. 2. – 281 с.
14. Палеха Ю. І. Ключі до успіху, або Організаційна та управлінська культури / Ю. І. Палеха. – К. : ЄУФІМБ, 2000.
15. Рожнов В. С. Загальне і кадрове діловодство / В. С. Рожнов. – К. : ТТК „Персонал”, 1996.
16. Смержанюк Т. П. Документаційне забезпечення управління / Т. П. Смержанюк. – К. : Вища шк., 2008. – 254 с.
17. Стенюков М. В. Документы, делопроизводство : практическое пособие по документационному обеспечению деятельности предприятия / М. В. Стенюков. – М. : ПРИОР, 2000. – 144 с.
18. Типова інструкція з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1242 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1242-2011-%D0%BF

**Індивідуальний план
студента-практиканта _____**

Тижні практики	Завдання:	
1 тиждень:	1.	Ознайомлення з напрямками діяльності, структурою установи. Ознайомлення з організаційною структурою служби ДЗУ
	2.	Вивчення нормативно-методичної бази документаційного забезпечення управління бази проходження практики
	3.	Вивчення організації роботи з документами в установі
2 тиждень:	1.	Організація роботи з різними видами та типами документної інформації на базі практики
	2.	Укладання організаційно-розпорядчих, інформаційно-довідкових, інших видів службових документів
	3.	Оволодіння практичними вміннями й навичками виконання основних видів робіт у галузі документаційного забезпечення управління
3 – 4 тиждень:	1.	Вивчення організації документообігу та електронного документообігу в установі-базі практики, процесів систематизації та зберігання документів
	2.	Проаналізувати форми і порядок реєстрації документів в установі. Здійснити технологічний процес обробки і реєстрації вхідних, вихідних, внутрішніх документів. Оформити зразок заповнення реєстраційної форми, що застосовується в установі (журнальна, карткова, автоматизована)
	3.	Аналіз документації установи та відповідності її оформлення до вимог ДСТУ 4163-2003 „Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів”. Самостійне складання листів, доповідних і пояснювальних записок, протоколів, довідок, актів, звітів, проектів наказів тощо
5 – 6 тиждень:	1.	Дати характеристику оформленню документів однієї з систем документації установи. Аналіз повинен містити таке: а) загальний вигляд документів; б) реквізити, їх оформлення і відповідність вимогам Держстандарту; в) бланки документів; г) наявність простих і складних документів; д) виготовлення документів.
	2.	Ознайомлення з порядком підготовки справ до передавання на архівне зберігання
	3.	Практично використовувати засоби технічного та інформаційного забезпечення діяльності бази практики
	4.	Оформлення звітних документів проходження технологічної практики, щоденника про проходження практики

Керівник практики від університету

Керівник практики від бази практики:

_____
(підпис, прізвище та ініціали)

_____
(підпис, прізвище та ініціали)

БЛАНК ХАРАКТЕРИСТИКИ

Міністерство освіти і науки України

Державний заклад „Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”**ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА**

Студент _____

(Прізвище, ім'я та по-батькові студента)

_____

напряму підготовки _____

Інституту/факультету _____

_____

по проходженні _____

(вид практики)

у _____

(повна назва бази практики)

з _____ по _____ 20 ____ року.

_____

_____

_____

_____

_____

Рекомендована оцінка
роботи студента-практиканта _____

М. П.

Висновки методистів та керівника практики від ЗВО:

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Загальна оцінка роботи студента-практиканта _____

Керівник практики від ЗВО

_____

_____

(звання, посада)

_____

(П.І.Б.)

ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ

(повне найменування вищого навчального закладу)

ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ

(вид і назва практики)

студента _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Інститут, факультет, відділення _____

Кафедра, циклова комісія _____

освітньо-кваліфікаційний рівень _____

напрямок підготовки _____

спеціальність _____

(назва)

_____ курс, група _____

Студент _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

прибув на підприємство, організацію, установу

Печатка

підприємства, організації, установи „___” _____ 20__ року

_____

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув з підприємства, організації, установи

Печатка

Підприємства, організації, установи “___” _____ 20__ року

_____

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Відгук і оцінка роботи студента на практиці

(назва підприємства, організації, установи)

Керівник практики від підприємства, організації, установи _____

_____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Печатка

« _____ » _____ 20 __ року

Відгук осіб, які перевіряли проходження практики

Висновок керівника практики від вищого навчального закладу про проходження практики

Дата складання заліку „_____” _____ 20__ року

Оцінка:

за національною шкалою _____

(словами)

кількість балів _____

(цифрами і словами)

за шкалою ECTS _____

Керівник практики від вищого навчального закладу

_____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Додаток Д

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ „ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ”**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ „ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА”

Кафедра документознавства та інформаційної діяльності
(назва кафедри)

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни „Професійна комунікація”
(назва дисципліни)
для освітнього рівня бакалавр

напряму / спеціальності(ей) 029 „Інформаційна, бібліотечна та архівна
справа”

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри

Протокол № 01 від 02 вересня 2019 р.

Завідувач кафедри

О. Ю. Малюк

Перезатверджено: протокол № _____ від _____

Перезатверджено: протокол № _____ від _____

Перезатверджено: протокол № _____ від _____

Старобільськ – 2019

1. Назва дисципліни.
„Професійна комунікація”

2. Код дисципліни

[ІФМІТ]. [ІБАС_ДФН_бак_19].[1_1.2_2]

3. Тип дисципліни.

Обов’язкова

4. Рік (роки) навчання.

1-й

5. Семестр / семестри.

1

6. Кількість кредитів ECTS

5,0

7. Відомості про викладача (викладачів).

Крохмаль Ірина Миколаївна – старший викладач кафедри документознавства та інформаційної діяльності. e-mail:kira.2308@ukr.net.

8. Мета вивчення дисципліни (в термінах результату навчання й компетенції).

Мета:

– ознайомлення студентів з теорією та практикою професійної комунікації фахівців у сфері ДЗУ; вивчення механізмів здійснення ефективних комунікацій в інформаційно-документознавчій сфері.

Завдання: вивчення курсу спрямоване на формування знання про філософські, етичні, психологічні основи професійної комунікації, її норми й правила, шляхи застосування, особливості в різних умовах трудової діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- психологічні основи професійної комунікації, її норми й правила, шляхи застосування;
- систему способів і засобів ділового спілкування, його стратегії;
- вербальні та невербальні засоби професійної комунікації;
- шляхи формування культури спілкування, становлення та самовдосконалення індивідуального стилю ділового спілкування відповідно до етичних та психологічних норм і правил.

уміти:

- аналізувати конкретні ситуації, розпізнаючи типи людей, рівень їхньої моральності та інші індивідуальні особливості, що проявляються в процесі здійснення професійної комунікації фахівців у сфері ДЗУ, навчитися обирати їх відповідно до психологічних і соціокультурних особливостей співрозмовників, до норм і правил гуманістичної етики;
- гнучко застосовувати обрані способи й засоби в процесі спілкування із співвітчизниками та іноземними партнерами під час індивідуальної бесіди й колективного обговорення проблем, у виступах перед різними аудиторіями, на переговорах, при розв'язанні конфліктів та ін.

9. Передумови (актуальні знання, необхідні для опанування дисципліни).

Курс етики середньої школи

10. Зміст дисципліни

№	Змістовні модулі та їхня структура	денна форма навчання					заочна форма навчання				
		загальна кількість лекцій	практичні заняття	лабораторні роботи	самостійна робота	загальна кількість лекцій	практичні заняття	лабораторні роботи	самостійна робота		
Перший модуль											
1.1.	<p>Комунікація як інструмент професійної діяльності.</p> <p>Предмет і завдання курсу „Професійна комунікація”.</p> <p>Спілкування, комунікація та інформація: співвідношення понять. Комунікативний процес.</p> <p>Види комунікацій.</p> <p>Співвідношення ділових і професійних комунікацій</p>	13	2	2		9					
1.2.	<p>Взаємодія у контексті професійної комунікації.</p> <p>Визначення взаємодії.</p> <p>Спільна</p>	13	2	2		9					

	діяльність і вплив на неї етичних норм і правил									
1.3.	<p>Взаєморозуміння у контексті професійної комунікації. Взаєморозуміння та його рівні.</p> <p>Комунікативні бар'єри на шляху до взаєморозуміння.</p> <p>Механізми взаєморозуміння, роль етики в їх застосуванні.</p> <p>Відстань між мовцями</p>	17	4	4		9				
1.4.	<p>Комунікативні стратегії у професійному спілкуванні.</p> <p>Основні закони спілкування.</p> <p>Стратегії спілкування.</p> <p>Комунікативна культура як складова професійної культури фахівців у сфері ДЗУ.</p> <p>Структура комунікативної культури</p>	13	2	2		9				

Другий модуль										
2.1.	<p>Вербальні засоби професійної комунікації.</p> <p>Вимоги до культури усного мовлення.</p> <p>Етичні вимоги до виступу перед слухачами.</p> <p>Види та жанри публічних виступів.</p> <p>Етапи підготовки і проведення публічного виступу.</p> <p>Культура телефонного діалогу.</p> <p>Візитна картка як засіб професійної комунікації</p>	17	4	4		9				
2.2.	<p>Ділова бесіда у професійній діяльності фахівців у сфері ДЗУ</p>	17	4	4		9				
2.3.	<p>Ділова нарада у професійній діяльності фахівців у сфері ДЗУ.</p> <p>Специфіка проведення ділових нарад.</p> <p>Класифікація</p>	17	4	4		9				

	<p>ділових нарад.</p> <p>Сегрегативні наради, їх характеристика.</p> <p>Характеристика основних етапів підготовки до наради.</p> <p>Функція делегування повноважень при підготовці до наради.</p> <p>Вимоги до ефективної наради.</p> <p>Типові помилки при проведенні ділової наради</p>										
2.4.	<p>Невербальні засоби комунікації.</p> <p>Поняття невербальних засобів комунікації.</p> <p>Класифікація невербальних засобів спілкування.</p> <p>Міміка.</p> <p>Погляд.</p> <p>Усмішка.</p> <p>Жести і пози.</p> <p>Відстань між мовцями.</p>	13	2	2		9					

	Зовнішній вигляд людини як невербальна характеристика особистості										
2.5.	Засоби досягнення ефективною комунікації фахівців у сфері ДЗУ. Визначення шляхів досягнення ефективних комунікацій. Мережа Інтернет як засіб професійної комунікації фахівців у сфері ДЗУ. Особливості службового листування згідно з НЕТикетом	13	2	2		9					
2.6.	Презентація як різновид публічної комунікативної діяльності. Презентація. Успішна презентація. Неefективна презентація. Структурні компоненти презентації. Процес	17	4	4		9					

<p>підготовки до презентації.</p> <p>Зміст презентації.</p> <p>Стиль презентації.</p> <p>Шкала ораторської майстерності.</p> <p>Проведення презентації.</p> <p>Техніка презентації</p>										
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ГОДИН	150	30	30		90					

11. Список рекомендованої навчальної літератури

Основна навчальна література

1. Безпечна Ю. Електронне листування згідно з НЕТикетом / Ю. Безпечна // Секретарь-референт. – 2009. – № 3. – С. 84 – 89.
2. Етика ділового спілкування : курс лекцій / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка, М. П. Лукашевич, І. Б. Осечинська. – 2-ге вид., стер. – К. : МАУП, 2003. – 208 с.
3. Жуков Ю. М. Эффективность делового общения / Ю. М. Жуков. – М. : Знание, 1988. – 188 с.
4. Костриця Н. М. Методика навчання студентів спілкування в управлінській діяльності : навч. посібник / Н. М. Костриця, В. І. Свистун, В. В. Ягупов. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 272 с.
5. Мартиненко Ю. П. Мережа Інтернет як засіб професійної комунікації в документознавстві / Ю. П. Мартиненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dok.ucoz.com/publ.
6. Олійник О. Ділове спілкування : навч. посіб. / О. Олійник. –

Красноармійськ : КІІ ДонНТУ, 2009. – 380 с.

7. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин : навч. посіб. / Ю. І. Палеха. – К. : Кондор, 2008. – 356 с.

8. Пентилюк М. І. Ділове спілкування та культура мовлення : навч. посіб. / М. І. Пентилюк, І. І. Маруніч, І. В. Гайдаєнко. – К. : Центр навч. л-ри, 2010. – 224 с.

9. Почепцов Г. Г. Теории коммуникации / Г. Г. Почепцов. – М. : Ваклер, 2001. – 640 с.

10. Психологія професійної діяльності і спілкування [Електронний ресурс] / за ред. Л. Е. Орбан, Д. М. Гриджука. – К. : Преса, 1997. – Режим доступу : www.pidruchniki.com.ua.

11. Хміль Ф. І. Ділове спілкування : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / Ф. І. Хміль. – К. : Академ-видав, 2004. – 280 с.

12. Чайка Г. Л. Культура ділового спілкування менеджера : навч. посіб.[Електронний ресурс]/ Г. Л. Чайка. – К. : Знання, 2005. – 442 с. – Режим доступу : www.pidruchniki.ws/19871030/menedzhment/kultura_dilovogo_spilkuvannya_menedzhera.

13. Шарков Ф. И. Коммуникология: основы теории коммуникации : учебник / Ф. И. Шарков. – М. : Изд.-торг. корпорация Дашков и Ко, 2010. – 592 с.

14. Шеломенцев В. М. Етикет і сучасна культура спілкування / В. М. Шеломенцев ; В. К. Федорченко (заг. ред.). – 2-е вид. – К. : Лібра, 2003. – 415 с.

Додаткова навчальна література

1. Афанасьєв І. Діловий етикет. Етика ділового спілкування / І. Афанасьєв. – К. : Альтерпрес, 2003. – 368 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф. С. Бацевич. – К. : ВЦ „Академія”, 2004. – 344 с.
3. Бодалев А. А. Личность и общение. – М. : Междунар. пед. акад., 1995. – 328 с.
4. Гез Н. И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований / Н. И. Гез // Иностр. яз. в шк. – 1985. – № 2. – С. 17 – 24.
5. Дємин В. А. Професійна компетентність спеціаліста: поняття і види / В. А. Дємин // Стандарти і моніторинг в освіті. – 2002. – № 4. – С. 34 – 42.
6. Етика ділових відносин [Електронний ресурс]/ О. Й. Лесько, М. Д. Прищак, О. Б. Залюбівська та ін. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 309 с. – Режим доступу : www.posibnyku.vntu.edu.ua/pdf/000776.pdf.
7. Етика ділового спілкування [Електронний ресурс]/ Т. Б. Гриценко, С. П. Гриценко, Т. Д. Іщенко та ін. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/19991130/menedzhment/etika_dilovogo_spilkuvannya_-_gritsenko_tb.
8. Ломачинська І. М. Професійна етика: навч. посіб. для дистанц. навч. / І. М. Ломачинська ; за наук. ред. В. І. Ярошовця. – К. : Ун-т „Україна”, 2005. – 227 с.
9. Нижник Н. Р. Ділове спілкування у сфері державного управління / Н. Р. Нижник, Л. А. Пашко, В. М. Олуйко. – Х. : ХУПС, 2005. – 196 с.
10. Осовська Г. В. Комунікації в менеджменті : курс лекцій / Г. В. Осовська. – К. : Кондор, 2003. – 218 с.
11. Палеха Ю. І. Характеристика ділового спілкування [Електронний ресурс] / Ю. І. Палеха. – Режим доступу : www.dere.com.ua/library/paleha.

12. Плахотнік О. В. Структура і зміст комунікативно-професійної компетенції фахівців керівної ланки / О. В. Плахотнік, О. О. Павленко // Проблеми гуманізму і освіти : зб. матеріалів наук.-метод. конф. (Вінниця, 21 – 22 трав. 2002 р.). – Т. 2. – Вінниця : Універсум – Вінниця, 2002. – С. 173 – 178.

Інформаційні ресурси

1. www.documentstudy.net.ua/?p=539.
2. www.radfiz.org.ua/files/k1/s2/ukrmova/Shevchuk_UkrainskaDilovaMova.pdf
3. www.elibrary.finec.ru/materials_files/341430873.pdf.

12. Технології викладання та атестації.

Діяльність студента:

- опанування теоретичного матеріалу;
- виступ з повідомленням на практичному занятті;
- виголошення доповіді на практичному занятті;
- участь у дискусії на практичному занятті;
- самостійне конспектування першоджерел та їх аналіз;

Поточний контроль:

дві письмові модульні контрольні роботи.

Форма семестрового контролю:

залік

13. Критерії оцінювання (у %).

Семестрову рейтингову оцінку розраховують, виходячи з критеріїв:

- письмові модульні контрольні роботи – 40%;
- результати роботи на практичних заняттях – 40%;
- самостійна робота – 20%.

14. Мови викладання.

Українська

Додаток Е

**Порівняння розподілів експериментальних та контрольних груп
майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності
за рівнями сформованості професійної готовності
до та після експерименту**

Критерій	Рівні	До експерименту		Після експерименту	
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Мотиваційний	Високий	2	4	24	33
	Середній	42	42	43	60
	Низький	141	134	118	87
	<i>Разом</i>	<i>185</i>	<i>180</i>	<i>185</i>	<i>180</i>
Когнітивний	Високий	0	2	9	21
	Середній	51	51	73	83
	Низький	134	127	103	76
	<i>Разом</i>	<i>185</i>	<i>180</i>	<i>185</i>	<i>180</i>
Операційний	Високий	5	6	19	28
	Середній	30	31	63	68
	Низький	150	143	103	84
	<i>Разом</i>	<i>185</i>	<i>180</i>	<i>185</i>	<i>180</i>
Комунікативний	Високий	13	15	42	55
	Середній	41	42	46	56
	Низький	131	123	97	69
	<i>Разом</i>	<i>185</i>	<i>180</i>	<i>185</i>	<i>180</i>
Узагальнений	Високий	5	7	24	34
	Середній	41	42	56	67
	Низький	139	131	105	79
	<i>Разом</i>	<i>185</i>	<i>180</i>	<i>185</i>	<i>180</i>

МЕТОДИКА ДІАГНОСТИКИ
РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ КОГНІТИВНОГО КРИТЕРІЮ
ТЕСТИ З ДИСЦИПЛІНИ „ДІЛОВОДСТВО”

1. *Організацію документообігу на підприємстві, в організації або установі визначає:*

- а) ДСТУ 4163-2003
- б) Єдина державна система діловодства
- в) Інструкція з діловодства
- г) Номенклатура справ

2. *За яким нормативним документом слід визначити код підприємства, що має бути зафіксований на бланку цього підприємства?*

- а) ДСТУ;
- б) ДКУД;
- в) УСОСРД;
- г) ЄДРПОУ.

3. *Знайдіть реквізит „Гриф погодження”, оформлений без помилок (за ДСТУ 4163-2003):*

- а) ПОГОДЖЕНО
Директор ПП „Афіна”
(підпис) О. В. Клименко
03.02.2016;
- б) „ПОГОДЖЕНО”
Директор ПП „Афіна”
(підпис) О. В. Клименко
03.02.16;
- в) ПОГОДЖЕНО”

Директор ПП „Афіна”

(підпис)

О. В. Клименко

03.02.16;

г) Погоджено

Директор ПП „Афіна”

(підпис)

О. В. Клименко

03.02.16;

4. Скільки помилок допущено в оформленні реквізиту „Гриф затвердження” (за ДСТУ 4163-2003)?

„ЗАТВЕРДЖЕНО”

Директор ТОВ „Пальміра”

(підпис) Вісник О. В.

03.02.16

а) 1 ;

б) 2;

в) 3;

г) 4.

5. Діловодство – це:

а) діяльність, що охоплює питання документування та організації роботи з документами в процесі здійснення управлінських дій;

б) інформація про складання та оформлення різних документів;

в) протокольні вимоги щодо проведення прийомів, зустрічей, нарад;

г) організація брифінгів та конференцій.

6. Усього існує така кількість реквізитів:

- а) 32
- б) 31;
- в) 33;
- г) 30.

7. Вкладка без трудової книжки:

- а) не дійсна;
- б) дійсна;
- в) потребує засвідчення нотаріусом;
- г) потребує засвідчення керівником підприємства.

8. Бланк – це:

- а) постійні й змінні реквізити;
- б) аркуш паперу з відтвореними на ньому реквізитами, що містять постійну інформацію;
- в) кутове розміщення штампа;
- г) поздовжнє розміщення штампа.

9. До якого типу документів з погляду функційного призначення належить довідка і телеграма?

- а) організаційні документи;
- б) інформаційно-довідкові документи;
- в) документи щодо особового складу;
- г) розпорядчі документи.

10. Документ, який адресується конкретній особі й містить пропозиції взяти участь у події або заході, це:

- а) оголошення;
- б) запрошення;
- в) характеристика;
- г) резюме.

11. До якого типу документів належать протокол, витяг з протоколу?

- а) документи щодо особового складу;
- б) інформаційно-довідкові документи;
- в) документи господарсько-договірні;
- г) документи діяльності колегіальних органів.

12. Особлива форма трудового договору, у якому термін його дії, права й обов'язки та відповідальність сторін, умови матеріального забезпечення та організації праці працівника, умови розірвання договору встановлюються угодою сторін – це...

- а) договір;
- б) контракт;
- в) трудова угода;
- г) кодекс.

13. Одним із способів обміну інформацією, найпоширенішим видом документації є:

- а) телеграма;
- б) службовий лист;
- в) оголошення;
- г) запрошення.

14. Стисло сформульовані основні положення статті, лекції, доповіді, позбавлені деталей, пояснень, таблиць, ілюстрацій, котрі подають у вигляді цитат з першоджерела або формулюють власними словами, – це:

- а) конспект;
- б) тези;
- в) реферат;
- г) анотація.

15. Єдина модель побудови комплексу документів, яка встановлює сукупність реквізитів, властивих документам цього комплексу, розміщених в установленій послідовності, – це:

- а) реквізити;
- б) формуляр-зразок;
- в) штамп;
- г) трафаретний текст.

16. Оберіть правильний варіант відповіді.

Доповідні записки, звіти, довідки, огляди, пояснювальні та службові записки, телеграми, телефонограми, радіограми, факси, службові листи та їх різновиди: листи-запити, листи-нагадування, прохання, повідомлення, відповіді належать до...

- а) документів щодо особового складу;
- б) інформаційно-довідкових документів;
- в) розпорядчих документів;
- г) документів діяльності колегіальних органів.

17. Документ, який укладається для пояснення ситуації, що склалася, фактів, дій або вчинків працівника на вимогу керівника, а в окремих випадках – з ініціативи підлеглого – це:

- а) доповідна записка;
- б) пояснювальна записка;
- в) службова записка;
- г) заява.

18. *За походженням характеристика належить до:*

- а) офіційного документа;
- б) особистого документа;
- в) типового документа;
- г) стандартного документа.

19. *У складній заяві подаються ще й такі відомості:*

- а) зазначається повна домашня адреса;
- б) перераховуються документи, що додані до заяви на підтвердження правомірності висловленого в ній питання;
- в) зазначається склад сім'ї;
- г) зазначається родинний стан.

20. *Яким терміном позначають примірник документа, що першим набуває юридичної сили?*

- а) відпуск документа;
- б) оригінал;
- в) витяг з документа;
- г) дублікат.

21. *Поширеною вступною фразою у службових листах є покликання на попередню домовленість, яку оформлюють так:*

- а) у відповідності з нашою домовленістю;
- б) відповідно нашої домовленості;
- в) згідно нашої домовленості;
- г) відповідно до нашої домовленості.

22. З якого року набула чинності Типова інструкція з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади:

- а) 01 січня 2010 року;
- б) 01 січня 2011 року;
- в) 01 січня 2012 року;
- г) 01 січня 2013 року.

23. Реквізит „Код організації” на документах проставляють згідно з:

- а) Державним класифікатором;
- б) Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України;
- в) номенклатурою справ;
- г) Державним класифікатором управлінської документації.

24. Якщо реквізит „Заголовок до тексту” містить більше одного рядка, яка максимальна кількість друкованих знаків може бути в одному рядку:

- а) 31;
- б) 32;
- в) 28;
- г) 30.

25. Назвіть реквізит, який друкують без відступу від лівого берега:

- а) гриф затвердження;
- б) дата;
- в) відмітка про наявність документа в електронній формі;
- г) запис про державну реєстрацію.

26. Відбиток печатки слід проставляти таким чином, щоб:

- а) він охоплював підпис;
- б) охоплював частину (3 – 4 літери) назви посади особи, яка підписала документ;
- в) щоб він не охоплював назви посади особи, яка підписала документ;
- г) щоб він охоплював розшифрування підпису особи.

27. Реквізит „Відмітка про засвідчення копії документа” складається зі слів:

- а) Згідно з оригіналом;
- б) З оригіналом згідно;
- в) Відповідно до оригіналу;
- г) Копія правильна.

28. Реквізит „Код форми документа” проставляють згідно з:

- а) Уніфікованими системами документації;
- б) Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України;
- в) номенклатурою справ;
- г) Державним класифікатором управлінської документації.

29. Оформлюючи реквізит „Гриф затвердження документа”, рекомендовано дотримуватися відступу від межі лівого берега:

- а) 110 мм;
- б) 125 мм;
- в) 104 мм;
- г) 130 мм.

30. „Візи документа” – реквізит, що:

- а) вказує на згоду або незгоду посадових осіб організації-автора документа з його змістом;
- б) проставляють на документах, що засвідчують права громадян і юридичних осіб;
- в) фіксує згоду іншої організації, підрозділу, посадової особи, що не є автором документа, з його змістом;
- г) означає, що документ узято на контроль з метою забезпечення його виконання у встановлений термін.

31. Мету резюме слід формулювати так:

- а) хочу бути начальником відділу кадрів;
- б) пошук роботи начальника відділу кадрів;
- в) заміщення вакантної посади начальника відділу кадрів;
- г) наявність вакантної посади начальника відділу кадрів.

32. За походженням характеристика належить до документів:

- а) офіційних;
- б) особистих;
- в) типових;
- г) стандартних.

33. Найчисленнішою є система:

- а) кадрових документів;
- б) управлінських документів;
- в) документів діяльності колегіальних органів;
- г) обліково-фінансових документів.

34. Яку максимально допустиму кількість може містити одна сформована справа (том, частина)?

- а) 150 аркушів;
- б) 250 аркушів;
- в) 300 аркушів;
- г) 400 аркушів.

35. З якого слова слід розпочати розпорядчу частину тексту у спільному наказі з основної діяльності двох підприємств одного рівня?

- а) НАКАЗУЮ;
- б) НАКАЗУЄМО;
- в) ВИРІШИЛИ;
- г) УХВАЛИЛИ.

36. Слова „До відома”, „До наказу”, „До протоколу” – це:

- а) гриф;
- б) віза;
- в) резолюція;
- г) відмітка про засвідчення копії.

37. Якщо засідання триває кілька днів, то:

- а) протокол датується останнім днем засідання;
- б) протокол датується першим днем засідання;
- в) протокол датується датою початку й закінчення засідання;
- г) протокол зовсім не датується.

38. У скількох примірниках складається номенклатура справ структурного підрозділу?

- а) у трьох примірниках;
- б) в одному примірнику;
- в) у двох примірниках;
- г) у чотирьох примірниках.

39. *Номенклатура справ на 2016 рік затверджується керівником організації:*

- а) у листопаді 2015 року;
- б) у січні 2016 року;
- в) у грудні 2015 року;
- г) у лютому 2016 року.

40 *Звернення народного депутата України розглядаються протягом:*

- а) не більше 10 днів з дня надходження;
- б) не більше 15 днів з дня надходження;
- в) не більше 25 днів з дня надходження;
- г) не більше 30 днів з дня надходження.